

**ŞEFİKA YARKIN'IN ALİSDEN BİR SES
ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA
(TRANSKRİPSİYON-AKTARMA-İNCELEME- SÖZLÜK)**

Adil Beg BUNYAD
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN
Ağustos, 2021
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEFİKA YARKIN'IN ALİSDEN BİR SES ADLI ESERİ
ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA
(TRANSKRİPSİYON-AKTARMA-İNCELEME- SÖZLÜK)

Hazırlayan
Adil Beg BUNYAD

Danışman
Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “**Şefika Yarkın’ın Alisden Bir Ses Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma (Transkripsiyon Aktarma-İnceleme- Sözlük)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20/08/2021

İmza

Adil Beg BUNYAD

T.C.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Adil Beg BUNYAD
	Numarası	190678117
	Anabilim Dalı	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
	Programı	Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Şefika Yarkın'ın Alisden Bir Ses Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma (Transkripsiyon-Aktarma-İnceleme- Sözlük)	
Tez Savunma Sınav Tarihi	20.08.2021	
Tez Savunma Sınav Saati	10.30	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

**Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR**

ÖZET

ŞEFİKA YARKIN'IN ALİSDEN BİR SES ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA (TRANSKRİPSİYON, AKTARMA, İNCELEME, SÖZLÜK)

Adil Beg BUNYAD

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

Ağustos, 2021

Danışman: Doç. Dr. Ahmet KARAMAN

Dil ve edebiyat bir milletin zenginliği ve kimliği sayılır. Bir milletin dilinin zenginliği kültürüne de yansır. Dilin yükselmesi ve gelişmesi için çaba göstermek toplumda yaşayan her bireyin görevi bir borcudur. Bu borcu, dili kullanmada özenli davranarak ya da dil alanında çalışmalar yaparak ödemeye çalışmalıdır.

Yaptığımız bu çalışma da bu hedef doğrultusunda Afganistan Türk dili ve edebiyatındaki önemli bir eserle ilgilidir. Tez konumuzun belirlendiği sürece kadar üzerinde kapsamlı bir çalışmanın olmadığı yazar ve şair “Şefika Yarkın”ın ilk seçme şiirlerinin toplamı olan “Uzaktan Bir Ses” adındaki eseri çalışma konusu olarak almayı uygun gördük.

Bu çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Şefika Yarkın hayatı, edebi kişiliği ve yazdığı bütün eserler hakkında kapsamlı bilgilendirme yapılmıştır. İkinci bölümde ise “Uzaktan Bir Ses” eserinin ilk önce transkripsiyonlu metni verilip Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise eserin tematik yönden incelemesi yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise sözlük kısmına yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Afganistan Özbek Türkçesi, Şefika Yarkın, Afganistan kadın Şairleri.

ABSTRACT

A WORK ON SHAFIQA YARQIN'S WORKS TITLED "A VOICE FROM ALISDAN" (TRANSCRIPTION, TRANSLATION, ANALYSIS, DICTIONARY)

Adil Beg BUNYAD

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
NEW TURKISH DIALECTS AND LITERATURES

August, 2021

Advisor: Assoc. Prof. Ahmet KARAMAN

Language and literature are identity and wealth of a nation. The richness of a nation's language is reflected in its culture. Making efforts for the rise and development of the language is a duty and a debt of every individual living in the society. This debt should be paid by being careful in using the language or by working in the field of language. In line with this goal, this study is about an important work in Afghanistan Turkish language and literature. As long as the subject of the thesis was determined, we found it appropriate to take the work called "A Voice From Alisden", which is the sum of the first selected poems of the writer and poet "Şefika Yarkın", on which there was no comprehensive study, as the subject of study.

The research consists of four parts. In the first part, comprehensive information was given about the life of Shafiqqa Yarqin, her literary personality and all the works she wrote. In the second part, firstly, the transcribed text of the work "A Voice From Alisdan" was given and transferred to Turkey Turkish. In the third part, the thematic analysis of the work was made. In the fourth chapter, the dictionary part was included.

Keywords: Uzbek Turkish Language, Shafiqqa Yarqin, Afghan women

ÖN SÖZ

Afganistan Türk edebiyatı alanında ismini sık sık duyduğumuz Şefika Yarkın eşsiz eserleriyle Afganistan Türk edebiyatını taçlandırmıştır. Onun “Alisdan Bir Ses” eseri ilk seçme şiirler toplamıdır. Eserde bulunan şiirlerin tamamı Özbek Türkçesiyle yazılmış olup zengin temalarıyla ayrı bir öneme sahiptir. Eserin içindekiler bölümünde 55 parça şiir yer almaktadır ama eserde sadece 47 adet şiir bulunmaktadır. Birinci bölümde değerlendirdiğimiz yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilen tek kaynak Yarkın’ın çevrimiçi kütüphanesidir. (<http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/home.php>) Sitede yazarın özgeçmiş bölümünde kendi hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında kapsamlı bilgi vermiştir.

Çalışma boyunca bilgi ve tecrübesiyle destek ve tavsiyelerini esirgemeyen kıymetli danışmanım Doç.Dr. Ahmet KARAMAN hocama teşekkür ederim. Lisans eğitim hayatım boyunca bana fikir ve tavsiyeleriyle yol gösteren kıymetli hocalarıma, ayrıca her zaman yanımda duran ve hiçbir zaman beni yalnız bırakmayan babam Muhammad Nabi Bunyad’a, anneme ve tüm aileme teşekkürü borç bilirim.

Adil Beg BUNYAD
2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEFİKA YARKIN'IN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI	4
2. ESERLERİ.....	5
3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYON VE ÇEVİRİ METNİ

1. TRANSKRİPSİYON.....	23
2. ÇEVİRİ METNİ	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

1. AŞK	157
2. AYRILIK	162
3. GURBET.....	166
4. PİŞMANLIK.....	171
5. AİLE	176
6. ŞİKÂYET	180

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

SÖZLÜK.....	184
SONUÇ.....	201
KAYNAKÇA	203
EKLER.....	206

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Akt: Aktaran
bt: Bilinmeyen tarih
s: Sayfa
TDK: Türk Dil Kurumu
Vb.: Ve başka, ve başkaları
vd: Ve devamı ve diğerleri
Vs: Vesaire

GİRİŞ

Asya doğurgan bir anne misalidir. Uzak geçmişten beri sayısız milletleri, göçebe, yerleşik uygarlıkları bağrında büyütüştür. Pek çok kanlı savaflara ve kanlı boğuşmalara yakından tanıklık etmiştir. Dolayısıyla güçlü uluslar yaşamını sürdürür güçsüzler ise tarih sayfalarından silinip giderler (Bozkurt, 2012: 3).

Afganistan denize yolu olmayan Asya'nın güneyinde yerleşmiş olan bir ülke. Hindistan, İran ve Orta Asya'yı birbirine bağlayan kuruluş tarihi çok eskilere dayanan bir ülkedir. Afganistan birçok imparatorluklar ve büyük devletlere hem ev sahipliği hem de karşılarında savaşan bir ülke olarak biliniyor. Büyük İskender, Gazneli Mahmut, Cengiz Han, Emir Timur ve Babür Şah gibi büyük Türk imparatorlarının karşısında savaşmıştır (Barfield, 2019: 17).

Afganistan'ın tarihi milattan öncelere dayanıyor. Arya, Ayrana, Horasan Peştunlar, Pathanlar isimleriyle anılmıştır ta ki Afganistan'ın şu anki sınır hudutları bir sürü savaşlar sonucu 1884 ile 1905 yıllar arasında bugünkü halini almıştır. Tarihçi Mir Muhammet Sıddik Ferheng "Afganistan Son Beş Asırda" kitabında Afgan halkı hakkında şöyle yazıyor: "10. Asırdan sonra Peştunlar Afgan ismiyle anılmıştır ve konuştukları dili ise "Afgani" dir; (Gubar, 1989: 7). Ülkede "Afgan" diye bir topluluk bulunmamaktadır. Küçük topluluklar dışında, ağırlıklı olarak Peştunlar, Tacikler ve Türklerden oluşmaktadır (Özkan, 2014: 276). Afganistan halkı hiçbir zaman ulusal bir kimliğe sahip olmamıştır. Etnik, dil, din, mezhep, farklılıklarından dolayı Afganistan toplumunun birbirinden ayrı kalmasına sebep olmuştur. Resmî olarak Afgan ya da Afganistanlı hitap edilmelerine rağmen kendilerini etnik kimlikleriyle tanınmayı tercih edip, "Afgan" kelimesinin sadece Afganistan'da yaşayan belli bir etnik için kullanıldığı iddia ediyorlar (Farzan, 2019: 25).

Derice (Farsça), Peştuca ve Özbekçe Afganistan'ın resmî dilleri olarak biliniyor, aynı zamanda Türkmence, Beluççe, Nuristanice dilleri de dâhil olmak üzere onlarca dil konuşulmaktadır. Derice (Farsça) hemen hemen bütün ülkede ve özellikle merkez, batı ve kuzey bölgelerinde konuşulmaktadır. Peştuce güney ve doğu bölgelerde ve Özbek Türkçesi ise kuzey bölgelerinde konuşulmaktadır (Gubar, 1989: 12).

Özbek Türkçesi Türkiye Türkçesinden sonra en iyi işlenmiş ve çokça çalışmalar bulunan Türk dilleri arasındadır. Özbek Türkçesiyle konuşanlar çoğunlukla

Özbekistan’da yaşamakta olup diğer Türk devletleri dışında Afganistan ve Çin gibi ülkelerde de hayat sürdürmektedirler (Bozkurt, 2012: 345).

Eski edebî Özbek Türkçesi 14. yy. ile 19. yy arasında meydana gelmiştir. En önemli özelliği de içinde farklı lehçeleri barındırmasıdır. Örnek olarak “Muhabbet Name” ve “Teaşşuk Name” eserlerinde Oğuz lehçesi, “Hüsrev ve Şirin” de Kıpçak lehçesi görülmektedir. Oysa ki “Babür Name” de bu iki lehçenin ortak kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu lehçelerin birleşmesinin göstergesi olup Moğol istilasından sonra Orta Asya’da “Çağatay Türkçesi” olarak anılmaya başlamıştır (Yarkın, 2006: 14). Çağatay edebiyatının ilk eserleri Afganistan’da meydana gelmiştir. Nevayi, Hüseyini Baykara Çağatay edebiyatının temelini bugünkü Afganistan topraklarında atmıştır (Özkan, 2014: 278). Çağatay Türkçesi Türk devletleri arasındaki tek kullanım dili konumunu 20. yüzyıla kadar sürdürdü. Türkistan’ın Sovyetler tarafından bölünmesiyle birlikte Türk halklarının birbirinden uzakta kalması Türk lehçelerini ortaya çıkmasına neden oldu. Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan gibi Türk devletleri Arapça alfabesinden Kiril alfabesine geçiş yaptılar, ancak Afganistan, İran, Irak gibi ülkelerde yaşayan Türk toplumu halen Arapça alfabesini kullanmaktadırlar (Yarkın, 2006: 15,16).

Afganistan Türkleri çoğunlukla Kuzey bölgelerde yaşamakta olup nüfusu tahmini olarak 8 milyon civarında olduğu biliniyor. Bu bölgede yaşayan Türk boyları dil, örf ve adetlerini korumayı başarmışlardır; yalnız Afşarlar, Aymaklar, Kalaçlar gibi Türk boyları asimile olmuşlardır (Fevzi, 2012: 551).

Şu anda Afganistan hudutları içinde bulunan Güney Türkistan’da ağırlıklı olarak Özbek ve Türkmen Türkleri yaşamaktadırlar. Türkler hâkimiyet süresince diğer dillere saygı ve hürmet göstererek gelmesine rağmen ne yazık ki devlet idaresi Peştunların eline geçince Türklere karşı aynı muameleyi yapmamışlardır (Tolkun, 2019: 136). 18. yüzyıldan sonra siyasi hâkimiyeti ele geçiren Peştunlar, Türklerin ve Türkçenin geri gitmesine büyük çaba sarf etmişlerdir (Öztürk, 2014: 18). Dolayısıyla o zulümlere boyun eğip asimile olmayı kabul edenleri kınayıp, “Anadili” teriminin önemi üzerinde sıkça durmuşlardır (Öztürk, 2014: 20).

Türkiyede özellikle Özbek ve Türkmen topluluklarının dil ve edebiyatları üzerine birçok yayımlar yapılmıştır. Ancak söz konusu çalışmaların sınırlı sayıda olup, yeterli olmadığı görülmektedir (Tolkun, bt: 349). Afganistan’da 1970’lerden sonra Yeni

Demokrasi adı altında yeni anayasa yürürlüğe girince sosyal faaliyetlere de geniş anlamda yer verilmiştir. 1978 yılında ilk Özbek gazetesi olan “Yulduz” yayımlandı. Daha sonra 1991 yıllarına kadar başka herhangi bir gazete yayımlanmasa da birçok farklı illerde basılan dergi ve gazetelerde Özbekçe ve Türkmençe makale ve şiirler yayımlanmıştır (Tuygho, 2016: 16).

Taliban dönemi Afganistan tarihinde kara dönemlerin en başında gelir. Taliban işgali süresince Afganistan’da sosyal hayat başta olmak üzere ekonomik, kültürel ve siyasi bakımdan çok geriye gitmiştir. 2000’li yılların başlarında Taliban dönemi biter bitmez Özbek Edebiyatı alanında çalışmalar yeniden başlamıştır. Şefika Yarkın, Halim Yarkın, Feyzullah Aymak, Muhammed Âlim Lebib, Nurullah Altay, Taşkın Bahayı, Rahim İbrahim, Azizullah Aral, Zikrullah İsanç gibi usta yazar ve şairlerin gayret ve çabalarıyla bugünkü gelişme hâlini almıştır (Toyghun, 2019: 20).

Yöntem:

Ele aldığımız çalışmamızın şiirlerin tamamı Özbek Türkçesiyle olup sadece Arap alfabesinden doğrudan çevrilmiştir. Transkripsiyon metnini daha önce belirlediğimiz alfabe kılavuzuna göre uygun bir şekilde aktarılmıştır. Daha sonra Türkiye Türkçesine yazım ve grameri kurallarına riayet ederek çeviri yapılmıştır. Bir sonraki bölümde ise eserin içinde sıkça bulunan kavramları tematik açıdan inceledik. En sonda eserde bulunan sözcükleri Farsça- Özbekçe- Farsça- Türkçe sözlükleri kullanarak sözlük bölümüne yer verilmiştir.

Amaç:

Bu çalışma sayesinde Afganistan Türk edebiyatının en önemli isimlerinden olan Dr. Şefika Yarkın’ın hayatı ve edebî kişiliği hakkında kapsamlı bilgi edinme fırsatımız olacaktır. Onun yazdığı eserlerin Afganistan Türk edebiyatı için ne kadar önemli olduğunu, aynı zamanda Afganistan’da konuşulan Özbek Türkçesinin Özbekistanda konuşulan Özbek Türkçesine çok yakın olduğunu göstermektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEFİKA YARKIN'IN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI

Şefika Yarkin Dibac, 24 Kasım 1955 yılında Afganistan'ın Seripul şehri, Takanahane ilçesi, Kazihane mahallesinde dünyaya geldi. Babası Mirza Muhammed Kasım Kazizade dönemin aydın kişilerden biri olup, Seripul şehrinin belediye başkanı, Millet meclisinin 7. Dönem milletvekiliği görevlerini üstlenmiştir. Aynı zamanda şair ve yazardır. İlkokulu Mezarı Şerif'in en meşhur okullarından biri olan "Sultan Raziye" lisesinde başlayıp, türlü olaylardan dolayı Kabil'e taşınmaya mecbur kalınca ortaokul ve liseyi Kabil'in Rabia Belhi lisesinde yüksek dereceyle bitirmiştir. O 1977 yılında Kabil Üniversitesi İnsani Bilimler Fakültesi Gazetecilik bölümünden mezun oldu. O dönemin karmaşık ve ırkçı siyaseti yüzünden kendi bölümünde işe alınmadı, üstelik ailesi Kabilde yaşadığı halde kilometrelerce uzakta, doğduğu Seripul ilinin kızlar ortaokulunda öğretmen olarak tayin edildi. Bir sene sonra siyasi değişikliklerden dolayı kendi bölümünde işe başladı. Afganistan Millî Radyo Televizyonu, sanat ve edebiyat bölümü müdürü, yönetmen, yazar ve haber sunucusu olarak görev yaptı.

Şefika Yarkin, 1981 yılında Afganistan Bilim Akademisi Özbek dili ve edebiyatı bölümünde "Bilim Kurulu Üyesi" olarak görev yapmıştır. Bu onun hayatında en etkili değişim oldu, çünkü o günden itibaren var gücüyle Özbek dili ve edebiyatı alanında büyük ölçüde bilimsel çalışma ve editörlük çalışmaları yapılmıştır. Birkaç yıl içinde birçok yerel ve uluslararası bilimsel seminerler ve konferanslarda kendi yazdığı makale ve bildirilerle büyük işlere imza atmıştır. "Zehiruddin Muhammed Babür Dîvanı", "Babür'e Armağan" ve üstat Azimî'nin "Nisab-i Sebiyan" eserlerinin önsöz ve sözlük bölümlerini hazırlayıp, aynı zamanda birçok Farsça ve Özbekçe makalelerinin Afganistan'ın önde gelen dergi ve gazetelerinde yayınlanması onun ne kadar yetenekli olduğunun kanıtı olmuştur. Afganistan Bilim Akademisi başkanlığının dikkatini çekerek akademideki idarelerin birinde başkanlık görevine kadar getirilmiştir.

Daha sonraları Senatörler Meclisi yayın müdürü olarak tayin edildi. O dönemde "Senato Sesi" gibi programlarda yönetmenlik ve sunuculuk görevini üstlenmiştir. Eski dönemlerden kalan senato dergisinin başyazarı olarak az sürede yayına hazırladığı için senato tarafından ödüllendirilmiştir.

1991 yılında Afganistan’da Cihatçılar, hükümeti ele geçirdikten sonra iç savaşlar başlar ve Şefika Yarkın, Cevizcan şehrine taşınmaya mecbur kalıyor. Valilikte kültür danışmanı olarak, daha sonra kadınlar dayanışmasını kurarak başkan olarak görev yapmıştır. Kısa bir süre de İslami Ulusal Hareket Partisi’nde kadın-kızlar danışmanı görevini üstlenmiştir.

1997 yılı Taliban örgütü Afganistan’ın kuzeyini işgal ettikten sonra Özbekistan’a ailecek taşınmaya mecbur kalıyor. Özbekistan Fenler Akademisinde bilim üyesi olarak görev yapıp, 1999 yılında “Kâmrân Mirzan’ın Hayatı ve Eserleri” adında doktora tezini savunarak doktorluk unvanını almıştır.

2001 yılında yeni hükümet göreve başladıktan sonra devlet isteğiyle Kadın Kızlar Bakanlığında bakan yardımcısı olarak görev yapmıştır. 2002 Yüksek İstişare Konseyinde Seripul ilinin temsilcisi olarak katılmıştır. Kısa bir süre sonra anlaşmazlıklardan dolayı tekrar Taşkent’e geri dönerek Özbekistan Fenler Akademisindeki görevine devam etmiştir. 2005 yılında Eğitim Bakanlığının ısrarıyla tekrar Kabile dönerek eğitim daire başkanlığında üçüncü diller bölümünün danışmanı ve eğitim topluluğu üyesi gibi görevlere getirilmiştir. Bir sene sonra “Özel ve Okul öncesi eğitim” başkanı, aynı zamanda eğitim bakanlığına ait “Eğitmek” adlı derginin müdürü ve kurucusu olarak ve 2008 yılında Eğitim bilim topluluğu başkanı olarak görev yapmıştır (Toyghun, 2013: 24,25,26,27,28,29). Şu anda kendisi gibi yazar ve araştırmacı olan eşi Muhammed Halim Yarkın ile beraber İsviçre’de yaşamaktadır.

2. ESERLERİ

Şefika küçük yaşlarında kitap okumaya başlamıştır. İlk başta küçük küçük hikâyelerle başlayıp, genç yaşlarına geldiğinde şiire ilgi duymaya başlar ve her gün saatlerce şiir okur. Hafız Şirazi, Sadi Şirazi, Emir Hüsrev, Nizami Gencevi, Saib Tebriz’i gibi büyük şairlerin dîvanlarını, çağdaş şairlerden Feridun Müşiri, Hoşeng İbtihac, Simin Bahai gibileri, özellikle Furuğ Ferruhzadın eserlerini birer birer okuyup bitirmiştir. Genç yaşlarında şiir yazmaya başlar ancak yayımlamaktan çekiniyor, aile dostu aynı zamanda şair olan “Vasıf Bahtari” ile bir gün karşılaşılıyor ve istemeden genç Şefika’nın şiirlerine gözü çarpar, çok etkilenir ve Şefika’dan onları dergide yayımlanması için izin ister. Şefika ne kadarda bu işe istekli olmasın Vasıf Bahtari’nin ısrarıyla gerçek adının gizli kalıp “Dibac” soyadıyla yayınlanmasına izin verir.

Eline çok fırsatlar ve mevkilere gelir ama bir türlü şiirlerinin toplam olarak yayımlanmasına başaramıyor ve bu yüzden çok pişmanlık duymuştur. Çünkü bu hatası yüzünden iki kere bütün şiiri toplamlarını kaybetmiştir. İlk defası Afganistan'ın iç savaşlar döneminde ikincisi de Taliban örgütü bütün Afganistanı işgal ettiğinde (Yarkın, 2010). Kendisi o acı verici anları “Şermi Şebnem” eserinde şöyle anlatıyor:

“İslami devlet hâkimiyetinin ilk günlerinde devlet daireleri Mücahit grupları tarafından işgal edildi ve bizim olduğumuz devlet dairesine komutanının dahi okumayı yazmayı bilmeyen bir grup mücahitler tarafından işgal edildi. Onlar ofisimizde ne var ne yok hepsini yıkıp yaktılar, bir haftaya kadar ofise gidemedik. Mücahitler ofiste bulunan fotoğrafı, kitabı, defteri ofiste ne varsa yıkıp ateşe vermişlerdi. Bir hafta sonra ofise gittiğimizde fotoğraflarım, şiir defterlerim ve bir sürü makalelerim kül olup yerlerde toz olmuştu, yazdığım şiirlerden sadece birkaç parçasını evde saklamıştım.

Kabilde savaşlar farklı boyuta ulaştığında Şibirgan'a taşındık. Taşındıktan hemen sonra edebî çalışmalarına yeniden başladım, seminerler, konferanslar, şiir geceleri ve bir sürü etkinlikler başladı. 6 sene Şibirgan'da yaşadığım süresince yüzlerce parça şiir ve onlarca makale yazdım, özellikle de 300'den fazla rubai yazdım ve kaybolan parça şiirlerimde eş dostlarımın yardımıyla yeniden buldum. Çok yakın dostum Rahmetli Leyla Sarahat kaybolan şiirlerimi bulmamda çok yardımcı oldu. Allah mekânını cennetten eylesin.

Daha Mücahitler işgalinin şokunu atlatamamıştık ki 1997 yılının ortalarında Şibirgan halkı huzur içinde yaşarken bir anda Taliban örgütü Şibirgan şehrinin etraf köylerini işgal ettiğinin haberleri geldi. Ben o gün ofiste işlerimle meşgulken Taliban'ın Şibirgan sınırlarına kadar geldiğini duydum, ilk önce inanmadım ve valiyi aradım o derhal şehri terk etmemi ve General Dostumun da şehri terk etmek üzere olduğunu söyleyince şok oldum, 10 dakikada havaalanına yetişmemi yoksa uçak kalkacağını söyledi. Ben o zaman İslami devletin kadınlar şurası başkanı olarak eğer Taliban'ın eline düşseydim sorgusuz sualsiz beni öldürürlerdi. On dakikada kendimi toparladım ve havaalanına yetiştim” (Yarkın, 2010).

Dr. Şefika gurbet ellerde olmasına rağmen akli yeniden şiirleri, makaleleri ve edebî eserlerinin kaybolmamasındadır. Taliban örgütü Afganistan'dan çekildikten sonra memlekete geri döner ve kaybettiği eserlerinin peşine düşüyor. Arkadaşları Taliban'ın el koyduğu ilk yer İslami devletin Kadınlar Şurası Başkanlığı binası olduğunu ve orda

ne varsa yakıp yıktığını söylüyorlar. Daha sonra tanıdığı arkadaşlarıyla iletişim kurup onların yanlarında bulunduğu şiir ve makalelerinin toplamada yardımcı olmalarını rica ediyor ve arkadaşları da olduğu kadar yardımcı oluyorlar ve bazı dergi ve gazetelerde yayımlanan şiir ve makalelerine yeniden kavuşur. İki defa kaybolan eserlerini de hesaba katarsak yazdığı eserlerin sayısı çok fazla olurdu ama neyse ki şu anda bile Afganistan Türk Edebiyatında 40'a yakın yayımlanan eseri, şiiri toplamı ve 20'ye yakın yayımlanmayan eseri bulunmakta olup, yüzlerce makale, bildiri, araştırma projeleri ve kısa hikâyeleri olup, türlü sorunlardan dolayı daha yayımlanmayı bekleyen birçok eseri vardır (Yarkın, 2010).

1: Denizde Mücevher (Därya dâr Gävhär): Dr. Şefika Yarkın Afganistan Türk Edebiyatı alanında Zahiruddin Muhammed Babür'ün hayat, eserleri ve edebî kişiliği üzerinde en önemli ve en çok çalışmaları yapan kişidir. Hayatını Babür'ün hayatı ve eserlerine adanmış biri olarak 2008 yılında Babür Dîvanının ön söz, tartışma ve eksikliklerden düzeltilmiş hâli olarak yayımlamıştır.

İlk defa Babür Dîvanının düzeltilmesi yine Şefika Yarkın tarafından 2003 yılında yapılmıştı, daha sonra 2004 yılında ilk basımdaki eksiklikler ve eklenecek olan yeni bilgiler tamamlanarak tekrardan yayımlandı. 2004 yılında yayımlanan dîvanının düzeltme halinden yola çıkarak bu eserde yer alan konular:

1. *Özbek Türkçesiyle Babür şiirleri.*
2. *Farsça şiirler.*
3. *Babür'ün ortaya koyduğu muammalar ve onların çözüm yolları.*
4. *Bir önceki eserde eksik, yazım hataların olan yerlerin yeniden düzeltilmesi.*
5. *Babür'ün dîvan hakkında yeni bilgiler, özellikle Babürî yazımı, müzik risalesi ve yıllar arasında kaybolan eserleri hakkında araştırmalar yapılarak sonucu eklenilmiştir.*

Afganistan Bilim Kurulu topluluğu tarafından yayımlanan dîvanda 112 gazel, 210 rubai, 16 Tuyuğ, 12 kıta, 2 bilmece, 9 mesnevi, 30 fert olup, elimizdeki dîvanda ise 122 gazel, 212 rubai, 18 tuyuğ, 18 kıta, 54 bilmece, 18 mesnevi, 86 fert ve metle, 10 dörtlük, 18 sanatsal parça, 1 tercih bent, Babür Name'nin bir bölümü, Babür'ün çocuklarına yazdığı 5 mektubu ve Babür Namenin önsözü, 2 gazel, 13 rubai, 7 kıta, 18 fert, 1 mektup ve Babür'ün hayatı ve eserlerini kapsayan geniş bir giriş kısmı.

Bu dîvanda bazı Farsça şiirler Özbek Türkçesine ve bazı Özbek Türkçesinde olan parçalar ise Farsçaya çevrilmiştir ki bu iş sadece Babür'ü Özbek ve Fars milletlerine daha iyi tanıtmak adına yapılmıştır. Anma gününde Babür'ün bu mısra ile başlayan gazeli şiir müsabakası da gerçekleşmiştir ve bu gazele cevaben Dr. Şefika Yarkın, Azizullah Ülfeti, Mevlevi Cevher, Eşref Azimi gibi şairler güzel yorumlar yapmışlardır (Yarkın, 2008).

2: Babür'ün Ölümsüzlüğü (Babur Mänguligi): Afganistan Türk edebiyatı alanında önemli çalışmalar yapan ve aynı zamanda eşi olan Muhammed Halim Yarkın ile birlikte 1993 yılında Şebirgan şehrinde Babür'ün doğum günü münasebetiyle yürütülen anma törenine ithafen yayımlanmıştır. 86 sayfadan oluşan bu eserde Babür'ün hayatı, eserleri ve edebî kişiliğine yönelik detaylı inceleme yapılmıştır.

İlk bölümde Babür'ün yazdığı eserler üzerine hızlıca bir tanıtım yapılmıştır. İkinci bölümde Babür'ün yazdığı bilmecelerin 54 tanesi yer alıyor ki 54 bilmecenin 30'u çözümlenip diğer 23'u ise okuyuculara bırakılmıştır. Hatırlatmak gerekir ki birden yedinci bilmeceye kadar Özbekistanlı yazar Seyit Bek Hasanov, 8'den 30'a kadar ise Şefika Yarkın çözmüştür. Seyit Bek Hasanov Babür'ün 54 bilmeceli eserini bir arada toplayıp yayınlamıştır ama risalede “Şah” adlı bilmece yer almadığı için bu eserde ona da yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Babür'ün çocuklarına, komutanlarına yazdığı mektuplar yer alıyor. Mektupların aslı mevcut olmayıp kopya hâlinde Kazan Üniversitesinin kütüphanesinde saklanmaktadır.

Dördüncü bölümde ise Babür'ün ailesinde ve çevresinde şiir ve edebiyatın önemi ve mahiyeti anlatılıyor. Bildiğimiz üzere Babür'ün ailesinden birçok kişi şiir ve edebiyatla ilgilenip, şiirler yazmışlardır. Hümayun Mirza, Kâmrân Mirza, Askeri Mirza, Hindal Mirza, Gülbeden Hatun, Gülru Hatun bunların örneğidir. Diğer bölümlerde ise Babür'ün şeceresi yer alıyor, Emir Temur'dan başlayıp ikinci Bahadır Şah'a kadar adları geçiyor. Son bölümde ise Babür Şahın şiirlerinden çeviriler ve Babür Şah'ın hakkında yazılan eser ve risaleler yer alıyor. Bu eserde 40 parça gazel, 25 parça rubai, 9 parça mesnevi, 2 parça kıta, 21 fert Özbek Türkçesiyle, 25 parça gazel, 10 parça rubai, 3 parça mesnevi, 3 parça kıta ve 32 parça fert yer alıyor (Yarkın, 2017).

3. Kâmrân Mirza Hayatı ve Edebî Kişiliği (Kâmrân Mirza Hâyatı vâ İcadı Mirası): Kâmrân Mirza hakkındaki ilk bilimsel çalışma 1929 yılı Hindistan'da Muhammed Mahfuzullah tarafından yapılmıştır. O Kâmrân Mirzanın Farsça şiirlerini

bir kitap olarak taş basımı şeklinde yayımlanmıştır. Yıllar sonra Özbekistanlı şair ve araştırmacı Seyit Hasan Bek tarafından 1986 yılında “Edebî Miras” dergisinde Kâmrân Mirzanın Özbekçe şiirlerini ve Kâmrân Mirza Dîvanının iki el yazması hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Hindistan’da basılmış dîvanda sadece Farsça şiirler yer alıp Özbek Türkçesiyle yazılan şiirlere yer verilmemiştir. Aynı zamanda bu şiirler bilimsel bir çalışma olmaktan ziyade, Huda Bahş Han kütüphanesinde bulunan el yazmasına dayanarak basılmıştır. Özbekistan’da yayımlanan dîvanda sadece Özbekçe şiirler yer alıyor.

Özbekistan Bilimler Akademisi, Hamit Süleyman Enstitüsü tarafından Kâmrân Mirzanın dîvanı hakkında kapsamlı bir araştırma yapılmak üzere Doktora tezi olarak seçmiştir. Bu eserde Kâmrân Mirzanın Özbekçe ve Farsça şiirlerini dîvanın bulunmuş üç el yazması ve iki yayımlanan esere dayanarak hazırlanmıştır. Eserde bulunan yazım hataları düzeltilip, Kâmrân Mirza’nın eksik gazelleri mümkün olduğu kadar asıl dîvana göre yer verilmiştir. Kâmrân Mirzanın dîvanında yer almayan ama başka tezkirelerde yer alan gazel, rubai ve fertler yeniden eklenmiştir. Birinci bölümde Kâmrân Mirza hayatı hakkında detaylı bilgi veriliyor. İkinci bölümde ise icadı ve eserleri üzerinde durulup kapsamlı bilgiler verilmiştir (Yarkın, 2010).

4. İpek Telleri (İpāk Talālari): İpek Telleri eseri 2010 yılında yayımlanmıştır. 122 sayfa ve üç bölümden oluşan bu eser Afganistan Özbek şiiri ve edebiyatında çok önemli çalışmalar yapan ve çok sayıda şiir ve nesir eser bırakan kadın şairlerin tezkiresidir. Toplamda 21 şairin hayatı ve şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Birinci bölümde yer alan şairlerin dîvan ve şiiri toplamları yayımlanmış olup ayrıca uzun süredir şiir yazan ve birçok bilimsel çalışmaları bulunan kişilerdir. İkinci bölümde ise son 20-30 yıl içinde şiir ve yazarlıkla uğraşan ama dîvan ya da şiiri toplamı olmayan şairler ve Üçüncü bölümde ise son yıllarda sayılı parça şiirler yazan şairler yer almıştır. Bu tezkire yaklaşık 20 gün gibi kısa bir süre içinde yayıma hazırlanmıştır. Tabi burada yer alan isimlerin Afganistan Özbek edebiyatı alanında çalışma yapanların tamamı demek değildir çünkü bu tezkirede yer alamayan kişiler bazı sebeplerden dolayı tezkirelerini ulaştırmadı ya da ulaştıramadı (Yarkın, 2010).

Bu tezkirede adı geçen en önemli isimlerden biri Kübra Kıvan’dır.

Kübra Kıvan: 1960 yılında Afganistan’ın Kuzeyinde bulunan Faryab ilinde dünyaya geldi. Ortaokul ve liseyi Maymana şehrinde bitirdi. Daha sonra Faryab

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde eğitim alıp ve orada öğretim üyesi olarak işe başladı. Kübra Faryab vilayetinde çok meşhur ve önemli isimlerden biri idi. Şiire başlar başlamaz çok kısa sürede adını konuşturmuştur. Farsça ve Özbek Türkçesiyle şiir yazmış ve şiirlerinin tamamını “Altın Taç” adlı şiiri toplamında yer vermiştir. Yazdığı şiirlerin temasını birlik, dostluk, vatan sevgisi, bilim gibi kavramlara yön vermiş ise de ama şiirlerinin temasının büyük kısmını Aşk kavramı kapsıyor. Şiirleri şekil olarak gazel, dörtlük, mesnevi, beşlik, beyaz şiirden ibarettir. Kübra Keyvan 1996 yılında 35 yaşında hayatını kaybetmiştir (Yarkın, 2010: 41,42).

Örnek:

Gül gunçälär açılğan, nârgis humär éken ko
Bülbül nâvâ çekâr gül köрмақ şû‘âr ékân ko
Yar zavkı dilgä tüşgân külgü bilä baқ émdi
Kiprikläring oқıdän könglim nézar ékân ko (Yarkın, 2010: 44)

Çeviri:

Çiçekler, gonca açmış, nergis sarhoş imiş
Bülbül gürültü yapar, çiçeği görmek laf imiş
Yar heyecanı kalbe düşmüş, tebessümle bak imdi
Kırpiklerin okundan gönlüm çaresiz imiş

Cemile İsar: Afganistan’ın kuzeyinde bulunan Seripul şehrinde dünyaya geldi. Okulu Cevizcan vilayetinde bitirdi. Pedagojik bölümünü bitirip daha sonra Cevizcan Üniversitesinde Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretmen olarak görev yaptı. Özbek Türkçesiyle ve Farsça dillerinde şiirler yazmıştır. “Bahar Arzusunda” adlı şiiri toplamında tamamen Özbek Türkçesiyle yazılmış şiirler yer alıyor. Şiirlerinin temasını vatan sevgisi, Anne, Göçmenlik, Özgürlük, Aşk gibi kavramlar kapsıyor (Yarkın, 2010: 47,48).

Örnek:

Mén käbi ‘aşq ötidä Şirin u Lâylä küymägän
Mén käbi Vämik féraqı içrä U‘zra körmägän
Dârd u Ğamlârni çekib ‘aşq içrä küydim, ançä kim!
Mén käbi Yusuf cämaliğä Zuléyhâ küymägän (Yarkın, 2010: 54)

Çeviri:

Benim gibi aşk ateşinde Leyla ve Şirin yanmamış
Benim gibi Vämik hasretinde Azra yanmamış

Dert ve gamler çekip aşk ateşinde yandım ancak
Benim gibi Yusuf güzelliğine Züleyha yanmamış

5: Yıldızlar İzinden (Yulduzlär İzidän): Bu eser ilk defa 2011 yılında yayımlanacaktı ama mali sıkıntılardan dolayı 2014 yılında yayımlandı. 2011 yılındaki örneğinde eksiklikler olduğu için düzeltmeler yapılarak ve yeni bilgiler eklenerek basıldı. Yıldızlar izinden eseri de bir tür tezkire sayılır. 311 sayfadan oluşan bu eserde Afganistan Özbek edebiyatı genç şairlerinin tezkiresidir. 49 genç şairin hayatı ve yazdığı şiirlerden örnekler getirilmiştir. Bu yazarların tamamı iki dilde (Özbekçe, Farsça) şiir yazıyordur. Bu eserin büyük kısmı aruz vezninde olup ve çok az sayıda parmak veznindeki şiirlerle karşılaşmak mümkündür.

Bu eserde yer alan isimlerin bazıları yazarlığı bırakmış, bazıları üniversitelerde öğretmenlik yapıyor, bazıları ise halen çalışmalarını sürdürüyor. Haşim Hemdem Faryabi, Seyyara Samadi, Emin Han geldi halen çalışmalarını sürdüren isimlerdendir (Yarkın, 2014).

Haşim Hemdem Faryabi: 1990 yılında Faryab ilinde dünyaya gelmiştir. Liseyi Mezarı Şerif şehrinde tamamladıktan sonra Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünü başarıyla bitirmiştir. Birçok televizyon, dergi ve gazetelerde çalışmış ve aynı zamanda yazdığı şiirleri yayımlamıştır. Şu anda edebî çalışmalarla beraber Ankara’da serbest işlerde çalışmaktadır. 2016 yılında ilk Özbek Türkçesiyle yazdığı şiiri “Hissettim ve Sevdim” adında yayımladı. Daha sonra 2020 yılının sonlarında Afganistan Türk Edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Prof. Dr. Âlim Lebib’in seçme şiirlerini “Aydın İnciler” adında yayımladı (Yarkın, 2014: 291).

Örnek:

Başım üzre säkrägin, güllär ara yür, bülbülüm!
Nazänin ‘aşk urgatib lähcä vä sözlük bol, tilim
Farıg ayla bu ‘azabdän çaqnäban türgän gülim
Şävkätim, şa‘nim, gururim orgätärmüsän bilim?
Hämäm-i canım bol vä séndan kılây kâsb ‘ilm (Yarkın, 2014: 297).

Çeviri:

Başım üzere zıpla, çiçekler üstünde yürü, bülbülüm!
Nazlım aşkı öğretip lehçe ve sözlük ol, dilim
Kendini bu azaplardan kurtar yemyeşil çiçeğim

Şevketim, şanıım, gururum öğretirmisin bilim?

Canımla bir ol ve senden tahsil edeyim ilim.

Eminullah Nail: 1985 yılında Afganistan kuzeyinde bulunan Seripul ilinde dünyaya gelmiştir. 2005 yılında liseyi bitirip, daha sonra Türkiye'ye eğitim almaya gelmiştir. Okuldayken şiir yazmaya başlayıp, Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Farsça dillerinde şiirler yazmıştır. İlk eseri “Türkistan Bayramı Ergenekon” adında bir romandır. Daha sonra 2020 yılında yazdığı şiirlerin hepsini bir yerde toplayıp “Şiir Kıvamında” adlı eserinde yer verdi (Yarkın, 2014: 261,262).

Örnek:

‘Aläm çirağan bugün közimdä

Özgä bir Kuyāş nûri yüzimdä

Kök kuyāşıdän nûri köprağdır

Väşfını étiş kelmäs sözimgä

Éy téngirim! kaçısı biri haqıqat (Yarkın, 2014: 263).

Çeviri:

Dünya ışınlanmış bugün gözümde

Başka bir güneş nuru yüzümde

Göğün güneşinden nuru daha parlak

Väşfını söylemek gelmez dilime

Ey Tanrım! Hangi biri gerçek?

Seyyara Rahmani: 1991 yılında Faryab ilinde dünyaya gelmiştir. Okulu Mezar ı Şerif şehrinde tamamlayıp daha sonra Belh Üniversitesi Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünü kazanıp başarıyla tamamlamıştır. Daha okuldayken şiire ilgi duymuştur. 2011 yılında BBC Özbek gazetesinde muhabir olarak görev yapmıştır. Şu anda Fransa'da Yüksek Lisans yapmaktadır. O Özbek Türkçesi ve Farsça dillerinde şiirler yazmaktadır, yazdığı şiirleri “Bir Dilim Dilek” adlı eserinde yayımlamıştır (Yarkın, 2014: 172).

Örnek:

Mışrâ'lär āqar qalbdän қағazgä

Tuyğulär otar tidän yüräkkä

Könglimdä yaşär onlärçä ihsas

Kollärım қатар yétmäy fäläkkä (Yarkın, 2014: 180).

Çeviri:

Mısralar akar kalptan kâğıda
Duygular geçer dilden yüreğe
Gönlümde yaşıyor onlarca duygu
Ellerim uyuşur yetmeden feleğe.

6: Üzgün Perinin Şarkıları. (Gangin Pări Küyları) (Furuğ Ferruhzadın eserlerinden seçme şiirler): 2007 yılında yayımlanan “Üzgün Perinin Şarkıları” adlı eserinde İran’ın çok değerli ve ünlü şairi Furuğ Ferruhzadın şiirlerinin Özbek Türkçesine çevrilmiş halidir. Birinci bölümde Furuğ’un hayatı ve edebî kişiliği hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Toplamda 30 parça şiir yer alıyor. 149 sayfadan oluşan bu eserin ikinci bölümde ise Furuğ’un “Esir” adlı eserinden 7 parça, “Duvar” adlı eserinden 4 parça, “İsyan” adlı eserinden 2 parça, “Yeniden Doğuş” adlı eserinden 13 parça, “İnanalım Soğuk Mevsimin Başlangıcına” adlı eserinden 4 parça şiir günümüz Özbek Türkçesine çevrilmiştir.

Furuğ Ferruhzad: Farsça şiiriyeti ne kadar büyük olmasın şüphesiz bir prensesi vardır ve o da şüphesiz Furuğ Ferruhzattır. Yıllar önce hayatını kaybetse de halen eserleri büyük ilgiyle okunuyordur.

Furuğ Ferruhzad 1934 yılında Tahran’da dünyaya geldi. Babasının geniş bir kütüphanesi olduğu için şiire ilgi duyuyor. Daha 13 yaşındayken şiir yazmaya başlıyor. 1953 yılında genç yaşta kendinden 25 yaş büyük olan Perviz Şahpur’la evlenir ama anlaşmazlıklardan dolayı 1955 yılında boşanırlar. 1952’ de daha 17 yaşındayken ilk eseri “Esir’i” yayımlar ve 1956 yılında İtalya’ya 9 aylık bir seyahat için yola çıkıyor. 1957’de ikinci eseri “Duvar”ı yayımlıyor, şekil olarak “Esir” toplamının devamı olsa da “Duvar” eserinde birçok yeniliklere imza atıyor.

1959 yılında üçüncü eseri “İsyan”ı yayımlar. O aynı zamanda çok yetenekli bir yönetmen, senaristtir. İlk defa 1958 yılında “Bir Ateş” adlı belgeseli yönetmenlik yapmıştır. Yönetmenlikte cüzzam hastalarının hayatı hakkında hazırladığı “Siyah Ev” adındaki belgeselde yönetmenliğin zirvesine çıkıyor ve Avrupa’da birçok ödül kazanmıştır. 1964 yılında 30 yaşındayken “Yeniden Doğuş” adlı eseriyle edebî hayatının zirvesine ulaşır. Furuğ Ferruhzad beşinci eseri “Soğuk Mevsiminin Başlangıcına İnanalım” adlı eseri yeni başlamışken 1966 yılında talihsiz bir trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir (Yarkın, 2007).

Esir adlı şiiri toplamından örnek:

Kétämän hastä u afsurdä u zar
Kétämän mänzili väyranimgä
Şähringizdän könglim ālib kétämän
Tégmängiz bu dil dévanāmgä
Könglim ālip, ālislārgä kétämän
Yuvāmän rāngi günahnı ondän
Yuvāmän 'aşk dağın, kutkārāmän
Uni här istäk vä afsundan (Yarkın, 2007: 34).

Çeviri:

Gidiyorum hasta, yorgun ve dertli
Gidiyorum harabe olmuş evime
Şehirinizden gönülümü alıp giderim
Dokunmayın bu kırgın kalbıma
Gönlümü alıp uzaklara giderim
Yıkarım günah rengini ondan
Yıkarım aşk acısını, kurtarırım
Onu her istek ve sihirden

7: Babür Name (Kabul Vaqıäläri): 2007 yılında Afganistan Bilimler Akademisi tarafından Özbekçe ve Farsçadaki bölümü esasına yayımlanmıştır. 30'e yakın dünya diline tercüme edilen eserin Özbekçe bölümünü harızlamıştır (Toyghun, 2013: 30).

8. Rubailer (Mevlana'dan seçme rubailer): Dr. Şefika daha genç yaşlarında iken Şems-i Tebriz'i ve Mevlana'nın şiirlerini okumaya başlıyor. 2007 yılı Unesco tarafından Mevlana yılı olarak adlandırılıyor. Bu sebeple Afganistan cumhurbaşkanlık sarayı tarafından Mevlana'nın 800. doğum yılı münasebetiyle anma töreni yapmak üzere yazar ve şairlerden oluşan büyük bir heyeti görevlendirilmiştir. Dr. Şefika'da bu anma töreninin organizasyon üyesi olarak Mevlana'nın seçme rubailerini günümüz Özbek Türkçesine tercime etmeyi üstlenmiştir. Gerçi gazellerini tercüme etmek istemişse de zamanın çok az olduğu için rubailerinin tercüme etmesini daha uygun görmüştür.

Bu eserde Mevlana'nın 160 parça rubaisi yer alıyor, eserde şiirlerin asıl Farsçası da getirilmiştir (Yarkın, 2007).

Örnek:

Ul kim ki tanıdı séni, bu cänni nä kılar
Färzänd u ‘ayäl u hanädänni nä kılar
Divänä kılib, ikki cähänni béräsän
Télbäng bu cähän -u ul cähänni nä kılar (Yarkın, 2007: 46).

Çeviri:

O kim ki seni tanıdı, canı ne yapar
Çoluk çocuğu ve hanedanı ne yapar
Deli edip, iki cihanı verirsin
Senin delin bu cihanı, o cihanı ne yapar.

9: Ney Çevirmeni (Näy Tilmacı): 2007 yılında Mevlana'nın “Mesnevi Manevi” eserinden seçme hikâyeleri Özbek Türkçesine çevirisidir. 93 sayfadan oluşan bu kısa hikâyeler eserinde Mesnevi Manevi'den 22 hikâyeye yer alıyordur (Yarkın, 2007).

10: Başka Bir Bahar Soyundan (Az Täbari Bähari Digär): 2010 yılında 47 parça şiirden oluşan tamamen Farsça dilinde yazılan seçme şiirler toplamını yayımlıyor. Eserde çoğunlukla gazel ve beyaz şiir türlerine rastlıyoruz. Tema olarak barış, hasret, aşk kavramları ele alınmıştır. Bu toplamdaki şiirin çoğu gurbette vatan hasretine yanıp tutuşurken yazmıştır (Yarkın, 2010).

Örnek:

Därd ma bigüzäşt az şikiba-i
İmtihan kârdim här müdava ra
Sulh u cäng mast yäk mü‘amma, ko
An ki bigşayäd in mü‘amma ra
Ey fäläk ma ra gâr bigiryani
Ma bigiryanim çâşm i dünya ra
Éy huda cüz tu rähgüşayi nist
Hädiyä kun bär ma sulh i paya ra (Yarkın, 2010: 20).

Çevirisi:

Derdimiz geçti çok sabırlı kalmaktan
Her devä yolunu denedik
Savâşımız, barışımız bir muamma, nerde
Ki çözse bu muammayı?
Ey felek! Eğer bizi ağlatırsan

Ağlatırız dñnyanın gözünü
Ey Allah! Senden başka yol gösteren yoktur
Hediye et bize sonsuza dek devâm eden barışı

2002 yılında Taliban Afganistan'ı terk edip gittikten sonra memleketten kaçmayıp türlü zulüm ve zahmetlere katlanıp öyle bir tehlikeli dönemden sağ salim çıktıkları için o kahraman kadınlara şöyle hitap ediyor:

Örnek:

Az tängna bérün ā, pärvāz kon ‘azizām
Pärvāz ra bā şadi āğaz kon ‘azizām
Hudbini nigah ra bā ‘aşk şustuşu kon
Vangäh dār-i tämaşa ra baz kon (Yarkın, 2010: 7).

Çeviri:

Darlıktan kurtul, uç ey sevgilim
Uçmayı mutlulukla başla sevgilim
Görmemezlik egosunu gözyaşlarıyla yıka
Ondan sonra izleme kapısını aç sevgilim

11: Rüzgârda Özgür (Riha dâr Bad): Rüzgârda özgür şiiri toplamı 2010 yılında basıldı. 95 sayfada 48 parça şiirden oluşmaktadır. Bu toplamın şiirlerinin tamamı Farsçadır. Bu toplam şekil olarak gazel, rubai ve beyaz şiirden oluşmaktadır. Coğunlukla Aşk, sevgi, umut, özlem temalarını içinde bulunduruyor (Yarkın, 2010).

Örnek:

Hâr lâhzä şaday tu piçidä bā güş män
Vây nam-i tu binşästä dâr hatır u huş-i män
Läb täşnä i kâviräm män, bi ‘aşk bimiräm män
Sirâb kon az ‘aşkat, éy çâşmä-i nuş män.(Yarkın, 2010: 5)

Çeviri:

Her an sesin yankılanıyor kulağında
Adın oturmuş hatırımda, aklımda
Susuz çölüm ben, aşksız ölürüm ben
Doyur aşkımdan, ey aşk pınarım benim

12: Geçmeyen Anlar (Lâhzhâhâ- i bi Şitab): 2010 yılında 97 sayfada 49 parça şiirden oluşan diğer bir Farsça seçme şiirler toplamı “Geçmeyen Anlar” eseridir. Şekil

yönünden diğer eserlerdeki gibi sıkca gazel, rubai, beyaz şiirle karşılaşırız. Bu eserde de sıkca aşk ve sevgi temalı şiirlerle karşılaşırız (Yarkın, 2010).

13: Çiy Utancı (Şärm-i Şäbnäm): 2010 yılında yayımlanan bir diğer eserde Çiy Utancı eseridir. Bu eserde Farsça şiirlerden oluşan seçme şiirler toplamıdır. 87 sayfadan oluşan bu eserin içinde 44 parça şiir bulunuyordur. Hatırlatmak gerekir ki adı geçen Farsça dilinde bir arada toplanan eserlerin şekil yönünden değişmiyor, ama tema olarak bazen değişiyor. Bu eserdeki şiirlerin çoğu gurbetteyken yazılmıştır (Yarkın, 2010).

14: Meleklerin Göçü (Köçi Färiştäha): 2010 yılında yayımlanan tamamen Farsça şiirlerden oluşan ama diğer eserlerden şekil olarak farklıdır. Bu eserde sadece rubai ve dörtlükleri bir arada yer alıyor. 85 sayfadan oluşup şiirlerin hepsi gurbette yazdığı şiirlerdir (Yarkın, 2010).

15: Uyanık Rüyalar (Uygâg Tüşlär) : Dr. Şefika'nın bir diğer seçme şiiri toplamı da uyanık rüyalarıdır. Bu toplamın şiirlerin tamamı Özbek Türkçesiyle yazılmıştır. Muhteva olarak aşk, vatan sevgisi, özlem, özellikle kadınların iç duyguları gibi konular dikkat çekiyor. Değişik vezinlerde 21 şiir, 152 rubai, 4 tane dörtlük yer almaktadır (Begzada, 2016: 11).

16: Özbekçe-Farsça Sözlüğü (Özbékçä- Farsçä sözlügi): 2005 yılında yayımlanan çok geniş bir sözlüğün hazırlaması yaklaşık 5 sene sürdü. Bu sözlük aslında Taliban işgal döneminde yazılmıştı. 40 binden fazla kelime, deyim ve cümleden oluşan bu kabarık eser 1433 beyitten oluşmuş izahlı bir sözlüktür. Bu sözlükte Afganistan'da konuşulan Özbek dili esas alınarak hazırlanmıştır.

O sene İran'da yılın en iyi 10 kitap arasında yer alır ve aynı zamanda uluslararası "Dr. Muhammed Müin" ödülünü kazanmıştır (Yarkın, 2007).

17: Dil, yazı ve Özbek-Türkçe sözlüğü yazma geleneği (Där baräyi zäban, hat vä Färhäng nävisi Türki- Özbéki): 2006 yılında kendisi gibi yazar ve aynı zamanda eşi olan Muhammed Halim Yarkın'la beraber Dil, yazım ve Özbekçe- Türkçe sözlüğü yazma geleneği adında bir eser yayımladılar.

İlk bölümde Dil ve Türk dili tarihi ve soy ağacı hakkında geniş bir bilgi veriliyor. Daha sonra ikinci bölümde Özbekçe yazısı ve alfabesi hakkında bilgilendiriyor. Üçüncü bölümde ise sözlük yazma geleneği ve tarihi seyrini anlatıyor. Dördüncü bölümde Farsça ve Özbekçe sözlüklerin tarihi seyrini anlatıyor (Yarkın, 2006).

18: Görüşmek Üzere (Yänä Körişgünçä): 2007 yılında yayımlanan ilk mensur eseridir. Toplam 94 sayfadan oluşan 5 hikâyeyi içeriyor. Konu olarak kadınların arzuları, sıkıntıları üzerine durulmuştur. Giriş kısmında Özbekistan Yazarlar Birliği üyesi Gulam Karim'in "Kıldırğaç Nesir Toplamı" başlıklı sunuş yazısı ile eserde Afganistan Kalem Encümeni takdim yazısı yer almaktadır (Toyghun, 2013: 30).

19: Emir Alişir Nevayi Şahsiyeti (M. Halim Yarkın'la birlikte) 1991 yılında yayımlandı.

20: Uzaktan Bir Ses (Ālisden Bir Ses) ilk seçme Özbekçe şiirler toplamı, 2009 yılında yayımlandı giriş kısmında usta yazar ve araştırmacı Şer-i Cevizcanı'nın sunuşu ile başlıyor. Sunuş kısmında Şefika'nın kişiliği ve "Alisden Bir Ses" eseri üzerine fikirler bildiriyor (Yarkın, 2009).

21: Güneşin Göçmesi (Koçi Hürşid). Tahran da 2010 yılında yayımlandı. Fertler ve rubailerden ve tamamı Farsça olan şiirleri içeriyor (Yarkın, 2010).

22: İpek kanat Kırlangıç (İpäk Kananat Kaldırğaç): 2011 yılında Kabilde yayımlanan ve 28 Bölümü içeren Çocuklara yönelik yazılan şiirleri içeriyor. Tema olarak Bilim, birlik, bayrak, anne, vatan dil gibi konuları içine alıyor (Toyghun, 2013: 32).

23: Gönül Ahengi, (Dil Āhānglāri) (Özbekistan'da yaşayan Afgan mülteci şairler toplamı) 2004 yılında Taşkent'te yayımlandı.

24: Hafif Yüklü (Sûbuk Bar) Mirza Muhammed Kasım dîvanı. 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

25: Su ve Ateş (Āb u Ātäş), Muhammed Kerim Zerri Azimî'nin şiiri toplamı 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

26. Gönül Sırları (Yüräk Sırları) Prof. Şeri Cevizcani şiirler toplamı 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

27: Bahar Arzusunda (Bāhar Ārzusidä) Cemile İsar şiiri toplamı 2009 yılında Kabilde yayımlandı.

28: Arar, Bulurum (İzlāb Tapgum) Muhammed Yusuf Fayız şiirler toplamı 2012 yılında Kabilde yayımlandı.

29: Babür'e Armağan (Babur gä Armağan): 1983 yılında Babür'ün 500. Yıl doğum gününü münasebetiyle organize edilen programda Babür'ün hakkında şiir ve makaleler okunarak anıldı. Babür'e Armağan eseri Özbek ve Türkmen yazarların Babür'ün "Kalmadı" gazeli üzerine yorum olarak yazılmıştır. Bu eserde 26 Özbek ve Türkmen şairi 26 parça şiirle bu eserde kendi yerini alıyorlar (Toyghun, 2013: 30).

30: 2007 yılında İlkokul Özbek dili derslikleri (Birinci, ikinci, üçüncü, Dördüncü) sınıf derslikler yayımlandı.

Yayıma hazır ama yayımlanamayan eserleri.¹

31: Davetiye (Çağırık) Özbekçe şiirler toplamı

32: Aynanın Doğuşu (Tulu i Āyinä) Farsçada rubailer, dörtlüler, kısa şiirler toplamı

33: Pamuklu Rüyalarda (Ĥabhayi Pärniyani) Farsçada yazılan yeni şiirler toplamı.

34: Babür'ün seçme şiirlerinden çeviriler. 40 gazel, 60 rubai ve birkaç kıta ve fertten oluşuyor.

35: Farsça konuşan Türkler. (Türkan Farsı güy) Özbekçe ve Farsça dilinde eserler yazan klasik Özbek yazarlar ve şiirleri.

36: 1983 yılında M.A Azimî'nin "Nisab ı Sebiyan" eseri.

37: Çocuklara yönelik hikâye eserleri yayımlanmayı bekliyordu. Bunlar Çekilmiş Kulaklar (Tartılğan kulaqlär), Yalansız şehir (Yalgansız Şähär), İki Köpek yavrusu (İkki Küçükçä), Beyaz civciv (Āķ Cücä), Annem anlatan efsaneler (Āyim aytgän Ęrtäklar), Şehzade ve Su perisi (Şähzadä vä Su pärisi) olmak üzere 6 eserdir.

38: Yüz renkli Gökkuşağı (Rängin Kāman Sād Räng) çocuklar için kısa hikâyeler toplamı.

39: Sunuculuk sanatı. Radyo televizyon sunuculuğu kılavuzu.

40: Klasik Özbek şiirler toplamı (Klasik Özbék şiirläridän säylänmä)

41: Özbekçe makaleler

42: Farsça makaleler.

---

¹ <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/biography.php>

3. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Şefika ilk defa ilk okuk dördüncü sınıf öğrencisiyken edebiyata ilgi duymaya başlamıştır. Ortaokul ikinci sınıftayken ilk şiirini yazmış, gün geçtikçe yeteneği artan Şefika lise son sınıfta hikâyeler yazmaya başlamıştır. Üniversite yıllarında o dönemin en yetenekli ve usta hocalarından edebiyatla ilgili bütün konuları öğrenmiştir (Toyghun, 2013: 33).

Şefika İran, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan, Rusya ve Amerika'nın en önde gelen yazarlarının eserlerine ilgi duymuştur. Bunlardan bazıları Erkin Vahidov, Gafur Gulam, Cengiz Aytmatov, Maksim Gorki, Dostoyevski, F. Kafka, Sheakespeare, Halil Cibran, Abdullah Kadiri gibi yazarlar örneğidir (Toyghun, 2013: 35). Dr. Şefika Yarkın'ın şiir, hikâye ve makaleleri Afganistan, Özbekistan, İran, Pakistan, Almanya, ABD ve Tacikistan'ın bilimsel dergilerinde ve türlü toplamlarında yayımlanmıştır.

Resmî görevleri²

1977 yılında Seripul şehrinin Kızlar ortaokulunda öğretmen.

1978-1979 yıllar arasında Devlet Radyo ve Televizyonu'nda Edebiyat bölümü Müdürü, aynı zamanda “Her Bahçede Bir Gül”, “Şarkılar ve Sözler”, “Televizyon Gazetesi” ve “Sanat Öncüleri” gibi programlarının yönetmen ve senaristi olarak görev yapmıştır.

1979-1980 yılları arasında Eğitim Bakanlığı “Radyo Televizyon Eğitimi” programının yönetmeni.

1981-1989 yılları arasında Afganistan Bilim Akademisi belge ve iletişim başkanı.

1990- 1991 yıllar arasında Afganistan Yüksek Konseyi “Büyükler Meclisinin” yayın müdürü.

1991-1993 yıllar arasında Cevizcan vilayeti kültür danışmanı.

1993-1997 yılları arasında Cevizcan kadınlar konseyi başkanı.

1995-1997 yılları arasında Nevayi Enstitüsünün Özbekçe ve İngilizce dili ve edebiyatı bölümünün öğretim üyesi.

---

² <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/biography.php>

1997-1999 yılları arasında Özbekistan Fenler Akademisi “Hamid Süleyman” adlı el yazmalar enstitüsü üyesi.

2001 yılında Kadınlar Bakanlığı bakan yardımcısı.

2002 yılında Yüksek Konseyde Seripul ilinin temsilcisi.

2003-2005 yılları arasında Eğitim Bakanlığı eğitim danışmanı ve bilim kurulu üyesi.

2005-2008 yılları arasında Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim başkanı.

2008 yılında Eğitim Bakanlığı Bilim Kurulu Başkanı.

2010 yılında Mili Barış Konseyi üyesi

Sosyal, siyasi ve kültürel faaliyetler.

1978-1991 yıllar arasında Afganistan Yazarlar Derneği başkanı.

1978-1991 yılları arasında Afganistan Gazeteciler Derneği üyesi.

1989-1991 yılları arasında Afganistan Kültür Bakanlığı kültür komitesi üyesi.

1991 yılında Nevayi Enstitüsü Özbek dili öğretim üyesi.

2001 yılında Afganistan Yazarlar Topluluğu üyesi.

2011 yılında haber bültenleri komisyonu üyesi.

Dr. Şefika Yarkın Afganistan, İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, İtalya, Japonya, Hindistan, Pakistan, Ürdün, Türkiye, İran, Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan ve Rusya gibi ülkelerin türlü şehirlerinde 30 den fazla uluslararası seminer ve konferanslara katılmıştır.

ÖDÜLLER ³: Afganistan devleti tarafından “Gazi Mir Beçe Han” devlet madalyası, Meyvend kahramanı, “Malalay Madalyası”, birkaç “Güven Madalyası”, “İki Onur” madalyası ve birçok sertifikayla ödüllendirilmiştir. İki defa Kültür Bakanlığı tarafından edebî çalışmalarını için bakanlığın “Medya Ödülü” almıştır.

“Nûr Kervanı ile” adlı şiiri toplamı için “Hekim Nasir Hüsrev” edebî ödülünü kazanmıştır.1999 yılında Özbekistan’da Zehiruddin Muhammed Babür hakkında

---

³ <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/biography.php>.

yazdığı eser için “Babür Uluslararası Derneği” tarafından “Altın” ödölüne layık görölmüştür.

2004 yılında Tahran’da uluslararası sempozyumda “Pervin İtisami” ödölünü Furuğ Ferruhzadın şiirlerini Özbek Türkçesine çevirdiği için kazanmıştır.

2007 yılında Afganistan sosyal camiası “Mecma”nın “Özgürlük” ödölünü kazanmıştır.

2005 yılında “Babür Uluslararası Derneği” tarafından ödüllendirildi.

2001 yılında “Şah Garip Mirza Dîvanı” Özbekistan’da yılın en iyi kitabı seçildi.

2008 yılında İran’da “Özbekçe-Farsça sözlüğü” yılın kitabı unvanını aldı.

2011 yılında İran’da Dr. Muhammed Mûin’in uluslararası ödölünü kazandı.

İKİNCİ BÖLÜM

(TRANSKRİPSİYON- ÇEVİRİ METNİ)

1. TRANSKRİPSİYON

Doktor Şäfiqa Yarkın 1333 yili, qavs äyining 3.inçi küni Säripul şahridä tuğıldi. 1351 yili mäktäb, 1355 yili puhäntonni bitirib, 1998 yili doktorlik diplomını aldı.

U Afğanistan mili radyo- tälvizyuni, Afğanistan ‘ulum akädémisi, Sänä mäclisi, Cuvizcän hatın-qızlar şürası, Cuvizcan ‘älî tähşilät muäsisäsi, ‘ayällär väzirligidä, Özbékistan ‘ulum akädemisidä işlädi, haqır mü‘arif väzirligidä müşävir vä tärbiyävi ‘ilmi şüra räyisidir.

Uning 18 tä kitab vä risäläsi, 300 dän ärtük maqalä, şe‘r vä dästanları Özbék vä Däri tilläridä ulkä vä çet él mätbuä‘tidä näşr étilgän.

U, “Babur halk arä fundi”ning ältin midäli, “Häkim Naşır Husruv” adäbi cayizäsi, “Mäcmä”ning äzadlik cayizäsi, İranning “Fäşl kitabı” cayizäsi vä başqa bir qatar midäl vä cayizälärni alişgä érişgän. “Älisdän Bir Sés” uning bäsilgän ilk säylänmä şe‘rları toplämıdır.

s.1

Taqriz

“Älisdän Bir Sés” şe‘r toplämı

Änä tilimizdä yäratilgän yängi bädi‘i asär

Til här bir millät bilgisi vä här bir halkning rämzi hisäblänädı. Özini hürmät kılib é‘zäzlägän här bir qavım, änä tilini häm é‘zäzläydi vä uni riväcläntirib, takämul bäsquçlärigä kötarädi. Şuningdäk til bärçä millät ä‘zälärını öz arä baqlab türüvçi vä bir-birini tüşüniş väsiqası şifätidä, ‘ilm vä mä‘rifätni özläştirib tärqatış väsiläsi häm dir.

Ulkädä ayırım tillärni qarävsız qaldırıp, ulärgä dıqqat vä i‘tibär qarätmäslik, oşä tillärdä sözlävçilärni häm mänsimäslikdän dälälät bérädi. “Tilgä ihtiyar, élgä i‘tibär” dägän halkımızning hikmätli sözi şu maqşädgä qarätilgän.

s.2

Köp ‘aşırlärdän keyin 1382 yil Lüyi Cirqäsidadä Özbék tili asäsi qanunning on ältinçi mäddäsiga binä‘än räsmi til däräcäsiga kötarilib, vätändäşlärimızning ézgo

istaklaridan biri ‘amalgā āşdı. Éndi tilimizni qanun himāyäsida rivāclantiriş imkāniyatlari mavjud.

Hāzir ulkāmizdā bir qatar ‘ilm vā fān arbāblari, şā‘ir vā yāzuvçilar vā jurnālistlar ānā tilimiz Türki Özbekini taraqqi vā tākāmul bāşqıçlarigā kötariş maqşadidā qalam tēbratib, türli janrlardā bādi‘i icād bilān şugullanib kēlmaqđalar. Ular yāratgān asārlarning hər biri öz mavq‘ı vā ahāmmiyatigā égā bolib, ‘alihdā tēkşiriş uçun mavdu bolā āladı. Biz uşbu muqadimādā cāsür vā isti‘dadlı şā‘ir Şāfıqa Yarqın vā uning “Ālisdān Bir Sēs” nāmlı şē‘ri toplāmi haqıdā fikr bildirmaqçimiz.

Şāfıqa Yarqın- Dibac mādāniyāt sēvār vā ‘ilm pārvār bir ‘ailādā tuğilib vayagā yētdi. Ātasi Mirza Muhāmmād Qasım Qadıradā, Amanullāh Han dāvridān oqıb, yētişib çıqqan māşrutāçi vā mutācaddidlardān biri şifātidā istidadlı şā‘ir vā husn hat mālākāsigā éga édi. U Sāripul şahrining şāhārdarı, pārlāmānning yēttinçi dāvrasidā millāt vākili édi. U mārhum Doktor Māhmudi, Ğubār, Dēhқан, Nāvā, Hāstā, Hābibi, A‘bdulavāl Qurāyşi vā bāşqa bir ‘iddē mutāraqqı vākillar bilān birlāşib, şürādā apozişenning fā‘āl a‘đalāridān biri şifātidā fā‘aliyāt qılardı. U mû‘arif vā iqtisad vāzirlik işlari boyiçā şürā māclisi kāmisioning rāyisi édi.

U kızigā bar ātālik mihrini bağışlāb, uning osib ulgāyişi vā mā‘nāvi kāmāl tapişi uçun şārāyiţ yāratib bērdi.

s.3

Şāfıqa Yarqın bāşqa köp Afğanistan Özbék şā‘irlari singāri zūllisānāyın şā‘ir şifātidā Türki Özbeki vā Dāri tillāridā icād qılādı. U, öz icādını Dāri tildā bāşlāgān bolsā hām, kēyinraq ānā tili- Özbék tiligā otdi. Hār iki tildā uning asāsi bilgisi (Uni acratib turādigān huşuşiyeti) şundān ‘ibarāt ki u hər dāyim bir ‘ayal şifātidā söz yuritādi, ‘ayallārgā haş bolgān hissiyat vā tuyğulārnı ifadālaydi, érkāklārnikidān fārklı olāraq ‘ayallārnıng ruhi kēcinmālari, içki dunyası, hāyāt vā tēbi‘atgā nisbātān qarāşlari vā hadisālār boyiçā qađavātlārnı adābi hāllāqiyāt bilān ‘aks éttirādi. Afğanistan Özbék şē‘riyatidā Şāfıqa Yarqın birinçi bolib, cāsārāt bilān bundāy tāşāvur vā taħayyul yolini ‘ayallārnımgā āçib bērdi. Bu saħādā uning şē‘rlāridān ayırım misallārgā dıqqatingizni qarātāmān:

Āşiyānsız ānā kuşlar dārdini bildim anıq

Tā ki boldim ğurbāt içrā āşiyānımdān cūdā

****

‘Aşkımdä özingni yänä şäyda kılä körmä

Vaşlımnı täşävverdä tämāşā kılä körmä

*****

Saçlarımdän tün çęcäklär ‘atırını

Akıztıb, Akızdı därya songi ‘aşq

*****

Méndik yänä bir dilbär färzānā täpilmäs

Séndék yänä bir ‘aşıqı dévanā täpilmäs

s.4

Özgälärgä şäh kıızidék män, väli

Bändämän ‘aşkıngä sultānım méning

*****

Sén yaşil boyli téräk, mén nästärän

Yäşnätärmiz ikimiz gülzarnı

*****

Şikār uçun dälä- ormangä bolmä āvarä

Nigahing oqını āt mén sarı, şikāring män

Şäfiqa Yarqın Däri tilidä ‘aruđ väzınları, nimayi väzınlär vä şuningdék aq şér janiridä şér yāzadı. Özbék tilidä esä ‘aruđ väzınlarıdän täşqarı bärmaq väzınları vä aq janiridä häm icād étadı.

Bärmaq väznı bädi’i icād uçun yaqşı qolāyılıqlär yärätıb béradı. Özbék tilidä täşävver vä hıyālnı anıq ifädäläş, opéra vä dramatik asärlär yāziş uçun undä keng imkāniyätlär mävcud. Bizlär aynıksä yāşlärımız, ānā tildä şérıyätimizni rivāclāntiriş uçun ‘aruđ väzınları bilän birgä bärmaq väzınları (hicāyi väzınları) vä aq şér janırlarıdän häm yétarli dārācadä faydäläniş läzim.

Bärmaq väzınlarıdä Şäfiqa Yarqın yāzgan şérılar silik vä rävan, nazik taqayyul vä täşävver vä yāngi atāmälär vä şā’irānā ifädälär bilän bāy. “Ālisdän Bir Sés” toplämیدä yigirmä beş şér bärmaq, nimayi vä aq şér janiridä yāzılğan. Qoyidägi uning icādidän bir nēçä mişällär:

Bu şérimni séngä yāzāmän séngä

İlik bir bähärning ilik tāngidä

*****

s.5

Qizil gül hıyālı, sūküt sırları
Aqar bir bulaqdék kuyāş āngidā

****

Hāyatımnı sénsiz tāsāvvur kılış
Bāhārnı çéçāksiz démākdir méngā
Bu şé‘rimni yāzdı hıyāling kıli
Bu şé‘rimni savga kılayın séngā
Şuningdék “Ānā Cān”, “Négā Éslāmādım?” parçälärigā qarālsın.

Şāfiqa Yarqın Afğanistan Özbék şé‘riyatidā aq şé‘r qalıbı rivācı uçun ālga kadāmlār tāsładı. Toplımdāgi “Tali‘siz Guzāl”, “Fārzānā Nāvāyi gā”, “Şulh Uçun Korāş”, “Tirik Ġazāl”, “Güllār Birligi”, “Sālam” , “Bégim, Sizni Négā Sévāmān ?” , “Baht Qoşıǵı” vā aynıksā “Ālisdān Bir Sés” şé‘rları bu sahadā hām u bir mālākāli şā‘ir ékānligini kōrsātādi. U, aq şé‘r janırıdā şā‘irānā tāsāvvur vā romantik tuyǵulārını şākillāntiriş uçun kēngraq imkāniyāt tāpādı vā fikir cāvlanı uçun érkin muhitgā égā bolādı.

“Ālisdān Bir Sés” déb atālgān şé‘rdā icād vā ibtikārning yāngi bir türü, çuqur tuyǵulār vā yūksāk taħayyulning özigā haş bādī‘i ifādāsı közge tāsłānādı. Undā şā‘ir Ālisdān tārkalādigān bir sāmboııı yārātādı. Agār ‘an‘anāvi şé‘rlārdā yālguz kışı nālib, soylāsā vā māzlım yēngrāb yıǵlāsā, bu şé‘rdā yālguzlik nālib soylāydı, māzlımlık yēngrāb yıǵlāydı, cim-citlik fāryād kılıdı, āy vā kuyāş sācdāgā bāş koyıb, yāfraglār titrāb sıǵınādı.

s. 6

Bu sés yér vā kökni titrātādigān mu‘cizāli küçgā égā bolsā hām, biraq biz insanlārını ağır uyqudān uyǵatā ālmāydı. Bu sāmboıııı hār kim öz tāsāvvurı vā dunya qarāşı dāyirāsıdā tūşinişi mümkin, lékin şā‘ir undān fāydālānıb, öz ézgu istāklārını bildirgān haldā öz camı‘ası, şuningdék kışilik camı‘anı tākıd āstigā ālādı.

Fikrimçā “Ālisdān Bir Sés” şé‘ri, Afğanistan Özbék şé‘riyatidā hām şākıl vā hām māđmun yūzāsıdān bütünlāy bir yāngi bāyān ulsubı hısāblānādı.

‘Aruđ vāzınlārıdā Şāfiqa Yarqın türli janırlārdān fāydālānādı. Uning māhārātını kopinçā ġazāl, rubā‘ı vā māsnavidā koriş mümkin. Özbék tilidā o yāzgān ġazāllār sādā, tākıd vā ibhāmdān uzāklıǵı bilān birgā lérik tuyǵulār vā şā‘irānā hıssiyyātını ‘aks éttirādı

vä şā'irgä haş qaräşlär vä keçinmälärmı silik vä tākällufsiz uslubdä bäyän étädi. Ğazäl uçun u tänlägän väzınlär kopinçä kıska vä oynaklığı vä musıkılıgi bilän dıkkatını özigä tärtädi. Mäsälän:

Tāng ātib sähär boldı körmädi közim uyqu
Kim uçirdi uyqumrı, kıldı kim mēni cādū?

*****

Könglimgä tä kıldı mav'ā songi 'aşk
Sözlärimgä bérđi ma'nā songi 'aşk
Ğunçälär tuyğusıdä pinhān édim
Yél bolib kıldı huväydä songi 'aşk

s. 7

Büyük hıdagä qasām béqarār vä zāring män
Vāfäsévär sévārim, bā vāfa nigāring män
Kéçä tāng ātgünçä könglüm közlāringni yād étär

.....
Uyqusizlikdän tāng ātgünçä közim färyād étär

*****

Sén kabi dildar kėrak dur mėngä
Yar vāfadar kėrak dur mėngä

Şāfikaning şé'rläridä vātän sévärlik tuyğuları vä ictima'i gayälär özigä haş orin tutädi. U här yergä barsä vä här cäydä yaşäsä, vātännı unutmäydi, uning méhri bilän yaşäydi. Kopinçä uning şé'rläridä bu muqaddäs tuyğu tävlänib, şā'irni tolkunläntirib turädi. Uning vātänsévärlik tuyğulārını “Nişānā”, “Tapilmäs”, “Nérdäsén u Nérdä mén”, “Hicrät Bāharı” , “Sārgüzāşt”, “Şulh Uçun Kurāş” vä bāşka şé'rläridä köriş mümkin.

“Şulh Uçun Kurāş” déb atālgän şé'rdä, şā'ir ortägä qoyilgän üçtä sävālgä, uruş faci'älärmı körib, ağır muşibätlärgä yolıqqan, han u män vä färzändläridän ayrılğän bir ätä vä bir ānä cāvāb bérädi. Ulär bolib otgän alāmlı vaqı'älärgä täyänib, uruşrı ādāmlär tinçiligining aşāddi düşmānı, ulkā ābādānçılıgi vä mä'murligigä rašnā saluvçi éng dāhşätli 'āmil déb, hıulāşä çıkarädilär. Yāşlārdä méhr u muhābbät tuyğulārını uygatış, bārçānı uruşğä qarşı säfärbār kıliş, şulh vä tinçiliik yolidä tinimsiz kurāşış, här bir insanning milli vä insani väzifäsi ornidä turädi.

s. 8

Bu šér, ozining šakıl, uslub vâ hucmigâ korâ uzun vâ rivayâti bolib, hâdırgı Afğanistan Özbék šeriyâtidâ ‘alêhdâ ahâmiyâtigâ égâdır. ‘Aynı hâldâ Şâfiķa Yarķın şalahiyâtlı mütârcim hâm dir. U iki tilning grâmmâr ķai‘dâları, luğavi huşuşıyâtları, adâbi sâbk vâ yönâlışlarını yahşı tüşüngâni uçun ulârdân bir-birigâ mândum yâ kı mânsur târcimâ kılış ķabiliyâtigâ égâ. Özbék tiligâ Bâbur Namâ’ning Afğanistangâ tēgişli kısımları, Bâburning gazâllâr, kıtâlâr vâ rubâ‘ilâri Dârigâ târcimâsi, Dâri tildân Mâvlana Câlâlidin Bâlĥı-Rumining 160 tâ rubâ‘isi, Furuğ Fârruĥzadning bêştâ toplâmidân bir ķatâr säylânma šerlâri, Şâh Ğarib Mirzâ, Kâmrân Mirzâlâr šerlâri Özbék tiligâ ogirgâni, undâ bu sâĥâdâ yuķarı isti‘dâd vâ mâhârât bârligidân dâlâlât bérâdi.

U, šerlârni kopinçâ aşl vâznidâ, şâ‘irning keçinmâlâri vâ gayâlâri hêç ķandây tâşârrufsiz târcimâ kılışgâ hârakât kıladı. Bu êsâ hâr bir târcimâ togriligining kâfâlâtidir.

Şâfiķa Yarķın êrkin fikir vâ yârâtüvçân şâ‘ir şifâtidâ birâvning izidân bârmâydı. Hâm şakıl vâ hâm mâdmundâ êski ķalıblârdân çıķıb, dâvr tâlâbi vâ zâman istâgi bilân uyğunlikdâ icad kıılışgâ hârakât kıladı. Uning bu intilişi u işlâtgân yângi- yângi formullâr, mâdmunlâr vâ ulârni cânlı râvişdâ ifâdâ êtişdâ, şuningdêk u işlâtgân bir ķatâr adâbi târkiblâr, atâmâlâr, isti‘ârâ vâ tâşbihlârdâ yakķal kôriş mümkin. Ķoyidâ o yârâtgân yângi atâmâlâr, şâ‘irânâ târkib vâ ifadâlâr, isti‘ârâ vâ tâşbihlârdân âyrımlârni kôrsâtib otâmiz:

s. 9

Yârûğ Mêhribânlik, Ķuyâş Ângı, Mu‘âttâr Bulut, Yâşil Tüş, Hıyâl Ķoli, Ķarângulik Bâyrâmı, Nây Tâmağidâ Tügülgân Dârd, Cim-citlikning Suv bolib Aķışı, Kôz Fâryadı, ‘Umr Yâfrağını Küydiriş, Yulduz Sanar, Ğazâl Bağı, Ârzu Ķamâtı, Hâvâs Tamçisi, Ây Bulağı, Kızil Külgu, Mêhribân Ķuyâş, Ķuyâş Kôzli, İstâkni İncudêk Saçış, Mâysâlâr Uyķusı, Ğunçâlâr Tuyğusı, Tuyğu Hâriridâ Yâşâş, Hâyâ Bakirâligi, Kôz Ķaldırğacı, Ünsiz Tâvuş, Yağdudân Üy Ķuriş, Ayrılık Ķoli, Tirik Ğazâl, Âltun Ķanatlı Ķuyâş, Ķar Çavuşı, Yâprağlâr Şivirlâşi, Sâlâmning Güllâşi, Âyning Uyķusrâşi, Tuyğulâr Tinikligi, Ķuyâşlı Yürâk, Taşķın Ğazâbining Êl bolışı, Gül tâbâssumi, vâ bâşķa bir ķatâr târkib vâ isti‘ârâlâr.

Şâfiķa Yarķın tilimizning ĥikayâ nâvislik târmağidâ hâm kôzğâ kôringân mâhir yâzuvcıdır. O özining bir ķançâ kışķa ĥikayâ vâ dastanlârı bilân til vâ adâbiyatımızning

uşbu tärmağığä häm özining munasib vä arziguli uluşini қоşğän. Bundä uning, “Yänä Körişgünçä” namlı hikayälär toplämı yaqqal güvähdır.

Şuningdék, Şäfiqa Yarqın Afğanistan Özbék tili bälälär adäbiyatıdä häm özining bir қаtar kısqä hikayälär vä şe’rları bilän munasib ädımlär kötärgän. Özbék bäläläri uçun o yäzğän қоşıқ vä täränälär nihäyät sadä, şämimi vä yaqımlıdır. Şä’ir änä bolğanı uçun bälälär ruhiyätı vä kıızıқışılärını yaqşı tüşünädı vä ungä masläştirib, şe’r yäzädı.

s. 10

Şä’irlik, mutärcimlik vä yäzuçilikdän täşqarı Şäfiqa Yarqın izçil izlänuvçi (Muhaqqıq) vä adäbiyätşinas häm dir. O 1998 yili Filäloji fänläri sahäsidä Bābur Şāhning oğlı Kāmran Mirzaning şe’rläri boyıçä öz ‘ilmi risaläsini yaqlāb, doktorlik ‘ilmi dārəcäsını āldı. ‘ilmi muqadımälär bilän Bābur Şāh, Nadirä Bēgim vä Şāh Ğarib Mirza Ğaribi dēvanlärining näşrı, o bācārgän kıymätli ‘ilmi işlär sırasığä kirädi.

Uning ön yēti cild ‘ilmi, tähkiqı vä icadi risalä vä kitabläri hämdä yūzgä yaqın maqaläsı basilib çıqqan.

Nēçä yil āldın Özbékistandä Zāhiriddin Muhāmmād Bābur Hālx Arā Fundi tēmanidän çēt ēllik iki ‘alimğä Bābur şinaslik boyıçä kılgän ulkän hıdmätläri uçun Bābur āltın nişani bērildi. Bulär, Bābur Nāmā’ning Cāpan tiligä ögirgän vä uni aşıl Türkçä mätnı bilän üç cildä Cāpandä näşr ētgän Cāpanlik yētuk ‘alim profēsor “İci Manu” vä Bābur Dēvanı’ning tänkiqı mätnini Kabuldä näşr ētib, Bābur vä Bābur ‘ailäsi vä icādläri boyıçä kēng ‘ilmi işlär bācārgän Doktor. Şäfiqa Yarqın ēdi.

Hulāşä kılib aytādigän bolsäk, Şäfiqa Yarqın bir zāmānāvi şä’ir, yāzuvçi vä izlänuvçi şifätidä özining bār küçi, ğayrāti vä himmätini ānä tili- Türki til- Özbék tilining rivācı vä inkişafığä bağışlāb, öz icadı faā’liyätläri bilän él u yurt hürmätigä sāzāvar bolib kēlmaqädä.

“Ālisdän Bir Sēs” toplāmı uning özigä haş şe’ri uslubining közgusi şifätidä adäbiyatımız rivacining bugünki bāşkıçıdä mühim vä ta’sirçän orin tutādı vä zāmāngä mas qarāşlāri vä bādī’i ifadä väsiätläri bilän yaş icadkārlārımız uçun yaqşı örnäk vä mā’nāvi törtäki väzifäsini bācārä ālādı.

s. 11

Mén fırsätdän faydälänib, muqaddımä songidä Afğanistan yāş Özbék şä’irläriğä qarätä mühim bir mäs’älāni ēslätib ötmäqçi ēdim:

Bugün ş r v  ad biy timize uning as si bolmiş kl sik ad biy td n acratib  rg niş y  k  rivacl ntiriş ham h y ld n b şka n rs   m s. ş r v  ad biy t ağ r  z tarih  ildizl rid n  zils , alb tt  ki ink rad v  inhitatę  yol tut di.

Kl sik ad biy t bizę   ukur taş vvur, n zik tahayyul, f lsafi, fikir y ritiş, insan ruhining t big  y tib b rib, uning i ki dunyas  bil n aşina bolış, h yat mu' mm l rını  rg nib, ul rg  ř 'ir n  y nd şiş yollarını k rsatib b rad , lugavi zah ramizni b y  t di,  zgu ęay lar v  n zik ke inm l rını  irayli t 'bir  tiş uslubini  rg t di. şu s b bli, bir ř 'ir v  y zuv i h r ęan a klasik ř 'irl r h yatı v  as rl r  bil n k prağ tanış bolib, ul rını yahşı  zl ştirib  lg n bols , oş n a k dr tli icad v  ifad  m lak sig   ga bol di.

M n uşbu ink r  tib bolm ydid n hağıkatn  naz rd  tutę n h ld  t 'kidl m ğ i  dim ki y ş ř 'ir v  icadkarlarımız klasik mumtaz ř 'irl rimiz as rl r g  k zıkıb, ul rını dığkat bil n oğıb, l fzi v  m 'navi ş n 'tl rını t ş ns l r, fikir v  h y ln  ifad l ş uslublarını  rg nib, 'arud v zınl r g  h m i'tibar b rs l r, ş bh siz ş r y zış, m dmun y r tiş ş lahiy tl ri aş di, barıb- barıb as rl r  d if t rkib, t 'kid v  iyham, t krar v  t ş nnu', v zınd n  ıkış y  k  s kt likl rg  yol ęoyıř kab  k m cilikl rd n h lı bol di v  iğtidarlı ř 'irg  ayl n dıl r.

s. 12

şuningd k, ęardař m ml katl r aynıks   zb kistan,  z rbaycan, T rkiy , T rkmenistan v  b şkal rının ş r v  ad biy t  bil n aşina bolış y ş ř 'irl rimizg  y ngi ufukl rını a ıb b rad . Bund , aynıks  kiril y  k  l tin y zuvini  rg niş h r bir  zb k ęal mk řię  cud  d rur.  unki o,  zb k tilid  y r tilę n ř 'ri as rl r, dastan v  romanl r, b di'i t rcim l r, til v  ad biy timize boyi a  lib b rilę n 'ilmi t h katl r kab  t g nm s h zin l r  şigini a adı v  b rmağ v zınl rid  ş r y zış yolları bil n tanıştır di.

Afęanistan  zb k ř 'irl r  bul rd n t şkarı ad bi f nl rını  zl ştiriş bil n birę  21.in i 'asr ř 'irl r  sıfatıd  Dayir -t l M 'arifi m 'lum tl rg   g  bolışl r  d rur. K r kli f nl rını  g ll m sd n h c bir ř 'ir v  y zuv i c mi'y tn  bilib  lış, ist kl rını t ş niş v  z m n ruhini angl ş imkanig   g  bolm ydi. N tic d  y ks k mi'y rl r bil n  l n did n ř 'rl r y r tişg   riş   lm ydi.

'Ulum Doktorı

'Abdulh kim ř 'i Cuvzicani

Taşk nt 2007

s. 13

YĀRUĞ MÉHRİBANLIK

Bu şə'rimni séngä yazämän, séngä

İlİK bir bähärning ilİK tängidä

Qızıl gül hıyāli, sükût sırläri

Aqar bir bulaqdék kuyaş āngigä

Näfäs ālgānimdä séni oyläsäm

Mu'attār bulutdän yağar 'aşq uni

Séning birlä dāyim yaşil tüş kabi

Otar bu həyätning munävvar tünü

s. 14

Ġazäl yāzgānimdä séning közläring

Yāruğ Méhribānlik saçar sözimgä

Bu yalğızligimdä, hıyāling qoli

Gözäl bir bihiştüni āçar közimgä

Həyätimni sénsiz täşşāvur qılış

Bähärni çéçéksiz démäkdür méngä

Bu şə'rimni yāzdi hıyāling qoli

Bu şə'rimni sävğa kılayin séngä

Kabul: 1386

s. 15

YAĤŞİLİK TĀMĀNASI

Gül āçildi hər yanä, köz āçıb tämaşa qıl

Nävbahär yéli éski, émdi mäyl şähra qıl

Ġunçälär külib turgän, lälälär tolib turgän

Sāz u şöhbät asbabin bärçägä muhāyyā qıl

Oynäb éy şäba kaçgil, ğunça köksini açgil

Kökkä 'atrini säçgil, yér u kökni zébä kıl

s. 16

Ta sévişgä firşät bär, bolmä sévgidän bészär

Méhr ilä sévimli yār, él yüräkidä ca kıl

Éy yigit vätändäşim, éy inağa- kardäşim

'İlim u fänni orgängil, özni yaşşı dänä kıl

İstäsäng cähän bolsä, ulkä cavidän bolsä

Él- ulus amän bolsä, halk ilä mädärä kıl

Ulkä hıdmätin kılğil, änä haqqını bilgil

Yaşşılık taman bārgil, yaşşılık tāmännā kıl

Otdi ränc u mıhñätlär, kélđi yaşşılı firşätlär

Yarqın oldi zılmätlär, nūr içidä ma'vā kıl

Kabul 1360

s. 17

QILÄ KÖRMÄ

'Aşkımdä özingni yänä şäydä kılä körmä

Vaşlimni täşşävurdä tāmännā kılä körmä

Köz yaşşı u dil qanı u nälänggä işānmām

Yolimdä közing yaşşını dāryā kılä körmä

Āhing asāri gāhidä yüz nälädän ārtıq

Āhingni yänä nälägä sävdä kılä körmä

Dārdingä yolıqqan kişi dārmān tapā ālmās

Méndän ésä bu dārd, mūdava kılä körmä

Hār kimgä cūdālik ğamidän şıkvāh kılursén

Gār 'aşık ésäng, şıkvāh i bēcā kılä körmä

Tuygu u hıyālimdā ğazāl bağıdā yürsäm

Rûhimdägi ‘älämni tāmāşā kılä körmä

Kabul: 1370

s. 18

GÜL VÄ ŞÄBNÄM

Tāng ātib sähār boldi, körmädi közüm uyqu

Kim uçirdi uyqumni? kıldi kim meni cādû?

Fārığ érdi ta könglüm, sağ édi tån u könglüm

Yāndirib tånimni ‘aşq, aylädi köngülni suv

Émdi qay taman barsäm, rahät u färağat déb

Ul tamandän älbättä, dārd u ğam kélär utru

‘Aşq éli misālidur, bärg gül bilän şäbnäm

Közläridä nām bolsä, läbläridä dur külgu

Undän özgä ni köglüm istämäs bu dunyādän

Éy hudā, vişālidän kılmägil ménı āyru

Taşkent 1997

s. 19

ÇIQSÄ QUYĀŞ MAĠRİBDÄN

Bu dunyādä tāpilmäydi çin sévği

İşānmä héç qaçan, sévği sözigä

Här kim désä, çin sévğidän tolämän

Köräsän aldāvçı häväs közigä

Ötdi Şirin, Lâyilärning dāvrası

Tāpilmäydi başqa Färhad vä Mäcnun

Köngül qoymä, héç aldānmä sévğigä

Çin sévği häm faqat häväs dur bukün

Çıksä agär kuyāş mağrib tamandän

Kündä, yulduz pārläsä téğräkkä

Āksä agär taş bağrıdän kızil kan

Tāpilädi çin sévgi häm yüräkkä

Taşkənt 1999

s. 20

OYLÄR YULDUZİ

Kéçä tāng ātgunçä könglüm közläringni yād étär

Uyqusızlıkdän tāng ātgändä közim färyād étär

Oyläring yulduz bolib, āy yarugıdä mén bilän

Oynāşär här kéçä u cān u köngilni şād étär

Här kaçān kim hāsırät u kaygu yüräkdä cāylāşär

Közläring yüz yahşı tuygunı angä icād étär

Sén bilän uçraşdim u sévgi tuğıldi könglümgä

Émdi séngä dil kuşı säyräb gazäl inşād étär

Küysä- küysin ‘aşk ötidä cān u tən väyrānäsı

Sévgi, küygän cān u tännı yāngıdän ābād étär

Andicān 1991

s. 21

ṬALİ‘SİZ GUZÄL

Tinıq közgügä nāzlänıb, aytämän:

((Ayā közgülü cān, méngä bérgil cāvāb

Közinggä guzäl körinärmän mi, yok?))

Méngä méhr ilä köz tikib aytadı:

Bāşingdän ayağinggäçä dur guzäl

Hıyāling guzäl, cāmāling guzäl

Özing bir märäl, közläring dur gäzäl

s. 22

Täningni kumuşdän yäsäb dur hüdä

Boying ärzu qamätidän bäländ

Nigähing häväs bädäsin tāmçisi

Läbing gūnçäning kıb kızil külgisi

Tişing lälä yäfrağining şäbnämı

Sésing dur dutärdän tärälgän şädä

Vä yä şér u näyning qoşim küyläşı

Sözing ilk bähär quşlärın säyräşı

Sāçing āy bulağı, tinim kēçäsi

Hışāling yāqımlı mäyin tāng yēli

Çirāy közgüsidä guzäl érkäsän

Guzällär içidä özing birtäsän

Väli, bu guzälikni bilguçi, kim?

Väli, bu çirāyning haridāri, kim?

Guzäl āq biläksän, mäläksän, väli

Çirāy bāşka u baht dur bāşkaça

Guzälsän, väli tälīng yok séning

Bütün ‘aşksän, ‘aşkıng yok séning

Taşkēnt 1998

s. 23

AYRILIK ŞIKVÄSİ

Ayladı kısmät mēni Afğanistanımdän cüdä

Taşladı gurbätdä, kıldi han u manımdän cüdä

Tärk étib çikkaç vätändän, uşbu rāz oldi ‘āyān

Kim vätän dur cän u cismim boldi cänımdän cüdä

Öz vätändä şöhrä érdim, häm sévimli, muhtäräm

Özgä yurt étdi méni nām u nişanımdän cüdä

s. 24

Āşiyānsız ānä ıuşlär dārdini bildim anıķ

Tā ki boldum ğurbāt içrā āşiyānımdän cüdä

Tāvlänärdı bāşım üzrā méhr ilä yarķın kıuyāş

Āh, kim boldum kıuyāşlı āsumānımdän cüdä

Özgälär mén ğastägä yüz méhribānlık kıılsälär

Körinär méngä sitāmdék, méhribānımdän cüdä

Dārd ilä ārām édim, ārām cānım kıaşidä

Yoķ méngä ārām, oşāl ārām cānımdän cüdä

Taşķént 1997

s. 25

VİŞĀL İSTĀĜİ

Yār agār yār ésä, yārä cāfā kıılmäydur

Méhribānlıĝ unutıb, tärķ väfā kıılmäydur

Yārlıĝ şivāsi dur ğāh niyāz u ğāh nāz

Ul kābi, ‘umr boyi bizni adā kıılmäydur

Hār tamān baķsā oşāl yāndä turärmän, ama

Kipriĝi oķlārı köksimni yārä kıılmäydur

s. 26

Ayrılıķ dārdı u töhmät ğamı vä rāşķ öti

Ul sitām kıalmadı kim, yār mānga kıılmäydur

Ĝärçi dārdimĝä çüçük sözi dāvā dur, lékin

Yār köp dārd bérıb, héç dāvā kıılmäydur

Här zāmān yāngi cāfā rāsmini tutgāy, nétāyin?

Bändälärdän uyālib, tārs ħudā kılmāydur

İkki āçüüdä köngül, vāşlıni istār dāyim

Lékin, ul yār, bu istākni rāvā kılmāydur

Taşkénť 1998

s. 27

SÄLLÄMNA

Közim tüşdi cāmālinggä, bu didāringgä sällämnā

Közing, dil razını āytdi, bu ızhāringgä sällämnā

Gāhi méhring bilän baķıb, dilimni şād āylärsän

Gāhi cāvır ilä öldirguçi kirdāringgä sällämnā

Қayérgä kim қadām қоysäng, açilgäy yāşnābān güllär

Közimgä kél, қadām қoygil, bu räftāringgä sällämnā

s. 28

Séning yāding bilä éy cān, қarā tünni tāng āttırdım

Méngä baқmāy cāfā kılding, bu āzāringgä sällämnā

Hämä cāvır u cāfālārgä vāfā u méhr қaytārdım

Né bolgäy gār désäng uşbu vāfādarınggä sällämnā?

“ ‘Azimi” şé‘rigä oĥşāş yārātdım uşbu şé‘rimni

Yétār méngä élim gār aytsä: Aş‘āringgä sällämnā⁴

Kabul 1360

s. 29

---

⁴ Ustad Қari Muĥämmäd ‘Azim ‘Azimining 90 yāşgä kirgänligi munasibāti bilän қavımlär vä қabilälär vizārātı vä yāzuvçılär uyuşmāsı tamanıdän dāyır étılğan uluĥlāv simināridä ‘Azimining şu vāzın vä қafiyädäki gāzālı muşā‘irägä қoyildi. Bu gāzāl oşā muşā‘irä uçun yāzilğan vä oķılğan şé‘rlär cümläsidändır.

AYRILIQDÄ QALDIRMÄ

Tuşlarımdä sën birlän bir kiyimdä yätgäymän
Kélmäsäng, qarā tündék qayğulärgä bätgäymän
Sénsiz éy quyāş közli, muz içidä qatgäymän
Ayrılıqdä qaldırmä, ayrılıqdä ölgäymän
Kécälär tāng ātgunçä, közläringni öyläymän
Āyдын āy bilän birgä, közläringni söyläymän
Sën uçun qoşıq bağläb, közläringni küyläymän
Qıb- kızil çéçäk dur män, ayrılıqdä solgäymän
s. 30

Yél bolib, ayağinggä istägimni säçgäymän
Qayğuli köngül dārdin, mēn qaşingdä āçgäymän
Sēndän ayru kim sarı, qay tamangä qaçgäymän?
Ayrılıqdä qaldırmä, bolmäsä né bolgäymän?
Kün säyin yūrakımdä, ārtādı séning sévging
Sën sarı āyağımını, tārtādı séning sévging
Hār tamangä yüzlänsäm, tārtādı séning sévging
Özligimdän acräldım, sévgi birlä tolgäymän
Kabul 1370

s. 31

SONGGİ 'AŞK

Könglimä tā kıldi ma'vā, songgi 'aşk
Sözläringä bērdi mä'nā, songgi 'aşk
Gunçälär tuyğusidä pinhān édim
Yél bolib, kıldi hüväydä, songgi 'aşk
Mäysälär uyğusidä uyğaq édim

Közlärimgä yāydı rüyā songgi ‘aşq

s. 32

Näy tamağıdā tuğılgān dārd édim

Bir çalıb, étdi mûdavā, songgi ‘aşq

Méndā cim-citlik āqardı suv bolib

Māvc urib, bāşlandı gāvga, songgi ‘aşq

Sāçlārimdān tun çéçāklār ‘atrını

Ākızıb, ākızdı dāryā, songgi ‘aşq

Dārd u lāzzāt ārāsıdā, bilmādim

İlk muhābbāt érđi mu, yā songgi ‘aşq

Taşkēnt 1999

s. 33

FĀRZĀNĀ NĀVĀYĪ’GĀ

Bālālik dāvrimdā ātām dérdilār:

Kün bātār sarı ‘acib bir şāhār bār

Ĥanqahı hār musāfir bēnāvāgā,

Yahşı mānzil dur

Kök opār qurğānlārı

Rind u ‘ayārlārgā ma‘vā dur

Mādrāsā, dārālfununidā oquvçılār u ‘alimlār

Tun u künni bilmāyin miñnāt çékār

Bağ u rağı māysā u güllār bilān güyā kı cānnāt dur

s. 34

Suvlārı muzdék sāvuk

Bé gubār āsumānı dēngizdék tinıq

Kéçäsi kündüz kabi

Çilçiraglar birlä yarkın dur
Bu 'acāyib şāhārdā
Bağçası cānnāt mısāl bir fāydlı uy körinur
Uşbu uyning eşigi
Kéçā- kündüz él uçun āçık
Bēnāvālgā nāvā
Dārdmāndlārgā dāvā dur, uşbu uy
Uydā, ama bir dāhā
Bir uluğ, fārzānā, insān bār
Mal vā dāvlāt undā çéksiz bolsā hām
Bārini 'ilm u hünārlārnıng rivācigā
Mülk ābādānligigā, şārf étgān dur
Él uçun 'āli 'āmarātlār
Māscid u mādrāsā u hāmām u köpriklārni kurgān dur
Hanqah, karvānsārānlārni
Hām tégirmān u kuduqlārni
Halk uçun bunyād kılğān dur
s. 35
Özi, dunyā lāzzātidān vāz kéçib
Uyidā hılvāt kılıb
Öz éligā
Öz tiligā, köp asārlār
Unutilmās yadgārlıklārni yāzgān dur
Şér u nāsr u 'ilm u hikmātdā
Hamsā u tarıh u dēvānlār yārātğān dur
Muṭrib u naqqaş u şā'irlār

Hoşnāvis u fāḍil u ‘ālim dāhalārni
Hār tamandān çārlāb, öz şāhrigā yığgān dur
Kaṅçā-kaṅçā kāsib u fān ahli
Uşbu ğamḥar u murābbi ārḳalı
Kāsibining avciġā yétgān dur
Kaṅçā ként u şāhārlār
U tüfāyli, yāngidān bunyād étilgān dur
U bilān, bir mülk u bir millāt
Dāhr arā şöhrāt kaṅangān dur
Lékin...
Özi, yākkā u yālguz
Bālāsiz, ‘āilāsiz,
Dunyādān ötgāndur
s. 36
Ötgan...
Amā bārçā āsārı
Él- ulus bolġunçā
Dunyā bāriçā,
Mā‘nāviyāt āsumanı avcidā
Yältiraq yulduz bolib,
Māngu yāşāb turgāy
Mén, kiçiklikdān
Köp sévārdim, bu ‘acāyib şāhārni
Mén, kiçiklikdān
Köp sévārdim, bu uluġ fārzānā insānnı
Lék, uning ātini bilsām hām

Cavidān āsārīdān

Ƙançā yillār bēħabār Ƙalgān édim

Bu ħatā, méndān émās

Bu ħatā, séndān émās

Bu ħatā, bizdān émās érđi

Bu ħatā, zālim fālak,

Bu ħatā, méhr u muruvvātsiz zāmān

Bu ħatā, bizgā ‘adālātsiz tuzumlārdān éđi

s. 37

Méni kéçir,

Éy ‘Aziz şährım!

Méni kéçir,

Éy uluğ babam!

İstāgım:

Māħrum élim ħaƘƘı,

Éy guzāl şährım (Hirāy)

Ābād bol!

Iftiħarım, sévđigım,

Éy uluğ babam (Nāvāyi)

Şād bol!

Kabul 1369

s. 38

TAPİLMÄS (1)

Vāyrān vātānımdék yānā vāyrānā tāpilmās

Vāyrān vātānımdā méngā kāşanā tāpilmās

Ğurbātdā ħaƘarāt ğami u faƘr ötidék

Cāningä balā, cismimä zāvlānā tāpilmäs
Här né ki yoḡalsä, tāpilär sä'i ilä, amā
Dunyādä faḡat ātä bilän ānā tāpilmäs
Deyiylik ki: Vätän 'aşkıdä devānā kām érmäs
Méndék vätänim 'aşkıdä devānā tāpilmäs
Dil ahli u söz ahli oḡıb şe'rlärimni
Dérlär: Bu guhärlär kabi durdānā tāpilmäs
Taşként 1997

s. 39

TAPILMÄS (2)

Méndék, yänä bir dilbäri färzānā tāpilmäs
Séndék, yänä bir 'aşkı devānā tāpilmäs
'Aşḡ 'älämüdä tāpilädur Ḥusruv u mācnun
Färhād kabi 'aşkı mardānā tāpilmäs
Ming bir kéçä afsānā oḡıb bérđi Şähärzād
Afsānāçi yoḡ émdi u afsānā tāpilmäs

s. 40

Mén méhr u vāfā şām'i män u ḡançä ki yānsām
Şu'lāmgä küyib yānguçi pārvānā tāpilmäs
Cānımnı fidā ḡılmıḡım āsān érur ama
Cānımnı fidā ḡılḡuçi cānānā tāpilmäs
Saḡı u çāḡır, küy u ḡoşuḡ, bärçäsi ḡāḡır
Bilmām, négä dur, ḡalätı rindānā tāpilmäs
Taşként 1999

s. 41

TÉNGSÍZ

Ul qarā közdän méngä yétgäy agärçi därd u dağ

Bolmäsun bir däm hıyālimdän qarā közing yirağ

Sévgidän tolğunläñib ikki qarā közing, méning

Közlärimdän uyğunı aldı, yürāgimdän firağ

Sén ki bérding ul qarā közdän käsällärgä dāvā

Älmäding uşbu közing bémāridän bir däm sorag

s. 42

Ul qarā köz häcridä toldi kızıl qandän közim

Bérgil éy saqı, ungä bu bādādän néçä ayağ

Köp qarā közlärni kördim, bāşqa dur közing séning

Téng émäs dur qarā tunlärgä bu ikki şäb çirağ

Köp qarā közlär bilän çün āşinā boldi közing

Yarqın oldi kim, méning härmanimä yoğ dur adağ⁵

Kabul 1360

s. 43

ÜNSİZ TAVUŞ

İncimä méndän

Mén, séni

Çin köngüldän

Yaşurun sévgi bilän sévämän

Mén, séni

Uzun tunlär koynidä

Sölim tuşlarımdä körämän

---

⁵Kabul şähridä, Afğanistan bilimlär akadimisi vä yāzuvçılār uyuşması tamanidän Sultān Husāyn Bāyqarāning tuğılğan küñigä bāğışlāngān adābi kéçädä, şā'irning şu kafiyä vä vāzındā yāzılğan ğazālı muşā'irä gä qoyılğan édi. Quyidāgi ğazāl (Qarā Köz) sözləri iltizam bilän oşā muşā'irä silsiläsidadā yāzılıb oqılğan.

Mén, sén bilän dāyim
Māyin tuygulär hāriridā yāşāymān
Mén, séngä
Tāng yēli çāvuşidān hār kün
Yāruğ sālāmlārımını yubārāmān
s. 44
Mén, séni
Tun u künniñ tinimsiz aylānişidā
Tinimsiz éslāymān
Mén, séni
Sağınçlārgä orālgān yūrāgimning
Hār bir tālpinişidā
Ünsiz tāvuş bilän çāqırāmān
İncimā méndān
Agār hāyā bakirāligi
Sévgimni séngä izhār étişimgä
İmkān bérmedi
İncimā méndān
Çéçäklär yāfraglārıda yāşingān ifārdék
Könglim tübidā yāşingān sırlārın
Tilim nātāvānligi äytä ālmāgān sözlārın
Sévgi bāhāridā
Közim qaldırğaçlārın
Séngä āytib bérişi mümkün
İncimā méndān
Taşkēnt 2000

s. 45

NÉRDÄ SÉN U NÉRDÄ MÉN?

Sén adir, mén gülistān män, nérdä sén u nérdä mén?

Sén yér u mén āsumān män, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, sönib ƙalgān ālāvning kökkä sävrulgān küli

Mén, ƙuyāşdéƙ nûr fışan män, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, ƙazāndék särgayib, mähzun ƙeçirgäysän ƙäyāt

Mén, bähäri bé ƙazānmän, nérdä sén u nérdä mén?

s. 46

Sén, küräş mäydānidän bir zumdä ƙaçgān pählävan

Mén, cäsärätli küräşçi, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, amir u mén faƙır, sén, sévgisiz ölgān tirik

Mén, ölik tänlärdä canmän, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, ƙarā tun bağridä yolin yoƙatgān kémä, mén

Mävc ilä häm āşiyān män, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, adir-tuzdä ƙurub ƙalgān ƙeräksiz bir tikān

Mén, çeçäk érnidä ƙan män, nérdä sén u nérdä mén?

Sén, vätänni ötgä salgān, yāvgä satgān, oğrisän

Mén, vätängä pasibān män, nérdä sén u nérdä mén?

Şibirğan 1376

s. 47

YAĞDUDÄN ƘURİLGÄN UY

Sén ayrılıb méndän yiraƙƙa ƙétđing

Ƙayrilib mén sarı ƙıyā baƙmäding

Ƙeçä-kündüz yığläb, séni izlädim

Vişäling şadäsın boynumgä taƙmäding

Ayrılding u séndän ayrılmädım héç
Tuşımdä häm sénsän, āngımdä häm sén
s. 48

Lähzälärım tolıq hıyāling bilän
Tünımdä häm sénsän, tāngımdä häm sén
Sékin-sékin otär sénsız hāyātım
Lāzzātsiz hāyātnı, aytgil, né kılay?
Yüräk ālgāningni bilämän anıq
Yüräk bérğāningni nimädän biläy?
Ötmäs kéçārlärdä gāhi yāzıb şé‘r
Şé‘ring bilän gāhi, aldāymän köngül
Hıyāl içrā gāhi, séndän sorāymän:
(Kaçān birläşärkän, bu acrälgän yol?)
Ālısdän cārānglär, yaqımlı sésing
Şārşärä sésidék, kulaqlärımdä
Aytäsän: (Kélär män, qaytıb yāningä
Güldék āçılāsän kuçaqlärımdä)
Guzäl tuyğulärgä toladı köngül
Sén bilän özümni birgä körämän

s. 49

Közim otrusidä yaşnāydı çämän
Sén bilän sévinib birgä yürämän
Ayrılgän sévgilim, bäs dur ayrılıq
Kél ki vişāl içrā dāvran süräylik
Kéng sāmā āstidä, sévgi koynidä
Kuyāş yağdusidän bir uy quräylik

Taşkənt 1998

s. 50

VÄFA ŞÄM'İ

(Zulmät asiri bolgän 'ayällär färyadı)

Bozulgän yurtimi tä dil közi birlän körübturmän
Közüm yaşın tokub här däm yüräkdän kaygurubturmän
Kaçän baht u sää'dät yulduzi pärläydı déb, här tun
Tāng ātgünçä tämännä birlä kökkä télmurubturmän
Vätänni zulmät içrä täşläguçılär uyälsın, déb
Väfa şäm'ini bu zulmätsärädä yāndurubturmän
Hüdä érkak-'ayālni téng u éркиn gār yārätgän dur
Néçun sén éркиn u mén bānd u zindāndä turubturmän?
Haqarät birlä baqmä, sén 'ayālsän déb méngä, oğlim
Ānāngmān, séni mén dunyā yüzigä kélturubturmän

Taşkənt 1997

s. 51

İMTİHAN

'Arzımnı séngä bāyān étäy mu?
Därdimni séngä 'ayān étäy mu?
Bu çärh fäläk sitāmläridän
Ġavğa kötärib, fıgan étäy mu?
Köksimni tilib, yüräkni tirnāb
Qanımnı tökib, rāvān étäy mu?

s. 52

Här né ki bāşimgä kéldi, séngä
Sözlāb, yürägingni qan étäy mu?

‘Ālām élidān vāfā kütilmäs
Cana, séni imtiḥān étäy mu?
Köz fāşlı, bāhār émiş közingdä
Rāngimni tökib, ḥazān étäy mu?
Müşkül vāṭānimni tärk étiş dur
Āsan méngä tärk can, étäy mu?
Taşként 1997

s. 53

ĠAM YÉMÄ

Kélgäy ul ārām caning, ġam yémä
Méhr ilä ul méhribāning, ġam yémä
Därdimä hämdastān yoқdur, démä
Tāpilur hämdastāning, ġam yémä
Ġurbät içrä hämzābāning bolmäsä
Mén bolärmän hämzābāning, ġam yémä

s. 54

Sārgayib қalsä gülistāning bugün
Értä, yāz olgäy ḥazāning, ġam yémä
Yurtingä ḥādır ägär bolsä uruş
Қaytādı şulh u amāning, ġam yémä
Müstācāb olgäy ḥudāgä ilticang
Düşmān olgäy pasibāning, ġam yémä

Taşként 1999

s. 55

SÉN BİLÄN

Sén bilän uçrašdı, küldi täbi'ät
Sén bilän yängräydi, sévgi қоşığı
Sén bilän körämän dunyānı guzäl
Sén méngä bolibsän köz қарачыğı
Sén uçun guzällik, sén uçun çirāy
Sén uçun bağışlär yāruğlik қуyāş
Sén bilän bu һāyāt қandāy қuvānçlı
Sén bilän yér u kök küyläydı yuvāş
s. 56

Āçıldı çéçäklär, säyrädi қушlär
Tal säçimni opib, tärädi şāmäl
Sénsiz gül tikändék қadälär közgä
Sénsiz yüräğimni ézädi mäläl
Sévging yüräğimdä alängäli öt
Yänädi күn säyin méni күydirib
Yüräğim yıgläydı séni sağınib
Didäringä bolmäs uni toydirib
Kél, һāyāt yolini birgä basäylik
Boläylik bu yoldä ikkimiz yoldāş
Acrätmäsın bizni ayrılıқ қoli
Tuğdirmäsın hicrān közimizdä yāş
Köksimdä 'aşқ öti yänädi mudām
Séni һām күydirsин sévgi uçқunı
Säyräsın dil қуşı sévgi қоşığın
Yängräsın fädädä bu қоşıқ uni

Kabul 1380

s. 57

TİRİK ĞAZÄL

(İçki vâ tâşkı guzällikdâ téngsiz kızim gä)

Bağdâ gül āçılmägän

Bu, séning yänakläring

Ƙuşlär häm säyrämägän

Bu, séning ƘuvnaƘ sésing

Értälär tāng ātmägän

Bu, séning täbässuming

Ƙuyāş yağdu sāçmägän

Bu, közing, nigähläring

s. 58

Yulduz yältirämägän

Bu, yältıraƘ tişläring

Şäbä ‘atır sépmägän

Bu, sāçläring ifarı

Sén, nä Ƙadär guzälsän!

Sén, nä Ƙadär guzälsän!

Ƙızıl gül läbläridän

Tāmgän tāmçı ‘asälsän

Ʀäbi‘ät Ƙuçağıdâ

Yäyräb yürgän märälsän

Guzällär āräsıdâ

Guzällikdâ mäsälsän

Häyätım dévānidâ

Mén yāzgān gāzāl émās

Hudāning özi yāzgān

Téngsiz tirik gāzālsān

Sén nä qādār guzālsān!

Taşkēt 2003

s. 59

KÖZGÜ VÄ DİDAR

Ahtārib tāpdım séningdék yārını

Aq köngül, bir méhribān dildārını

Sözingä orgāndim, émdi istārām

Hār zāmān séndān çüçük güftārını

Sén yaşıl boyli térāk, mén nästārān

Yāšnātārmız ikkimiz gülzārını

s. 60

Közlārım közgü u sén didārı sän

Közüdān acratmāgil didārını

Bérsä, bérsin méngä yüz āzār çārḥ

Bérmāsin bir dām séngä āzārını

Séngä déb, āytdım bu şé'rimni, séngä

Sén bilārsān kıymāt aş'ārını

Taşkēt 2003

s. 61

OYLÄR DÉNGİZİ

Yältirāb türgān yāşımgä baqmā, munça särsāri

Hicr arā tun qoynidä bilgil, tuğıldi ahtāri

Vāşl arā yāšnāb āçıldım, özgälär köz kıldımu?

Kim tikāndék közlārimgä kirdi hicrān näštāri
Ayrılıq vādisidä yolim yoqaldı, sévgilim
Séndän ayru kim kıılır bu yoldä méngä rāhbāri?
s. 62

Hār tamandān bir bālā yağdı bāşimgä, näyläyin?
Né kaçışgä bār ayağım, né uçışgä şāhpāri
Āl yānağım sārğayib, ‘ûşaq arā tāpdim bāhā
‘Aşq iligi ortädä kıldi mägār kimyāgāri?
Közlāring közgüsidä ‘aks étsä gār tuyğulāring
Közlārim otrusidä hār dām açilgāy mānzāri
Kéçä, tāng ātgunçä oylār déngizidä çömilib
İlgimä, éy kaş, kéltursām vişāling gāvhäri⁶ ?
s. 63

İKİ YÄRİM, BİR BÜTÜN

Dilimni siylāydi ‘acib bir tuyğu
Bu, hāsrāt hām émäs, ārzu hām émäs
Kéçälär kélmāydi közimgä uyğu
Bu, afsun hām émäs, cādû hām émā
Kéçälär āy bilān şöhbātlār kıurib
Dilimdāgilārni ungä āytāmān
Tāniş yulduzlārni birmä bir körib
Tāng ātgändä yānā uygä kıaytāmān
s. 64

Kéçälārim şundāy sāhār bolādi

---

⁶ Bābur tävāludining 510 yilligi munāsibāti bilān Cuvzicān vilāyätidä otkāzilgān siminārdä Bāburning şu vāzın u kıafiyā bilān yāzğān gāzālı muşā‘irāgä kıoyildi. Yuqarıdāgi gāzāl şu muşā‘irā munāsibāti bilān yāzılıb, oqılğān édi.

Kündüz hām bu tuyǵu tārķ étmās mēni
Yürāgim tālpinib, ézilib kētār
Qaçān ki éslāsām, saǵinib séni
Bu qandāy tuyǵu ki séni uqrātsām
Yér u āsuman birdān kéngāyib kētār
Fārištālār güyā ālkııslāb, küylāb
Yān-aqrāfgā güllār, ‘atırlār sépār
Bu qandāy tuyǵu ki séni körmāsām
Körünmās közimgā yér hām, āsuman hām
Bom-boşlik tubigā güyā çökādı
Bu pārlaq kuyāş hām, yāruǵ cāhān hām
Muḥābbāt émās mu, bu ‘acib tuyǵum?
Sén hām tāniş mu sän, u bilān cānım?
Közingdā ‘aks étsä, saǵınçım , āruzum,
Yürāgimdä qalmās, qayǵu- armānım!

s. 65

Déydilār: Ādāmzād, yārım yārālgān
Aḥtārib tāpādı, yārmim bir kün
Sén, méning yārmim sän, könglüm sézādi
Bir küni bolāmān sén bilān bütün
İtalya-Milāno 2002

s. 66

ALDĀVCI

Sén hām aytgān éding: “Séni sévāmān”
Mén hām aytgān édim: “Séni sévāmān”
Méngä aytgān sözing yālgāngä çıkdı

Éndi ھاtırımdän séni yuvämän
Aldāvçı sözläring, aldāvçı közing
Méni özligimdän ayırdı bütün
Aldänib sén bilän ھاyät keçirdim
'Aqıbat näsibim köz yāşı bugün
Aldāvçı sévgilim, méni aldämä
Éndi sözläringgä héç işänmäymän
Muھabbät şu'lāsı söndi dilimdä
Éndi bu şu'lä gä küyib yanmäymän
Taşkənt 2004

s. 67

ĀQ TĒRĀK

Méndnä ayrıldı, ğamımnı bilmädi
Oyları méndän dämi ayrılmadı
Ġunça dék sévgi tuġuldi könglimä
Hicr yélidän 'aqıbat āçılmadı
Aq tēräk dék bāş kötärdi kök sarı
Mén sarı bir şaھası qayrılmadı

s. 68

Özgälärgä kıldı yüz méhr u vāfā
Méngä ھاttā bir cāfā hām kılmadı
Tildi kök baġrını āhım oqları
Tāş yürägiġä, vāli sänçilmadı
Dér édim: Körsäm, ğamımnı äytämän
Kördim u qayġulārım ayılmadı
Dér édim: Hoşli bolib yür, éy köngil

Télbä könglüm bir zämān ayılmadı

Hälländ 2002

s. 69

ĀNĀ CAN

Kéçir méni kéçir, ānä can

Aḥvālingni gār sorālmäsäm

Bolmä méndän āzurdä, ägär

Därdinggä märhäm bolālmäsäm

Yolingä köp bolmä intizār

Méning uçun çékmä iḏtirāb

Ḳarāngu dämlärdä, ānä can

Yāding dur méngä bir āftāb

s. 70

Köp āylār dur, séndän cûdāmān

Şähärlärni gézib hār tāman

Mihnät u ğamlärgä rıdāmān

Agär bolsäng ānä can, amān

Tirikçilik yumuşlärıdän

Hār zämān dur başımdä sävdä

Ḳayğurmä, kızginām yıraḲ déb

Könglim séndän bolmäğäy cûdā

Tumān içrä Ḳalsām, ānä can

Méhring bolār Ḳuyāşım

Yälguzlikdä därdingni ésläb

“Közlärimdän Ḳalkıydı yāşım”

Mäzar Şärif 1376

s. 71

HİCRÄT BÄHARI

Kéldi guzállik bilä körkäm

Qıldı yänä mu'cizäsini aşikâr

Nûrini yäyrättdi cähängä kuyâş

Qıldı şäbä guncänı sırrını fâş

Şahasini kumrigä bérđi çınâr

Sâyäsini qıldı köngül ihtiyâr

s. 72

Közini nârgis çu humâr ayladı

Bârçanı maħmur bähâr ayladı

Éski quruq şahadä açıldı gül

Boldi uning hüsniğä şäydä köngül

Tängdä, çéçäk bârgidä şäbnämni kör

Şäbnäm émäs, bälki bir incu durur

Mäysä bészättdi çämän u dâştı

Dil tilägäy dâştdä gülgäştı

Pärdanı açdı yüzidän lälälär

Kiydi çéçäk köyläginini yälälär

Mäysä démä, inci ipäk yäydı bağ

Lälä démä, közni yärutgän çirağ

Kökdä bulut yängi qoşıq küyladı

Yağmır ésä, öz sözini söyladı

s. 73

Yağmır émäs, turfä tärävät éru

Hastä köngüllärgä hälävät bérur

Yağmır émäs, éski çağırdı uni
Yérgä hudä rähmätı dérdi uni
Zämzämäsın bāşladı dāryā yänä
Sāldı cāhān köngligä gavğa yänä
Māvc ilä dāryā bolibān āşınā
Kökkä tārätđı ikisi bir şādā
Gülñi körib, oynadı pārvānālār
İkki yüräk bāşladı afsānālār
Kétđi yüräklār uyidān kinālār
Toldı muğābbāt mäyidān sinālār
Şir vä kiyik boldı bu mävsımdä yār
Bérmädi gül qalbigä āzār, ħar

s. 74

Dildä muğābbāt qilibān āşiyān
Cumlä cāhān cismigä kirgizdi cān
Müşk u iparlārnı tārätđı nāfās
Cān quşı pārvāznı kıldı hävās
Boldı cāhān kéngligi, pārvāz ungä
Boldı ‘ayān, här yaşurun raz ungä
Yér yüzining körkigä қоşđı cāmāl
Kéldi bāhār vä yänä özgärdı ħāl
Kördi ħalāyık yänä nāvrozñı
Sözlädi dil şā‘iri bu söznı:
Kéldi bāhār u yänä kélsun bāhār
Bārçägä bolsun yänä-dä baĥt yār
Här kişining niyätini, éy hudä

Märhämätینگ birlä räwä qıl, räwä

s. 75

Méngä ki dārgāhingä bir bāndāmān

‘Afu aylä ihsāningä şärmāndāmān

Märhämätینگni yänä hämrāh qıl

Ḥayr u dû‘ā bādraqa i rāh qıl

Méngä bu hicrātdä mādādgār bol

Bārçä kıyin dämlärımä yār bol

Öz vātānimni yänä ābād qıl

Él-ulusımni yänä-dä şād qıl

Yurtimä kéltir yänä, körkām bāhār

Şulḥ u şāfānı yänä qıl, bārқarār

Taşkēnt 1999

s. 76

ŞİKĀRING MĀN

Büyük ḥudāgä qasām, béqarār u zāring mān

Vāfā sévār sévārım, bā vāfā nigāring mān

‘Atāb ilä baқışing, gülşānım ḥazān étđi

Agār külib qarāsāng, yāşnāgān bāhāring mān

Vāfā yürākni, ḥāyā közni, gār guzāl étsä

Guzāl vāfālı, ḥāyālı, yāganä yāring mān

Vışāl umidi uçun, méhringä köngül qoydim

Közümni yolgä tikib, hār dām intizāring mān

Şikār uçun dälä –ormāngä bolmä āvārä

Nigāhing oқını āt mén sarı, şikāring mān

Kabul 1360

s. 77

ṬUFAN

Kökkä yäyräb, qoyuq qarä bulutlär
Yugurärdı kuvānç bilän här yāngä
Yulduzlärning közi télmurib yérgä
Baқardı yüz häsrät bilän här āndä
Ālis, Ālis yulduzlärning yağdusı
Otālmäsdı bulutlär āräsıdän
Qarāngulik bäyrämını körgän āy
Qan tökärđı yürägin yäräsıdän
Küçli, ilğar bir ṭufān kélişigä
Köz tutib turgändı, ālis yulduzlär

s. 78

Bir-biridän soräşärdı āy u kün
Qaçān kélär ékän ṭufāndän ḥabär?
Quyāş dérdi: Kündä kélsä bu ṭufān
Nûrim bilän yolini yārutāmān
Āy hām dérdi: Agär tundä kélsä u
Yulduzlär yārdämıdä iş tutāmān
Bir qarāngulikdä kélđi bu ṭufān
Qalın bulut qalқанını sindirdi
Qarāngulik quşunını tärkatdı
Āy u quyāş hām ungä yārdām bérđi
Kéçä tāng ātdı, yéngildi bulutlär
Yāruğlik öz bāyraqını kōtärđı
Quyāş çıqıb, parlaқ yağdusı bilän

Yérni, bütin cāhānnı, yārutardı
Āy u kuyāş yārdım bérıb turgändä
Küçsızlänıb qalmäs ālıs yulduzlär
Qarā bulutlär zāfär tāpā ālmäs
Yarqın bolär, kéçälär u kündüzlär
Säripul 1357

s. 79

ŞULH UÇUN KURÄŞ⁷

Üç soragım bār méning:
Bu otär dunyädä yahşısı iş né dur?
Köp yāmān hāl u yāmān kün, qaysı dur?
Kim ésä bahtsız kişi u kim ésä bahtlı durur?
Közi yaşdän tolä bir ānä méngä bérđi cāvāb:
(Mén bu ötkinçi cāhändä hämmä dän bahtlı édim

s. 80

Bāşımdä bir méhribān mu'nis érdim
Yānımdä oğlim, kızim
Bir turār cāyım
Yiyär nānım
Muḥābbätdän tolıq bir rüzgārım, bār édi
Bu sä'ādātḥanädä
Dunyädän bi ğam édim
Bilmädım qaydän méning bāşımgä yağıldı bälä
Bir guruh bégānä pārvār kélıb
Cāng ötinı yurtıımızdä yaqđılär

---

⁷ Bu şe'r 1362 yılı sävr āyıdä Kabul şährıdä (şulh) mävdü'idä otkäzilgän hünäri vä adäbi musäbäqädä, itlä'āt vä fārhāng vizārätıning birinçi dārəcəli şe'r cāyızäsıgä säzavār bolgän.

Bu uruşdā ƙançälär késildi bāş
Här tāmāngä aƙdı yāş
Ƙangä boyäldi ƙuyāş
Bu uruşdā alp érim, bälälärım boldi şähid
Ġam yıƙıtdı ul sä‘ādäthänanı
Né déyin, né- né bälāgä uçradım!
Dostlär,
Tinçilikni dävlat déb, biling
Här uruşgä ƙarşılıƙ äyläb turing
s. 81

Kéksä yāşlı bir ätä bérđi cävāb:
(Mén, muşibätgä yolıƙƙan ätämän
Bälälär dağıdā här dām yanāmän
Él u yurtning tinçini asrāş uçun
İkki burgut- ikki arslānım, uruşgä kétdilär
Yāvğä ƙarşı köp ƙurāşlär ƙıldilär
Yāv şäfını buzdilär
Yāvını yéngib ārƙagä ƙaçırdılär
Bir bähādır burgutım
Ƙoligä äldi zäfär bāyrağını
Āh...
Bu zālım fäläk
Alp yigitlär ƙadrigä yétmäs ékän
Şu zäfär asnāsıdā
Oƙ ätildi
Titrädi yér- āsumän

Burgutim säkräb yıkıldı nāgähān
Vä zäfär bäyrağı tüşdi qolidän
Şundäy, ālğa çäpti ikinçi balām
Āgasining qolidän āldı zäfär bäyrağını
Cismi yārā, ruḥı yārā bolsä hām
Köksidän qan aqsä hām

s. 82

Yänä, ilgar bāşlädı
Āldı yāvning songi cāng mäydānını
Boldi düşmān tār u mār
Fäth u nāşrät boldi yār
Boldi tinçlik bärqarār
Şu zāmändä, yérni öpdi vä yıkıldı qahrāmān
Bir tábässum läbdä, közlärni yümib
Téngrigä tāpşırdı cān
Cānı qurbān qıldı tinçlik yolidä
Yurtı bäyrağı édi bir qolidä
O zāmändän kim uruşning āfätı
Méni qıldı ikki oğlimdän cûdā
Yarqın ‘alām boldi közimgä qarā
Gār uruş bolsä, cāhān zindān bolār
Cāndän ārtıq bālälär qurbān bolār
Bu ḥikāyätlär, alāmlı qışşalār
Qıldı bağrımnı kábāb
Boldim ḥäyrān, Lā cāvāb
Şundä bälä dağını körgän ātä

s. 83

Köz yaşın artıb, méngä bundäy dédi:
Méndän eşit kim, séning
Här soragıngä cävábım bār méning
Yağşı işdän soräsäng,
Şıdķ ilä él-yurtgä hıdmätlär kılış
Här uruşgä qarşı cäng alıb bāriş
Tinçilik yoligä cān qurbān kılış
Bu ötär dünyädä yağşı iş éurur
Éng yāmān hāl u yāmān kündän désām
Kim ki yānsä ulkāsi cäng ötidä
Yā éli, yāv qoligä tüşsä asir
Yā ki közi āldidä
Cāndān ārtıķ bir ‘azizi bērsä cān
Yā bozulsä yurtı vā ābād uyi
Yā ki hicrāt kılsä özgä yurtgä särgārdān bolib
Éng yāmān hāl u yāmān kün şu éurur
Gār sā‘ādātli kişidän sözlāsām
Kim ki tinçilik qoynidä
Öz uyi, öz yurtidä éркиn yaşār

s. 84

Cānācān dostlār bilān hurrām yürār
Él u yurtgä yağşı hıdmätlär kılib
Él u yurtdān ‘izzāt u hürmāt körār
Éng sā‘ādātli kişi uşbu éurur
Gār sā‘ādātsiz kişidän sözlāsām,

Kim ki tüşgäy él u yurtidän yiraq
Yä ki bolgäy yär u dostidän uzaq
Yä ki yätlär sözigä
Aldänıb öz halkıgä qarşı turär
Él u yurtning näfrät ötidä yanär
Yär u dostlär äldidä
‘İtibär u äburusı tökilär
Éng sä‘ädätsiz kişi uşbu érur
Bälälärning dağıgä
Bağrı yängän ätä, ötlü äh çekib
Oy- hıyäl girdäbigä
Cim, çekib kétédi...
Bäridän äyrilgan änä müngli ävāzı bilän
Yänä sözläy başladı:
s. 85
Néçä sözim bär séngä, cānim balām!
Gär vätän äbädligi, érkınligi
El- ulusning bahtı u birdämligi
Yér yüzidä tinç häyätını istäsäng
Här yiğitning āngigä
Här ‘ayälning qalbigä
Şulh u méhr u dostlik tuhmını sép
Tinçilik u sévgi nihāliga hämişä suv bérıb
Bir guzäl dünyā yärät
Kinälär ildizini tübdän qurut
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgin, küräş

Tā uruṣ ötidä héçkim küymäsin
Ānälär, bälä ğamidä yānmäsin
Ātälärning bélini
Därd u ğam sindirmäsin
Qol-ayağı hınalı yāngi kélin
Bāşqa, bévä bolmäsin
Bälälärning közi yāşgä tölmäsin
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgin küräş!
İki dārdlı ātä- ānä sözigä

s. 86

Bārçä ātä-ānälär
Bārçä yātim bälälär
Yér u kökdä, tāngrini ālqışlāyātğan bārçä mävcudāt
Cūr bolib, tākrār āytardı:
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgin küräş!
İç-içimdän bir tāvuş tākrār étardı:
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgum küräş!
Tinçilik yolidä tinmäsdän ālıb bārgum küräş!

s. 87

ÉRTÄK

Bāsmä, çämän uzrā, ipäk mäysäni
'Aşq élining dārdini söyläydi o
Tālpinādi, bāş égādi, cim –ginä
Sévgi küyin bārçägä küyläydi o
Tāng yārişır, āy bilä yulduz köçär
Şudāring ésä, aqçä kabi sāçılär

Gül külär u ğunçä tábässum ƙılär

Dildägi ƙayġu tüġüni açılär

s. 88

Mén ƙäpäläk dék, uçämän sén sarı

Yolingä istäk ġülini säçämän

Sén tutämän déb, kéläsän mén sarı

Mén ésä, cäyrän bolibän ƙaçämän

Munçä ġuzällikni körib közlärim

Uyġanadı méndä, séviş istägi

Āyırılämän özdän u oylär köngül:

“Räst éƙan, bärçä séviş értägi”

Sämärƙand 2003

s. 89

GÜLLÄR BİRLİĞİ

Tärt ƙolingni, éy ġuzäl

Bu ƙızıl ġül déb, uni

Şahadän uzmä

Mén bu rängni sévämän déb,

Sāçingä taƙmä

Tärt ƙolingni, éy ġuzäl

Bu särig ġül déb, uni

Şahadän uzmä

s. 90

Mén bu rängni sévmäġäymän déb

Här taman säçmä

Tärt ƙolingni, éy ġuzäl

Bärçä güllär dur guzäl
O, kızıl mu yā särığ
Yā ki aq mu yā ki kök
Bärçası dur bostāning ziynätı
Bärçası dur közimizning läzzätı
Bärçası dur könglimizning färhätı
Gül ägär bolsä särığ
Şahadä pişgän särığ bugdāynı
Éng këräкли nānnı
Ésimizgä kältirär
Bolsä gülning rāngı aq
Qab-qarāngu kəcädä
Yältiräb türgän munävvar āy u yulduzı
Tunni uhlätgäç, mukärrär kéläyätgän yāngi kündüzı
Häm yāruğlik sāçgüçi
Yérgä bāylik bérgüçi
s. 91
Pärlänib türgän kuyāşning méhrini
Ésimizgä kältirär
Bolsä gülning rāngı kök
Kéng yüräкли āsumān
Yā ki déngizlär, bulaqlärning tinıq tuyğusını
Ésimizgä kältirär
Tärt qolingni, éy guzäl, güldän
Gül kızıl mu yā särığ,
Yā ki kök mu yā ki aq

“Mén bu rāngnı sévāmān yā sévmāgāymān déb

Şahādān uz mā

Sāçingā taçmā

Hār tāmān sāçmā

Éy guzāllārdān guzāl insan

‘Umr boyi mén sévib çalgum

Bārçā güllār rāngini

Bārçā güllār ‘ātrını

Bir çuyāşgā köz tikib turgān

s. 92

Bir bulaqdān suv içib, yürgān

Bir çāmāndā yāşnāb āçilgān

Bir tābi‘ātdā onib, osgān

Bārçā güllārını

Bārçā güllārdān yāsālgān dāstā güllārını

Sévgili dur, éy guzāl

Bārçā güllār, çunçālār,

Bārçā güllārdān yāsālgān dāstālār.⁸

Cālāl Ābād 1360

s. 93

NĒGĀ ĒSLĀMĀDİM?

2001-yil, çurbātdā vāfāt étib, mazīrā hām çurbātdā çalgān ānā cānımgā:

Baht çuyāşı mėngā külib baççandā

Şān u şöhrāt boynımgā gül taççandā

Tātlı hāyāt könglümgā hoş yaççandā

---

⁸ Bu şe‘r Cālāl Ābād şāhrıdā Özbék adābiyātı häftāsı uçun yāzilgān.

Négä, sizni éslämädım, ānä cān?
Māl-dävlätım āşıb, işim yürgändä
Dost u yärlär méni qolláb türgändä
Sévib, sévilişdä dävran sürgändä
Négä, sizni éslämädım ānä cān?

s. 94

Uyim, bäläm bilän sévingänimdä
Halk közigä ‘āziz körüngänimdä
Sä‘ādät çoqqısıgä qongänimdä
Négä, sizni éslämädım, ānä cān?
‘İlim ahlı içrä nām kazāngänimdä
Türli yutuqlardän kuvāngänimdä
Dunyā kāmimdä déb, işāngänimdä
Négä, sizni éslämädım, ānä cān?
Çirāyliğim, yāşlıgım dävri ötdi
Ĝurbätdä şān- şöhrät méni unutdı
Pərişānlik kélíb qolımni tutdı
Şundä, sizni ésläb qaldım ānä cān!
Bāşimgä bälä- tāşvişlär yağıldı
Āyağımgä tāş-tikānlär sānçildi
Faqr u ğurbät yüräk bağrımni tildi
Şundä, sizni ésläb qaldım, ānä cān!
Siz, o yaqdä, mén, bu yaqdä qalgändä
Därd u ğamlär cismizgä çāng sālğändä
‘Acäl, sizni méndän āyrıb ālgändä
Sizni yıglāb köp éslädım ānä cān!

s. 95

Songi dämlär, yānızdā turālmādım
Songi nigāhıngıznı körālmādım
Sizdän hättā kécirim sorālmādım
Kéciräsiz mi kıızını, ānā cān?
Bāringizdā, qādringizni bilmādım
Öz vaqtidā, sizgä hıdmät kılmādım
Ayrıldım sizdän, gāmdän ayrılmādım
Kéciräsiz mi kızingıznı ānā cān?
Māzāringiz ālısdā, bārālmāymän
Ungä yāşım gülını tökālmāymän
Bu qaygu- hāsraıtlārgä çidālmāymän
Kécirasiz mi kızingıznı ānā cān?
Éndi, sizni faqat tüşdā körāmän
Éndi, sizni dāyim qumsāb yürämän
Éndi, sizgä dū`ā yollāb türämän
Éndi, kéciring kızingıznı ānā cān!
Bir kün mēn hām yāningızgä kēlārmän
Öliklār qatārigä qatılārmän
Şundā, bāş égib, kécirim tilārmän
Şundā, kécirärsiz mēni ānā cān!

s. 96

NİŞĀNĀ

Bāş ālıb kētsām vātāndän, qalb afgārım qalur
Hām vātān ārtımdā qalgāy, hām vātāndārım qalur
Bār u yoqım, dāvlāt u bahtım, vātān qoynidā dur

Ƙay gä yüzlänsäm, vätändä yoğ ilä bārim Ƙalur
Kétmäsäm düřmān mėning Ƙanım tōkār kétsām ägār
Köz yāşı, dil Ƙanı birlä ānā-i zārim Ƙalur
Érsä gār ğurbāt diyāri cännät u ğülřän, nétäy?
Kim ğazāndék särgayib hicrimdä dildārim Ƙalur
Kétđi élgimdän bugün gār māl u mülk u ğan u mām
řükr kim mėndän niřānā uşbu aş‘arım Ƙalur
şibirğan 1376

s. 97

TAPMÄDIM

Éy fälāk séndän bā cüz ğam tāpmädım
Ğam tāpıp, ğamlärgä hämdäm tāpmädım
Tilkä- pārä boldi könglüm hicrdän
Vāřldän könglümğä mārĥām tāpmädım
Ğurbāt u āvārälkdä aĥtārib
Bir kişini řād u ğurrām tāpmädım

s. 98

Sırlārimnı kimğä äytäy dostlār?
Çünki asrārimğä mährām tāpmädım
Ƙıř bālāsı sālťānāt Ƙurgändän- āƘ
Bir çämänni säbz u körkām körmädım
Éy ğudā, řäytāngä ayländı bāřār
İzlädım ādāmnnı ādām tāpmädım
Tařkənt 2000

s. 99

ĀLİSDĀN BİR SÉS

Sés ,sés,sés

Ālis- ālislärdän, Kélädi, bir sés

Yüräk-yüräklärni, tilädi, bir sés

Né-né haqıkatnı , äytädi, bu sés

Né, né tuyğulärni, uyğatär, bu sés

s. 100

Bu sés dä bir mung bär, bir häsürät, kayğı

Bu sés dä bir därd bär, bir armän, ärzu

Bu sés dä bir sır bär, bir ötiñç, tuyğı

Bu sés dä yälguzlik nälüb, söyläydı

Bu sés dä mäzlümlük, yängräb yığläydı

Bu sés dä cim-citlik färyäd kılädı

Bu sés dä mährumlik, közin açädı

Bu sés dä mä'yuslik, 'azäb çekädı

Bu sés dä näy boğzı, şıkvä kılädı

Bu sés dä bulaklär, täsbiğ aytädi

s. 101

Bu sés dä äy kuyāş, säcdägä kätär

Bu sés dä yäfraglär, münacät kılär

Bu sés dä därahtlär, 'ibädät kılär

Bu sés, tolğun tulpärini çaptırär

Bu sés, koyun qanätini qaqtırär

Bu sés, arslän-burgutlärni titrätär

Bu sés, yer u kök tahtını, tébrätär

Bu sés, tağ u taşlär bağrını ézär

Bu sés, mäysälär, güllärni uyğatär

Amā...

Biz insānnı

s. 102

Uyğatä älmäs

Amā...biz insānnı, titrätä älmäs

Sés, sés, sés

Älis- älislärdän, kélädı, bir sés

Älis- älislärdän, sonädı, bir sés!

Kābul 1386

s. 103

BAHT ƘOŞIĞI

Méngä, ānālik bahtı vā läzzätını armağan Ƙılgān yägānä Ƙızım (Vidā) cān gā
nikāh toyi münāsibāti bilän.

Ƙaçān ki birinçi bār

Yüräk –bağrım āstıdä

İlk Ƙımirläşing bilän

Bārligingni sézdirding

Ƙaçān ki birinçi bār

Yiğläb dünyägä kélding

Vā méning həyātımını

Külgü- bahtgä toldirding

s.104

Ƙaçān ki birinçi bār

Ƙurāli közlāringni

Äşinā nigāh bilän

Méning közimgä tikding

Qaçān ki birinçi bār

Lāblāring ğunçasini

Āçıb, tābāssum étding

Qaçān ki birinçi bār

Cācci qollāring bilān

Yüz- közimni siylāding

Qaçān ki birinçi bār

İlk qadāmlānı bāsib

Quçāğimgä tāşlāding

Qaçān ki birinçi bār

Çüçük tiling āçıldı

Vā méni (Ānä) déding

Vā bu şirin söz bilān

s. 105

Ānālık tuyğusını

Yürāgimdā uyğatding

Uşāndā, bahtlı édim

Nā qadār bahtlı édim

Kün ötdi, tünlār ötdi

Āy ötdi, yillār ötdi

Méning közim öngidä

Ġunçā éding, gül bolding

Hımçā éding

Nihāldék qad kötārding

Şu yillār dāvāmidä

Här tun bir ertäk bilän
Séni uhlätär édim
Här kün bir busäm bilän
Séni uygatär édim
Här sähär şahlä közing
Kuyāş bolib çaqnardı
s. 106

Vä häyätım yolini
Nur bilän yārutardı
‘Aziz kızım, sən bilän
Şunçälär āvundım ki
Kün u tün ötgänini
Āy u yıl ötgänini
‘Umrinning ötgänini
Hättä sézmäy qalib män
‘Aziz kızım, sən bilän
Şunçälär bahtlı édim
Ki gamlär- tüşvişlārgä
Ġurbät- ayrılıqlārgä
Pärvä qılmäy kēlib män
Mänä, éndi otrumdä
Yäşnāb, güllāb, turibsän
Öz yāring, öz bahtingni
Tāpib, bahtlı yüribsän
s. 107

Bu kündän başlāb séni

Yāngi baht, yāngi həyāt
Öz yānigä çärläydı
Vä közläring kuyāşı
Méning uyimdän köçib
Yāngi uydä pārläydı
Séni “Baht” dégän taqdir
Méndän yiraqlāştırār
Vä ayrılıq, közimdän
Kān yāşlārını āqızār
Māyli, mén yıǵlāsām hām
Sén hāmişä külib tur
Mén solib, tokilsām hām
Sén güllāb, āçilib yür
Māyli, yiraqlāşsāng hām
Dāyim qalbimdä bārsān
Yālguz kızim bolsāng hām
Éndi bāşqa gä yārsān

s. 108

Mén, séni işānmāsdım
Yér u kök, qarı- yāşgä
İşānib tāpşırāmān
“Āy Bék” nāmlı kuyāşgä
Yālguz kızim, Vidā Cān
İlāhi, bahtiyār bol
Āy bék cāngä hāmişä
Süyükli guzāl yār bol

Baht kéçängdä bu şé'ri

Séngä sävğa kılāmān

Bahtlı-tahtlı bolāsān

Buni anıq bilāmān

Taşként 2005

s. 109

SĀLĀM

Bir kün méngä taqdir séni uçrätđı

Läblärimdä "sālām" sözi gülläđı

Amā, nātāniş nigāhini körib,

Āçilgān gül, läblärimdä muzläđı

Sālāmım séngä yétib bārālmäđı

Tun éđı...

Közlärimdän uyqumrı āy uçirdi

Ungä déđim: Bārıb, sālāmımrı ayt!

s. 110

Āy, uyqusırāb, sékin, "mäylı" déđı

Amā, tāng ātdı, vā āy uhlāb qaldı

Sālāmım séngä yétib bārālmäđı

Tāng şāmālı ésib kéldi yānimgä

Ungä déđim: Bārıb sālāmımrı ayt!

Atrāfımgä évrulub "mäylı" déđı

Amā, yağmır uning yolini tösdi

Sālāmım séngä yétib bārālmäđı

Yağmır yağıb, bir dāryā bolib āqđı

Āqar suvgä köz yāşımrı āqızıb

Ungä dédim: Barıb, sālāmımnı ayt!
Suv şildiräb, “mäylı” déb, āķıb kétđi
Ama, qarā qumlär uni sēpķırdı
Sālāmım séngä yétib barālmadı
Bähär kélđi, dārāht yāfrağgä töldi
Yāşil yāfrağlärgä sālāmlär yāzıb
s. 111

Dédim: Sālāmımnı barıb yétkäzing
Yāfrağlär şıvırlaşıb, “mäylı” déđi
Amā dāvul, yāzgän sālāmlarımını
Yāfrağlär köksidän yuvib täşläđi
Sālāmım séngä yétib barālmadı
Yāz kélđi vä kızil çéçäk āçıldı
Çéçäkkä dédim: Sālāmım barıb, ayt
Çéçäk tábässum ayläb, “mäylı” déđi
Amā küz şāmālı uni söldirdi
Sālāmım séngä yétib barālmadı
Kış kélđi u qar hām yağa başläđi
Kargä dédim: Barıb, sālāmımnı ayt
Oynäb-oynäb, āppaq qar “mäylı” déđi
Amā kıyāş issıķ nūrini sāçıb
Bir zumdä qar çāvuşını éritđi
Sālāmım séngä yétib barālmadı
s. 112

Āltın kanätlı kıyāşgä yalvārdım:
Éndi barıb, özing sālāmımnı ayt

Ƙuyāş yārƙırāb, méngä “mäylı” dédi
Amā ƙalın bulut yolini töydi
Sälāmım séngä yétib barālmadı
Bulutgä dédim: Sälāmım barıb ayt
Bulut güldirāb, çāpıb, “mäylı” dédi
Amā küçli borān, tufān bāşlānıb
Bulutlārın hār tamangä tārƙatdı
Sälāmım séngä yétib barālmadı
Şu yusundä, kün vā tünlär ötmäqdä
Āy u yillär, ƙış u yāzlär ötmäqdä
Amā bēçarä çāvuşlārım, häman
Türli tosıqlārgä uçrāb ƙalmaqdä
Vā sälāmım séngä yétmäy ƙalmaqdä!

s. 113

BĒGİM, SİZNİ NĒGĀ SĒVĀMĀN?

Siz, Amir Témur ya Bābur émāssiz
Ta méni āltın tahtgä oltirgizib
Mulkingiz şāh bēkāsı aylāsāngiz
Siz Nāvāyi ya ki Lütfi émāssiz
Ta ki guzāl- guzāl şé'rlär yāzıb
Méning uçun büyük dévan tüzsāngiz

s. 114

Siz, Bēhzad vā ya Mirāk hām émāssiz
Ta ki ƙalām- boyaqlār séhri bilān
Guzālligimgä yānā çirāy ƙoşıb
Pärdälärdä méni tāşvir étsāngiz

Siz, Ƙul Muħämmäd ya ‘Audi émässiz
Ta ki méning řāningä küylär baġlāb
Cāhānnı şirin küygä töldirsāngiz
Siz, Ƙadiri ya ki Ƙolpān émässiz
Ta ki méning uçun romanlār yāzıb
Nāmımmı él içrä māngu étsāngiz
Siz, bu zāmān Fārhadı hām émässiz
Ta ki taġ u tařlār köksini téřib
şirin suvnnı pāyimgä āķızsāngiz
Ama siz, öziz siz, faķat öziz siz
Tuyġulāriz řunķā tinıķ, řunķā pak
Ki undä yārātġānnı körsä bolār
Ƙuyāřlı ķalbızdä řunķā sévġi bar
s. 115

Ki bir zārrä nāfrāt hām undä řıġmās
Sésiz řunķā tāskinli vā mulāyim
Ki tāřķın ġazāb hām unġä él bolār
Közlārizdä řunķā tinim-iřānķ bar
Ki bir baķıřdä bütün vucüdümdän
Zāmān tāřviřlārnı yuķatadı
Vucüdizdä řunķā ġayrāt toplāngān
Ki Fārhadlār unġä téng kēlä ālmās
Vā ķollāriz řunķālik méhriban, ki
Faķat silāř uçun kötārilādı
Sizdä řunķā içki guzālliklār bar
Ki méndik bir télbä řā‘ir ķalbini

Yüvāşginä ram äylädi, zäbt étidi.

Bégim,

Siz öziz siz, faqat öziz siz

Vä mén, sizni faqat sizligiz uçun

Şunçä küçli,

Şunçä çéksiz,

Şunçä kaynak, sévämän!

‘Umman 2007 Āgust

s. 116

SÖZ GUHÄRI

Sén käbi dildär këräkdur méngä

Yar vâfâdar këräkdur méngä

Kâş yoqalsä âradän ayrılıq

Lâzzät didär këräkdur méngä

Éski çağır défi humâr aylämäs

Közlärni humâr këräkdur méngä

Vâşlingä yétmağ uçun, éy sévgilim

Ṭā‘li bédar këräkdur méngä

Söz guhâridän tolädur dâftârim

Ṭurfâ haridar këräkdur méngä

Otriş, Viyânâ 2002

s. 117

SÉNI SAĞINGÄNİMDÄ

Séni sağingänimdä

Sakin, bom-boş lâhžälär çözilädi

Ḳuyâş uyğanışni unutädi

Uygaq tñnlär, tñnlärgä ulänädi
Sëni sağıngänimdä
Güllär küliş ornidä yāş tokädi
Şäbnäm tāmçılärı muzläb qalädi
s. 118

Mäyin tāng yëli hām ésişdän qalib
Härgın nāfäs ālıb, ādım tāşläydi
Mäysälär oynämäy, çärçaq uhläydi
Därya qoşıqlärını küylämäydi
“Yar yar” küyi “giryä” dék tärälädi
Tégräkdä cimlik hükm surädi
Vä dārdlär çoşib, yüräkdän tāşädi
Sëni sağıngänimdä dédim, ama
Éy uyim mälägi, könglim tilägi
Uyimni tärk étgän çağıngdän bāşläb
Şu çağgäçä séngä béqarar könglim
Savuq boşlik tübidä
Muzläb, çökib yātmaqda
Mā'yuslik qarā bulutlärı
Häyätimni bütün qapläb ālmaqda
Vä umidlärimning yaruğ şu'läsı
Qaygu- mā'yuslik bulutı ärtidä
Sëkin-sëkin sönib, öçib barmaqda
s. 119

Sëni sağıngänimdä dédim, ama
Sëni sağınmägän bir lähzäm bar mı?

Oyləşimçä, 'Umrım boyı hər nəfäs
Səni, yəganä tiləgim, mäləgim
Qattıq sağınıb-sağınıb yaşaymān
Oyləşimçä faqat mēn əmäs, həttä
Səni körgän bärçä 'aşık kuşlär hām
Mäysälär, därahtlär hām, çəçäklär hām
Qamätü əgilmäs mägrur taqlär hām
Küyləşdän tahtämäs āqar suvlär hām
Hər kün səngä sālām bərgän quyāş hām
Sən bilän tuğılgän guzäl bähār hām
Sən kəzib ötgän koy u koçälär hām
Səni sağınıb- sağınıb yaşaydı
Oyləşimçä faqat biz əmäs, həttä
Səni armağan qılgän hüdäyim hām
Səni sağınıb-sağınıb yaşaydı

Kābul 1387

s. 120

İNCİ HİYALLÄR

Ayrılıq tünidä, səni əsläsäm
Qarāngulik qaçıb, yağdu yarışär
İnci hıyälläring tüngi sükündä
Əzgu tiläklärım bilän qarışär
Sən qayərdäsän u mēn qayərdämän
Ārämızını taqlär, dəngizlär kəsär
Ama āislärdän, inci hıyāling
Mäyin şäbbadä dək, mēn sarı əsär

Ayrılıq ni dérlär, sévgi sinavı
Mäylı, bu sinavdän biz häm otäylik
Bu dünyadä vışäl näşib olmäsä
Mäylı, u dünyadä vışäl kütäylik
İtalyä, Rum-2002
s. 121

SÄRGÜZÄŞT

Şäbä kim 'aşq élining çävuşı dur
Sähär vaqtidä körgän hoş tüşi dur
Gülistän älib kélgäy täravät
Bérur 'aşq ahligä savğa, sä'ädät
Şäba älmäs özigä hastälikni
Tilär 'aşık bilä päyvästälikni
Hämişä 'aşq éligä dur väfädar
Gähi bémäs ulärgä cävr u äzar
s. 122

Dil naşadığa sıgmäs kuvānçı
Şäba gār bērsä päygāmın işānçı
Şäba päygāmıdän 'aşık älär cān
Cähān bolgäy közigä bir gülistän
Şäba häm 'aşq birlä āşina dur
Şuningçün, 'aşq éligä hämnävā dur
Şäba, mén häm érumän 'aşık zār
Köribturmän cüdälīg içrä äzar
Muḥābbätını dēdim, kēçdim özimdän
Muḥābbät nūri tävländı közimdän

Gähi, väşl içrä boldim şād u hurräm
Gähi, hier içrä boldim ğamgä hämdäm
Sä‘ädät yulduzı, ğäh küldi méngä
Gähi söndi, uçib tüşdi zämingä
s. 123

Gähi, méhr örnidä kördim muĥäbbät
Gähi, kördim muĥäbbätdän muşibät
Muĥäbbätdä, bolär barini kördim
Väli, şöhrät ilä dävrimni sürdim
Köngüllärdä édi örnim, muĥamım
Hämişä bär édi tillärdä namım
Bilimdä täpgän érdim i‘tibäri
Élim dérdi méni öz iftuhârı
Yétuk şā‘ir édim, küçli ħalämķaş
Kälāmım érdi bäs şirin u dilkäş
Mişal érdim zämändäşlärgä dāyim
Hämişä éng yuĥarı érdi cāyim
Körärdim yāş, uluĝdän ħadr u ħürmät
Ķılärdım yāş, uluĝ, barigä ħıdmät

s. 124
Ĥäyātım suv kâbi āram āķardı
Sä‘ädät, méhr ilä méngä baķardı
Ĥäyātımdän bäsı ĥoşnud érdim
Yutuĥlär méväsın istäkçä, térdim
Diréĝa, özgärib ħaldı zāmanä
Fäläk päykänigä boldim nişänä

Méning ulkäm dä başlandı uruşlar
Méning halkımgä yätlär boldi särvär
Vätängä yétti yät, bégänä kélđi
Méning halkımgä türli zulm qıldı
Qara kiygän yāvuzlar här tün u kün
Yaruğ künni qilib élgä qarā tün
Gülistänni buzib, qıldı biyābān
Bütün ābadlikni qıldı väyran

s. 125

Halāyık mālını tarac étđi
Kişi kim bāş kōtārđi, bāş kētdi
Kitābni küydirib, maktābni bozđi
Mū'ārif ahlining cānını üzdi
Diyālilärni düşmān déb, bilārđi
Agär tapsä, soraksız öldirārđi
Zāmindä öt, hävadä qalmadı kuş
Ölim açdı hāyāt örnidä āguş
Nä din qaldı vätändä, né şari'āt
Nä haq qaldı vätändä, né haqıqat
Nä tillā tēpāning āltunı qaldı
Nä mullā sälläsi, né tünı qaldı
Qayérđä bolsä na balıg guzāl kız
Ulärning ölcäsı boldi nikāhsız

s. 126

Béşikdä bälä ni soydı bu yatlar
Tirikläy tērisin şıldı sāsār

Birini “çadäri” dä qatl étdi
Birining mağzini oq birlä titdi
Birining qoli bolsäydı hānadā
Uçardı bärçä bärmağı hävāgä
Arıgdā suv démāng kim, qan āqardı
Buni körgän hudā, hāyran baqardı
Ulārgä, cān āliş, āsandān āsan
Bu mähşärdä faqat cān érdi arzan
Musulmānlik şu‘arı birlä kafir
Musulmānnı quvib, kıldi muhāci
Vätändä ātä qalsä, balä qaçdı
Ulārnı zülm yéli, hār yangä sāçdı
s. 127

Qızim déb, ānā küysä ul tamandā
Qızı yıǵlār ānām déb, bul tamandā
Vätändä qalmadı bir hānadān büt
Vätān öz baläsığä boldi tābut
Méning baht āşiyānim hām buzildi
Vätāndān bärçä umidim üzildi
Vätāndān ayrılıb, boldim musāfir
Musāfir bolmādim, boldim muhācir
Muhācir hām démāng, āvarā boldim
Bāhār érdim, hāzan ruhiğä toldim
Musāfirning bolār érk-ihtiyari
Qaçan, qay yérgä bārsä, i‘tibari
Qaçan kim yurtigä qayışnı istār

Oşändä, ungä qayıtış dur muyässär

s. 128

Muhäcirlikdä ayrıldım, ātādän

Bu mängu ayrılıqdän qan yutämän

Yänä, ānäm çekib köp cävr u āzar

Muhäcirlikdä boldi mén käbi huvār

Däraht érdi ānäm, biz, yaläsiydik

Késilgän näy ānäm, biz naläsiydik

Fäläk, näy ni näväsidadän ayirdi

Däraht u yaläni gāmdän qayirdi

Däraht ayrılısā şahlārdän, yaşalmās

Yänä özgä yér u suvdä çidalmās

Muhäcirlikdä ānäm, oldi āhır

Özidék, qabrı hām boldi musāfir

Ātasız, ānäsız qaldım cāhāndä

Fığanımdän fäläk boğzı fığandä

s. 129

Agärçi ayrılıb āta-ānadän

Ulärning méhriğä intıq gādamän

Vä lékin, tālpiniş méning işim dur

Bütün insaniyät méning kişim dur

Sorāymän özdän: Ahır né bolärkän?

‘Umır pāymanāsı qandāy tolärkän?

Né bolsä, kélgusi taqdir bilgäy

Né istärsä fäläk, ul işni kılgäy

Vä lékin dāyima déymän: Hūdāyim,

İcābāt kıl méning bu ilticāyim:

Ki mén hər yérdä u hər hāldä bolsäm

Acāl yétgändä, öz yurtimdä olsäm

Vätän қоynidä gār olsäm, tirik män

Vätänsiz gār tirik bolsäm, ölik män

Taşként

2. ÇEVİRİ METNİ

Doktor Şefika Yarkın 1954 yılı, kasım ayının 3.üncü günü Seripul şehrinde dünyaya geldi. 1972 yılında liseyi, 1976 yılında ise üniversiteyi bitirip, 1998 yılında doktorluk diplomasını aldı.

O Afganistan Devlet Radyo-Televizyonu, Afganistan Bilim Akademisi, Büyükler Meclisi, Cevzican Kadınlar Şurası, Cevzican Üniversitesi, Kadınlar Bakanlığı, Özbekistan Bilim Akademisinde çalıştı. Şu anda ise Eğitim Bakanlığı danışmanı ve eğitimlik bilim kurulu başkanlığı görevlerini üstlenmiştir.

Onun 18 kitap ve risalesi, 300'den fazla makale, şiir ve destanları Özbek ve Deri (Farsça) dillerinde yerel ve uluslararası yayın evlerinde yayınlanmıştır.

O “Babür Uluslararası Derneğinin” altın madalyası, “Hekim Nasir Hüsrev” edebî ödülü, “Mecma”nın özgürlük ödülü, İran’ın “Dönemin Kitabı” ödülünü ve başka birçok madalya ve ödülü kazanmıştır. “Uzaktan Bir Ses” onun yayınlanmış ilk seçme şiirlerinin toplamıdır.

s. 1

Sunuş

“Uzaktan Bir Ses” şiiri toplamı ana dilimizde yazılmış yeni badii eser

Dil her bir milletin bilgisi ve her bir halkın sırrı sayılır. Kendini hürmet eden ve değer veren her bir kavim, ana diline de değer verir ve onu yükseltir, daha iyi mevkilere gelmesi için önemli adımlar atar. Aynı zamanda dil bütün bir milletin insanları birbirine bağlayıcı ve birbirini anlamak için aracı olarak, bilim ve bilgiyi özleştirip yayma vesilesidir.

Ülkede ayırım dilleri öksüz bırakıp, onlara dikkat ve ilgi göstermemek, o dillerde konuşanları da saymamak demektir. “Dile yetki, halka itibar” denilen halkımızın hikmetli sözü bunun üzerine söylenmiştir.

s. 2

Yıllar sonra 2003 yılında gerçekleşen Büyükle Kurultayında Özbek dili anayasanın 16.nci maddesine göre resmî dil olarak tanındı ve vatandaşlarımızın saf isteklerinden biri gerçekleşti. Şimdi dilimizi kanun ve yasaların himayesi altında yükseltmek imkânları mevcuttur. Şu anda ülkemizde birçok bilim ve fen öncüleri, şair,

yazar ve gazeteciler ana dilimiz Özbek Türkçesini yükselmesi için çalışıp ve türlü edebî eserler yazmaktadırlar. Onların yazdığı eserlerin her biri kendi çapında önem taşımakla beraber araştırma konularını ele alır. Biz bu önsözde cesur ve yetenekli şair Şefika Yarkın ve onun “Uzaktan Bir Ses” adlı şiir toplamı hakkında fikirlerimizi bildireceğiz.

Şefika Yarkın –Dibac medeniyet sever ve bilim sahibi bir ailede doğup yetişmiştir. Babası Mirza Muhammet Kasım Kazizade Amanullah Han döneminde eğitim gören kişilerden biri olarak yetenekli şair ve hattat idi. O Seripul şehrinin belediye başkanı, büyük millet meclisinin 7.nci döneminde milletvekili olarak görev yaptı. O rahmetli Dr. Mahmudi, Gubar, Dehkan, Neva, Hasta, Habibi, Abdul Evvel Kureyşi ve başka birçok çalışkan millet vekillerle birlikte mecliste aktif üyelerden biri olarak faaliyet gösterdi. O Eğitim ve Ekonomi Bakanlığı çalışma konseyi başkanı olarak görev yapmıştır.

O, kızına babalık sevgisini vererek onun bilgili birisi olup yetişmesi için geniş fırsatlar yarattı.

s. 3

Şefika Yarkın birçok Afganistan şairi gibi iki dilli şair olarak Özbek Türkçesi ve Deri (Farsça) dillerinde eserler yazıyor. O başlangıçta Farsça dilinde yazmaya başlayıp, daha sonra Ana dili olmuş Özbek Türkçesine geçiş yapmıştır. Her iki dilde de temel bilgisi (onu diğerlerden farklı kılan) özelliği her zaman bir kadın olarak söz yürütmesidir. Kadınlara özel his ve duygularını ifade ediyor, erkeklerden farklı olarak kadınların ruhsal geçmişi, iç dünyası hayat ve doğaya karşı görüşleri ve olaylara olan yorumunu edebî nezaketle yansıtıyor. Afganistan Özbek şiiriyetinde Şefika Yarkın ilk olarak cesaretle kadın şairlere bu tasavvur ve düşünce gücünün yolunu açıyor. Bu alanda onun şiirlerinden birkaç örneğe dikkatinizi çekmek isteriz:

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin
Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı

****

Aşkımda kendini yine deli ediverme
Vasilımı tasavvurda izleyiverme

****

Saçlarımdan gece çiçeklerin kokusunu
Akıtıp, akıttı deniz son aşk

****

Benim gibi yine bir bilgeli âşık bulunmaz
Senin gibi yine bir âşık ı divane bulunmaz

s. 4

Özgeler için prenses gibiyim, ama
Köleyim aşkında sultanım benim

****

Sen yeşil boylu direk, ben neşterden
Yeşil kılarınız ikimiz gül bahçeyi

****

Av için çöle- ormana olma perişan
Bakışın okunu at bana, ben avınım

Şefika Yarkın Deri (Farsça) dilinde aruz vezinleri, nemayı vezinler ve bunun gibi beyaz şiir tarzlarında şiir yazıyor. Özbek Türkçesinde ise aruz vezinleri hem de parmak vezinleri, beyaz şiir türlerinde de şiir yazmaktadır.

Parmak vezninin yayılması için geniş fırsatlar yaratır. Özbek dilinde tasavvur ve düşünceyi kesin ifade etmek, opera ve dramatik eserler yazmak için fırsatlar mevcuttur. Biz, özellikle gençlerimiz ana dilde şiiriyetimizi yükseltmek için aruz vezinleriyle beraber parmak vezinleri ve beyaz şiir türlerinde de yeterli derecede faydalanmamız lazım.

Parmak vezinlerinde Şefika Yarkın'ın yazdığı şiirler sade, inci düşünceli ve yeni deyimler ve şairane ifadeler yönünden çok zengindir.

“Uzaktan Bir Ses” toplamda 25 şiir parmak, Nemayı ve Beyaz şiir türlerinde yazılmıştır. Aşağıdakiler onun eserlerinden birkaç örnektir:

Bu şiirimi sana yazarım, sana

Ilık bir baharın ılık sabahında

s. 5

Kırmızı gül hayâli, sessizlik sırları

Akar bir pınar gibi güneşin hayâlinda

****

Hayatımı sensiz tasavvur etmek

Baharı çiçeksiz demektir bana

Bu şiirimi yazdı hayâlin eli

Bu şiirimi hediye edeyim sana

Bunun gibi “ Anneciğim”, “Niye hatırlamadım?” parçalarına bakılsın.

Şefika Yarkın Afganistan Özbek şiiriyetinde Beyaz şiir türünün tarakki etmesi için büyük adımlar attı. Toplamdaki “Talihsiz Güzel”, “Bilge Nevayi” , “Barış İçin Çaba”, “Canlı Gazel”, “Güller Birliği”, “Merhaba”, “Hanımım! Sizi Neden Seviyorum?”, “Baht Şarkısı”, ve özellikle “Uzaktan Bir Ses” şiirleri bu alanda ne kadar hâkim olduğunu göstermektedir. O beyaz şiir türünde hayal ve romantik duyguları şekillendirmek üzere geniş fırsatlar yaratıyor ve fikirler üretmek için özgür ve geniş alan yaratıyor.

“Uzaktan Bir Ses” adlı şiirde yenilikçilik ve yaratılışın yeni bir türü, derin duygular ve yüksek düşüncenin kendine has gerçek manası göze çarpıyor. Orada şair uzaktan dağılacak olan bir sembole hayat veriyor. Eğer geleneksel şiirlerde yalnızca kişi inlese, söylese ve mazlum inleyerek ağlasa, bu şiirde sessizlik inleyerek isyan ediyor, ay ve güneş secdeye baş koyup yapraklar titreyerek sığınır.

s. 6

Bu ses yer ve göğü titretecek kadar mucizeli güce sahip olsa bile, ancak biz insanları ağır uykudan uyandıramıyor. Bu sembolü herkes kendi bakışı çerçevesinde düşünmesi mümkün, ama şair ondan faydalanıp, kendi nazik isteklerini bildirdiği halde kendi toplumu, aynı zamanda kişisel toplumu yargılıyor.

Fikrimce “Uzaktan Bir Ses” şiiri Afganistan şiiriyetinde hem şekil hem konu yönünden büsbütün bir yeni üslup sayılıyor.

Aruz vezinlerinde Şefika Yarkın farklı türlerden faydalanıyor. Onun ne kadar yetenekli olduğunu gazel, rubai ve mesnevide görmek mümkün. Onun Özbek dilinde yazdığı gazeller sade, inanç ve yalanlardan uzaklığıyla beraber inci duygular ve şairlik hislerini yansıtıyor ve şaire has görüşler ve geçinmeleri mükemmel ve eksiksiz üslupla ifade ediyor. Gazel için seçtiği vezinlerin çoğu kısa ve oynaklığı ve musikiliyi ile dikkatleri üzerine çekiyor.

Örneğin: aşağıdaki beyitlere dikkat edin:

Güneş doğdu, seher oldu görmedi gözüm uyku

Kim uçurdu uykumu, kıldı kim beni cadu?

****

Gönlüme ta ki yer etti son aşk
Sözlerime verdi anlam son aşk
Goncalar duygusunda gizli idim
Rüzgâr olup kıldı aşikâr son aşk
s. 7

Allah'a ant olsun, sabırsız ve muhtacınım
Vefa severi severim, vefalı sevgilinim

****

Gece sabaha kadar gönlüm gözlerini yâd eder
Uykusuzluktan sabaha kadar gözüm figan eder

****

Senin gibi sevgili gerektir bana
Vefalı yar gerektir bana

Şefika'nın şiirlerinde vatanseverlik duyguları ve sosyal düşüncelere özellikle yer verilmiştir. O nereye gitse, nerede yaşasa, vatanını unutmuyor, onun sevgisiyle yaşıyor. Şiirlerinde sıkça bu kutsal duygu dalgalandırıp duruyor. Onun vatanseverlik duygularını "İz", "Bulunmaz", "Nerede Sen ve Nerede Ben ?", "Ayrılık Baharı" , " Baştan Geçinmeler" özellikle "Barış İçin Çaba" ve diğer şiirlerinde görmek mümkün.

"Barış İçin Çaba" aldı şiirde şair ortaya attığı üç soruya, savaş facialarını görüp, ağır musibetlere müptela olan, evinden barkından, ailesinden olan bir anne ve bir baba cevap veriyor. Onlar olup biten olaylara dayanarak, savaşın insanların ezeli düşmanı, ülkenin terakki etmesi için engel olan tek şey olarak özetliyor. Gençlerde sevgi ve muhabbet duygularını uyandırmak, herkesi savaşa karşı seferber etmek, barış yolunda yorulmadan çalışmak her bir kişinin ulusal ve insanı görevidir.

s. 8

Bu şiir şekil, üslup ve boyutuna göre uzun ve hikâye şeklinde olup, günümüz Afganistan Özbek şiirinde ayrı öneme sahiptir. Aynı zamanda Şefika Yarkın yetkili tercümandır. O iki dilin gramer kuralları, sözlük özellikleri, edebî yönleri hâkim olduğu için hem şiiri hem nesri eserleri karşılıklı tercüme etme kabiliyetine sahiptir. Özbek Türkçesinde Babürname'nin Afganistan'a ait bölümleri, Babür'ün gazelleri, kıtalar ve rubailerini Farsçaya tercümesi, Farsçadan Mevlana'nın 160'a yakın rubaisi, Furuğ

Ferruhzad'ın beş şiiri toplamından seçilmiş şiirleri, Şah Garip Mirza, Kâmrân Mirzaların şiirlerini Özbek Türkçesine çevirdiği, onun bu alanda çok yetenekli olduğunun göstergesidir.

O şiirlerini çokça orijinal vezninde, şairin başından geçinmeleri ve düşüncelerini hiçbirini değişiklik yapmadan tercüme etmeye çalışıyor. Bu da her bir tercümenin doğruluğunun belgesidir.

Şefika Yarkın özgür fikirli ve yaratıcı şair olarak kimsenin peşinden gitmiyor. Hem şekil hem konuda eski yapılardan uzak duruyor, dönemin isteği üzerine olgunlukla icat etmeye çalışıyor. Onun bu çabası, kullandığı yepyeni yöntemler, konular ve onları canlı şekilde ifade etmekte, aynı zamanda uyguladığı bir sürü terkipler, deyimler, teşbih ve istiareleri açık bir şekilde görmek mümkündür. Aşağıda onun icat ettiği yeni deyimler, şairane ifade ve terkipler, istiare ve teşbihlerden birkaçını örnek olarak göstereceğiz:

s. 9

“Aydın Mihribanlık”, “Güneşin Hayâlî”, “Güzel Kokulu Bulut”, “Yeşil Rüya”, “Hayal Eli”, “Karanlık Bayramı”, “Ney Boğazına Dökülen Dert”, “Sessizliğin Su Olup Akışı” , “Gözün Figanı”, “Ömür Yaprağını Yandırmak”, “Yıldız Sanar”, “Gazel Bahçesi”, “Arzunun Boyu” , “Heves Damlası”, “Ay Pınarı”, “Kırmızı Gülüşler”, “Şefkatli Güneş” , “Güneş Gözlü”, “İsteği İnci Gibi Saçmak” , “Yeşilliğin Uykusu”, “Goncalar Duygusu”, “Duygu Koynunda Yaşamak”, “Utanch Bakireliği”, “Göz Kırlangıcı”, “Ünsüz ses”, “Işıktan Ev Yapmak”, “Ayrılık Eli”, “Canlı Gazel”, “Altın kanatlı güneş”, “Kar Askeri”, “Yaprakların Gürültüsü”, “Selamın Çiçek Açması”, “Aydın Uyku Sersemliği”, “Duyguların Saflığı”, “Güneşli Yürek”, “Taşkın Öfkenin Rüzgâr Olması”, “Çiçeğin Tebessümü” ve başka bir sürü terkip ve istiareler.

Şefika Yarkın dilimizin hikâye yazma alanında da yetenekli yazardır. O kendisinin birkaç kısa hikâye ve destanlarıyla dil ve edebiyatımızın bu alanına da büyük katkı sağlamaktadır. “Yine Görüşünce” adlı hikâye toplamı bunun örneğidir.

Bunun gibi, Şefika Yarkın Afganistan Özbek dili çocuk edebiyatında da kendisinin bir sürü hikâye ve şiirleriyle birlikte önemli adımlar atmıştır. Özbek çocukları için yazdığı şarkı ve melodiler çok sade, samimi ve tatlıdır. Şair anne olduğu için çocukların ruhu ve ilgilendiği alanları iyi biliyor ve ona göre uygun şiir yazıyor.

s. 10

Şairlik, tercümanlık ve yazarlıktan sonra aynı zamanda izci araştırmacı ve edebiyatçıdır. O 1998 yılında Filoloji Bilimleri alanında Babür Şahın oğlu Kâmrân Mirzanın şiirleri üzerinde yazdığı eseri savunup doktorluk unvanını almıştır. Bilimsel önsözlerle Babür şah, Nadire Begim ve Şah Garip Mirzanın Dîvanlarının yayınlanması onun yaptığı eşsiz akademik çalışmaların arasında yer alır.

Onun 17 cilt akademik, araştırmalı risalesi hem de yüze yakın bilimsel makaleleri yayınlanmıştır.

Birkaç sene önce Özbekistan'da Zahiriddin Muhammet Babür Uluslararası Derneği tarafından uluslararası iki profesöre “Babürşinaslık” üzerinde yaptığı çalışmaları için Babür altın madalyası verildi. Bunlar Babürname'nin Japoncaya çeviren ve asıl metniyle Japonya'da yayımlayan Japon bilim adamı Profesör “İci Manu” ve Babür dîvanının metnini Kabilde yayınlayıp, Babür ve Babür ailesine çok katkıda bulunan ve geniş çaplı bilimsel çalışmaları olan Doktor Şefika Yarkın idi.

Özetle söyleyecek olursak, Şefika Yarkın zamandaş şair, yazar ve izci olarak var gücü, gayreti ve himmetini Ana dili Özbek Türkçesi'nin yükselmesi için adayıp, yazdığı eserlerle il ve yurdun hürmeti ve saygısını kazanmıştır.

“Uzaktan Bir Se” toplamı onun kendine özel şiiri üslubunun aynası olarak edebiyatımızın daha iyi yerlere gelmesi için bugünkü aşamasında çok önemli ve tesirli yer kapsıyor ve dönemin ihtiyaçlarına göre görüşler ve yeni ifade vasıtasıyla birlikte genç yazarlarımız için iyi bir örnek olup, manevi görevini yapabiliyor.

s. 11

Ben fırsattan faydalanıp, önsözün sonunda Afganistan genç Özbek şairlerine önemli bir hatırlatmam olacak:

Bugün şiir ve edebiyatımızın temeli olan klasik edebiyattan ayrı olarak öğrenmek ya da ilerletmek boş hayalden başka bir şey değildir. Dil ve Edebiyat eğer tarihi temelinden kesilirse, elbette ki soyu tükenmeye mahkûm olur.

Klasik Edebiyat bize derin düşünce, inci hayal, felsefi fikirler yürütmek, insan ruhunun dibine inmek, onun iç dünyasıyla tanışmak, hayatın muammalarını öğrenip, onlara şairane tabiatla yakınlaşmak yollarını gösterir, sözlük kapasitemizi zenginleştirir, inci düşünceler ve saf geçinmeleri güzel üslupla öğretir. Bu sebeple bir şair ve yazar ne

kadar klasik şairlerin hayatı ve eserleriyle tanışmışsa, iyice özleştirmişse, o kadar güçlü yazar ve ifade etme kabiliyetine sahip oluyor.

Ben işbu reddedilmeyecek gerçeği aklıma aldığım hâlde hatırlatmak istiyordum ki genç şair ve yazarlarımız klasik seçkin şairlerimizin eserlerine ilgi gösterip, onları dikkatlice okuyup, sözlü ve manevi sanatları düşünseler, fikir ve hayâli ifade etmek üsluplarını öğrenip, aruz vezinlerine de dikkat edilirse, şüphesiz şiir yazma ve konu yaratma yeteneği de aşar, git gide eserlerin zayıf terkipler, takid iyham, tekrar ve sanat, vezinden çıkma gibi sorunlardan temizlenir ve güçlü şaire dönüşür.

s. 12

Bunun gibi kardeş memleketler özellikle Özbekistan, Azerbaycan, Türkiye, Türkmenistan ve başka milletlerin edebiyatıyla aşina olmak genç şairler için yeni kapıları açar. Böylece, özellikle kırıl ya da Latin harf ve metinleri öğrenmek her bir Özbek kalem sahibi yazarlara şarttır. Çünkü o Özbek dilinde yaratılan şiiri eserler, destan ve romanlar, yeni çeviriler, dil ve edebiyatımız üzere yapılan bilimsel araştırmalar gibi tükenmez hazinelerin kapısını açar ve parmak vezinlerinde şiir yazma yollarıyla tanıştır.

Afganistan Özbek şairleri aynı zamanda edebî fenleri özleştirmekle beraber 21.inci yüzyılın şairleri olarak ansiklopedik bilgilere sahip olmaları şart. Gerekli ve önemli bilimlere sahip olmadan hiçbir şair ve yazar toplumu öğrenebilme, isteklerini düşünme ve zaman ruhunu anlama fırsatına sahip olamıyor, neticede yüksek kalitelerle ölçülecek derecede şiirler yazamaz.

Bilim doktoru

Abdul Hekim Şer'i Cevzicani

Taşkent 2007

s. 13

AYDIN ŞEFKATLİK

Bu şiirimi sana yazarım, sana

Ilık bir baharın ılık sabahında

Kırmızı gül hayâli, sessizlik sırları

Akar bir pınar gibi güneşin nazarında

Nefes aldığımda seni düşünsem
Güzel kokulu buluttan yağar aşkın sesi
Seninle birlikte her zaman yeşil rüya gibi
Geçer bu hayatın münevver gecesi
s. 14

Gazel yazdığımında senin gözlerin
Aydın şefkat saçar sözüme
Bu yalnızlığımında, hayâlinin eli
Güzel bir cenneti açar gözüme
Hayatımı sensiz tasavvur etmek
Baharı çiçeksiz demektir bana
Bu şiirimi yazdı hayâlın eli
Bu şiirimi hediye edeyim sana
Kabil: 2006

s. 15

İYİLİK İSTEĞİ

Gül açıldı her yana, göz açıp seyret
İlkbahar rüzgârı esti, şimdi çöle meyil et
Goncalar gülümsüyor, laleler dolmuş
Saz – u sohbet esbabımı herkese hazırla
Oynayıp ey rüzgâr kaç, gonca göğsünü aç
Göge kokuyu saç, yer- göğü güzel et

s. 16

Sevmeye fırsat varken, sevgiden usanma
Mihr ile sevimli yar, halkın yüreğinde kendine yer et
Ey yiğit vatandaşım, ey kardeşim- arkadaşım

Bilimi ve fenni öğren, kendini iyi bilgili et
İstersen dünya var olsa, vatan ölümsüz olsa
El-ulus sağ olsa, halka iyi muamele et
Ülke hizmetin kıl, annenin hakkını bil
İyiliğe doğru yürü, iyiliği arzu et
Geçti dert ve sıkıntılar, geldi iyi fırsatlar
Aydın oldu karanlıklar, nur içinde mesken et
Kabil: 1360

s. 17

EDİVERME

Aşkımda kendini yine deli ediverme
Vasılımı nazarında hayal ediverme
Gözyaşı, yürek kanı ve nalene inanmam
Yolumda gözyaşını deniz ediverme
Ahin etkisi bazen yüz naleden aşkın
Ahini yine naleye satı verme
Derdime çalınan kişi derman bulamaz
Benden ise bu dert, tedavi ediverme
Her kime ayrılık acısından şikâyet edersin
Âşıkсан eğer, yersiz şikâyet ediverme
Duygu ve hayâlîmda gazel bahçesinde gezsem
Ruhumdaki dünyayı seyrediverme
Kabil: 1370

s. 18

GÜL VE ÇİY

Güneş açtı sabah oldu, görmedi gözüm uyku
Kim kaçırdı uykumu? Kıldı kim beni büyü?
Kalbimde kimse yokken, sağ idi ten ve gönlüm
Yandırıp cismimi aşk, etti kalbimi su
Şimdi nereye gitsem, rahat ve huzur diye
O taraftan elbette, dert ve gam gelir dayim
Aşk rüzgârı gibidir, gül yaprağıyla çiy
Gözlerinde nem olsa, dudaklarındadır tebessüm
Ondan başkasını gönül istemez bu dünyada
Ey tanrım, visalinden kılma beni ayrı

Taşkent: 1997

s. 19

ÇIKSA GÜNEŞ BATIDAN

Bu dünyada bulunmaz gerçek sevgi
İnanma hiçbir zaman, sevgi sözüne
Her kim ki dese gerçek sevgiden doluyum
Görürsün aldaticı hevesi gözüne
Geçti Şirin- Leylilerin dönemi
Bulunmaz başka Ferhat ve Mecnun
Gönül verme, hiç aldanma sevgiye
Gerçek sevgi de hevestir bugün
Çıksa eğer güneş batıdan
Gündüz parlarsa yıldız her tarafa
Aksa eğer taş içinden kırmızı kan
Bulunur gerçek sevgi de yürekte

Taşkent 1999

s. 20

DÜŞÜNCELER YILDIZI

Gece sabah oluna kadar gönlüm gözlerini yâd eder

Uykusuzluktan güneş çıkınca gözüm feryat eder

Hayâlın yıldız olup, ay ışığında benimle

Sevişir her gece, can ve gönülü şad eder

Her zaman ki özlem ve hasret yürekte yer alır

Gözlerin yüz güzel duyguyu ona icat eder

Seninle karşılaştım, sevgi doğdu gönlüme

Şimdi sana gönül kuşu şakıyıp gazel inşa eder

Yansa-yansın aşk ateşinde can-u cisim harabesi

Sevgi, yanan can-u cismi yeniden inşa eder

Andijan: 1991

s. 21

TALİHSİZ GÜZEL

Saf aynaya nazlanıp söylerim:

(Ey aynacığım, bana ver cevap

Gözünde güzel görünüyormüyüm ya ki yok?)

Bana mihr ile bakıp söylüyor:

Baştan ayağa kadar güzelsin

Hayalin güzel, yüzün güzel

Sen bir maral, gözlerindir gazel

s. 22

Tenini gümüşten yapmış tanrı

Boyun arzu boyundan yüksek

Bakışın heves şarabının damlası
Dudağın goncanın kıp-kırmızı gülüşü
Dişin lale yaprağının çiyi
Sesindir rübaptan yayılan seda
Veya şiir ve neyin beraber söyleyişi
Sözün ilkbahar kuşlarının şakıması
Saçın ay pınarı, huzur gecesi
Huyların tatlı, inci sabah rüzgârı
Güzellik aynasında güzel şımarıksın
Güzeller içinde, sen bir tanesin
Ama bu güzelliği bilen kim?
Ama bu güzelliğin alıcısı kim?
Güzel beyaz bileklisin, meleksin, ama
Güzellik başka ve bahttır başkaca
Güzelsin ama talihin yok senin
Büsbütün aşksın, sevgilin yok senin
Taşkent 1998

s. 23

AYRILIĞIN ŞİKÂYETİ

Kader etti beni Afganistan'ımdan ayrı
Attı gurbette, kıldı ev, barkımdan ayrı
Terk edip çıktım vatandan, işbu sır oldu açık
Ki vatandır cisim-u canım, oldu canımdan ayrı
Öz vatanda ünlü idim, hem sevimli, saygılı
Yaban yurt etti beni nam-u nişanımdan ayrı

s. 24

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin
Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı
Dolaşırdı başım üzere mihr ile parlak güneş
Ah, ne yazık ki oldum güneşli göğümünden ayrı
Özgeler ben âcize yüz iyilik etseler
Gözükür sitem gibi, sevgilimden ayrı
Dert ile rahat idim, rahat-ı canım yanında
Yok, bana rahat, o rahat-ı canımdan ayrı
Taşkent 1997

s. 25

KAVUŞMA İSTEĞİ

Yar eğer yar ise, yara cefa yapmazdır
İyiliği unutup, terki vefa etmezdir
Aşkın şivesidir bazen dua, bazen naz
Onun gibi, ömür boyu bizi bitirmezdir
Ne tarafa baksa, o taraftayım, ama
Kırpık okları göğsümü yara kılmazdır

s. 26

Ayrılık derdi, iftira gamı ve kıskançlık ateşi
Hiç sitem kalmadı ki yar bana etmezdir
Şirin sözü derdime ilaçtır ama
Yar çok dert verip hiç derman kılmazdır
Her zaman yeni cefa yolu seçer, ne yapayım?
Kullarından utanıp, Allahtan korkmazdır
İki dünyada gönül, vasılını ister dayım
Ama o yar bu isteği icabet etmezdir

Taşkent 1998

s. 27

SELAM OLSUN

Gözüm düştü yüzüne, bu görüşe selam olsun

Gözün, kalp sırrını söyledi, bu sözüne selam olsun

Bazen şefkatle bakıp, kalbimi mutlu edersin

Bazen eziyetle öldürücü yaptıklarına selam olsun

Nereye adım bassan, yeşil olup açılır güller

Gözüme gir, adım at bu gelişine selam olsun

s. 28

Senin anılarında canım, kara geceyi sabah ettirdim

Bana bakmadın cefa kıldın, bu azarına selam olsun

Bütün cefalara vefa ve mihr ile döndüm

Ne olur desen işbu vefalı yarına selam olsun?

“Azimî”nin şiirine benzer yarattım işbu şiirimi

Yeter bana halkım ger dese: bu şiirlerine selam olsun⁹

Kabil 1360

s. 29

AYRILIKTA BIRAKMA

Rüyalarımında seninle bir giyimde yatarım

Gelmezsen, kara gece gibi dertlere batırım

Sensiz ey güneş gözlü, buz içinde dönerim

Ayrılıkta bırakma, ayrılıkta ölürüm

Gece sabah olunca, gözlerini düşünürüm

---

⁹ Üstat Muhammed Azim Azimî'nin 90.inci doğum yılı münasebetiyle Kavım ve Kabileler Bakanlığı ve yazarlar topluluğu tarafından organize edilen seminerde Azimî'nin bu vezin ve kafiyedeki gazeli tartışmaya öngörüldü. Bu gazel o tartışma için yazılan ve okunmuş şiirler cümlesindedir.

Parlak ayla birlikte, gözlerini söylerim
Senin için şarkı besteleyip, gözlerini söylerim
Kıp-kırmızı çiçeğim, ayrılıkta solarım
s. 30

Rüzgâr olup ayağına isteğimi saçarım
Kaygılı gönül derdini, ben yanında açarım
Senden ayrı kime, ne tarafa kaçarım?
Ayrılıkta bırakma, olmazsa ne olurum?
Gün geçtikçe yüreğimde artar senin sevgin
Sana doğru ayağımı çeker senin sevgin
Her tarafa yüz çevirsem çeker senin sevgin
Özlüğünden ayrıldım, sevgi ile dolarım
Kabil 1370

s. 31

SON AŞK

Kalbime ta kıldı mesken, son aşk
Sözlerime verdi anlam, son aşk
Goncalar duygusunda gizli idim
Rüzgâr olup kıldı aşikâr, son aşk
Filizlerin rüyasında uyanıktım
Gözlerime yaydı rüya, son aşk
s. 32

Ney boğazında dökülen dert idim
Bir çalıp, etti derman son aşk
Bende sessizlik akardı su olup
Dalgalanıp, başlattı gürültü son aşk

Saçlarımdan gece çiçeklerin kokusunu

Akıtıp, akıttı deniz, son aşk

Dert ve lezzet arasında, bilmedim

İlk aşk mıydı, ya ki son aşk?

Taşkent 1999

s. 33

BİLGELİ NEVAYİ

Çocukluk çağımda babam diyordu:

Gün batan tarafta ilginç bir şehir var;

Misafirhanesi her sefile güzel meskendir

Göge degen kurgan, delikanlı ve hokkabazlara evdir

Medrese ve Darü'l- fünunda öğrenciler ve hocalar

Gece gündüz demeden çalışır

Bağı, bahçesi, yeşilliği, güller ile cennet gibi

s. 34

Suları buz gibi soğuk

Dumansız göğü deniz gibi temiz

Gecesi gündüz gibi

Işıklarla aydındır

Bu ilginç şehirde

Bahçesi cennet gibi bir bereketli ev görünüyor

İşbu evin kapısı

Gece gündüz halk için açık

Sefillere sefa

Dertlilere ilaçtır, işbu ev

Evde, ama bir deha

Bir büyük, bilgeli insan var
Mal ve devlet onda sınırsız olsa da
Var yokunu bilim ve sanatın yükselmesine
Memleket inşasına, sarf etmiştir
Halk için büyük imaretler
Cami ve medrese, hamam ve köprüleri kurmuştur
Misafirhane, kervansarayları
Hem değirmen, çeşmeleri
Halk için inşa etmiştir

s. 35

Kendisi, dünya lezzetinden vazgeçip
Evinde yalnız kalıp
Öz halkına
Öz diline, çok eserler
Unutulmaz hatıraları yazmıştır
Şiir, nesir, ilim ve hikmette
Beşlik, tarih ve dîvanlar yaratmıştır
Çalgıcı, ressam ve şairler
Hattat, bilgeli ve usta dehaları
Dört bir yandan çağırıp, kendi şehrinde toplamıştır
Nice nice bilim ve sanat adamları
İşbu şefkatli eğitmen sebebinden
Mesleğin zirvesine yetmiştir
Nice kent ve şehirler
O sebepli yeniden inşa edilmiştir
Onunla bir ülke, millet

Çağlar arasında şöhret kazanmıştır

Ama kendisi tek ve yalnız

Çoluk çocuksuz dünyadan geçmiştir

s. 36

Geçmiş, ama tüm eserleri

İl-ulus var olunca, dünya var olunca

Maneviyat göğünün zirvesinde

Parlak yıldız gibi ölümsüz yaşıyordur

Ben çocukluktan,

Çok severdim, bu ilginç kenti

Ben çocukluktan, Çok severdim, bu büyük bilgeli insanı

Ama onun ismini bilsem bile

Ölümsüz eserlerinden nice yıllar habersiz kalmış idim

Bu hata benden değil

Bu hata senden değil

Bu hata bizden değil,

Bu hata zalim felek,

Bu hata şefkatsiz zaman,

Bu hata bize adaletsiz düzenlerden idi.

s. 37

Beni affet, ey aziz şehrim!

Beni affet, ey büyük ceddin!

İsteğim:

Mahrum halkımın hakkı,

Ey güzel şehrim (¹⁰Heri) mamur ol

---

¹⁰ Özel isim. Afganistan'da bulunan 'Herat' şehrinin eski ismi.

Onurum, sevdiğim,

Ey büyük ceddin “Nevayı”, mutlu ol!

s. 38

BULUMAZ¹

Harap vatanım gibi başka bir harabe bulunmaz

Harap vatanımda bana hiç yuva bulunmaz

Gurbette hakaret acısı ve yoksulluk ateşi gibi

Canıma bela, cismime zincir bulunmaz

Her ne kaybolursa bulunur çaba ile ama

Dünyada fakat baba ile anne bulunmaz

Diyelim ki: vatan aşkında deli az değildir

Benim gibi vatanım sevgisinde divane bulunmaz

Dil ehli ve söz ehli okuyup şiirlerimi

Derler: bu cevherler gibi kıymetli bulunmaz

Taşkent 1997

s. 39

BULUNMAZ²

Benim gibi yine bir başka bilgeli sevgili bulunmaz

Senin gibi yine bir aşığı divane bulunmaz

Aşk âleminde bulunur Hüsrev ve Mecnun

Ferhat gibi cesur âşık bulunmaz

Binbir gece efsanesini okudu Şehrizat

Efsaneci yok imdi ve efsane bulunmaz

s. 40

Ben mihr ve vefa mumuyum ve ne kadar ki yansam

Şuleme alev alıp yanmak için kelebek bulunmaz

Canımı feda etmek kolaydır, ama
Canımı feda edecek sevgili bulunmaz
Sakiyi çağır, çalgı ve şarkı hepsi hazır
Bilmem, nedense haleti sarhoşluk bulunmaz!
Taşkent 1999

s. 41

EŞSİZ

O kara gözden bana dert ve gam gelir, ama
Olmasın bir an kara gözün hayâlımdan uzak
Sevgiden dalgalanıp iki kara gözün, benim
Gözlerimden uykuyu aldı, yüreğimden feragat
Sen ki verdin o kara gözünden hastalara ilaç
Almadın işbu gözün hastasından bir an haber

s. 42

O kara göz hasretinde doldu kırmızı kandan gözüm
Ver ey saki, ona bu şaraptan birkaç bardak
Çok kara gözlüler gördüm, başkadır gözün senin
Eşit değildir bu kara gecelere iki mum
Çok kara gözlülerle aşına oldu gözün
Aydınlandı ki benim harmanıma yoktur son¹¹

s. 43

ÜNSÜZ SES

İncime benden,
Ben seni gönülden

---

¹¹ Kabil şehrinde Afganistan bilimler akademisi ve yazarlar topluluğu tarafından Sultan Hüseyin Baykara'nın doğum günü münasebetiyle anılan edebî gecede, şairin bu kafiye ve vezinde yazılmış şiiri tartışmaya açılmıştı. Bu gazel "Kara göz" sözleri şekil olarak ona benzer yazılmıştır.

Gizli aşkla seviyorum

Ben seni, uzun geceler koynunda

Güzel rüyalarımda görüyorum

Ben seninle her zaman

İnci duygular koynunda yaşarım

Ben sana, sabah rüzgârının çavuşundan her gün

Sıcak selamlarımı gönderirim

s. 44

Ben seni, gece gündüzün gelip gidişinde

Durmadan hatırlarım,

Ben seni özlemlerle çevrilmiş yüreğimin her vuruşunda

Ünsüz sesle çağırırım

İncime benden

Eğer utanç bakireliği,

Sevgimi sana açılmama izin vermiyor

İncime benden,

Çiçeklerin yaprağında gizlenmiş koku gibi

Kalbimin dibinde gizlenmiş sırlar

Dilim çaresizliğinden söyleyemediği sözleri

Sevgi baharında, gözümün kırlangıçları

Sana söylemesi mümkün!

Küsme benden.

Taşkent 2000

s. 45

NERDE SEN VE NERDE BEN?

Sen dağ, ben gülistan, nerede sen nerede ben?

Sen yersin ben göğüm, sen nerede sen nerede ben?

Sen, sönmüş ateşin göğe dağılmış külü

Ben güneş gibi nur saçarım, nerede sen nerede ben?

Sen, son bahar gibi solmuş, huzursuz geçiriyorsun hayatı

Ben, sonbaharsız baharım, nerede sen ve nerede ben?

s. 46

Sen savaş meydanından bir anda kaçmış pehlivan

Ben cesaretli savaşçı nerede sen ve nerede ben?

Sen emirsin ben fakir, sense sevgisiz ölmüş diri

Ben ölen bedenlerde canlıyım, nerede sen ve nerede ben?

Sen kara gecelerde yolunu kaybeden gemisin, bense

Dalgalarla tanışım, nerede sen ve nerede ben?

Sen, tuzlu dağda yetişmiş önemsiz bir diken

Bense, çiçek damarında kanım, nerede sen ve nerede ben?

Sen vatanı ateşe veren, yabana satan hırsızısın

Bense, vatan korucusuyum, nerede sen ve nerede ben?

Şibirgan 1376

s. 47

IŞIKTAN YAPILMIŞ EV

Sen ayrıldın uzağa gittin benden

Geri dönüp bana bir kere bakmadın

Gece- gündüz ağlayıp seni aradım

Visalın çemberini boynuma takmadın

Ayrıldın ve senden ayrılmadım hiç

Rüyamda da sen, aklımda da sen

s. 48

Anılarım dopdolu hayâlinla

Gecemde de sen, günümde de sen

Yavaş yavaş geçer sensiz hayatım

Tatsız hayatı söyle ne yapayım?

Kalbimi çaldığını biliyorum kesin

Senin de gönül verdiğini neyden anlayım?

Geçmez gecelerde bazen yazıp şiir

Şiirinle bazen teselli ediyorum gönül

Hayal içinde bazen senden sorarım:

“Ne zaman birleşir bu kesişen yol”?

Uzaktan yankılanır, tatlı sesin

Şelale sesi gibi kulaklarımda

Söylersin; “Gelirim, dönüp yanına

Çiçek gibi açılırsın kucaklarımda”

Güzel duygulara doluyor kalbim

Seninle kendimi birlikte görürüm

s. 49

Gözümün önünde yeşillenir çimen

Seninle sevinip birlikte gezerim

Terk eden sevgilim, yeter ayrılık

Gel ki visalin içinde sefa sürelim

Sonsuz göğün altında sevgi kucağında

Güneş ışığından bir ev yapalım

Taşkent 1998

s. 50

VEFA MUMU

(Zulmet esiri olan kadınlar ığlığı)

Bozulmuş yurdumu ta ki dil gözüyle görmüşümdür
Gözüm yaşın döküp her an yürekten kaygılanmışımdır
Ne zaman baht ve saadet yıldızı parlar diye, her gece
Sabah oluncaya kadar selamlayarak göğe bakmışımdır
Vatanı karanlık içinde bırakanlar utansın diye
Vefa mumunu bu karanlıkta yakmışımdır
Tanrı erkek- kadını özgür birlikte yaratmıştır
Neden sen özgür ve ben hapiste yatmışımdır?
Sefil gözle bakma, sen kadınsın diye, oğlum!
Annenim ben, seni ben dünyaya getirmişimdir
Taşkent 1997

s. 51

SINAV

Şikâyetimi sana beyan edeyim mi?
Derdimi sana aşikâr edeyim mi?
Bu çark- feleğin sitemlerinden
Gürültü çıkarıp, figan edeyim mi?
Göğsümü delip, yüreği kaşıyıp
Kanımı döküp, fişkirtayım mı?

s. 52

Her ne ki geldiyse başıma, sana
Anlatıp, yüreğini kan edeyim mi?
Dünya elinden vefa beklenmez

Canım! Seni imtihan edeyim mi?
Sonbahar mevsimi, bahar imiş gözünde
Rengimi döküp sonbahar edeyim mi?
Zordur Vatanımı terk etmek
Kolay bana candan vazgeçmek, geçeyim mi?
Çaresizce vatanımı terk ettim
Yerin altında yuva yapayım mı?
Taşkent 1997

s. 53

DERT ETME

Gelir rahatı canın gam yeme
Mihri ile o Mihriban'ın gam yeme
Derdime hemdert yoktur deme
Bulunur derttaşın, gam yeme
Gurbet içinde dildaşın olmazsa
Ben olayım dildaşın gam yeme
s. 54
Sararıp kalsa gülistanın bugün
Yarın bahar olacak sonbaharın, gam yeme
Memlekette şu an savaş olsa da
Geri döner barış ve huzurun, gam yeme
İcabet olacak ettiğin dualar Allaha
Düşman olacak koruyucun gam yeme
Taşkent 1999

s. 55

SENİNLE

Seninle buluştum, güldü tabiat

Seninle neşelenir, aşk şarkısı

Seninle görürüm dünyayı güzel

Sen bana olmuşsun göz bebeği

Senin için güzellik, senin için cazibe

Senin için bağışlar aydınlık, güneş

Seninle bu hayat ne kadar musmutlu

Seninle yer ve gök fısıldar yavaş

s. 56

Açıldı çiçekler, cıvıldar kuşlar

Ağacın saçını öpüp, okşuyor rüzgâr

Sensiz, gül diken gibi saplanır göze

Sensiz yüreğimi ezer acımasızca

Sevgin kalbimde alevli ateş

Yanar gün geçtikçe beni yandırıp

Yüreğim ağlıyor seni özleyip

Hasretinle olmaz onu doldurup

Gel, hayat basamaklarını birlikte basalım

Olalım bu yolda ikimiz yoldaş

Ayrımasın bizi ayrılık eli

Doğurmasın hasret gözümde yaş

Göğsümde aşk ateşi yanıyor daim

Seni de yandırsın sevgi yıldırımını

Söylesin gönül kuşu sevgi şarkısını

Canlansın havada bu şarkı sesi

Kabil 1380

s. 57

CANLI GAZEL

(İç ve dış güzellikte eşsiz olan kızıma)

Bağda gül açılmamış

Bu senin yanakların

Kuşlar da şakımamış

Bu senin neşeli sesin

Sabahları Seher olmamış

Bu senin tebessümün

Güneş ışık saçmamış

Bu gözün, bakışların

s. 58

Yıldız parlamamış

Bu parlak dişlerin

Sabah kokusunu yaymamış

Bu saçlarının kokusu

Sen ne kadar güzelsin!

Sen ne kadar güzelsin!

Kırmızı gül dudaklarından

Damlamış bir damla balsın

Tabiat kucağında

Coşup yürüyen maralsın

Güzeller arasında

Güzellikte örneksin

Hayatım dîvanında

Benim yazdığım gazel değil
Allah'ın kendisi yazmış
Eşi olamayan ölümsüz gazelsin
Sen, ne kadar güzelsin!
Taşkent 2003

s. 59

AYNA VE KAVUŞMA

Arayıp buldum senin gibi yar
Temiz kalpli, bir sevimli sevgiliyi
Sözüne alıştım, şimdi isterim
Her zaman senden şirin sözleri
Sen yeşil boylu direk, men yaban gülü
Mamur edimiz ikimiz gül bahçeyi

s. 60

Gözlerim ayna ve sen yüzüsün
Aynadan ayırma bakışlarını
Verse versin bana yüz acı felek
Vermesin sana bir an bile o azabı
Sana söyledim bu şiirimi sana
Sen bilirsin şiirlerin kıymetini
Taşkent 2003

s. 61

DÜŞÜNCELER DENİZİ

Parlayan gözyaşıma bakma öyle serseri
Ayrılık gecesi koynunda bil ki, doğdu bir yıldız
Kavuşmada filizlenip açıldım, başkası nazar etti mi?

Diken gibi girdi gözüme ayrılık neşteri
Ayrılık vadisinde yolum kayboldu sevgilim
Senden ayrı kim yapar bana bu yolda rehberlik?
s. 62

Her taraftan bir bela yağdı başıma ne yapayım?
Ne kaçmaya var ayağım ne uçmaya şah kanadım
Al yanağım sarardı, âşıklar içinde buldum değer
Aşk iliği ortada yaptı meğer kimyacılık
Gözlerin aynasında yansısa eğer duygularım
Gözlerim nazarında her an açılır manzarası
Gece, sabah olunca rüyalar denizinde yüzüp
İlgime, keşke getirsem visalin cevheri¹²
s. 63

İKİ YARIM BİR BÜTÜN

KalbimE dökünür acip bir duygu
Bu hasret değil, arzu da değil
Geceleri girmez gözüme uyku
Bu füsün da değil, sihir de değil
Geceleri ay ile sohbetler edip
Kalbimdekileri ona söylerim
Tanıdık yıldızları birer birer görüp
Sabah olunca yine eve dönerim
s. 64
Gecelerim böylece sabah oluyor

---

¹² Babür'ün 510.uncu doğum yılı münasebetiyle Cevizcan şehrinde yapılan seminerde bu vezin ve kafiye ile yazılan gazel tartışma konusu olarak seçildi. Yukarıdaki gazel şu şiiri tartışma münasebetiyle yazılıp, okundu.

Gün boyu da bu duygu terk etmez beni
Yüreğim çırpınır, ezilip gider
Ne zaman ki hatırlasam, özlemle seni
Bu nasıl duygu ki seninle karşılaşsam
Yer ve gök birdenbire genişler
Melekler sanki alkışlayıp, mırıldar
Yan etrafa güller, güzel kokular saçar
Bu nasıl duygu ki seninle karşılaşsam
Görünmez gözüme yer de gök te
Bom boşluk dibine sanki çöküyor
Bu parlak güneş te, aydın dünya da
Aşk değil mi, bu acip duygum?
Sende tanık mısın onunla canım?
Gözünde yansısı, özlemim, arzum
Yüreğimde kalmaz, derdim hasretim!

s. 65

Diyorlar: İnsanoğlu yarım yaratılmış
Arayıp bulur yarısını bir gün
Sen benim yarımımsın kalbim hissediyor
Bir gün olurum seninle bütün
İtalya, Milano- 2002

s. 66

YALANCI

Sende söylemiştin: “Seni seviyorum”
Bende söylemiştim: “Seni seviyorum”
Bana söylediğin söz yalan oldu

Şimdi aklımdan seni silerim
Yalancı sözlerin, yalancı gözün
Beni kendiliğimden ayırdı bütün
Aldanıp seninle hayat geçirdim
Sonunda nasibim oldu gözyaşı bugün
Yalancı yarım, beni aldatma
Şimdi sözlerine hiç inanmam
Aşk ateşi söndü kalbimde
Şimdi bu şuleye tutuşup yanamam
Taşkent 2004

s. 67

BEYAZ KAVAK

Benden ayrıldı, gamimi bilmedi
Hayalları benden bir an ayrılmadı
Gonca gibi sevgi döküldü gönlüme
Ayrılık rüzgârından akıbet açılmadı
Beyaz kavak gibi yükseldi göğe
Bana bir dalı bile kıpırdamadı

s. 68

Ellere kıldı yüz iyilik, mihr u vefa
Bana hatta bir cefa bile kılmadı
Deldi gök bağırını ahim okları
Taş yüreğine ama saplanmadı
Derdim: Görsem, derdimi söylerim
Gördüm ama dertlerimi söyleyemedim
Derdim: Aklını başında tut ey gönül

Deli gönlüm bir zaman ayılmadı.

Hollanda 2002

s. 69

ANNECİĞİM

Affet beni affet, anneciğim

Halını eğer soramıyorsam

Küsme benden, eğer

Derdine merhem olamıyorsam

Yolumu çok bekleme

Benim için çekme ıstırap

Karanlık anlarda, anneciğim

Hatıralarıdır bana bir güneş

s. 70

Aylardır senden uzaktayım

Şehirleri gezip her yana

Acı ve dertlere razıyım

Eğer olursan anneciğim sağ

İş güç zorluklarından

Her zamandır başımda bela

Kaygılanma, kızım uzakta diye

Gönlüm senden olmayacak ayrı

Duman içinde kalsam anneciğim

Mihrin olur benim güneşim

Yalnızlıkta derdini hatırlayıp

“Gözlerimden damlıyor yaşım”

Mezarı şerif -1997

s. 71

AYRILIK BAHARI

Geldi güzellikle görkem

Kıldı yine mucizesin aşikâr

Nurunu yaydı cihana güneş

Kıldı sabah goncasının sırrını aşikâr

Dalını kumruya verdi çınar

Gölgesini gönül edindi yer

s. 72

Gözünü nergis çünkü mest etti

Herkesi bahara sarhoş etti

Eski solmuş dalda açıldı çiçek

Oldu onun güzelliğine deli gönül

Seher vaktinde çiçek yaprağında çiyi gör

Çiy değil, belki bir inci dur o

Yeşiller güzellik kattı çimen ve çöllere

Gönül ister çölde dolaşıp seyretmeyi

Perdeyi açtı yüzünden laleler

Giydi çiçek gömleğini boynuzlar

Yeşillik deme, inci ipek yaydı bağ

Lale deme, gözü aydınlatmış ışık

Gökte bulut yeni şarkı söyledi

Yağmur ise öz sözünü söyledi

s. 73

Yağmur değil, yeni ferahlıktır

Yorgun gönüllere rahatlık verir

Yağmur değil, eski çağırdı onu
Yerde Allah rahmeti derdi, onu
Fısıldaşın başladı deniz yine
Saldı cihan gönlüne gürültü yine
Dalgayla deniz olmuştur tanış
Göğe yaydı ikisi de bir seda
Gülü görüp, oynadı kelebekler
İki yürek başladı efsaneler
Gitti yürekler evinden kinler
Doldu sevgi şarabından göğüsler
Aslan ve geyik oldu bu mevsimde yar
Vermedi gül kalbine diken, azar

s. 74

Dilde muhabbet kıldı yuva
Bütün cihan cismine verdi can
Güzel kokuları yaydı nefes
Can kuşu uçmayı kıldı heves
Oldu cihan genişliği, uçmak ona
Oldu açık, her gizlenmiş sır ona
Yeryüzünün güzelliğine kattı cazibe
Geldi bahar ve yine değişti hal
Gördü halk yine Nevruzunu
Söyledi dil şairi bu sözü:
Geldi bahar ve yine gelsin bahar
Herkes olsun yine de baht yar
Her kişinin niyetini, ey Allah

Merhametinle birlikte reva kıl, reva

s. 75

Bana ki kapında bir kulunum

Affet beni ihsanına utangacım

Merhametini yine yoldaş et

Hayır ve dua ile yola uğurla

Bana bu ayrılıkta yardımcı ol

Bütün zor anlarımda yar ol

Öz vatanımı yine inşa et

İl- ulusumu yine de şad et

Yurduma getir yine, güzel bahar

Barışı ve saflığı yine kıl istikrar

Taşkent 1999

s. 76

AVINIM

Büyük Allaha andım, sabırsız ve perişanım

Vefa sever severim, vefalı sevgilimim

Çaresizce bakışın, bahçemi sonbahar etti

Eğer tebessüm edip baksan, neşeli baharımım

Vefa yüreği, utanç gözü, eğer güzel etse

Güzel vefalı, utangaç, biricik sevgilimim

Visal umudu için, sevgine gönül koydum

Gözümü yollara diktip, her an seni bekliyorum

Av için sahra, ormana olma aylak

Bakışın okunu at bana, ben senin avınım

Kabil 1360

s. 77

FIRTINA

Göge yayılan, koyu kara bulutlar
Koştu kıvançla her yana
Yıldızların gözü dikilip yere
Bakardı yüz hasret ile her anda
Uzak uzak yıldızların ışığı
Geçemezdi bulutlar arasından
Karanlık bayramını gören ay
Kan dökerdi yüreğin yarasından
Güçlü, ilk bir fırtına gelmesine
Göz dikmişti, uzaktaki yıldızlar

s. 78

Birbirinden sorardı ay ve gün:
Ne zaman gelecek fırtınadan haber?
Güneş derdi: Gündüz gelse bu fırtına
Nurumla ışık saçarım yoluna
Ay da derdi: Eğer gece gelse o
Yıldızlar yardımıyla iş görürüm
Bir karanlıkta geldi bu fırtına
Kalın bulut kalkanını kırdı
Karanlık ordusunu yaydı
Ay ve güneş te ona yardım etti
Gece sabah oldu, yenildi bulutlar
Aydınlık öz bayrağını astı
Güneş çıkıp, parlak ışığıyla

Yeri, bütün dünyayı parlatırdı
Ay ve güneş yardım ederken
Güçsüz olmaz uzaktaki yıldızlar
Kara bulutlar zafer bulamaz
Aydınlanır geceler ve gündüzler
Seripul- 1978

s. 79

BARIŞ İÇİN ÇABA ¹³

Üç sorum vardır benim:
Bu geçer dünyada en iyi iş nedir?
Çok kötü an ve kötü gün hangisidir?
Kim ise bahtsız kişi ve kim ise bahtlıdır?
Gözü yaştan dolu bir anne bana verdi cevap:
“Ben bu geçici dünyada herkesten bahtlı idim”

s. 80

Başımda bir sevgili, yoldaş eşim
Yanımda oğlum, kızım
Yemeye ekmeğim
Sevgi dolu bir hayatım var idi
Bu saadethanede, dünyadan gamsız idim
Bilmedim nerden benim başıma yağdı bela
Bir sürü yabanlar gelip
Savaş ateşini yurdumuza yaktılar
Bu savaşta niceler kesildi baş
Her tarafa aktı yaş

---

¹³ Bu şiir 1983 yılı, Nisan ayında Kabil şehrinde “Barış” konulu edebî yarışmada, kültür bakanlığının birinci dereceli şiir ödülüne sahip oldu.

Kana boyandı güneş
Bu savaşta güçlü eşim, çocuklarım oldu Őehit
Gam yıktı o saadethaneyi
Ne diyeyim, nasıl belalarla karşılaştım!
Dostlar,
Barışı devlet diye, bilin
Her savaşa karşı engeller edin
s. 81
Aksakalı bir baba verdi cevap:
Ben musibete dűřműř bir babayım
Çocuklar derdinde her an yanarım
İl ve yurdun barışını sağlamak için
İki şahin, iki aslanım, savaşa gittiler
Yabana karşı çok savaşlar verdiler
Yaban safını bozdular
Yabanı yenip geri çektiler
Bir bahadır şahinim
Eline aldı zafer bayrağını
Ah...
Bu zalim felek
Aslan yiğitlerin değerini bilmez imiş
Zafer esnasında
Ok atıldı
Titredi yer ve gűk
şahinim zıpladı, yıkıldı aniden
Ve zafer bayraęı dűřtü elinden

Öylece koştı ikinci oğlum
Abisinin elinden aldı zafer bayrağını
Cismi yara, ruhu yara olsa da
Göğsünden kan aksa da
s. 82

Yine önde gitmeye başladı
Aldı yabanın son savaş meydanını
Oldu düşman paramparça
Fetih ve başarı oldu yar
Oldu huzur orda istikrar
Şu zamanda, yeri öptü ve yıkıldı kahraman
Bir tebessüm dudakta, gözleri kapatıp
Tanrıya verdi can
Canını kurban kıldı barış yolunda
Yurdun bayrağı idi bir elinde
O zamandan beri savaşın afeti
Beni kıldı iki oğlumdan ayrı
Aydın dünya oldu gözümde kara
Eğer savaş olsa, dünya hapisane olur
Candan aziz çocuklar kurban olur
Bu hikâyeler, acılı hikâyeler
Kıldı bağrımı kebab
Oldum hayran, cevapsız
Bu anda, evlat acısı görmüş baba
s. 83

Gözyaşın silip, bana böyle dedi:

“Benden işit, senin
Her soruna cevabım var benim
İyi işten sorarsan;
Doğrulukla il-ulusa hizmet etmek
Her savaşa karşı savaşmak
Barış yolunda canı kurban etmek
Bu geçer dünyada iyi iştir
En kötü hal ve kötü günden desem
Kimin ki yansa memleketi savaş ateşinde
Ya ki halkı yaban eline düşse esir
Ya ki gözü önünde
Candan aziz bir azizi verse can
Ya bozulsu yurdu ve mesken evi
Ya ki gitse yaban ellere aylak olup
En kötü hal, en kötü gün budur
Eğer saadetli kişiden söylesem
Kim ki huzurun koynunda
Öz evi, öz yurdunda özgür yaşar
s. 84

Candan aziz dostlarla mutlu gezer
İl-yurda iyi hizmetler edip
İl-yurttan izzet ve hürmet görür
En saadetli kişi işbu dur
Eğer saadetsiz kişiden söylesem
Kim ki düşmüş il ve yurdundan uzak
Ya ki olur yar ve dostundan uzak

Ya ki yabanlar sözüne
Aldanıp öz halkına karşı durur
İl ve yurdun nefret ateşinde yanar
Yar ve dostlar karşısında
İtibar ve izzeti dökülür
En saadet siz kişi işbu dur
Çocuklarının acısını gören
Kalbi yanmış baba, dertli ah çekip
Rüya- hayal fırtınasına
Sessiz çöküp gitti...
Varlığından ayrılan anne dertli sesi ile
Yine fısıldamaya başladı:

s. 85

Birkaç sözüm var sana, canım oğlum!
Eğer vatan memurluğu, özgürlüğü
İl ve ulusun mutluluğu ve birliği
Yeryüzünde rahat hayat istesen
Her yiğidin aklına
Her kadının kalbine
Barış, sevgi ve dostluk tohumunu saç
Barış ve sevgi fidanına her an su verip
Bir güzel dünya yarat
Kinlerin temelini dipten kurut
Barış yolunda yorulmadan savaş
Ta ki savaş ateşinde kimse yanmasın
Anneler, çoluk çocuk acısıyla yanmasın

Babaların belini, dert ve gamlar bükmesin

El, ayağı kınalı yeni gelin

Bir daha dul kalmasın

Çocukların gözü yaşla dolmasın

Barış yolunda yorulmadan savaş!

İki dertli baba- anne sözüne

s. 86

Bütün baba-anneler

Bütün yetim çocuklar

Yer ve gökte, tanrıyı alkışlayan bütün yaratıklar

Bir olup tekrarlardı:

Barış, yolunda yorulmadan savaş!

İç içimden bir uğultu tekrar ederdi:

Barış yolunda yorulmadan savaşırım!

Barış yolunda yorulmadan savaşırım!

s. 87

HİKÂYE

Basma çayır üzere çimeni

Aşk tayfanın derdini söyler o

Çırpınır, baş eğer, sessizce

Sevgi şarkısını herkese söyler o

Sabah parlak, ay ile yıldız göçer

Çiğların ise altın gibi saçılır

Çiçek güler, gonca tebessüm eder

Dildeki dertler düğümü açılır

s. 88

Ben kelebek gibi uçarım sana
Yoluna istek gülünü saçarım
Sen tutarım diye, gelirsin bana
Ben ise ceylan olurum kaçarım
Böyle güzelliği görüp gözlerim
Uyanıyor bende sevgi isteği
Ayrılıyorum özümden ve düşünür gönül:
“Gerçek imiş bütün sevgi destanı”
Semerkant 2003
s. 89

GÜLLER BİRLİĞİ

Çek elini, ey güzel
Bu kırmızı gül diye onu
Daldan koparma
Ben bu rengi seviyorum deyip
Saçına takma
Çek elini ey güzel
Bu sarı gül diye onu
Dalından koparma
s. 90

Ben bu rengi sevmiyorum diye
Her tarafa saçma
Çek elini ey güzel
Bütün çiçeklerdir güzel
O, kırmızı mı ya sarı
Ya ki beyaz ya ki mavi

Hepsidir bir gül bahçenin ziyneti
Hepsidir gözümüzün lezzeti
Hepsidir gönlüğümüzün sevinci
Gül eğer olsa sarı
Dalda pişmiş sarı buğdayı
En gerekli ekmeği
Aklımıza getirir
Gülün rengi beyaz olsa
Kapkaranlık gecede
Parlayan münevver ay ve yıldızı
Geceyi uyuttuktan sonra, tekrar gelecek yeni günü
Hem ışık dağıtıcı
Yere zenginlik verici
s. 91
Parlayan güneşin mihrini
Aklımıza getirir
Gülün rengi mavi olsa
Geniş yürekli asuman
Ya ki denizler, çeşmelerin temiz duygusunu
Aklımıza getirir
Çek elini, ey güzel, gülden
Kırmızı gül mü ya sarı
Ya ki mavi mi ya ki beyaz
“Ben bu rengi seviyorum ya sevmiyorum” diye
Dalından koparma
Saçına takma

Her tarafa saçma
Ey güzellerden güzel insan,
Ömür boyu ben severek geldim
Ömür boyu ben seveceğim
Bütün güller rengini
Bütün güller kokusunu
Bir güneşe göz diken
s. 92

Bir çeşmeden su içmiş
Bir çimende yeşillikler açılan olup
Bir tabiatta büyüyüp, yetişmiş bütün gülleri
Bütün güllerden yapılmış demetleri
Sevgilidir, ey güzel
Bütün güller, goncalar
Bütün güllerden düzelmiş demetler¹⁴
Celal Abat 1981

s. 93

NİYE HATIRLAMADIM?

2001.inci yıl, gurbette vefat edip, mezarı bile gurbette kalan Anneme:
Baht güneşi bana gülüp baktığında
Şan ve şöhret boynuma gül taktığında
Tatlı hayat gönlüme hoş geldiğinde
Niye, sizi hatırlamadım, anneciğim?
Mal-devletim sayısız fazla olduğunda
Dost ve yarlar beni kolladığında

---

¹⁴ Bu şiir Celal Abat şehrinde Özbek edebiyatı haftası için yazılmıştır.

Sevip, sevilmekte sefa sürdüğümde
Niye sizi hatırlamadım, anneciğim?

s. 94

Evim barkımla sevindiğimde

Halkın gözüne aziz görüdüğümde

Saadet zirvesine çıktığımda

Niye sizi hatırlamadım, anneciğim?

Bilim- fen içinde ün kazandığımda

Türlü başarılarından sevindiğimde

Dünya avcumda diye, inandığımda

Sizi niye hatırlamadım, anneciğim?

Güzelliğim, gençliğim dönemi geçti

Gurbette şan- şöhret beni unuttu

Perişanlık gelip elimi tuttu

O zaman sizi hatırladım anneciğim!

Başıma bela-ıstıraplar yağdı

Ayağıma taş-dikenler saplandı

Yoksulluk ve gurbet yüreğimi deldi

O zaman sizi hatırladım anneciğim!

Siz o yana, ben bu yana kaldığımda

Dert ve gamlar cisminize pençe attığında

Ecel, sizi benden ayırıp aldığımda

Sizi ağlayıp çok hatırladım, anneciğim!

s. 95

Son anlarda, yanınızda duramadım

Son bakışlarınızı göremedim

Sizden hatta af dileyemedim
Affeder misiniz kızınızı, anneciğim?
Varlığında, değerini bilmedim
Öz vaktinde, size hizmet etmedim
Ayrıldım sizden gamdan ayrılmadım
Affeder misiniz kızınızı, anneciğim?
Mezarınız uzakta, gidemiyorum
Ona gözyaşım çiçeğini dökemiyorum
Bu dert-hasretlere dayanamıyorum
Affeder misiniz kızınızı, anneciğim?
İmdi, sizi fakat rüyada görürüm
Şimdi, sizi her zaman özlerim
Şimdi, size dua yollarım
Şimdi, affedin kızınızı, anneciğim!
Bir gün bende yanınıza gelirim
Ölülerin sırasına katılırım
Şimdi, baş eğip, af dilerim
Şimdi, affedecek misiniz beni, anneciğim?

s. 96

İZ

Baş alıp gitsem vatandan, yaralı gönlüm kalır
Hem vatan arkamda kalır hem vatandaşım kalır
Varım yokum, devletim bahtım, vatan koynundadır
Nereye yüz çevirsem, vatanda varımla yokum kalır
Gitmesem düşmen benim kanım döker, gitsem eğer
Gözyaşı dil kanı birle sefilim annem kalır

Eğer gurbet cennet ve bahçe olsa ne yapayım?
Sonbahar gibi sararmış ayrılıkta, sevgilim kalır
Gitti elimden bugün mal mülküm evim barkım
Şükür ki benden nişanım işbu şiirlerim kalır
Şibirgan 1997

s. 97

BULAMADIM

Ey felek senden gamdan başka bir şey bulmadım
Gam bulup, gemplere hemdem bulmadım
Parça parça oldu kalbim ayrılıktan
Vasıldan gönlüme merhem bulmadım
Gurbet ve perişanlıkta arayıp
Bir kişiyi şad ve mutlu bulmadım

s. 98

Sırlarımı kime söyleyeyim dostlar?
Çünkü sırlarıma sırdaş bulmadım
Kış mevsimi saltanat kurduğundan -beyaz
Bir bahçeyi yeşil ve güzel bulmadım
Ey Allah, şeytana döndü beşer
Aradım insanı, insan bulmadım
Taşkent 2000

s. 99

UZAKTAN BİR SES

Ses, ses, ses, uzak- uzaklardan, geliyor bir ses
Yürek-yürekleri deliyor, bir ses
Nice gerçeği söyler, bu ses

Nice duyguları, uyandırır bu ses

s. 100

Bu seste bir keder var, bir özlem, gam

Bu seste bir dert var, bir hasret, arzu

Bu seste bir sır var, bir masumiyet, duygu

Bu seste yalnızlık, inleyip söylüyor.

Bu seste masumluk, sesli ağlıyor

Bu seste sessizlik çığlık atıyor

Bu seste yokluk, gözünü açıyor

Bu seste umutsuzluk acı çekiyor

Bu seste ney boğazı, şikâyet ediyor

Bu seste çeşmeler tespih söylüyor

s. 101

Bu seste ay, güneş, secdeye gider

Bu seste yapraklar, dua eder

Bu seste ağaçlar, ibadet eder

Bu ses, dalga atını koşturur

Bu ses, rüzgârın kanatlarını silkeliyor

Bu ses Arslan- şahinleri titretir

Bu ses, yer ve gök tahtını, sallıyor

Bu ses, dağ taşlar bağrını ezer

Bu ses, gonca ve gülleri uyandırır

Ama biz insanı

s. 102

Uyandıramaz

Ama biz insanları titretemez

Ses, ses, ses, uzak- uzaklardan geliyor, bir ses

Uzak, uzaklarda, sönüyor bir ses!

Kabil 2007

s. 103

MUTLULUK ŞARKISI

(Bana, annelik sevincini armağan eden biricik kızım “Vida” Can’a nikâh mirasımı münasebetiyle)

Ne zaman ki ilk defa

Yürek- bağrım üstünde

İlk hareket ettiğin an

Varlığını hissettirdin

Ne zaman ki ilk defa

Ağlayıp dünyaya geldin

Ve benim hayatımı

Sevgiyle, mutlulukla doldurdun

s. 104

Ne zaman ki ilk defa

Ceylan gibi gözlerin

Tanıdık bakış ile

Benim gözüme baktın

Ne zaman ki ilk defa

Dudakların goncasını

Açıp, tebessüm ettin

Ne zaman ki ilk defa

Minik ellerin ile

Yüz-gözümü okşadın

Ne zaman ki ilk defa

İlk adımları basıp

Kucağıma atladın

Ne zaman ki ilk defa

Tatlı dilin açıldı

Ve beni “Anne” dedin

Ve bu tatlı sözünle

s. 105

Annelik duygusunu

Yüreğimde uyandırdın

Öylesine, mutlu idim

Ne kadar bahtlı idim

Gün geçti, geceler geçti

Ay geçti, yıllar geçti

Benim gözüm önünde

Gonca idin, gül oldun

Dal idin, fidan gibi yükseldin

Bu yıllar devamında

Her gece bir öyküyle

Seni uyuturdum

Her gün bir öpücüğümle

Seni uyandırırđım

Her sabah ela gözün

Güneş olup parlardı

s. 106

Ve hayatım yolunu

Nur ile aydınlatırdı
Aziz kızım, seninle
O kadar avundum ki
Gece- gündüz geçtiğini
Ay ve yıl geçtiğini
Ömrümün geçtiğini
Hatta hissedememişim
Aziz kızım, seninle
O kadar bahtlı idim ki
Gam ve endişelere
Gurbet ayrılıklarına
Habersiz kalmışım
Şimdi ise aklımda
Açılıp, çiçek açmışsın
Öz sevgilin, öz bahtını
Bulup mutlusundur

s. 107

Bugünden başlayıp seni
Yeni baht, yeni hayat
Yanına çağırıyor
Ve gözlerin güneşi
Benim evimden göçüp
Yeni evde parlıyor
Seni, “Baht” denen kader
Benden uzaklaştırır
Ve ayrılık, gözümden

Kan yaşları akıtır
Olsun, ben ağlasam da
Sen her zaman gül
Ben solup, dökülsem de
Sen çiçek açıp, yeşillen
Peki, benden uzaklaşsan da
Her zaman kalbimdesin
Biricik kızım olsan bile
Şimdi başkasına yoldaşsın
s. 108

Ben, seni güvenmezdim
Yer ve gök, yaşlı, gence
Güvenip teslim ediyorum
“Ay Bek” adlı güneşe
Biricik kızım, Vida can
İlahi, bahtlı ol
Ay bek Can’a her zaman
Değerli güzel yar ol
Baht gecende bu şiiri
Sana hediye ediyorum
Bahtlı, tahtlı olursun
Bunu kesin bilirim
Taşkent 2005
s. 109

SELAM

Bir gün bana kader seni karşılaştırdı
Dudaklarımda “Selam” sözü çiçek açtı
Ama yaban bakışlarını görüp
Açılan gül, dudaklarımda buzlandı
Selamım sana yetişemedi
Gece idi...
Gözlerimden uykumu ay çaldı
Ona dedim: gidip selamımı söyle!
s. 110

Ay, uyku sersemi iken, yavaşça “peki” dedi
Ama sabah oldu ve ay uyuya kaldı
Selamım sana yetişemedi
Sabah rüzgârı esip geldi yanıma
Ona dedim: gidip selamımı söyle!
Etrafımda dönüp, “peki” dedi
Ama yağmur onun yolunu kesti
Selamım sana yetişemedi
Yağmur yağıp, bir deniz olup aktı
Akarsuya gözyaşımı akıtıp
Ona dedim: gidip selamımı söyle
Su şivirleyip “peki” diye, akıp gitti
Ama kara kumlar onu saçtı
Selamım sana yetişemedi
Bahar geldi, ağaç dallarla doldu
Yeşil yapraklara selamlar yazıp

s. 111

Dedim: selamımı gidip yetiştirin

Yapraklar şıvırdayıp, “peki” dedi

Ama davul, ben yazdığım selamları

Yapraklar göğsünden yıkayıp gitti

Selamım sana yetişemedi

Yaz geldi ve kırmızı çiçek açıldı

Çiçeğe dedim: Selamımı gidip söyle

Çiçek tebessüm edip; “peki” dedi

Ama sonbahar rüzgârı onu soldurdu

Selamım sana yetişemedi

Kış geldi ve kar yağmaya başladı

Kar’a dedim: Gidip selamımı söyle

Oynayıp, oynayıp beyaz kar “peki” dedi

Ama güneş sıcak nurunu saçıp

Bir anda kar ordusunu eritti

Selamım sana yetişemedi

s. 112

Altın kanatlı güneşe yalvardım:

İmdi gidip, kendin selamımı söyle

Güneş cilvelenip; “peki” dedi

Ama kalın bulut yolunu kesti

Selamım sana yetişemedi

Buluta dedim: Gidip selamımı söyle

Bulut gülüp, koşup; “peki” dedi

Ama güçlü boran fırtına başladı

Bulutları her tarafa dağıttı
Selamım sana yetişemedi
Bu zamanda gün ve geceler geçmekte
Ay ve yıllar, kış ve yazlar geçmekte
Ama çaresiz askerlerim, hala
Türlü engellere karşılaşmakta
Ve selamım sana yetişmemekte
s. 113

BEYİM, SİZİ NİYE SEVİYORUM?

Siz, Emir Temur ya Babür değilsiniz
Ta ki beni altın tahtlara oturtup
Mülkünüzün sahibi yapsanız
Siz, Nevayı ya ki Lütfi değilsiniz
Ta ki güzel güzel şiirler yazıp
Benim için büyük dîvan yazsanız
s. 114

Siz, Behzat veya Mirek değilsiniz
Ta ki kalem boyaların sihriyle
Güzelliğime yine güzellik katıp
Perdelere beni tasvir etseniz
Siz Kul Muhammed ya Udi değilsiniz
Ta ki benim şöhretime şarkılar söyleyip
Dünyayı mutlu melodilere doldursanız
Siz Kadiri, ya ki Çolpan değilsiniz
Ta ki benim için romanlar yazıp
İsmimi halkın içinde ölümsüzleştirseniz

Siz, bu zamanın Ferhat'ı de değilsiniz

Ta ki dağ ve taşlar göğsünü delip

Şirin suyu ayağıma akıtsanız

Ama siz, kendinizsiniz, fakat kendiniz

Duyularınız öylesine temiz, öylesine saf

Ki onda yaradani görmek mümkün

Güneşli kalbinizde o kadar sevgi var

s. 115

Ki bir zere nefret bile ona sığmaz

Sesiniz öylesine rahatlayıcı ve mülayim

Ki taşmış öfke bile ona akraba olur

Gözlerinizde o kadar soluk ve inanç var

Ki bir bakışta bütün vücudumdan

Zaman kaygılarını gideriyor

Vücudunuzda öylesine gayret toplanmış

Ki Ferhatlar ona denk gelemez

Ve elleriniz öylesine şefkatli ki

Fakat okşamak için kaldırılıyor

Sizde öylesine iç güzellik var

Ki benim gibi bir deli şair kalbini

Yavaşça ram etti, zapt etti

Beyim, siz, kendiniz, fakat kendiniz

Ve ben, seni fakat senliğin için

Öylesine güçlü, öylesine sınırsız, öylesine sıcak, seviyorum!

Umman 2007

s. 116

SÖZ CEVHERİ

Senin gibi sevgili gerektir bana

Vefalı yar gerektir bana

Keşke yok olsa aradan ayrılık

Kavuşmak lezzeti gerektir bana

Eski şarap sarhoşluğu gidermez

Gözleri sarhoş gerektir bana

Sana kavuşmak için, ey sevgilim

Uyanık talih gerektir bana

Söz cevherinden doludur defterim

Yepyeni alıcı gerektir bana

Viyana 2002

s. 117

SENİ ÖZLEDİĞİMDE

Seni özlediğimde,

Sakin, bomboş anlar uzanır

Güneş uyanmasını unuttur

Uyanık geceler, gecelere bağlanır

Seni özlediğimde,

Güller gülmek yerine yaş döküyor

Çiy damlaları buzlanıp kalıyor

s. 118

İnci sabah rüzgârı da esmekten kalıp

Yorgun nefes alıp, adım atıyor

Yeşillikler oynamayıp, yorgun uyuyor

Deniz şarkılarını söylemiyor

“Yar yar” ezgisi “Ağlamak” gibi geliyor
Çevrede sessizlik sürüyor
Ve dertler coşup, yürekten taşar
Seni özlediğimde dedim, o
Ey rüyalarım meleği, gönlümün dileği
Hayallarımı terk ettiğin andan beri
Bu zamana kadar senin için vuruyor kalbim
Soğuk boşluk dibinde
Buzlanmış, çöküp yatmakta
Umutsuzluk kara bulutları
Hayatımı büsbütün kaplamakta
Ve umutlarımın aydın şulesi
Keder ve umutsuzluk bulutlarının arkasında
Yavaş-yavaş sönüp, silinip gitmekte
s. 119

Seni özlediğimde dedim ama
Seni özlemediğim bir anım mı var?
Bence, ömür boyu her nefes
Seni, tek dileğim, meleğim
Sıkça özleye-özleye yaşarım
Bence sadece ben değil, hatta
Seni gören bütün âşık kuşlarda
Yeşillikler, ağaçlarda, çiçeklerde
Boynu bükülmez dimdik dağlarda
Şarkı söylemekten durmaz akarsularda
Her gün sana selam veren güneş bile

Seninle doğmuş güzel bahar da
Sen gezip geçtiğin köy ve sokaklarda
Seni özleye-özleye yaşıyor
Bence fakat biz değil, hata
Seni armağan eden Allah'ımda
Seni özleye-özleye yaşıyor
Kabil- 2008

s. 120

İNCİ HAYALLER

Ayrılık gecesinde, seni hatırlasam
Karanlık kaçıp, aydınlık yarışır
İnci hayallerin, gecenin huzurunda
Temiz dileklerle karışır
Sen neredesin ve ben neredeyim
Aramızı dağlar, denizler keser
Ama uzaklardan, inci hayâlin
Gecenin inci rüzgârı, bana doğru eser
Ayrılığı derler, sevgi sınavı
Peki, bu sınavdan bizde geçelim
Bu dünyada kavuşmak nasip olmasa
Peki, o dünyada kavuşmayı bekleyelim
İtalya-Roma 2002

s. 121

MACERA

Rüzgâr ki aşk ehlinin ordusudur
Seher vaktinde gören hoş rüyasıdır

Gülistandan alıp getirir temizlik
Verir aşk ehline hediye, saadet
Rüzgâr almaz kendine yorgunluğu
Diler sevgili ile sürekliliği
Her zaman aşk ehline vefalıdır
Bazen vermez onlara üzüntü- eziyet
s. 122

Mutsuz kalbine sığmaz kıvancı
Rüzgâr eğer verse mesajın inancı
Rüzgâr mesajlarından sevgili alır can
Dünya olur gözünde bir gülistan
Rüzgâr da aşk ile tanıştır
Onun için, aşk ehliyle bir sedadır
Rüzgâr, bende perişan aşığım
Görmüşümdür ayrılık içinde eziyet
Muhabbeti dedim, geçtim kendimden
Muhabbet nuru dolandı gözümden
Bazen, vasıl içinde oldum şad ve mutlu
Bazen, ayrılık içinde oldum derde hemdem
Saadet yıldızı, bazen güldü bana
Bazen söndü, silip düştü yere
s. 123

Bazen, mihr yerine gördüm muhabbet
Bazen, gördüm muhabbetten musibet
Muhabbetten, olup biteni gördüm
Ama şöhret ile dönemler sürdüm

Gönüllerde idi yerim, makamım
Her zaman vardı dillerde namım
Bilimde bulmuş idim itibar
Halkım beni bilirdi öz iftihar
Büyük şair idim, güçlü kalemler
Sözlerimdi çok tatlı ve cazibeli
Örnek idim zamandaşlarıma daim
Her zaman yükseklerde idi yerim
Görürdüm küçük büyükten değer ve hürmet
Yapardım genç ve yaşlı hepsine hizmet
s. 124

Hayatım su gibi sakin akardı
Saadet, mihr ile bana bakardı
Hayatımdan baya mutlu idim
Başarılar meyvesini istedikçe topladım
Eyvah, değişip kaldı zamane
Felek okuna oldum nişane
Benim ülkemde başladı savaşlar
Benim halkıma yabancılar oldu önder
Vatana yedi yat- yabancı geldi
Benim halkıma türlü türlü zulüm kıldı
Siyah giymiş yavuzlar her gece –gün
Aydın günü kılıp halka kara tün
Gülistanı bozup, kıldı sahra
Bütün memurları kıldı harabe
s. 125

Halkın malını yağma etti
Kim ki başkaldırdı başı gitti
Kitapları yandırıp, okulları bozdu
Eğitim halkının canını aldı
Bilgeleri düşman diye bilirdi
Eğer bulsa, sualsiz öldürürdü
Yerde yeşillik, havada kalmadı kuş
Ölüm açtı hayat yerine kucak
Ne din kaldı vatanda ne şeriat
Ne hak kaldı vatanda ne hakikat
Ne altın tepenin altını kaldı
Ne molla sarığı ne cübbe kaldı
Nerede olsa genç güzel kız
Onların avı oldu nikâhsız

s. 126

Beşikte bebeği öldürdü bu yatlar
Diri diri derisin aldı tamamen
Birini “Çadırında” katletti
Birin beynini ok ile parça etti
Birin eli olsaydı kınada
Uçuyordu bütün parmağı havada
Irmaklarda su değil kanlar akardı
Bunu gören Allah hayran bakardı
Onlara can almak kolaydan kolay
Bu meydanda fakat can idi ucuz
Müslümanlık sloganı ile kâfir

Müslümanı kovup, kıldı muhacir
Vatanda baba kalsa oğul kaçtı
Onları zulüm rüzgârı her yana saçtı
s. 127

Kızım deyip, anne yansa bir tarafta
Kızı ağlar annem der bu tarafta
Vatanda kalmadı bir aile bütün
Vatan öz evladına oldu tabut
Benim baht evim hem bozuldu
Vatandan bütün umudum kesildi
Vatandan ayrılıp, oldum misafir
Misafir olmadım, oldum muhacir
Muhacir hem demeyin, avare oldum
Bahardım, sonbahar ruhuna doldum
Muhacirin olur özgür iradesi
Ne zaman, nereye giderse, itibarı
Ne zaman ki evine dönmek ister
O zaman, ona dönmektir müsait
s. 128

Muhacirlikte ayrıldım, babadan
Bu ölümsüz ayrılıktan kan yutarım
Yine, annem çekip çok fazla azar
Muhacirlikte oldu benim gibi zar
Ağaç idi anam, biz dallarıydık
Kesilmiş ney anam, biz nalesiydik
Felek, ney'in sesinden ayırdı

Ağaç ve dalları gamdan devirdi
Ağaç ayrılrsa dallardan, yaşayamaz
Yine başka yer ve suda dayanmaz
Muhacirlikte annem, oldu ahir
Kendisi gibi, mezarı hem oldu misafir
Babasız, annesiz kaldım cihanda
Feryadımdan felek boğazı figanda
s. 129

Eğer de ayrılıp baba- anadan
Onların sevgisine oldum dilenci
Ama ırpınmak benim işimdir
Bütün insaniyet benim dinimdir
Sorarım kendimden: Sonu ne olacak?
Ömür bardağı nasıl dolacak?
Ne olsa, gelecekte olan kader bilir
Ne isterse felek, o işi yapar
Ama her an diyorum: Allah'ım
İcabet et benim bu duam
Ki ben her yerde ne durumda olsam
Ecel geldiğinde öz ülkemde ölsem
Vatan koynunda eğer ölsem, diriyim
Vatansız eğer diri olsam, ölüyüm
Taşkent 1999

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

1. AŞK

*Güzelliğini görelî müptela oldum sana
Nasıl bir gün idi ki aşına oldum sana
Her sefer dedim: Gönül koparayım senden
Eyvah ki gün geçtikçe daha beter müptela oldum sana
Ben ne zaman dedim: Vefa et bana, cefa ettin
Sen ne zaman dedin: Canı feda et bana, ettim sana
Ey gönü öğütleri terk ettin avare ol
Yüz bela yetmezmiş gibi bende bela oldum sana
“Zahiruddin M. Babür”*

TDK sözlüğüne göre Aşk; aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda, amor gibi anlamlar çıkmaktadır .(TDK) Sevgi, muhabbet, ilgi, meyl gibi anlamları da çıkmaktadır (Altay, 2007: 280). Sevgi sözcüğü TDK’ya göre “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu olarak geçiyor. (TDK)

Osmanlı sözcüğünde ise: Muhabbet, alaka, ibtila gibi ifadelerle izah edilirken “Muhibbe”: Seven, sevişen, muhabetti olan, Muhabbet: Sevme, sevgi, dostluk, hulus, sıdk, aşk, alaka anlamları taşımaktadır (Gündoğdu, 2018: 1002). Sevgi: Bir erkek ve kadın, karı, koca arasındaki kalbi birliktelik duygusuna deniliyor. Bir kişiye ya bir cinse gönül koymak (Altay, 2007: 261). Karşı cinse yönelten bedeni ve ruhi güçlü duygu, bir kimsenin kendisini tamamen sevdiğine vermesi, sevgilisinden başka güzel görmeyecek kadar ona düşkün olması. Tasavvuf, İslam felsefesi ve edebiyatta kullanılan geniş anlamlı bir terim (AYK, 2001: 239).

Eskiçağda filozofların çoğu aşkı yalnızca bedeni bir istek olarak görsede Sokrates, Platon, Aristoteles için aşk en yüce duygu olarak biliniyordu. Platonun aşk teorisi “Aşk güzelliğin doğurduğu bir çekiciliktir, gerçek güzelliğin sadece kaba birer taslağı, solgun birer yansımasıdır” olarak biliniyor. Descartes ve Spinoza düşüncesine göre aşk bir tutkudur ve kişi onu dizginlemek için aklını kullanarak duru ve temiz bir duygu haline getirmelidir. Aziz Augustianus veya Pascal gibiler için aşk denildiğinde

ilahi aşka daha fazla yönelmişlerdir. Romantizmde aşk insan soyunu sürdürmesi için bir tuzak olarak biliniyor. Kadının sadece cinsellik için arzu edilmesiyle sınırlı kalmadı, erkeğin yoldaşı ve eşiti olarak görüldü. Dolayısıyla aşk eylemlerin başlatıcısı ve kadın ona değer veren varlık olarak tanındı (AYK, 2001: 239, 240).

Tasavvufda aşk “gerçek” ve “mecazi” olmak üzere ikiye ayrılır. Hakiki aşk “Vücut-i Hakiki” olan Tanrı’ya karşı Sufilerin duyduğu aşktır. Mecazi aşk ise insan güzelliğine karşı duyulan gönül aşkıdır ve bu ilahi aşka geçmek için bir köprüdür. Nevai bu iki aşkı Leyli ve Mecnun’un sonunda şu beyitlerle açıklıyor (Levend, 1965: 245).

Hurşid-i Cihân-güşâysın sin

Mir’ât-ı cihan nümâysın sin

Kim kıldı sanga nazarnı rüşen

Kördi yir ü kökdegin mu’ayyen (Levend, 1965: 245, 246).

Edebiyatın her döneminde olduğu üzere Türk edebiyatının’da vazgeçilmez temalarından biri hâline gelmektedir. Anlatım şekli her döneme göre değişsede temeli hiçbir zaman değişmeyecektir (Ay, 2015: 78).

Aşk konusu ilk defa destanlarda görüldü. Mani dinine ait tanrı aşkına ait parçalar bulundu (Bilgir, 2013’dan akt. Ay, 2015: 78). Dîvan edebiyatında aşk anlayışı sevgiliye önemli değildir aşk ilk sırada gelir, o duyguyu dile getirmek dîvan edebiyatı sanatçılarının en büyük amacıdır (Balkaya, 2008’dan akt. Ay, 2015: 79).

Mevlana Celalettin Rumi ve Muhiddin-i Arabi’nin ortaya attığı gizemli aşk görüşü Türk edebiyatı için önemli kaynak olmuştur. Mustasavvıflara göre Allah’a kavuşmanın tek yolu yok olmaktır, madden ölmeden önce ölmeye “Fena Fillah” mertebesi deniliyor ki sacede nefise hâkim olmakla elde edilyordur. Mevlana Mesnevîde, aşk öyle bir ateştir ki bir parladı mı maşukun “Sevgili” başka her şeyi yakar der. Aşk insanı gerçek güzelliğe “Hüsn-i Mutlak” ilahi kaynağa götürür (AYK, 2001: 240, 241).

Şefika’nın eserlerinde aşk teması birinci sırada yer alıyor. Sevgiliye duyulan aşk her zaman şiirlerinin ayrılmaz bir parçası olup gelmektedir. Sadece sevgiliye duyulan aşkla sınırlı kalmıyor ve vatan, aile, vatandaşlarına duyduğu aşkı da büyük bir öneme sahiptir. Çok güzel teşbihlerle sevgiliyi yüceltiyor, onun için aşktan maksat sadece

kavuşmak olmadığını, uzaktan sevmenin de çok önemli olduğunu hatırlatıyor. “Mesafeler özlemi artırır” deyimine her zaman inanan biridir.

Aşk ve sevgi onun için hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Şiirlerinde sıklıkla karşılaştığımız tema şüphesiz “Aşk” temasıdır. O bazen aşka inanıyor bazen usanıyor, bazen ise umudunu kesiyor ama aşkın bir insanda bulunabilecek en büyük varlık olduğuna inanıyordur. Hayatın devamı için en gerekli olan şeyin aşk ve sevgi olduğu Kanaat’ındadır.

Bazen gerçek sevginin var olduğuna inanmıyor, gerçek aşkın çok eskilerde kalıp; Şirin ve Leyliyi sevdiği gibi Mecnun ve Ferhatlar bulunmadığını, son zamanlarda aşk sözü heves ile karışıp gittiğini dile getiriyor. Gerçek aşkın çok uzakta olup ve bu dönemde gerçek aşkın ulaşılması mümkün olmayan bir şeye benzetiyor. O kadar inancını kaybetmiş ki güneşin batıdan çıkması kadar imaknsız, gündüz gökyüzüne yıldızlar çıkması kadar imkânsız olayların orta çıkmasıyla gerçek sevginin de bulunacağını ifade ediyor.

Bu dünyada bulunmaz gerçek sevgi

İnanma sakın sevgi sözüne

Her kim ki dese gerçek sevgiden doluyum

Görürsün yalancı, heves gözüne (Çıksa Güneş Batıdan, 2009: 19).

Bazen ise sevgilinin yolunda çektiği sıkıntılar, zor durumları ona gözdağı vermek için değil de ona olan sevgisinin boyutunu göstermek için hatırlatıyordur. Sevgilinin gözlerini gece karanlığını serer sermez yâd etmeye başlıyor ve bu eylem sabahın ilk ışıklarına kadar devam ediyor. Sevgilinin gözlerini hatırlamaktan bir an bile uyku görmeyen gözleri isyan ediyor. Onun hayalleri ile ay ışığında oynuyor ve onu mutlu ediyor. Her zaman özlem ve hasret yakınlaşırsa, sevgilinin gözlerini yâd ederek kendini teselli ediyor. Aşk o kadar yüce bir şey ki onun gözünde eğer cismi-u canı yanıp kül olsa bile umurunda değil çünkü aşkın gücüne inanıyor ve tekrar cansız beden can vereceğine ifade ediyor.

Ara sıra sevgilinin verdiği azaplardan rencide olup kinaye şeklinde onu tatlı dille uyarıyor. Sevgilinin özelliklerini birer birer sayıyor. Çektiği sıkıntıların aşırı derecede olup artık usandığını hatırlatır. Sevgilinin görevi sadece sevilme değil aynı zamanda karşılıklı olarak sevmek olduğunu altını çiziyor. Ayrılık acısı, iftira, kıskançlık, özlem

gibi acıların yaşattığını ve bunun ötesi başka görebileceği keder ve özlemin olmadığını ifade ediyor. Onun bir küçük sözü bile ilaç gibi geliyor ama o bir küçük sözü bile çok görüyor. Her seferinde yeni bir azap çektirmenin yolunu buluyor, Allah'ın kullarından utanıp Allah'tan utanmadığını söylüyor.

Ayrılık derdi ve iftira acısı ve kıskançlık ateşi

Hiç sitem kalmadı ki yar bana yapmazdır

Şirin sözü derdime ilaçtır ama

Yar çok dert verip hiç derman yapmazdır (Kavuşma İsteği, 2009: 26).

Güzellik aşk ve sevginin temeli olduğu gibi, insan önce sevgilinin dış güzelliğini görüp ona karşı duygular besler, daha sonra onun iç güzelliği aşka daha yüksek boyutlar kazandırır. Sevgiliye duygu beslediği andan itibaren onun yaptığı her şey gözünde hoş görünüyor, verdiği acıları açık gönüllülükle karşılıyor, onun bir tatlı sözü, bir bakışı için elinden ne geliyorsa yapmaya hazır. Gözler ve bakışmalar sevgilinin en etkileyici ve önemli unsurlarından biri olarak aynı zamanda irtibat kurma ağı olarak biliniyor. Gözü onun güzelliğini görür görmez heyecanlanıyor, gözleri o kadar keskin ve açık ki içindeki sırları açık açık dışarıya yansıtıyor.

Sevgiliye gece boyu hatırlıyor ve simsiyah geceleri böylece gözlerini kırpmadan sabahlıyor, yaşattığı bütün acılar için onu kınamıyor ve ondan vefa beklemekten hiçbir zaman usanmıyor.

Aşk duygusu en yüce histir Şefika için, Aşkın başka bir tarifi var onun nazarında. Yaratılıştan bu yana bilindiği üzere herkesin ruh ikizi vardır ve ona er ya da geç kavuşacağını biliyor. Şefika için sevgi bazen tarifi zor bir duygu halini alıyor, o ne hasrete ne arzuya benzer. Onun heyecanı ile geceleri gözlerine uyku girmiyor, ay ışığında ayla sohbet edip geceleri sabahlıyor. Onunla karşılaştığında dünyası değişir, yer ve gök genişler, melekler sanki onları bu kavuşmanın şerefine alkışlayıp çiçekler atıyormuş gibi. Bu öyle bir duygu ki sevgiliye bir an bile görmese yer ve gök o büyüklüğüyle gözünde küçülür, güneşin parlak ışığında gözüne görünen her şey kocaman bir boşluğa düşüyor. Bu duyguyla kendisi çok iyi aşına olsa bile sevgiliye beslediği duyguyu bilmesini ister ve o varken kederin, hasretin bir anlamı olmadığını söyler.

Her bir ayrılığın sonunda mutlaka kavuşmak vardır. İnsan ruh ikizini bir gün mutlaka bulur ve o ikizi bulduğunda gönlünde oluşan o kocaman boşluk doldurulacaktır.

Diyorlar: İnsanoğlu yarım yaratılmış

Arayıp bulur yarısını bir gün

Sen benim yarımımsın kalbim hissediyor

Bir gün olurum seninle bütün (İkki Yarım, Bir Bütün, 2009: 65).

Aşkta yalan ilişkinin sonunu getirir. Şefika aşkta yalanı affetmiyor, yalana karşı çok hassas bir tip olarak boy gösteriyor. O kadar hassas ki sevgiliye olan hislerini bazen hiçe sayıyor hatta onu unutmaya kadar varıyor. “Seni seviyorum” deyip te sonra yalan dolanlarla dolu bir aşka karşıdır. Tatlı tatlı yalanlarla, onun tatlı ama kurnaz bakışlarını aşk sanıyor ve bu aşkın sonunda büyük hüsrana uğruyor ve sonucu da gözyaşları oluyor. Defalarca güvenip kırıldıktan sonra artık inanmamaya, yalan aşka alet olmamaya karar veriyor, kalbinde olan aşk ateşini söndürüyor ve bir daha da bu ateşte yanıp tutuşmasına müsaade etmiyor.

Yalancı yarım, beni kandırma

Şimdi sözlerine hiç inanmam

Muhabbet ateşi söndü kalbimde

Şimdi bu şuleye tutuşup yanmam (Yalancı, 2009: 66).

Şefika için aşk sadece sevgiliye beslediği duygu değildir. Gurbetçi Şefika vatanına ve ailesine beslediği aşk ve özlem sevgiliye duyduğu aşktan bazen üstün geliyor. O biricik kızı, ilk göz ağrısı olan “Vida” için söylediği parçalarda bu aşkı açıkça ifade ediyor. Kocası Halim Yarkın da “Vida” gibi bir tatlı kızı hediye ettiği için tabii onun için ayrı bir önem taşıyor. Ayrıca Şefika’nın gürültülü hayatında her zaman yanında olup ona destek çıkması gözünde ayrı bir yere sahip kılıyor.

Vatana olan aşkını da görmezden gelemeyiz tabii. O gurbetçi şair olarak vatanının kıymetini iyi biliyor ve şu ana kadar da bu özlem, uzun yıllar süren bu hasret devam ediyor.

Şefika için tabiiat aşkın habercisidir. Tabiatta süzülen inci rüzgâr aşkın kokusunu her tarafa yayıyor. Doğadaki güneşin sıcaklığı, yem yeşil manzaralar, yer ve gökte

görülen her bir cazibeyi sevgiliye yaranmak için ayaklarının önüne seriyor. Sevgili onun gözünde dikensiz bir çiçek gibidir, ellerini yaralamaz belki güzel kokusuyla etrafa neşe saçar. O olmayınca da dikensiz gül bile acı verir ve gözüne saplanır. Ona kavuştuğunda ise karnında kelebekler uçuşur. Doğadaki varlıklar, canlılar aşk ve sevginin ayrılmaz bir bütünü olup aşk ve sevgi yaşamak için müsait bir ortam hazırlamaktadır.

2. AYRILIK

*Bağrıma, ey ayrılık dikenini! Her zaman sapanma
Ey gönül! Yüz eziyet gelse; göze başkasını alma.
Bin bela yüzlense ey can! Yardan ayrılma.
Olsa yüz bin canım al ey hicran! Lakin kılma,
Yarımı benden cüda yahut beni ondan cüda.*

“Ali Şir Nevayı”

Birbirinden uzak düşme durumu; hasret, firkat, firak, hicran anlamına gelmektedir. *Sensiz uygkuyu haram bilen için/ Ayrılık ölümün diğer ismidir.* (Cahit S. Tarancı) 2. Değişiklik Farklılık. 3. Uyuşmazlık, anlaşmazlık, muhalif olma, ihtilaf, muhalefet, mübâyenet: “Fikir ayrılığı”, “Mizac ayrılığı”. *Sizi bir aile efradı yaratmış yaradan /Kaldırın ayrılık esbabını artık arada.* (Mehmet Akif- Ö.T.S). 5. Hukuk. Evlilik beraberliğinin hâkim kararıyla belirli bir süre için kaldırılması. “*Altı ay süre ile ayrılık kararı verildi*” (Ayverdi, 2011: 241).

Ayrılık ve gurbet, hasret gibi kavramları dîvan şiirinin vazgeçilmez temalarıdır. Dîvan şairi için sevgiliden ayrı olmak gurbettir. Edebiyatımızda ayrılık duygusunu anlatmak için cüda, ayrı, ayrı düşmüş, ayrılmış ve cüdayı “ayrılık” gibi Farsça kelimeler de kullanılmıştır. Edebiyatımızda kullanılan bir başka Arapça kelime de hecrdir. Hicran “Ayrılık” unutulmaz acı, ayrılık acısı ve hicret memleketten memlekete göç etme (Yalçınkaya, 2018: 322). İnsan bir kişiden, varlıktan veya durumdan uzak olmasına ayrılık denir. Ayrılık kelimesi söz konusu olduğunda ilk önce aşk açısından ortaya çıkan ayrılığa bakılıyor. İki insanın birbirinden uzak olma hali. Yalnız bunun dışında da ayrılık duygusunu yansıtan tip ve durumlar vardır. Vatan, aile veya herhangi bir sevdiği insanından uzak kalma gibi durumlara da deniliyor (Öztürk, 2007: 89).

Dîvan edebiyatında Fırak, Firkat, Fûrkat, Hecr, Hicr, Hicran gibi sözcüklerle ifade edilmektedir. Ayrılık, âşık cephesinden dayanılması oldukça güç ve ıstırap verici bir durumdur. Ayrılığın tabii sonucu yalnızlık ve özlem, bunun da sonucu ıstıraptır. Ayrılık hissi, sevgilinin bedensel varlığının tamamından uzak olmaktan kaynaklanabileceği gibi, onun belirli bir uzvundan (Yüzü, yanağı, dudağı, saçı, dişi, vs.) ayrı olmaktan da kaynaklanabilir (Öztürk, 2007: 90).

Yukarıda bahsettiğimiz gibi ayrılık hissi sadece sevgiliden uzak olma duygusuyla sınırlı değildir. Vatandan uzak olma, aileden uzak olma vb. kavramları da içeriyor. Tasavvuf öğretisinin gayesini aşk, aşkın da içinde bulunan en özel kavram ayrılık kavramıdır, ayrılık tasavvuf terminolojisinde önemli bir yere sahiptir: Süfiler “el firak! El firak!” diyerek ayrılıktan yakınır. Salikin asli vatanı olan ruhlar âleminde ayrılıp bu âleme gelmesi, bu âlemden diğer âleme gitmek ise visaldir (Öztürk, 2007: 90).

Orhon kitabelerinden beri Türkçede ifadesine rastladığımız “Ayrılık” kavramı, daha çok ölümlü gelen bir ayrılığın ifade etmesidir. Türkçenin bu ilk yazılı metinlerinden bugüne Türkçede gurbet duygusu “Uzaklık, mesafe, ayrılık” ifade eden kelimelerle bir sırada yer almıştır (Yalçınkaya, 2018: 323).

Türk edebiyatında ve şiiriyetinde Ayrılık teması önemli yere sahiptir. Bununla ilgili birçok ünlü isimlerin eser ve şiirleri edebiyatımızı süslemektedir. Mevlana, Fuzuli, Babür Şah ve daha niceler ayrılık dediğimizde aklımıza gelen ünlü isimlerdendir.

Fuzuli, ayrılık temasını şiirlerinde en çok işlenen şairlerdendir. Bu temaya ait orijinal mazmunlar oluşturarak bu konuda büyük bir his kuvveti meydana getirmiştir.

Gamından şem-i tek yandım sabadan sorma ahvâlim

Bu ahvâli şeb-i hicran benimle yâr olandan sor (Tarlan, 1985: 327,328).

Babür şah bir diğer Türk şairi ve siyasetçisi Ayrılık kavramı ile çok aşına olup, şiirlerinde sıklıkla rastladığımız bir konudur. Ayrılık denilince onun için ilk önce Vatan’dan ayrı kalma duygusu geliyor ve daha sonra aileden ve sevgiliden ayrı kalma duyguları yer alıyor (Güzeloğlu, 2018: 540).

İvrülüp başınga iy ay kılmışam terk-i vatan

Rahm kılığl manga kim ser-geştedür min hem garip (Güzeloğlu, 2018: 540).

Çeviri: “Ey ay (gibi sevgili)! Başının etrafında dönüp vatanı terk ettim. Bu yüzden bana merhamet et ki, başım dönmüş, şaşkınım ve garibim.”

Şefika Ayrılık duygusunu çok yakından tadan ve hayatının büyük kısmını vatanı ve ailesi başta olmak üzere gurbette geçiren ve halı hazıra kadar bu duygunun devam etmesinin hasretiyle yanıyor. O çektiği acıları, hayat zorluklarını, yaşadığı stress ve ıstırapları eserlerinde mükemmel bir üslupla ifade ediyor.

Ayrılık teması da sıklıkla rastladığımız bir kavramdır. Mısraları çok anlamlı ve güzel teşbihlerle süslüyor. Ayrılıkta sevgilinin gözlerini göz önünde bulundurarak düşünüyor ve sabahın ilk ışıklarına kadar uyanık kalıyor ve parlak ayla birlikte onun gözleri hakkında konuşuyor. Ondan ayrıken onun için şarkılar besteliyor ve gözlerine hediye ediyor. Ayrılıkta solmuş çiçek gibi kalıyor.

Gece sabah olunca, gözlerini düşünürüm

Parlak ayla birlikte, gözlerini söylerim

Senin için şarkı besteleyip, gözlerini mırıldarım

Kıp-kırmızı çiçeğim, ayrılıkta solarım (Ayrılıkta Kaldırma, 2009: 29).

Sevgiliden ne kadar uzak olmasın ne kadar ayrı kalmasın sevgisi ve özlemi gün geçtikçe artıyor. Hasret ve özlem rüzgârları onu sevgilinin ayağına kadar götürüyor, kalbinde biriken hasreti, kederi ona kavuştuğunda söyleyeceğini aklında bulduruyor. Ayrılık bazen o kadar zor geliyor ki kime ve nereye kaçacağını bilmiyor.

Rüzgâr olup ayağına isteğimi saçarım

Kederli gönül derdini, yanında açarım

Senden ayrı kime, ne tarafa kaçarım?

Ayrılıkta bırakma, olmazsa ne olurum? (Ayrılıkta Kaldırma, 2009: 30).

Sevgiliden ayrılığın acısını ve o hissi anlatmak için mahirane üslup kullanıyor. Sevgili ayrıлып uzaklara yol alır ve arkasına bile bakmadan onu terk ediyor, gece gündüz gözü yaşlı onu her yerde arıyor ama ondan hiçbir eser bulamıyor ve sevgili de dönememekte ısrar ediyor, ama her şeye rağmen onu unutmuyor, ondan ayrılmıyor, hayallerinde, rüyasında hep onu görüyor, her anını onun anılarıyla dolduruyor hem gece hem gündüz sadece onu düşünüyor.

Sen ayrıldın uzağa gittin benden

Geri dönüp bana bir kere bile bakmadın

Gece- gündüz ağlayıp seni aradım

Visalin çemberini boynuma takmadın (Işıktan Yapılan Ev, 2009: 47).

Ayrılık gecelerinde onu hatırlıyor, geceler simsiyah gölgesini alıp gündüze çevirir, inci hayalleri gecenin sessizliğinde, saf ve temiz dilekleriyle birleşiyor. Ayrılığı sevginin sınavı olarak biliyor ve o da bu sınavın zorluklarına katlanarak er ya da geç bir gün kavuşacaklarına inanıyor. Eğer bu dünyada kavuşmak mümkün olmasa bile öbür dünyada kesin kavuşacaklarına inanıyor.

Ayrılığı derler, sevgi sınavı

Peki, bu sınavdan bizde geçelim

Bu dünyada kavuşmak nasip olmasa

Peki, o dünyada kavuşmayı bekleyelim (İnci Hayaller, 2009: 120).

Ayrılıkta geceler uzun ve çok yavaş geçiyor, o da şiirler yazarak kendini avutuyor. Anılarında gezerken bazen ondan ne zaman bu ayrılığın son bulup birbirlerine kavuşacağını soruyor. Sevgilisine artık bu hicranın bitmesi için ricada bulunur, ilk defa kavuştuğu sokakları tekrar gezmelerini, göğün altında sınımsız sevgi kucaklarında gezip, güneşin parlak nurundan ayrılıklardan çok uzakta bir ev inşa edip yaşamalarını öne sürüyor.

Beni terk eden sevgilim, yeter ayrılık

Gel ki visalin içinde sefa sürelim

Sonsuz göğün altında sevgi kucagında

Güneş ışığından bir ev yapalım (Işıktan Yapılan Ev, 2009: 49).

Ayrılık Şefika için sadece sevgiliden ayrı kalmak değildir o ailesinden, vatanından da ayrı kaldığı için dertli ve üzgün. O vatanından ne kadar uzak olmasın kalbi vatanı için atmadığı bir an bile yok. O uzaktan memleketinde olup bitenleri takip ediyor. Yaşanan durumları kalbiyle hissediyor ve kalp gözüyle harap olan vatanını görüp hasret gözyaşları döküyor. Bu belanın bitmesi için ellerini her zaman duaya kaldırıyor, ne zaman saadet ve huzur yıldızı oralara ışık saçar diye gecenin sabah ışıklarına kadar dilekler tutuyor.

Bozulmuş yurdumu dil gözüyle görmüşümdür

Gözüm yaşın döküp her an yürekten endişelenmişimdir

Ne zaman baht u saadet yıldızı parlar diye, her gece

Sabah oluncaya kadar naz ile göğe bakmışımdır (Vefa Mumu, 2009: 50).

3. GURBET

*Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garip bencileyin.
“Yunus Emre”*

Gurbet sözlüklerde 1. Yabancı memleket, yâd 2. Memleketinden uzak olma, vatandan ayrı yaşama hiline verdiği duygu, gariplik yabancılık: *Niçin hala gurbetin kalbimizde (Yakup K. Karaosmanoğlu)*. 3. Tasavvuf. Asıl vatani olan ruhlar âlemine göre dünya ve bu dünyada bulunma durumu: *Ben yürürüm ilden ile dost sorarım dilden dile/ Gurbette halin kim bile gel gör beni aşk neyledi (Yunus Emre)* (Averdi, 2011: 1117).

Gurbet kelimesinin anlamı şu kavramları da içine alıyor: “Göç, taşınma, nakil, hicret, muhaceret, göçebelik, becayış, sürgün, değişim, göçer, seyyah, hane berduş, nakl-i mekân gibi anlamlarını da içine alıyor Madde ve manadan oluşan insanoğlu gurbeti de madde ve mana âleminde yaşamıştır. Bu yüzden gurbet kavramı iki ana eksene değerlendirir. Maddi gurbet bireyin bir süreliğine bulunduğu yerden ayrılması, manevi gurbet ise gerçek dünyada ruhun kendini mahkûm hissetmesi sonucu bilinmeyen alanlara kaçışını ortaya koymuştur (Şahin, 2015: 25,26,27).

Gurbet, insanoğlunun yakından tanıdığı belli başlı duygulardan biridir. İnsan yaradılışının özünde var olan bu duygu, tüm dünya edebiyatlarında olduğu üzere Türk edebiyatında da önemli bir temel motif olarak ilk edebî metinlerden bugüne kadar çeşitli şekillerde ve farklı kelimelerle işlenmiştir. Sadece bu kelimelerin tespiti bile edebiyatımızda bu kelimelerle oluşturulan gurbet duygusunun yaygınlığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Klasik edebiyatımıza gurbet temasını merkez alarak bakıldığında büyük bir zenginlikle karşılaşılır. Eski edebiyatımızda gurbet üç temel çerçevede karşımıza çıkmaktadır; 1. Sevgiliden uzak düşme duygusu, 2. Ulûhiyetten

ayrılığın yarattığı gurbet duygusu, 3. Vatandan ayrı kalmanın yarattığı gurbet duygusu. Edebiyatımızda gurbet, her üç şekilde de büyük ölçüde işlenmiştir (Yalçınkaya, 2018: 323,324).

Dîvan edebiyatında sevgiliden ayrılık gurbettir. Âşık da bu nedenle sevgilisi uğruna evinden barkından “Hanüman”dan ayrılmış, hatta canından bile vazgeçmiş kimsedir, yani gariptir. Onun garipliği, ayrılıkla arkadaş olması ve bir ayrılık vadisinde (Vadi-i Hecr) dolaşmasındandır. Süfilere göre gurbet aslı vatanımız olan ruhlar âleminden uzak olmamızdır. Bu dünyaya geçici olarak gelmişizdir ve her an asıl vatanımızı olan ruhlar âlemini özleriz (AKMB, 2001: 107).

Türk kültürü ile gurbet kavramı arasında çok yakın bir ilişki vardır. Remzi Oğuz Arık, Türk ve gurbet kavramı arasındaki ilişkiyi şöyle izah etmektedir: “*Gurbet, galiba bizim Orta Asya’dan gelirken edindiğimiz, henüz dindiremediğimiz bir sızıdır. Anadolu’ya gelirken arkada ne kadar çok medeniyet, devlet, yurt, hatıra, sevinç ve eziyet bıraktık! Göçebelikten, yerleşmiş milletler haline geçtiğimiz, çadırlarımızdan saraylara, tabiatın her yerde hazır, her yerde görünen kuvvetlerine tapmaktan büyük mabetlere geçerken hep gurbetteydik* (Şahin, 2015: 25).

Gurbet teması Türk halk edebiyatında ve Türk şiirinde sıklıkla rastladığımız bir konudur. Gurbet duygusuyla Türk şiiriyetinin ve edebiyatının aşına isimleri yakından aşınadır.

Gurbet ve göçmenlik denilince Afganistan halkı en çok gurbete aşına olan milletlerin en başında gelir. 1980’lerde başlayan göç dalgası günümüze kadar devam etmekte olup ve her gün gurbete mahkûm olanların sayısı gittikçe artıyor. Gurbet belası sadece sıradan insanlara sınırlı kalmayıp ün kazanan, halkın içinde maddi ve manevi değerleri olan birçok yazar, şair, gazeteci, araştırmacılar da gurbet yolunu tutmaya mecbur kaldılar. Şefika Yarkın da bunlardan birisidir. Gurbet ile alakalı şiirleri sadece vatanına mahsus olmayıp aileden de ayrı düştüğünü anları da içeriyor.

Şefika daha önce ülke dışına çıkmışlığı olsa bile hepsi çok kısa ve en fazla kaç gün süren ilmi seferlerle sınırlı kalmıştır. Gitmek ve kalmak arasında birini seçmek için çok az fırsatı olan Şefika düşünmeye fırsat bulamıyor ve geleceği için gitmeyi tercih ediyor. Gözleri yaşlı giderken hüznün içinde kendi kendine düşünüyor, eğer her şeyini bırakıp gitse bedeni onunla gitse bile kalbi vatanında kalıyor. Hem vatani ardında kalıyor hem de çok sevdiği, saydığı insanları geride kalıyor. Bütün maddi ve manevi

varlığı, devleti ve bahtı, sevdiği aile fertleri vatanda kalıyor. Ne kadar çaba göstermesin bir sonuç alamıyor ve varını yokunu arkasında bırakıp ülkeyi terk etmeye mecbur kalıyor.

Baş alıp gitsem vatandan, yaralı kalbim kalır

Hem vatan arkamda kalır hem vatandaşım kalır

Varım yokum, devletim bahtım, vatan koynundadır

Nereye yüz çevirsem, vatanda varım ile yokum kalır (İz, 2009: 96).

Afganistan'da savaş sebebi olan Taliban örgütü kadınların okullara gidip edidim almalarına, sokaklarda tek başlarına dolaşmasına, açık saçık giyinmelerine, dışarıda çalışmalarına kesinlikle razı olmayıp engel olan bir toplum olarak kendilerini tanıttılar. Şefika o zamanlar hem ev hanımı hem çalışan biri olarak o dönemlerde devletin önemli idaresinde sorumlusuydu. O ölmekten ziyade öldükten sonra annesinin gözünden akacak gözyaşlarını düşünüyor, eğer gitmezse kadınların çalışmasına engel olan örgüt tarafından rüzgâr gibi savrulacağını biliyordu.

Şefika ailesi başta olmak üzere bütün maddi ve manevi varlığını kaybetse dâhi ve gurbetin bütün risk ve tehlikelerini göz önünde bulundurarak her şeyi bırakıp geliyor bu yolda canından bile olsa yazdığı ölümsüz eserlerin ondan yadigâr kalacağını yüreğini teselli ediyor.

Gitmesem düşmen benim kanım döker, gitsem eğer

Gözyaşı, dil kanı ile çaresiz annem kalır

Gitti elimden bugün eğer malım, mülküm evim, barkım

Şükür ki benden eser işbu şiirlerim kalır (İz, 2009: 96).

Kısmet Şefika'yı yüz binlerce gurbetçi insanı gibi gurbete mahkûm ediyor, evinden barkından ayrı kalıyor. Vatanını terk ettikten sonra vatanın ne kadar kıymetli olduğunun farkına varıyor. Gurbet ateşi onu sıcak yuvasından çıkarıp yaban ellere sürgün edildiğinde vatan onun bedeninde ruh gibi koparılması imkânsız bir parça olduğunun farkına varıyor.

Kısmet etti beni Afganistan'ımdan ayrı

Attı gurbette, kıldı evim barkımdan ayrı

Terk edip çıktım vatandan, işbu sır oldu açık

Ki vatanmış cisim ve canım oldu canımdan ayrı (Ayrılık Şikâyeti, 2009: 23).

Şefika Afganistan sınırları içinde ve dışında çok saygı duyulan ve herkes tarafından sevilen bir şair olarak tanınıyor, herkes onu sever, sayar, yaptığı çalışmalarla anar ama yat ellerde bunların hiç birisini görmüyor ve herkes ona sıradan biri olarak biliyor ve o eski saygı ve hürmetten eser bulamıyor.

Öz vatanda ünlü idim, hem sevimli, saygılı

Yaban yurt etti beni nam-u nişanımdan ayrı (Ayrılık Şikâyeti, 2009: 24).

Gurbet zorluklarını hiçbir zaman tatmaym ve zorluklarıyla aşına olmayan Şefika aniden gurbete mahkûm olup sıcak yuvasından uzakta kalınca gurbetin ne kadar ıstıraplı dayanması zor bir durum olduğunu ve şimdi gurbetçi kuşların her mevsimde yuvalarını terk edip faklı yerlere göç ettiğinde çektiği azapları ve acıları daha çok iyi anladığının farkına varıyor.

Gurbetteyken hiçbir şeyden tat- tuz alamayan Şefika çok üzgün ve yaban kimseler ona ne kadar iyilik yapmaya çalışmasınlar, gönlünü hoş tutmaya çalışmasın onların yaptıklarını gerçekçi bulmuyor ve sanki ona kötülük yapıyormuş gibi geliyor.

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin

Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı.

Özgeler ben âcize yüz Mehribanlık etseler

Gözüküyor bana sitem gibi, sevgilimden ayrı (Ayrılık Şikâyeti, 2009: 24).

Şefika savaş yıllarını hiçbir zaman unutmuyor ve her zaman hasretle, üzüntüyle anıyor. Savaşın verdiği hasar ve zararların had hesabı yoktur. Vatanı savaşlar sonrası bir harabeye dönüşmüş ama yine de o harabe vatanına olan sevgisi hiçbir zaman eksilmiyor ve aksine daha fazla artıyor ve gurbette karşılaştığı olaylar, durumlar onu harabe olsa bile kendini vatanı gibi yerin bulunamayacağını farkına varıyor.

Harap vatanım gibi başka bir harabe bulunmaz

Harap vatanımda bana hiç yuva bulunmaz (Bulunmaz, 2009: 38).

Şefika savaş sonucu yıllarca gece gündüz demeden çalışarak yazdığı birçok eser, şiir, makale ve edebî çalışmalarlarıyla ilgili yazıları talihsizce kaybediyor ve kendi dikkatsizliğinden yılların meyvesi bir anda elinden kayıp gidiyor. Ama umutsuzluğa kapılmıyor daha çok çalışarak tekrardan daha iyilerini yazmayı başarıyor.

Şefika ailesine aşırı düşkün bir tip olarak şiirlerinde boy gösteriyor ve her zaman ailesini düşünmeden edemiyor. O sadece yılların meyvesi olan eserlerini değil annesi ve babasını da düşünüyor ve onların tekrar gelmeyecek olan varlıklar olarak biliyor ve bir daha göremeyeceği korkusunu her an ensesinde taşıyor.

Her ne kaybolursa bulunur çaba ile ama

Dünyada fakat baba ile anne bulunmaz (Bulunmaz, 2009: 38).

Tüm bu zorluklara rağmen bir gün bunların hepsinin biteceğine inanıyor ve hiçbir zaman umudunu kaybetmiyor. Gurbette yaşayan diğer vatandaşlarına sesleniyor, onların derdini kendi derdi biliyor ve iyi günlerin geleceğini hatırlatıyor. Gurbet derdine yanıp tutuşan tek benim diyen kişilere onlar gibi yüzlerce, binlerce insanın aynı derdi paylaştığını hatırlatıyor.

Şefika hem gerçek hayatta hemde şiirlerinde kendinden olgun bir kişilik ortaya koyuyor. Gurbetçilere seslenerek hiçbir zaman kendilerini yalnız hissetmemelerini ve her zaman onların yanında olup dertleşmek isteyenler için her zaman müsait olduğunu içtenlikle dile getiriyor.

Derdime hemdert yoktur deme

Bulunur derttaşın, dert etme

Gurbet içinde dildaşın olmazsa

Ben olayım dildaşın dert etme (Dert Etme, 2009: 53).

Hoşgörülü ve iyimserlikle her zaman kendini teselli ediyor, bugün ülkede savaş olup herkesin Per perişan olduğunu ve kimsenin bu durumdan memnun olmadığını dile getiriyor. Ama yarınların çok aydınlıklarla beraber geleceğinin altını çiziyor. Bugün savaş ateşi ile boğuşan ülkenin böyle kalmayıp barış ve huzurun geri döneceğini ve bütün gurbetçilerin evlerine döneceği ifade ediyor.

Sararıp kalsa gülistanın bugün

Yarın bahar olacak sonbaharın, gam yeme

Yurdunda şu an eğer olsa savaş

Geri döner barış ve huzurun, gam yeme (Dert Etme, 2009: 54).

4. PİŞMANLIK

Pişman sözlüğü “Amid Farsça” sözlüğünde Peşim kelimesi kökünden geliyor: “Yaptığı bir işten utanç duymak ve bir daha tekrarlanmasını istememek” anlamına gelmektedir (Amid, 2010: 292). Pişmanlık kavramını ifade eden bir değer sözcük “Nedamet” sözcüğüdür: Peşmanlık duymak, yaptığına üzülme. Anlamına gelmektedir (Amid, 2010: 1015). Osmanlıca sözlüğünde Peşiman: Nedamet getirmiş, nadim, aynı zamanda Peşmanlık: nedamet, idemlik: “Pişmanlık faide etmez”; son pişmanlık: tamiri na-kabil bir iş için çekilen faidesiz nedamet” gibi anlamlarıyla ifade edilmektedir (Gündoğdu vd. 2018: 280). Türkçe sözlüğünde ise Pişmanlık: Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenemeyip hayıflanma, pişman olma, nedamet, anlamına gelmektedir (Ayverdi, 2011: 2545).

“Pişmanlık” kelimesi Farsça dilinden Türk diline geçmiş bir kelimedir. Etimolojik olarak kelimenin kökü Sanskritçeye dayanır. “Pişman” sözcüğü bir şeyi arkasından anlama, öğrenme manalarına gelir. İnsanoğlu genellikle bir davranışı sergiledikten sonra yaptıklarına bakar, analiz eder ve yanlış olup olmadığına karar verir (Schopenhauer, 2014’den akt. Arıcı, 2015: 7).

İslam düşüncesinde pişmanlıkla ilgi birçok görüşler vardır. Ebul Hüzeyl’a göre her birey tarafından farklı hissedilen bir duygu olduğunu söylemiştir. Ona göre her birey yaptığı işten pişmanlık duyar. Ebu Haşim ise pişmanlığı itikada bağlar, kişinin yaptığı işin zararlı olduğuna kanaat etmesidir (Arıcı, 2015: 9). Gazali, pişmanlık duygusunun kişinin yaptığı hatanın zararını anlamasıyla, kulun Allah arasında perde olduğunu ve ilişkinin kötüye gitmesinin farkına varmasıyla kalpte oluşan bir üzüntü, bir acı hissi olduğunu ifade eder. Pişmanlık duygusu sadece kişinin kendine ya da topluma karşı yapmış olduğu yanlışlıklar sonucu ortaya çıkmaz. Kulun Allah’ın emirlerinin dışına çıkarak yaptığı hata ve günahlar da pişmanlık vesilesidir. Hz. Peygamber (Sa.) “Pişmanlık Tövbedir” deyip pişmanlığa farklı bir bakış açısı getirmiştir. Birçok tanımı olmakla birlikte tövbe, geçmişte yapılan hatalara pişman olup gelecekte o hataları yapmamakta kararlı olmaktır (Arıcı, 2015: 9,10). Aynı zamanda kuran’da pişmanlık bahsi geçerken insanın üzerinde epeyce durulmuştur. Sonuç olarak her bir imtihanın sonunda insan ve cinlere seçme ve irade seçeneği verildiği için pişmanlık duyma duygusu yaşaması muhtemeldir (Erenay, 2020: 180).

Pişmanlık hayatın her aşamasında karşımıza çıkıyor, bir olaydan sonra gelen üzüntü, hoş olmama durumları ve hayatımızın her alanını etkileyecek bir duygudur. Zeelenberg ve Pieters'a göre Pişman olma duygusu yedi yaşlarda başladığını öne sürüyor (Özdemir, Düzgüner, 2020: 505). Pişmanlık kavramı birkaç türde olarak gösterilmektedir. “Engin (2011) pişmanlığı üç kısımda incelemiştir. Zamana göre pişmanlık, geçmişe yönelik pişmanlık ve geleceği etkileyen pişmanlık olarak ele alınmıştır” (Engin, 2011 akt Özdemir, Düzgüner, 2020: 506).

Pişmanlık kavramı Türk edebiyatında eserlerde epeyce konu olan bir kavramdır. Babür şah başına geldiği havadislerden dolayı tam bir gurbet, hicran ve pişmanlık kavramlarıyla büyüyen birey olarak karşımıza çıkıyor. Babür Şah Hint'e gurbetçi olduktan sonra eski günleri yâd edip pişmanlığa kapıldığını bu dörtlükte izah ediyor.

Tali yokı canımgâ belalıg boldı

Her işni ki eyledim hatalıg boldı

Öz yerni koyup Hind sarı yüzlendim

Ya Rab niteyim ni yüz karalıg boldı (Güzeloğlu, 2018: 547).

İzah: Talihin yokluğu canıma bela oldu, yaptığım her iş hatalı oldu. Kendi yerimi yurdunu bırakıp Hind'e doğru yüz tuttum. Yâ Rab! Ne yapayım ki bu (durum) yüz karartan oldu.”

Bazen bu pişmanlık vatanı ile sınırlı kalmıyor ve sevgiliden de pişmanlık duygusunu yaşadığı görülmektedir:

Hicr öltürdi mini anglaşam irdi munça

Dostlar yardım ayrılmas idim ölgünce (Güzeloğlu, 2018: 548).

“Dostlar, ayrılık beni öldürdü. Böyle olduğunu anlasaydım ölünceye kadar yardan ayrılmazdım”.

Şefika gurbet yolunu aldıktan sonra varını yokunu geride bırakıp yeni bir hayat sürdürmeye başlıyor ama aklı hep memleketinde, geride bıraktığı babası ve annesinde, onları bir an olsun unutmuyor. O dönemin zor şartlarından dolayı annesi ve babasından halinden haber almak için zaman el verişli olmuyor. Ona rağmen annesi ne kadar uzak olmasın hep aklında yaşıyor. Yaşlı annesini doya doya göremediği, hizmetinde bulunamadığı için perişan ve çok pişmandır. Bazen durumundan haberdar olup bazen de

olmayan Şefika annesinden bu nahoş durum için özür diliyor. Bu zor günlerde yanında bulunmadığı için ona kırgın olmamasını temmenni ediyor.

Affet beni affet, anneciğim

Halini eğer soramazsam

Küsmeye benden, eğer

Derdine merhem olamazsam (Anneciğim, 2009: 69).

Şefika'nın şiirlerinde pişmanlık duygusu gurbet duygusuyla hep yanyana gelmiştir. Gurbet günleri yeni başlamış ama annesi hep yolunu gözler ve bir an önce dönmesini bekler ve o yüzden ıstıraplarla boğuşur. Şefika gurbet ellere yabancı, kimsesi yok, çok sevdiği ailesi uzakta ama annesiyle beraber geçirdiği güzel günleri hatırlayarak gurbetin kara gecelerini aydınlatmaya çalışıyor ve annesini böylelikle teselli ediyor.

Yolumu çok bekleme

Benim için çekme ıstırap

Karanlık anlarda, anneciğim

Hatıralarıdır bana bir güneş (Anneciğim, 2009: 69).

Şefika'nın bu yolculuğu çok zorluk ve sıkıntılardan dolu bir yolculuktur. Aradan aylar geçmiş, yaban ellerde günleri perişanlıkla geçiyor, maddi ve manevi zorluklarla beraberdir. Ama bütün bu zorluklara sessiz sedasız katlanıyor ve tek isteği de tekrar annesine kavuşmaktır.

Aylardır senden uzaktayım

Şehirleri gezip her taraf

Acı ve dertlere razıyım

Eğer olursan anneciğim sağ (Anneciğim, 2009: 70).

Ev işleriyle ve çoluk çocuklarıyla meşgul olup bazen annesinin halı hatırını soramıyor ve her zaman başı dertte, annesinden uzak olmasından hep pişmanlık duygusunu yaşıyor.

Ev bark, işlerinden

Her zamandır başımda bela

Üzülme kızım uzakta diye

Gönlüm senden olmayacaktır ayrı (Anneciğim, 2009: 70).

Kalabalığın içinde tek başına kalan Şefika umudunu kaybetmiyor, annesiyle geçirdiği sevgi ve şefkat dolu günler güneş gibi yoluna ışık saçıyor, ama yalnızlıkta annesini düşünerek hüngür hüngür ağlıyor.

Kalabalık içinde kalsam, anneciğim

Sevgin olur benim güneşim

Yalnızlıkta derdin aklıma gelip

“Gözlerimden damlıyor yaşıam” (Anneciğim, 2009: 70).

Gurbette alışmış yine eski o güzel günlerine dönemeye başlıyor; başarıları, ünü, şansı, sevinç dolu hayatı geri döndüğünde ara sıra annesini ihmal ediyor sonra ihmal ettiği günleri hatırlayarak pişmanlık gözyaşlarına boğuluyor.

Baht güneşi bana gülüp baktığında

Şan ve şöhret boynuma gül taktığında

Tatlı hayat gönlüme hoş geldiğinde

Niye, sizi hatırlamadım, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 93).

Geride bıraktığı servetini, malını, mülkünü geri kazanıyor, işleri yoluna gidip eş dostları her zaman yanında, her konuda destek çıkıyor, kaybettiği değeri geri kazanıyor ama annesi bu güzel günlerinde yanında olmadığı için pişmanlık yaşıyor.

Mal-devletim sayısız fazla olduğunda

Eş dostlar bana destek çıktığında

Sevip, sevmekte sefa sürdüğümde

Niye sizi hatırlamadım, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 93).

İlim ehli içinde ün kazanıyor türlü türlü ilmi çalışmalara imza atıyor ve yaptığı çalışmalarla kendine gurur duyuyor ama yine annesini hatırlamak aklına gelmiyor.

Bilim- fen içinde nam kazandığımda

Türlü başarılarından sevindiğimde

Dünya avcumda diye, inandığımda

Sizi niye hatırlamadım, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 94).

Hayat şartları her zaman değişiyor iyi günleri geride kalıyor ve kötü günleri başlıyor. Yaban ellerde güzelliği, gençliği gidiyor. Ününü kaybedince, sıkıntılar dört bir yandan etrafını sarınca, belalar başından eksilmeyince, gurbette fakirlik ve perişanlık zor durumlara sokulunca o zaman annesini hatırlıyor.

Başıma bela-ıstıraplar yığıldı

Ayağıma taş-dikenler saplandı

Yoksulluk ve gurbet yüreğimi deldi

O zaman sizi hatırladım anneciğim! (Niye Hatırlamadım?, 2009: 94).

Annesinin hayatının son demlerinde yanında olamıyor, son bakışlarına doyamıyor, ondan bu kadar uzakta olduğu için af bile dileyemiyor, hayattayken değerini bilemiyor, zamanında ona hizmet edemiyor, annesini kaybettikten sonra sıkıntılardan kurtulamıyor, af bile dileyemediği için çok üzgün.

Varlığında, değerini bilmedim

Zamanında size hizmet etmedim

Ayrıldım sizden ayrılmadım gamdan

Affeder misiniz kızınızı, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 95).

Annesinin son zamanlarında yanında olamıyor, annesi gurbette hayatını kaybediyor. Mezarı bile uzakta kalıyor ve zor şartlardan dolayı gidemediği için pişmanlık duyuyor. Ama bundan sonra artık onu sadece rüyalarında göreceğinin düşüncesi onu hasret gözyaşlarına boğuyor.

Mezarınız uzakta, gidemiyorum

Ona gözyaşım gülünü dökemiyorum

Bu dert-hasretlere dayanamıyorum

Affeder misiniz kızınızı, anneciğim? (Niye Hatırlamadım?, 2009: 95).

5. AİLE

Aileyi tam olarak kimin tarafından ortaya getirildiği konusunda herhangi bir fikir yoktur. Aile müşterek bir atanın soyundan gelen ya akraba gurubunu oluşturan fertlere deniliyor (Aybey vd, 2017: 1).

Osmanlı sözlüğünde Aile anlamını ifade etmek için birkaç sözcük bulunmaktadır. 1. Aile “عائله” kelimesi idare ve iaşeleri bir adama ait olan zevce ve evlat ebeveyn ve sair eşhas, mecmuu, familya, hanedan, iyal gibi anlamları verilmektedir. Aile kavramını ifade etmek için kullanılan bir başka sözcük ise “Familia” sözlüğüdür ve “haneden, dudman, zevce, karı gibi ifadelerle açıklanmıştır. 2. Hanedan: Büyük sülale, asil ve büyük aile, bir yerde hanesi maruf ve misafirlere açık mükrim ve asil adam anlamına gelmektedir (Gündoğdu, vd 2018: 448,718,761).

Evlilik kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik (TDK).

Aile başka bir tabirle Türkçe sözlüklerde Aynı evde yaşayan en küçüğü karı, kocadan daha geniş anne, baba, çocuk, akraba ve yakınlardan meydana gelen topluluk veya ev halkı anlamına gelmektedir. Aynı soydan gelenlerin bütünü sülale, kan bağı ve evlenmeler yoluyla birbirine bağlı olanların meydana getirdiği topluluk. Kan bağı yerine manevi bağ, amaç ve düşünce birliği olan topluluk olarak geçiyor (Ayverdi, 2011: 63).

Toplum hayatının olmazsa olmazı olan Aile, evlilikle bir araya gelmiş, bir çatı altında toplanan topluluk olarak tanımlanmaktadır. Yaratılıştan bu yana, toplum açısından en önemli kurumlardan biri olarak biliniyor Aile kurumu. Aile kurumu kenid bütünlüğü içinde çeşitli yapılara sahiptir ki tarihi seyri içinde faklı olay ve değişimlerden etkilenmiştir (Aybey, 2017: 21, 23).

Çekirdek aile, geniş aile veya geleneksel aile gibi çeşitli aile tipi vardır. Çekirdek aile ve geniş aile en yaygın aile tipleri olarak sınıflandırılmaktadır. Aile duygusal bir yapıya dayanmakla birlikte dünyaca bir özelliği taşımaktadır o yüzden aile içindeki her üyenin kendine özel görevi vardır (Bayhan, 2019: 5,6). Toplumun çekirdeğini oluşturan aile yıllarca akademisyenler ve bilim adamları tarafından ilgi odağı olup ilk defa hukuk alanında çalışmalar yapıp daha sonra birçok sosyal alanların ilgi konusu olmuştur (Ermez, 2020: 16).

Semavi dinlerde Aile kavramına genişçe yer verilmiştir. Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta tipki İslam dini gibi aile'yi yüceltiyor, aile kurulması için evliliğin

olmasını şart biliyor. Aynı zamanda Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta aile kavramı bir dini yapı olarak yansıtılıyor. İslam'da ise aile olmak bir kadın ve erkeğin yalnızlıktan kurtarıp ikisinde huzura kavuşuracağını ifade ediyordur (Aybey, 2017: 63,67,70). İslam, aileyi kişinin içinde huzur ve sevgi bulunduğu ortam olarak görmektedir. Gerçekten'de aile insanın huzur bulunduğu ve türlü günahlardan uzaklaştıran bir vesile olarak biliniyor. Allah teala Rum süresinde “İçinizde kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda muhabbet ve rahmet oluşturması, onun varlığının belgelerindedir. Bunda düşünen insanlar için dersler vardır”, buyurmaktadır (Sakaoğlu, vd. 2015: 29).

Türk toplumunda evlilik, anne, baba gibi aile ile alakalı unsurlar hiçbir toplumda önemsenmemiştir. Türk toplumunda devlet ve vatan gibi kavramlar anne ve baba ile bağlanarak “Ana Vatan”, “Devlet Baba” gibi ifadeler kullanılmaktadır (Başer, 1990'dan akt. Sakaoğlu, vd. 2015: 13).

Aile Şefika Yarkın'ın hayatında ne kadar önemli ve etkili rol oynuyor ve bu duyguyu şiirlerine taşıyor. Aile kavramına çok saygı duyuyor ve çoğu zaman ailesine vakit ayırıyor. Eşi ve aynı zamanda kendisi gibi usta yazar olan Halim Yarkın ailesinin çok önemli ferdi olarak her zaman yanında olur ve her kararının arkasında durur. Şüphesiz Şefika'nın bu konumlara gelmesinde eşinin payını ve desteklerini saymamak haksızlık olur. O eşine her fırsatta teşekkür ediyor “Beyim, sizi niye seviyorum?” adlı şiirinde ele aldığı mısralarda güzel iltifatlarla onun her zaman yanında olduğu için teşekkür ediyor.

Siz, Emir Timur ya Babür değilsiniz

Ta ki beni altın tahtlara oturtup

Mülkünüzün sahibi yapsanız (Beyim, Sizi Niye Seviyorum?, 2009: 113).

Eşi onun çok sevdiğini biliyor bu yüzden sevgisini ifade etmek için çok çaba göstermesine gerek olmadığını ve onun iç güzelliğinin bunların çok daha üstünde olduğunu dile getiriyor. Onun inci sesi kulağına hoş gelir, güven ve inanc gözlerinden fışkırıyor, onun varlığı zamanın bütün streslerini gideriyor.

Sesiniz öylesine rahatlayıcı ve mülayim

Ki taşmış öfke bile ona akraba olur

Gözlerinizde o kadar soluk ve inanç var

Ki bir bakışta bütün vücudumdan

Dönemin streslerini gideriyor (Beyim, Sizi Niye Seviyorum?, 2009: 115).

Annelik duygusu Şefika'nın hayatına yeni bir renk katıyor. Bu duygusu onun için bir çocuğu büyütmekten fazlasıdır. Şefika'nın bu duyguları ilk defa hissettiren ilk göz ağrısı olan kızı "Vida" dünyaya geldikten sonra hayatı bir başka değişiyor. Vidaya olan sevgisi ve aşkı bir başkaca. Ona ilk defa annelik duygusunu yaşattığı için her anı sevinçlerle dolu. Daha sonra yine çocuk sahibi olsa bile Vida'nın dünyaya gelme duygusu kadar olamıyor.

Vida çok sevimli bir kız olarak Şefika'nın hayatına neşe katıyor. Yanakları her güldüğünde çiçek gibi açılıyor, kuşların bile söylemediği güzel melodiyi onun hoş seslerinde buluyor. Sabahları uyanırken onun tatlı mırıldamalarıyla uyanıyor. Bakışları o kadar güzel ki sanki güneş nurunu her tarafa saçmış gibi.

Bahçede gül açılmamış

Bu senin yanakların

Kuşlar da şakımamış

Bu senin neşeli sesin

Sabahları Seher olmamış

Bu senin, tebessümün

Güneş ışık saçmamış

Bu gözün, bakışların (Canlı Gazel, 2009: 57).

Vidanın hayatında yüz veren hadiseler Şefika'yı doğrudan ilgilendiriyor. O Vidanın ilk defa varlığını karnında hissettiği andan bu yana dünyaya geldiğinde ilk ağlaması, ilk göz göze geldikleri, ilk gülüşü, ilk defa minik elleriyle yüzüne dokunması, ilk adımları attığında koşup kendini Şefika'nın kucağında atması ve ilk defa dile gelip "Anne" demesiyle birlikte annelik duygusunu Şefika'nın yüreğinde uyandırdığında kendine büyük bir lütuf olarak görüyor. Aradan yıllar ve aylar geçiyor ve minik Vida gözünün önünde büyüyor. Yıllar boyunca her gece masallar anlatıp uyutuyor ve her sabah tatlı öpücüklerle uyandırıyor. Sabahları gözlerini açtığında gözleri parlıyor.

Onunlayken zamanın nasıl geçtiğini bilmiyor ve hızla akıp giden yıllarını, paha biçilmeyen ömrünün nasıl geçtiğini hissedemiyor. Onunla o kadar mutlu, bahtlı ki

kedere, ayrılığa, streslere, gurbete yabancı oluyor. Aradan yıllar geçiyor ve Vida evlenme çağına geliyor, Şefika'nın gözünde çiçekler gibi güzelleşiyor, bahtını, sevgilisini bulmuş. Artık onu yeni bir hayat bekliyor ve o parlayan güneş artık Şefika'nın evinden göç edip başka bir eve taşınmak üzeredir. Tabi o bu ayrılıkların en tatlısı olarak görüyor. “Baht” denilen kismetin onları birbirinden ayırdığını ve ayrılık rüzgârı ikisini de gözyaşlarına boğuyor. Vidanın bahtlı olması için yaşlar döküyor, solmayı Vidanın güller gibi açılması için kabulleniyor.

Vidayı bu yaşa kadar kimseye, yere, göğe, gence, yaşlıya güvenmeyen Şefika “Ay Bek” a güvenerek teslim edeceğini ifade ediyor.

Ben, seni güvenmezdim

Yer ve gök, yaşlı- gence

Güvenip teslim ediyorum

“Ay bek” adlı güneşe (Mutluluk Şarkısı, 2009: 108).

Biricik kızı Vidayı her mısradaki “Biricik Kızım” demekten doymuyor ve her fırsatta Vidanın ne kadar değerli ve kıymetli olduğunu dile getiriyor. Kendi elleriyle uğurlarken yine “Biricik Kızım” ifadesini kullanarak çok içtenlikle baht ve saadet diliyor. Kulağına “Ay Bek” e sadık ve her zaman yanında olup hayat basamaklarını usanmadan, yorulmadan basmalarını söylüyor.

Biricik kızım, Vida can

İlahi, bahtlı ol

Ay bek can'a her zaman

Sevgili güzel yar ol (Mutluluk Şarkısı, 2009: 108).

6. ŞİKÂYET

*Dost ilgisiz, felek merhâmentsiz, dünya sükûnetsiz
Dert çok, dert ortağı yok düşman güçlü, talih zayıf
Ümit gölgesi kayıp, arzunun güneşi sıcak
Düşkünlüğün mertebesi yüksek, tedbirin derecesi alçak
Ben vuslat ülkesinin garibiyim, yol kargaşa ve hile dolu
Ben saf gönüllü bir adamım, dünya nakş ve büyü dolu
“Fuzuli”*

Şikâyet TDK sözlüğüne göre bir hoşnutsuzluğu belirten söz ya da yazı; yakınma, sızlanma anlamına gelmektedir. Türkçe sözlüklerinde durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma, ya da Bir kimsenin yaptığı haksız veya kötü işleri yazılı veya sözlü olarak bildirip çaresine bakılmasını isteme anlamlarına da gelmektedir (Ayberdi, 2011: 2991).

Osmanlı sözlüklerinde kendi halinden veya başına gelen bir dert ve acıdan izharı telehhüf etme. Bir diğer tabirle birinden hoşnutsuzluk gösterip aleyhinde idare i lisan etmek. Birinin vaki olan haksızlık ve tecavüzatını dermiyan ederek aleyhinde dava etmek anlamlarına gelmektedir (Gündoğdu, vd. 2018: 612).

Türk edebiyatında Şikâyet kavramını geniş anlamda Şikâyet-name eserlerinde bulmak mümkündür. Şikâyet name dediğimizde felekten, dünyadan, zamandan, kader, aşk, ayrılık gibi konular öne çıkar (Karavelioğlu, 2010: 133).

“Şikâyet nitelik bakımından gerçek şikâyet ve zahiri şikâyet olmak üzere ikiye ayrılır. Gerçek şikâyet, insanın canını yaktığı maddi ve manevi zarar getiren durumdan veya kişiden olan gerçek bir yakınısın ifade ettiği şikâyettir. Zahiri şikâyet ise gerçek olmayan yalnız ilk bakışta varmış gibi görünen şikâyet türüdür” (Öztürk, 2007: 18,20).

Türk edebiyatının en güzide isimlerinden biri olan Fuzuli Şikâyet konulu birçok şiiri bulunmaktadır, bununla birlikte Şikâyet- name adlı eseri de bulunmaktadır. Eserinde felekten, aşktan, zamandan, zamaneden şikâyet konulu birçok şiiri parçaları bulunmaktadır.

Örnek:

Rüzgârım buldu devran-ı felekten inkılap

Kan içer oldum ayağın çekti bezmümden şarap (Tarlan, 1985: 133).

Şefika aşkı tasvir ve tasavvur etmek için mahirane üsluplar kullanıyor. Sevgiliden çektiği azapları münasip teşbih ve kinayelerle mısraları süslüyor. Sevgili eğer gerçekten âşık ise sevgilisine cefayı reva görmediğini, şefkat ve sevgiyi unutup vefasızlığın yolunu tutmayacağını hatırlatıyor. Sevgili olmanın şartı bazen dua etmek bazen ise nazlanmak olduğunu onun gibi sadece nazlanmak ve azap vermek olmadığını altını çiziyor.

Yar eğer yar ise, yara cefa yapmazdır

İyiliği unutup, vefayı terk etmezdir

Aşkın şivesidir bazen dua, bazen naz

Onun gibi, ömür boyu bizi bitirmezdir (Kavuşma İsteği, 2009: 25).

Sevgilinin ilgisizliğinden şikâyetçi, onun ağzından çıkan küçük bir söz bile bütün dertlerine ilaçtır, ama o bir sözü bile fazla görüyor. Verdiği azapların, özlemin dozunu artırıyor ama derman olmuyor. Ona acıyı tattırmak için her defasında yeni bir yöntem, yeni bir yol buluyor, iki dünyada onun kalbi ona kavuşmak ister ama sevgili bu dileğini hiç icabet etmiyor. Bu yaptığı zulümlerden dolayı Allah'ın kullarından utanıp Allah'ın kendisinden utanmadığı hatırlatıyor.

Gerçi Şirin sözü derdime ilaçtır ama

Yar çok dert verip hiç derman kılmazdır.

Her zaman yeni cefa yolu seçer, ne yapayım?

Kullarından utanıp, Allahtan korkmazdır (Kavuşma İsteği, 2009: 26).

Şikâyet temalı şiirleri sadece sevgiliyle sınırlı kalmıyor belki hayat zorluklarından baş edemeyip isyan ettiği yerler oluyor. Hayat onu hiç aşına olmadığı durumlarla tanıştırıyor, yere düşen yapraklar misali her tarafa savuruyor. Çark felek sitemlerinden canı yetmiş, kavga çıkarıp, hüngür hüngür ağlıyor. O kadar bezmiş ki göğsünü delip, yüreğini kazarak kanını dökmek istiyor.

Bu çark- feleğin sitemlerinden

Kavga çıkarıp, figan edeyim mi?

Göğsümü delip, yüreği kazıyıp

Kanımı döküp, revan edeyim mi? (Sınav, 2009: 51).

Başına geldiği bin türlü felaketlerden isyan ediyor, vatanından çıkıp gurbetçi olunca gurbet etmek istiyor ama herkesin dert ortağı olmaya gerekçesiyle vazgeçiyor ve susuyor. O zor günlerinde vatanını ne kadar zor olsa da terk etmek istemiyor ama diğer taraftan da ölümden korkuyor. Ne kadar canını vatani için feda etmek istese de, çaresizce yaşamayı tercih ediyor ve memleketini terk etmek zorunda kalıyor. Ama onun için vatansız demek yer altında yaşamakla beraberdir.

Zordur Vatanımı terk etmek

Kolay bana candan vazgeçmek, edeyim mi?

Çaresiz ettim vatani terk,

Yerin altında yuva yapayım mı? (Sınav, 2009: 52).

Şefika'nın hayatı boyunca mutlu olup, içten sevindiği anlar el parmakları kadar azdır. Hayatının her basamağında sınavlarla imtihan oluyor, dert, gam, keder, özlem, hasret, zorluk kavramlarıyla çok iyi tanış. Dert ortağı arıyor ama paylaşacak biri bulamıyor. Kalbi vatan aşkı ile yanıp tutuşurken, gurbet içinde yüz bela ve kazaya rastlıyor.

Ey felek senden gamdan başka bir şey görmedim

Gam bulup, gamlara derman görmedim

Delindi kalbim ayrılıktan

Vasıldan gönlüme merhem görmedim (Bulmadım, 2009: 97).

Farsça da geçen “Bu topraklar ne kadar güzel, ama vatanımın toprağı değil” sözüne yakından tanıklık eden Şefika'nın gurbet ve avare olduğu dönemlerde karşılaştığı kim varsa hayatından, kaderin bu çilesinden şikâyetçi. Hiç kimsenin yüzü gülmüyor. Sırlarını kime söyleyeceğini bilmiyor çünkü herkes yabancı, kime güveneceğini bilmiyor herkes arkadaşça yaklaşırsa da o derdini, isyanını içine saklıyor ve kimseyle paylaşmıyor.

Gurbet ve avarelikte aradım

Bir kişiyi şad ve mutlu görmedim

Sırlarımı kime söyleyeyim dostlar?

Çünkü sırlarıma sırdaş görmedim (Bulmadım, 2009: 98).

Günümüzde de olduğu gibi Őekfat, sevgi, iyilik gibi kavramların yerini kötölük, kin, yalan dolan ve diğer kavramlar aldığını görüyoruz. O dönemler bu durumun en zirvesini görmüş biri olarak isyan üstüne isyan ediyor. İnsanlar insanlıktan çıkıp Şeytana dönmüş, üzerlerinde sadece insanlıktan kıyafet var. Merhamet, sevgi, temiz kalplilik dürüst olmak kavramlarıyla herkes yabancı. Bu özelliklere sahip olan birini ne kadar ararsa arasın bulamıyor.

Ey Allah'ım Şeytana döndü insanoğlu (beşer)

Aradım insanı, insan görmedim (Bulmadım, 2009: 98).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

Ābad: Memur.	Āh: İnlenme, Beddua.
Acäl: Ecel.	Ahl: Fert (evin fertleri).
‘Acayib: Güzel, çok ilginç.	Ahtâr-: Aramak.
‘Acib: Tuhaf, şaşırtıcı.	Ahval: Durum.
Āç: Aç.	‘Ailâ: Aile.
Acrâ-: Ayrılmak.	Āķ: Beyaz, ak.
Āçün: Dünya, evren.	Āķ-: Akmak, süzölmek.
Adag: Son.	‘Aķibât: Son, sonu.
Ādäm: Âdem.	‘Aks: Yansıma.
Ādämzād: İnsanoğlu.	Āl-: Almak.
Adir: Dağ, tepe.	‘Aläm: Üzöntü, Teessür.
Āfât: Afet.	Alängäli: Alevli, ateşli.
Afgâr: Yaralı.	Ālāv: Alev, ateş.
Afsanä: Efsane.	Aldä-: Aldatmak.
Afsun: Büyü.	‘Āläm: Evren, dünya.
Āftab: Güneş.	Ālğa-: Yürömek, yol almak.
‘Afu: Af, affetmek.	‘Ālim: Bilgin, bilgeli.
Agär: Eğer.	Ālis: Uzak.
Āgust: Ağustos ayı.	Ālķış: Alķış.
Āguş: Kucak.	Almas: Elmas.
Āhır: Sonuncu.	Amir: Emir, hükömdar.

Andicān: Andican (Şehir ismi).

Āng: Akıl, Zihin.

Ān: An, vakit.

Āpak: Bembeyaz.

Ārā: Aralık, orta.

Ārqa: Arka.

Ārkalı: Vasıtasıyla, sebebiyle.

Armağan: Hediye.

Arman: Arzu, ulaşılması zor arzular.

Arslān: Aslan.

Ārt: Arka, geri.

Arzan: Ucuz.

‘Arz: Şikâyet, rica.

‘Asäl: Bal.

Āsan: Kolay.

Āşār: Etki.

Asbāb: Alet.

Asir: Tutsak, esir.

Āsumān: Gökyüzü.

Asrār: Sır, sırlar.

Asrā-: Korumak.

Āstı: Üstü.

Aş‘ār: Şiirler.

Āş-: Atlatmak, aşmak.

‘Āşık: Āşık, Sevgili.

Āşiyān: Yuva.

Āşina: Tanıdık, yakın.

Āt: Ad, isim.

‘Atab: Kızmak, öfkelenmek.

Āt: At.

‘Atır: Güzel koku, parfüm.

‘Aûd: Musiki aleti.

Āvārā: Derbeder, yerinden olan.

Āvāz: Ses, seda.

Avc: Zirve.

Āvun-: Teselli olmak, teskin etmek.

Ayağ: Ayak.

‘Ayāl: Kadın, bayan.

‘Ayān: Aşıkâr, açık.

‘Ayyār: Kurnaz.

Āydın: Parlak, ışıklı.

Ayt-: Söylemek, konuşmak.

‘Azāb: Eziyet, azap.

Āzār: İncitmek, azarlamak.

Āzurdā: Kırgın, küskün.

Bādē: Şarap, içki.

Bādraqa-: Uğurlamak.

Bağ: Meyve bahçesi.

Bağır-: Bağırarak.

Bāhā: Paha, kıymet, değer.

Bāhādır: Pehlivan, cesur.

Baht: Baht.

Bahtiyār: Mutlu, bahtlı.

Bağ-: Bakmak.

Bāliġ: Balık.

Bāndā: Kul, köle.

Bārçā: Hep, bütün.

Bār-: Gitmek.

Bās: Yeterli.

Bāt-: Batmak.

Bāyan: Beyan etmek, anlatmak.

Bāyraġ: Bayrak.

Bécā: Yersiz.

Bédar: Uyanık, uyumayan.

Bégānā: Yabancı.

Bé ḥabār: Habersiz.

Béh: Daha iyisi.

Bék: Beyefendi, emir.

Bäländ: Yüksek.

Bél: Bel.

Bänd: Tutusak, hapisane.

Bénāvā: Sefil, çaresiz.

Béşik: Beşik.

Bévā: Dul.

Bézār-: Usanmak, bezmek.

Bézā-: Süslemek.

Bihışt: Cennet.

Birgā: Birlikte, beraber.

Biyābān: Çöl, sahra.

Boġz: Boğaz.

Buġdāy: Buğday.

Bulaġ: Çeşme.

Bunyād: Temel, oluşmak.

Boran: Fırtına.

Burgut: Kartal.

Busā: Öpücük.

Buz: Buzmak.

Cā: Mekân, yer.	Çāl: İhtiyar, yaşlı
Cācci: Küçücük, minik.	Çāmān: Yeşillik, çimen
Cādu: Sihir.	Çāng: Kapmak, elde etmek
Cāfā: Zulüm etmek, azarlamak.	Çāp: Koşmak
Cāmāl: Güzellik, yüzü güzel.	Çārçā: Yorulmak.
Cāng: Savaş.	Çārḥ: Devran
Cānnāt: Cennet.	Çārlā: Davet, çağrı
Cavid: Ölümsüz.	Çavuş: Sorumlu kişi, asker
Cāvr: Sitem, zulüm.	Çéçāk: Gül, çiçek
Cāy: Yer, mekân.	Çéksiz: Sonsuz, uçsuz bucaksız
Cālāl: Büyüklük, ululuk, azamet.	Çınar: Çınar
Cāhan: Dünya, evren.	Çidā-: Dayanmak, katlanmak
Cim-: Susmak, konuşmamak.	Çil: Kırk (40).
Cim-citlik: Sessizlik.	Çin: Gerçek, doğru.
Cāyrān: Giyik.	Çirağ: Lamba.
Coş: Coşku.	Çiray: Güzellik, yüz, çehre.
Cudā: Ayrı, uzak.	Çolpān: Özel isim, Çobanyıldızı.
Cümlā: Bütün, hepsi, herkes	Çök-: Çökmek.
Cüz: Parça	Çomil-: Yıkanmak, suya girmek.
Çadār: Eşarp, Türban, Burka	
Çağır: Çağırma	
Çaḡnā-: Işıldatmak, parlamak	

Çüçük: Tatlı, şirin.
Däbt: Zapt etmek.
Dad: Birinin yardımına yetişmek.
Däftär: Defter.
Dağ: İz, yara izi.
Dähr: Dünya, gezegen.
Dälä: Tarla, kır.
Däm: An.
Däraht: Ağaç.
Darûlfunun: Okul, medrese.
Därd: Dert, gam.
Därya: Deniz.
Dästä: Demet.
Däşt: Çöl, sahra.
Dävā: İlaç.
Dävr: Dönem, çağ.
Déf-: Engellemek, mani olmak.
Déngiz: Deniz.
Därgāh: Mesken, konut.
Dévan: Dîvan, şiirler toplamı.
Dévānā: Deli.
Didar: Buluşmak, kavuşmak.

Dilbär: Dilber, sevgili.
Dirég: Maalesef, hayıf.
Diyā: Aydın, münevver, bilgili.
Diyār: Memleket, vatan.
Dost: Arkadaş.
Dur: Değerli, kıymetli taş.
Él: Halk, memleket.
Érk: Özgürlük.
Értäk: Hikâye, masal.
Értä: Erken, yarın.
És: Akıl, hatır
Éşik: Kapı.
Éz-: Ezmek.
Ézgo: İyi, güzel.
Fädā: Uzay, gök.
Fädil: Bilgili, aydın.
Faqr: Yokluk, yoksulluk
Fäläk: Felek.
Fän: Bilim.
Färağat: Kurtulmak, bitirmek.
Fārıg: Kurtulmuş, bitirmiş.

Färiştâ: Melek.	Hâcr: Ayrılık.
Fäzânâ: Ferzane, bilgeli.	Hâdır: Hazır, şu an, şimdi.
Fäşl: Mevsim, dönem.	Hâkarât: Hakaret etmek, hor görmek.
Fâş: Gizli olan şeyi duyurmak, ortaya dökmek.	Hâkîkât: Gerçek.
Fâth: Fetih, kazanmak.	Hâk: Toprak.
Fâyâ: Fayda.	Hâl: Durum, vaziyet.
Fığan-: Bağırarak isyan etmek, inleme.	Hâlâvât: Huzur, asayiş.
Firağ: Ayrılık	Hâlâyık: Halk, yığın.
Fişân: Fıskırma.	Hâlk-: Yaratmak, icad etmek.
Gädâ: Dilenci.	Hâmdâm: Arkadaş, yoldaş.
Ġam: Acı, dert.	Hâmişâ: Her zaman.
Ġavğa: Kavga, gürültü.	Hânkah: Konut, ev.
Ġavhâr: Cevher.	Hârgın: Yorgun.
Ġayrât: Kıskançlık.	Hâridâr: Alıcı.
Ġazâb: Öfke, sinir.	Hâstâ: Yorgun.
Girdâb: Girdap, eğrim.	Hâyâ: Utanç, ar.
Ġubâr: Duman.	Hâyâl: Düşünce, akıl.
Ġunçâ: Gonca.	Hâyran: Hayran bakmak.
Guruh: Grup, toplum.	Hâzân: Sonbahar.
Güft-: Söyledi, dedi.	Hênâ: Kına.
Güyâ: Sanki.	

Ḥı̄ṣal: Özellikler, hususiyetler.

Hicrät: Göç etmek.

Ḥıl vät: Yalnız kalmak.

Ḥımçä: Ağacın dalı.

Hoş: Mutlu, sevinç.

Ḥoşnävîs: Hattat, güzel yazan.

Ḥoşnud: Memnun olmak.

Ḥuda: Allah, tanrı.

Ḥumar: Sarhoş.

Ḥurräm: Mutlu, memnun.

Ḥüsn: Güzellik.

Ḥuvär: Rezil.

Hünär: Hüner, sanat.

Ḥürmät: Saygı.

Hüvädyä: Besbelli, açıkça.

‘İbädät: İbadet.

İcäbät: Kabul olmak.

İcäd: İcat etmek.

İđtiräb: İstırap, acı.

İfär: Güzel koku.

İftıḥar: İftihar, gurur.

İḥtiyär: Yetki.

İlah: Tanrı.

İldiz: Yıldız.

İltica-: Yalvarmak, dua etmek.

‘İmarät: İmaret, ev.

İmtihän: Sınav.

İnağa: Kan bağı olan kardeş.

İncu: İnci.

İnşäd: İnşa etmek.

İntıq: Özlem.

İntizär: Beklemek.

İpäk: İpek.

İssık: Sıcak.

İstāk: İstek, arzu.

İşän: İnanmak.

İ‘tibär: Güvenmek.

İzhär: İfade etmek.

İzzät: Saygı duymak, değer vermek.

Käbi: Gibi.

Ḳabr: Mezar.

Käbul: Kabil, şehrin adı.

Ḳadä: Sapla, saplamak.

Qadäm: Adım.	Qasäm: Ant içmek.
Kâfir: Kâfir, dinsiz.	Kaş: Keşke.
Qahrämân: Kahraman.	Kaşanä: Yuva, ev.
Qalb: Kalp.	Kaş: Kaş.
Qalın: Kalın.	Qatâr: Sıra, saf, dizi.
Qalkân: Kalkan.	Qattık: Sert.
Qamât: Boy.	Qatl: Öldürmek, katletmek.
Käm: Az.	Qaygu: Keder, hüzn.
Kâm: Ağız.	Qaygurmä: Kederlenme, merak etme.
Qanât: Kanat.	Qayir: Devirmek.
Qançä: Kaç, ne kadar.	Qaynak: Çok sıcak, kaynayan.
Käpäläk: Kelebek.	Qaysı: Hangisi.
Qapläb: Çevrilmiş, kaplanmış.	Qayt: Geri dönmek.
Qar: Kar.	Qazân: Kazanmak.
Qarâ: Siyah.	Käbâb: Yanmak.
Qarä-: Bakmak.	Qabqarāngu: Simsiyah.
Qarāçığ: Göz bebeği.	Kécä: Gece.
Qarāngu: Karanlık.	Kéc-: Vazgeçmek, geç kalmak, geçmek.
Qargä: Karga.	Kécir: Affet.
Qarşılıq: Karşı çıkmak, karşılık vermek	Kéksä: Olgun.
Käsäl: Hasta.	

Kél-: Gel, gelmek.

Kéma: Gemi.

Kéng: Geniş.

Ként: Kent, şehir.

Kérak: Lazım olan.

Kés-: Kesmek.

Käsb: İş, meslek.

Kéz-: Gez, gezmek.

Ƙımırläş: Kırpırdamak, hareket etmek.

Ƙış: Kış.

Ƙıyin: Zor, güç.

Kiçik: Küçük.

Kinä: Kin tutmak.

Kiprig: Kirpik.

Kirdar: Huy.

Kiyik: Geyik.

Ƙıymät: Fiyat, değer.

Ƙızil: Kırmızı (renk).

Koçä: Sokak, cadde.

Ƙol: Kol, el.

Ƙollä: Kollamak, desteklemek.

Ƙumsäb: Özlemek, hasret çekmek.

Ƙuräl: Silah.

Küräş-: Güreşmek, savaşmak.

Ƙoş-: Katmak, ilave etmek.

Ƙoşığ: Şarkı, melodi.

Kötär-: Kaldırmak.

Küy: Ezgi, melodi.

Ƙoy: Koyun.

Ƙoyin: Kucak.

Küç: Güç, kuvvet.

Kök: Yeşil (renk).

Köks: Göğüs.

Ƙuli: Köle.

Köngil: Gönül, kalp.

Közgü: Ayna, yansıma.

Kül: Gül- gülmek.

Ƙum: Kum, toprak.

Ƙumri: Kurmu.

Ƙumuş: Gümüş.

Ƙur-: Kurmak, inşa etmek.

Ƙuru: Korumak.

Quru: Kuru, ıslanmamış.	Mähzun: Hüzünlü, kederli.
Quvānç: Kıvanç, mutluluk.	Mäläg: Melek.
Quvān-: Sevinmek, mutlu olmak.	Mäläl: Kusura bakma.
Küy-: Yanmak.	Mä'nā: Anlam.
Küçli: Güçlü, kuvvetli.	Mä'nävi: Manevi.
Küräş: Çaba, çok çalışmak.	Mängu: Ebedi, ölümsüz.
Küt: Bekle, beklemek.	Mänzär: Akıl, hayal, nazarda.
Quyaş: Güneş.	Märäl: Dişi geyik.
Küz: Sonbahar mevsimi.	Märhämät: Buyurmak, rica etmek.
Läb: Dudak.	Mä'vā: Yer, mesken.
Lähzä: An.	Mävc: Dalga.
Lälä: Kırmızı gül.	Mävsım: Mevsim.
Lékin: Ama.	Mäyin: Yumuşak.
Mu'ārif: Maarif, eğitim.	Mäysä: Çimen, yeşillik.
Mädara-: Anlaşmak, idare etmek.	Ma'yus: Meyus, umutsuz.
Mağrıb: Batı.	Mäzär: Mezar, türbe.
Mağrur: Gurulu.	Mädräsä: Medrese, okul.
Mağz: Beyin.	Méhr: Şefkat.
Mağmur: Sarhoş.	Méngä: Bana.
Mähräm: Sırdaş.	Mänzil: Menzil, ev.
Mährum: Mahrum.	Mävücüd: Yaratık, mevcüt.
Mähşär: Mahşer, kıyamet günü.	

Mäyl: Eğilim, temayül.
Ming: Bin.
Miräk: Özel isim.
Mişäl: Örnek.
Mudavā: Derman bulmak, iyileşmek.
Muḥābbät: Muhabbet, sevgi.
Muhacir: Mülteci, göçmen.
Mühäyyā: Hazırlamak.
Muḥtārām: Saygıdeğer, muhterem.
Muḫām: Makam, statü.
Mulāyim: Yumşak, mülayim.
Mullā: Molla, hoca, imam.
Müng: Keder, üzüntü.
Mu'nis: Yoldaş, arkadaş.
Murābbiy: Eğitimci, eğitici.
Muṭrib: Çalgıcı.
Müyässār: Müyesser olmak, elde etmek.
Muz: Buz, soğuk.
Mükārrār: Tekrar.
Münacat: Dua etmek.
Münāsābāt: İlişki, münasebet.

Mürüvvät: Mürüvvet, insanlık.
Müstācāb: Duanın kabul olması.
Müşk: Sabun, güzel koku.
Müşkül: Zor, güç.
Nāfās: Nefes, soluk.
Nagāhan: Aniden.
Naḫḫaş: Ressam.
Nām: İsim, ad.
Nān: Ekmek.
Nārgis: Nergis, bir gül türü.
Nāşib: Kismet, nasip.
Nāşrāt: Başarmak, fetih etmek.
Nāstārān: Nesteren, bir gül türü.
Nātāniş: Yabancı, yat.
Nāvā: Ezgi.
Nāvruz: Nevruz.
Néçä: Kaç.
Négä: Niye.
Ném: Rutubet, nem.

Nigah: Bakış.	Pärvänä: Kelebek.
Nihal: Fidan.	Pärvāz: Uçmak.
Nişan: Madalya, ödül.	Pasibān: Koruyucu, muhafız.
Niyät: Niyet etmek.	Päyğam: Mesaj, haber yollamak.
Niyāz: İhtiyac.	Päykān: Ok.
Oğri: Hırsız.	Päymānä: Kadeh.
Oq: Ok, kurşun.	Päyvästā: Sürekli, devamlı.
Orman: Orman.	Pärva: Dikkat, itibar, ilgi.
Orin: Yer, görev, vazife.	Pinhan: Gizli.
Öt: Ateş.	Rähbär: Lider, önder.
Oy: Düşünce, düşünmek	Räng: Renk.
Oḡşäs: Benzer.	Rast: Doğru, gerçek, Sağ(taraf).
Ulkä: Memleket, Ülke.	Räva: Reva görmek.
Ong: Sağ (taraf).	Raz: Sır.
Orä-: Sarmak, paketlemek.	Räftar: Hareketler, davranış.
Os-: Yetişmek, büyümek.	Ränc: Azarlanmak, incinmek.
Oylä: Düşün.	Rind: Kurnaz, akıllı.
Pak: Temiz.	Räşk: Kıskançlık.
Pärdä: Perde.	Rivac: Gelişme, yükselme.
Päré: Delinmiş.	
Pärişān: Üzgün, perişan.	
Pärlä: Parla, aydınla.	

Rüzgar: Ev işleri.	Savuk: Soğuk.
Sä'i: Çaba, azım.	Sayä: Gölge.
Şäbä: Rüzgâr.	Säyläş: Seçmek.
Säcdä: Secde.	Säyrä: Ötmek.
Saç-: Saç, Dağıtmak.	Saz: İyi, yerinde, yolunda.
Şäda: Ses, avazi.	Säbz: Yeşil.
Sağınç: Özlem.	Sékin: Yavaş.
Sähär: Sabah, erken.	Séz-: Hissetmek, sezmek.
Şährä: Çöl.	Şıdķ: Eşleşmek.
Sakı: Saki, uşak.	Sin-: Kırmak, kırılmak.
Sakin: Sakin, durgun.	Siyälä-: Sevmek, okşamak.
Säkrä-: Atlamak.	Song: Son.
Sältänät: Hükümdarlık, saltanat.	Soraķ: Soru.
Säma: Gökyüzü, sema.	Söy: Soymak.
Sänç-: Saplamak.	Sükün: Sükûnet.
Säräsär: Büsbütün.	Sûküt: Sessiz olmak.
Särgärdan: Avare, koşturma.	Şulh: Barış.
Särgayib: Sararmış.	Süyüklî: Sevimli, aziz, değerli.
Särgüzäşt: Macera, hatıra.	Şäb: Gece.
Säriğ: Sarı.	Şäd: Mutlu, huzurlu.
Sävdä: Dert, keder, sıkıntı.	Şaħa: Dal.
Sävrułgän: Savrulmuş.	

Şāhlā: Ela gözlü.

Şāmal: Rüzgâr, Kuzey(yön).

Şān: Şöhret.

Şāri'āt: Şeriat.

Şārmāndā: Utanma, rezil.

Şārşārā: Şelale.

Şēm': Mum.

Şir: Aslan.

Şārif: Saygılı.

Şāyda: Mecnun, Şeyda.

Şikar: Av.

Şikvā: Şikâyet etmek, sitem.

Şirin: Tatlı.

Şivā: Tarz, tavır, üslup, Ağız.

Şōhrā: Ün, ünlü olmak.

Şu'ār: Slogan.

Şu'lā: Şule.

Tābāssum: Tebessüm.

Tābi'āt: Doğa, Huy, mizaç.

Tag: Dağ.

Taқdir: Ödüllendirmek.

Taқ: Takmak.

Tā'li: Şans.

Tālpin-: Can atmak.

Tāmağ: Boğaz.

Tāman: Taraf, yön.

Tāmānnā: Arzu, istek.

Tāmaşa-: İzlemek.

Tāmçı: Damla.

Tāng: Seher, erken, sabahın körü.

Tāng: Dar.

Tān: Beden, Cisim.

Tāp: Bul, Bulmak.

Tāpşır: Teslim etmek.

Tārāc: Yağmalamak.

Tārāl: Yayılmak.

Tārāvāt: Canlandırıcı.

Tārқа: Yayılmak.

Tāskin: Teselli, huzur bulmak.

Tāşşāvur: Tasavvur.

Tāşvir: Hayal etmek, belirleme.

Tāşkın: Köpürmek.

Täşlä-: Bırakmak, atmak.
Täşviş: Stres, endişe.
Tāvān: Zarar, hüsrān.
Tavuş: Ses.
Tébrät-: Geçindirmek, sallamak.
Tégirmān: Değirmen.
Télbā: Deli, mecnun.
Téng: Denk, beraber.
Térāk: Kavak(ağaç).
Téş-: Deşmek, delmek.
Tilā-: Dilemek, arzu etmek.
Tinç: Sakin, huzur.
Tinıķ: Temiz, saf.
Tinim: Dinlenme, soluk alma.
Tirik: Diri, canlı.
Tırnā: Kaşımak.
Tiş: Diş.
Tolā: Dolu.
Toy: Doymak.
Töhmät: İftira.
Tök-: Dökmek.
Tös-: Yolu çevirmek, engellemek.

Tüb: Dip.
Tufan: Fırtına.
Tuħm: Tohum.
Tumān: Sis.
Tumān: Mahalle.
Tün: Gece.
Turfā: Nadir, özel, az bulunan.
Tuygu: Duygu.
Tüfāyli: Dolayı, sebebiyle.
Tügün: Düğüm.
Tüş: Rüya, İnmek.
Uç: Uçmak.
Uçrā: Karşılaşmak.
Uluğ: Büyük.
Uruş: Kavga, savaş.
Uħlā: Uyu.
Uyğaq: Uyanık.
Uy: Ev.
Vāli: Ama, lakin.
Vāşl: Bağlantı.
Vāyrān: Harabe, yıkılmış.

Vāz: Açık.

Väyranä: Harabe, yıkılmış ev.

Hıyal: Hayal, hatırlamak.

Yād: Hatırlamak, anmak.

Yādgar: Eser, anıt.

Yäfrağ: Yaprak.

Yägānā: Biricik, tek.

Yağ-: Yağmak.

Yağdu: Aydınlık, ışık.

Yaḥşı: İyi.

Yaḫımlı: Tatlı, sevimli, hoş.

Yäkkä: Tek başına, yalnızca.

Yälä-: Yalamak.

Yältıraḫ: Parlayan.

Yaman: Kötü, fena.

Yān-: Yanmak.

Yānağ: Yanak.

Yān: Yan, taraf.

Yāngi: Yeni.

Yärä: Yara, izi.

Yārḫın: Aydınlık, parlak.

Yārlıg: Etiket.

Yāruğ: Işık, parlaklık.

Yäsä-: Yasamak, yapmak.

Yäšnā: Yayra, eğlen.

Yāt: Uyu, uyumak, yabancı.

Yätim: Yetim.

Yāv: Yabancı.

Yāvuz: Acımasız, katı yürekli.

Yāy-: Yaymak.

Yäyrä: Eğlenmek, zevk almak.

Yāz: Yaz (mevsim).

Yél: Yel, rüzgâr.

Yéng-: Yenmek.

Yıḫ-: Yıkmak, bozmak.

Yıraḫ: Uzak.

Yıg-: Toplamak.

Yıglä-: Ağlamak

Yutuḫ: Başarı, kazanç.

Yuv-: Yıkamak.

Yuvāş: Sakin, sessiz.

Yüm-: Yummak, gözü kapatmak.

Yüz: Yüz, çehre.

Zäfar: Zafer, galibiyet.

Zämin: Yer, dünya.

Zämzämä: Fısıltı.

Zär: Altın.

Ziba: Güzel.

Zindan: Hapisane.

Ziynät: Süs.

Zülmät: Karanlık.

Zum: An.

Zävlänä: Kelepçe

SONUÇ

Afganistan Türkleri kendileri için müsait olmayan siyasi ve sosyal durumlara rağmen dillerini, kültürlerini günümüze kadar koruyup geliştirmeyi başarmışlardır. Günümüzdeki zor şartlara rağmen Afganistan coğrafyasında azınlık olan Türkler kendi dillerinin gelişmesi ve genç kuşaklara aktarılması için her türlü çabayı göstermektedir.

Eğitimli bir ailede dünyaya gelen Şefika Yarkın eserleriyle Afganistan Türk edebiyatının örnek şahsiyeti olarak yerini almıştır. Küçük yaşlardan itibaren şiir okumaya ve yazmaya ilgi duymuştur. O, dönemin zor şartlarına rağmen ana dilinde çok başarılı çalışmalara imza atmıştır. Sadece şiir yazmakla kalmayıp aynı zamanda usta araştırmacı, yaratıcı ruhlu ve yetenekli bir sanatçıdır. Onun esas bilimsel çalışmaları Ali Şir Nevayi, Babür Şah ve Nadire Dîvanları üzerinde yoğunlaşmıştır. Babürnâme'yi Afganistan Özbek Türkçesine çevirerek büyük hizmet etmiştir. Ayrıca çok yetenekli bir tezkirecidir. İlk defa Afganistan Türk kadın şairlerin ve genç şairlerin tezkiresini bir arada toplayarak “İpek Telleri” ve “Yıldızların Peşinden” adlı eserlerinde kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Eserlerde geçen yazarların birçoğu bugünlerde Özbek Edebiyatı için hizmet etmektedirler. Aruz vezinlerinde de çok hâkimdir. Parmak vezni, nimayi vezni ve beyaz şiir türlerinde de oldukça başarılıdır.

Kadın ve kadınların ruhiyatı Şefika'nın çalışmaların tam merkezinde yer almıştır. Kadınların iç sesi olup, kadınların iç dünyasını uygun bir edebi dille ortaya çıkarmıştır. Taliban ve ondan bir önceki dönemin kadınlara karşı tutumunu açık bir şekilde eleştirmiştir. Her zaman bir kadın olarak hemcinslerini hem eylemleriyle hem de söylemleriyle desteklemiştir. Vefa Mumu adlı şiirinde:

Tanrı erkek- kadını özgür birlikte yaratmıştır

Neden sen özgür ve ben hapiste yatmışımdır?

Kadın ve erkek eşitliğini alışılmışın dışında bir ifadeyle dile getirmesi onun mücadeleci ruhunu ortaya koymasına bakımından son derece önemlidir.

Hikâye yazma konusunda da çok yeteneklidir. “Görüşmek Üzere” adlı eserinde farklı zaman ve mekânlarda yazılması açısından hikâye yazmanın zirvesine çıkmıştır. Hikâyeleri kendi gözüyle görmemiş olsa bile kendi hayal gücüyle ilerlemiştir. Şefika güçlü mütercimdir aynı zamanda. Mevlanın rubailerini Özbekçe çevirerek bu alandaki başarısını ortaya koymuştur. Küçük yaşlarında kitapla ilgilenmesi yazılarının daha zengin boyutlar kazanmasına neden olmuştur. Üniversite yıllarında ise edebiyatın farklı dallarını dönemin en ünlü hocalarından eğitim alması çalışmalarında da yansımıştır. Dönemin istekleri üzerine yazılar yazıp, şekil ve kalıp olarak her zaman yeni bir yöntem bulup ve kimsenin peşinden gitmemiştir.

Çocuk edebiyatı alanında da önemli çalışmaları bulunyordur, kendisi anne olduğu için de çocukların ruhundan ve iç sesinden iyi anlıyor:

Yuvasız anne kuşlar derdini bildim kesin

Ta ki oldum gurbet içinde yuvamdan ayrı

dizelerinde anne ruhunun haykırışlarını görebiliyoruz.

“İpek Kanatlı Kırlangıç” adlı eserinde çocuklara yönelik çalışmaları sade ve samimi bir üslupla yazılmıştır.

Şefika ülkenin kalkınmasının eğitilebileceği gerçeğini şu dizelerinde haykırmaktadır:

Ey yiğit vatandaşım, ey kardeşim- arkadaşım

Bilimi ve fenni öğren, kendini bilimle donat

Babür Şah, Nadir Begim, Kamran Mirza dıvanlarının editörlüğünü yaparak Afganistan Özbek Türkçesine kazandırmıştır. Aruz vezinlerinin tamamına hakimdir. Tolstoy, Dostyevski, Viktor Hugo, Cengiz Aytmatov ve Erkin Vahidov gibi Avrupa ve Türk dünyasının önde gelen yazarlarının eserleri edebiyata olan ilgi ve alakası artmasına sebep olmuştur. Onun yazdığı eserlerinde bu yazarlardan ne kadar etkilendiği görülmektedir. Ama hiçbirinin yolunu ve üslubunu takip etmeden kendi üslubuna göre yaratıcılıkla kendi yolunu kendisi çizmiştir.

Şiirlerinde ağırlıklı olarak aşk, sevgi, muhabbet, vatan, aile, ayrılık duygusu vb. temalara sık rastlanmaktadır. Vatanseverlik ve sosyal hayatı ele aldığı şiirlerinde her zaman okuyucunun kalbine dokunur ve canlı canlı her mısrası dinleyiciye yaşatır. Şefika iki dilli şairdir. Hem Farsça hem Özbekçe şiirlerde maharetlidir. Dönemin eğitim dili Farsça olmasına rağmen kendi Ana dili Özbekçeye olan sevgisi onun Ana dilinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

Yazdığı eserler her zaman gerçeği yansıtmıştır. Şahit olduğu olayları dile getirmesi aynı kaderi paylaşan insanların duygularına hitap eder. Şefika'nın hayatındaki en önemli unsur ise gurbetçiliktir. Dolayısıyla bu unsur eserlerine de yansımaktadır. Eserlerinin çoğunu, hayatının büyük kısmını geçirdiği muhacirlikte yazmıştır. Özbekistan'da belli bir dönem yaşaması Özbekçeyi akademik bir şekilde öğrenmesini ve yazdığı eserlerin de daha zenginleşmesini sağlamıştır.

Yazdığı eserler Afganistan Özbek edebiyatına olan ilgiyi gün geçtikçe artırmaktadır. Eserlerinin mali sıkıntılardan dolayı ikiden fazla baskı görmemiş olsa bile ilgi eksilmemiştir. Özellikle genç toplum Şefika Yarkin ile birlikte birçok usta şair ve yazarın yazdığı eserler, Afganistan'da yaşayan genç Özbek şair ve yazarlara ilham kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Altay, N. (2007). *Özbék Tili Sözlüğü*. Malezya: D' Orient Express Printing Group.
- Amid, H. (2010). *Färhângi Farsı Amid*. Tahran: Milad Noor Matbaası.
- Arıcı, H.Y. (2015). *Kuran'da Pişmanlık Psikolojisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, (2001). *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansklopedik Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- AY, B. Y. (2015). *Türk Halk Hikayelerinde Aşk Motifi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aybey, S. Akın, M. ve Ashyrov, T. (2017). *Aile ve Modernite*. Ankara: Buluş Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic.
- Ayverdi, İ. (2011). *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misallı Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Barfield, T. J. (2019). *Tarihi Färhângi Siyasi Afganistan* (Çev: A.Muhammadi). Tahran: İrfan Yayıncılık.
- Bayhan, H.Z. (2015). *Parçalanmış Ailede ve Tam Ailede Büyümüş Kişilerin Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Belirtileri Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Begzada, Z. (2016). *Şefika Yarkın'ın (Şafıqa Yarqin) Hayatı ve Edebî Eserleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, F. (2012). *Türklerin Dili* (5. Baskı). Konya: Eğitim yayınevi.
- Ermez, Ö. (2020). *Evlilik, Aile ve Boşanma- Aile Üzerine Kavramsal Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Farzan, E. (2019). *Afganistan'da Türkçe Öğrenen Öğrencilere Yönelik Dil İhtiyaç Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Fevzi, F. (2012). *Afganistan'da Türk Kültürü ve Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma*. Batman University, Journal of Life Sciences, 1(1), 549- 553.
- Gubar, G. (1989). *Afganistan Dâr Mäsiri Tarihi* (4. Baskı). Kabil: İnkılap Yayıncılık Merkezi- Cumhuriyet Desteğiyle.
- Gündoğdu, R. Adıgüzel, N. ve Önal, F. (2018). *Kamus-i Türki-Şemseddin Sami*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Güzeloğlu, H. (2018). *İki Gurbet Şairi: Babür Şah ve Cem Sultan Şiirlerinde Vatan*. Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi, (Prof. Ali Nihad Tarlan Özel Sayısı). 538-559.
- Hayri, E. (2020). *Kuran Ayetlerine Konu Olan Pişmanlıkların Sebepleri*. Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi, 4, 179-218.
- İbrahim, R. (2017). *Färhângi Özbeki- Däri*. Mezari Şerif: Sakafat Yayınları.

- Karavelioğlu, M. (2010). *Saati ve Şikâyet-Namesi*. Türk Kùltürü İncelemeleri Dergisi,(23), 131-166.
- Mubariz, A. (1996). *Tâhlil Vaқи'ât-i Siyasi Afganistan*. Paris.
- Özkan, Nevzat. (2014). *Türk Dilinin Yurtları*. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztürk, M. (2007). *Fuzuli Dîvanı'nda Şikâyet*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Öztürk, Rıdvan. (2014). *Günümüz Afganistanlı Özbek Şairleri*. Konya: Palet Yayınları.
- Sakaoğlu, S. Aça, M. ve Ergun, P. (Ed.). (2015). *Aile Yazıları*, 7. Ankara: Başak Matbaacılık ve Tan. Hiz. Ltd. Öti.
- Şahin, A.G. (2015). *Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk şiirinde "Gurbet" Temi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Tarlan, N. (1985). *Fuzuli Dîvanı Şerhi-cilt 1*. Ankara: Başbakanlık basımevi.
- Tolkun, S. (2019). *Güney Türkistanlı (Afganistan) Ana Dili Şairi: Muhammad Haşım Hemdem*. Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi, 1 (2), 136-157.
- Tolkun, S. (bt). *Güney Türkistan'da (Afganistan) Özbek Türkçesiyle Yeni Yayınlar-1*, International Journal of Humanities and Education, 349-357.
- Tolkun, S.(2016). *Afgan Türkistan'ı Edebiyatından Örnek Bir Şahsiyet: Üstad Metin*. İstanbul: Kitabevi.
- Toyghun, S.(2013). *Günümüz Afganistan Özbek Nesri Üzerine Muhteva İncelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuygho, N. (2018). *Afganistanlı Özbek Şairlerinden Taşkın Bahayi ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Yarkın, H. ve Yarkın, Ő. (2006). *Dâr Barâ-i Zâban, Haţ vâ Fârhâng Nâvisi Türki-Özbeki*. Kabil: Aydın Kültürel Topluluğu.
- Yarkın, S. (2007). *Mâvlâna Ruba'ilari*. Kabil.
- Yarkın, Ő. (1989). *Nadirâ vâ Ő'érhayi O*. Kabil: Devlet Matbaası.
- Yarkın, Ő. (2007). *Gâmgin Pâri Küyları*. Kabil: Afgan Mesleki Yayınları.
- Yarkın, Ő. (2007). *Nây Tilmacı*. Kabil: Afganistan Kalem Topluluğu Yayınları.
- Yarkın, Ő. (2008). *Dârya Dâr Gävhâr*. Kabil: Ahmet Matbaacılığı.
- Yarkın, Ő. (2009) *Alisdan Bir Ses*. Kabil: Afgan Mesleki Basımevi.
- Yarkın, Ő. (2010). *İpâk Talâları*. Kabil: Alhazar Yaymevi.
- Yarkın, Ő. (2010). *Kamarn Mirzaning Hâyati vâ İcadi*. Kabil: İtisam Basımevi.
- Yarkın, Ő. (2010). *Köçi Fâriştâha*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ő. (2010). *Lâhza hay Bé Şitab*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ő. (2010). *Rihâ Dâr Bad*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ő. (2010). *Şah Gârib Mirza Dévani* (2.Baskı). Kabil: İtisam Basımevi.

- Yarkın, Ş. (2010). *Şärmi Şäbnäm*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yarkın, Ş. (2010). *Uygag Tüslär*. Kabil: Alhazar Yayınevi.
- Yarkın, Ş. (2017). *Babür Mänguligi* (2. Baskı). Yarkın Çevrimiçi Kütüphanesi.
- Yarkın, Ş. Yarkın, H. “Yarkın Online” <http://www.yarqin.info/shafiqayarqin/home.php>
(Erişim Tarihi: (13.09.2020).
- Yarkın, Ş. (2014). *Yulduzlär İzidän*. Kabil: İtisam Basımevi.
- Yarkın, Ş. (2010). *Az Täbari Bâhar i Digär*. Kabil: Gazanfar Bank.
- Yonter, H. (1990). *Fuzuli'nin Türkçe Gazellerinde Ölüm, Ayrılık ve Yalnızlık Temaları*.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Trakya.

EKLER

Ek1: Transkripsiyon Metninde Kullanılan Alfabe

TÜRKÇE	ARAPÇA	TÜRKÇE	ARAPÇA
Ā,ā	آ	Ṭ,ṭ	ط
A,a	ا	Z,z	ظ
B,b	ب	‘	ع
T,t	ت	Ġ,ġ	غ
Š,š	ث	F,f	ف
C,c	ج	K,k	ق
Ç,ç	چ	K,k	ک
H,h	ح	G,g	گ
H,h	خ	L,l	ل
D,d	د	M,m	م
,z	ذ	N,n	ن
R,r	ر	V,v	و
Z,z	ز	H,h	ه
J,j	ژ	‘	ء
S,s	س	Y,y	ی
Ş,ş	ش	É,é	ای
Ş,ş	ص		
Ḍ,ḍ	ض		

تقریظ

«آلیس دن بیر سپس»

شعر تۈپلمی

آنه تیلمیزده یره تیلگن ینگ بدیعی اثر

تیل هر بیر ملت بیلگیسی و هر بیر خلق نینگ رمزی حسابلنهدی. اؤزینی حرمت قیلیب اعزازلگن هر بیر قوم، آنه تیلمی هم اعزازلیدی و اونی رواجلنتیریب، تکامل باسقچلریگه کؤترهدی. شونینگدک تیل برچه ملت اعضالرنی اؤز ارا باغلب توروجی و بیر- بیرینی توشونش واسطهسی صفتیده، علم و معرفتی اؤزلیشتیریب ترقیش وسیلهسی هم دیر. اولکه ده ابریم تیللرنی فراوسیز قالدیریب، اولرگه دقت و اعتبار قره تمسلیک، اؤشه تیللرده سۆزلوچیلرنی هم مهنسیمس لیکن دلالت برهدی. «تیلگه اختیار، ابلگه اعتبار» دېگن خلقیمیزنینگ حکمتلی سۆزی شو مقصدگه قره تیلمگن.

دكتور شفیه یارقین ۱۳۳۳ ییلی، قوس آبی نینگ ۳-نچى كونی سرپل شهریده توغیلدی. ۱۳۵۱ ییلی مکتب، ۱۳۵۵ ییلی پوهنتون نی بیتیریب، ۱۹۹۸ م. ییلی دكتورلیک دیپلومینی آلدی.

او افغانستان ملی رادیو-تلویزیونی، افغانستان علوم اکادمیسی، سنا مجلسی، جوزجان خاتین-قیزلر شوراسی، جوزجان عالی تحصیلات مؤسسهسی، عیاللز وزیرلیگی، اؤزبکستان علوم اکادمیسیده ایشله دی، حاضر معارف وزیرلیگیده مشاور و تریوی علمی شؤرا ریسی دیر.

اونینگ (۱۸) ته کتاب و رساله سی، (۳۰۰) دن آرتیق مقاله، شعر و داستانلری اؤزبک و دری تیللریده اولکه و چیت ابل مطبوعاتیده نشر ایتیلگن.

او، «سابر خلق ارا فوندى» نینگ آلتین مدالی، «حکیم ناصر خسرو» ادبی جایزهسی، «جمما» نینگ آزادلیک جایزهسی، ایران نینگ فصل کتابی جایزهسی و باشقه بیر قطار مدال و جایزهلرنی آلیشگه ابریشگن. «آلیس دن بیر سپس» اونینگ باسیلگن ایلک سیلنمه شعر- لری تۈپلمی دیر.

کۆپ عصیرلردن کپین ۱۳۸۲ ییل لویه جرگه سیده اوزبیک تیلی اساسی قانون نینگ اؤن آلتینچی ماده سیگه بناء رسمی تیل درجه سیگه کۆتریلیب، وطنداشلاریمیزنینگ ایزگو ایستکلرین ییری عملگه آشدی. ایندی تیلیمیزی قانون حمایه سیده رواجلتیریش امکائیلری موجود.

حاضر اولکه میزده بیرقطار علم و فن اربابلری، شاعر و یازچیلر و ژورنالیستلر ائه تیلیمیز تورکی اوزبیکینی ترقی و تکامل باسقیلرگه کۆتریش مقصدیده قلم تېرەتیب، تورلی ژانرلده بدیعی ایجاد ییلن شغللیب کلماقدهلر. اولر یرەنگن اثرلرنینگ هر بیر اوز اوز موقع و اهمیتیگه ایگه بۆلیب، علیجده تېکشیریش اوچون موضوع بۆله آلهدی. ییز اوشبو مقلمهده جسور و استعدادلی شاعر شقیفه یارقین و اونینگ «آلیسندن بیر سېس» ناملی شعرى تۆپلمى حقیقه فکر ییلدیرماقچیمیز.

شقیفه یارقین - دیباج مدنیت سبور و علمپورر بیر عالیلهده توغیلیب وایه گه یتدی. ائهسی میرزا محمدقاسم قاضی زاده، امان الله خان دورلین اؤقیب، بیتیشیب چیققن مشروطهچی و متجددلردن بیرى صفتیده استعدادلی شاعر و حسن خط ملکه سیگه ایگه ابلای. او سرپل شهرى نینگ شهرداری، پارلمان نینگ ییتینچی دوره سیده ملت وکیل ایدی. او مرحوم داکتر محمودی، غبار، دهقان، نوا، خسته، حبیبی، عبدالاول قریشی و باشقه بیر عده مترقی وکیللر ییلن بیرلشیب، شوراده اپوزیشن نینگ فعال اعضالردن بیرى صفتیده فعالیت قیلردی. او معارف و اقتصاد وزیرلیک ایشلری بؤیجه شورا مجلسی کمیسیونى نینگ ریسی ایدی.

او، قیزیگه بار آتەلیک مەهرینی بیغیشلە، اونینگ اؤسب اولغەیشی و معنوی کمال تاپیشی اوچون شرایط یرەتیب بېردی.

شقیفه یارقین باشقه کۆپ افغانستان اوزبیک شاعرلری سینگری ذواللسانین شاعر صفتیده تورکی اوزبیکى و درى تیللریده ایجاد قیلیدی. او، اوز ایجادینی درى تیلده باشلگن بۆلسه هم، کپین راق ائه تیلی - اوزبیک تیلیگه اؤتدی. هر ایکی تیلده اونینگ اساسی بېلگىسى (اونى اجرەتیب تورەدیگن خصوصیتی) شونند عبارت که او هر دایم بیر عیال صفتیده سۆز یوریتەدی؛ عیاللرگه خاص بۆلگن حسیات و توغولرنی افاده یلیدی؛ ابرککلرینکین فرقلی اۆله راق عیاللرینگ روحی کپچنمه لری، ایچکی دنیاسی، حیات و طبیعتگه نسبتاً قرەشلری و حادثەلر بؤیجه قضاوتلرینی ادبی خلافت ییلن عکس ایتیرەدی. افغانستان اوزبیک شعریتیده شقیفه یارقین بیرنچی بۆلەب، جسارت ییلن بوندەى تصور و تخیل بۆلینی عیاللریمیزگه آجیب بېردی. بو ساحهده اونینگ شعرلردن آیریم مثاللرگه دقتینگیزی قرەتمەن:

آئسیانسیز ائه قوشلر دردینی بیلدیم اتیق

تا که بۆلدیم غریت ایچره آئسیانیمدن جدا

عشقیمدە اؤزینگى ینه شیدا قیلە کۆرمە

وصلیمنى تصوردە تمانسا قیلە کۆرمە

ساچلریمدن تون چپچکلر عطرینى

آقیزیب، آقیزدی دریا سۆنگى عشق

مېندیک ینه بیر دلبر فرزانه تاپیلمس

سېندېک ینه بیر عاشق دېوانه تاپیلمس

اؤزگه لرگه شه قیریدیک من، ولی
بنده من عشقیگه سلطانیم مہینگ

سہن یشیل بویلی تہرک، مہن نسترن
یشنه ترمیز ایکیمیز گلزارنی

شکار اوچون دله - اؤرمانگه بؤلمه آواره
نگاہینگ اؤقینی آت مہن ساری، شکارینگ من

شفیقه یارقین دری تیلده عروض وزنلری، نیما ی وزنلر و شونینگدیک
آق شعر ژانریده شعر یازدهدی. اؤزبیک تیلده اہسه عروض وزنلرین تشریحی
برماق وزنلری و آق شعر ژانریده ہم ایجاد اہتدی.

برماق وزنی بدیعی ایجاد اوچون یخشی قولہ لیلکلر یرہ تیب بہرہدی.
اؤزبیک تیلده تصور و خیالی انیق افادہ لش، اوپرا و دراماتیک اثرلر یازیش
اوچون اونده کینگ امکانتلر موجود. یزیر اینیقسه یاشلریمیز، آنہ تیلده
شعریتمیزنی رواجلتیریش اوچون عروض وزنلری ییلن بیرگہ برماق وزنلری
(ہجالی وزنلری) و آق شعر ژانرلرین ہم یپترلی درجہده فایدہ لشمیز لازم.

برماق وزنلریده شفیقه یارقین یازگن شعرلر سلیق و روان، نازک تخیل و
تصور و ینگ اتمہلر و شاعرانہ افادہلر ییلن بای. «الیسدن یر سہس»
توپلمیہ ییگرہم ہش شعر برماق، نیما ی و آق شعر ژانریده یازیلگن. قویسده
اؤنینگ ایجادینن یر نہچہ مثاللر:

بو شعریمنی سہنگہ یازہ من سہنگہ
ایلیق یر بہارنینگ ایلیق تانگیدہ

قیزیل گل خیالی، سکوت سرلری
آقر یر بولاقدیک قویاش آنگیدہ

حیاتیمنی سہن سیز تصور قیلش
بہارنی چیچک سیز دہمکدیر مہنگہ
بو شعریمنی یازدی خیالینگ قولی
بو شعریمنی ساوغہ قیلاین سہنگہ

شونینگدیک «آنہ جان»، «نہگہ اہسلہمہدیم؟» برچہ لریگہ قرہلسین.
شفیقه یارقین افغانستان اؤزبیک شعریتیدہ آق شعر قالبی رواجی اوچون
آلغہ قدلر تشلہدی. توپلمہ گی «طالع سیز گؤزہل»، «فرزانہ نوایی گہ»،
«صلح اوچون کورہش»، «تیریک غزل»، «گلر بیر لیگی»، «سلام»،
«بہگیم، سیزنی نہگہ سہوہ من؟»، «بخت قوشیغی» و اینیقسه
«الیسدن یر سہس» شعرلری بو ساحہده ہم او یر ملکہ لی شاعر
اہکلیگینی کورستہدی. او، آق شعر ژانریده شاعرانہ تصور و رمانتیک تویغولرنی
شکلنتیریش اوچون کہنگراق امکانت تاپہدی و فکر جولانی اوچون اہرکین
محیطاگہ اہگہ بؤلہدی.

«الیسدن یر سہس» دہب اٹلگن شعردہ ایجاد و ابتکارنینگ ینگ
یر توری، چتور تویغولر و یوکسک تخیل نینگ اؤزینگہ خاص بدیعی افادہسی
کؤزگہ تشلہدی. اونده شاعر ایلدن ترقلہدیگن یر سمبولینی یرتہدی. اگر
عننوی شعرلرده یلفوز کیشی نالیب، سؤیلہسہ و مظلوم ینگرہب یقلہسہ، بو
شعردہ یلفوزلیک نالیب سؤیلہیدی، مظلوملیک ینگرہب یقلہیدی، جیم-
جیتلیک فریاد قیلہدی، آی و قویاش سجده گہ باش قویب، یفراغلر تیرہب

سېغينه دى. بو سېس يېر و كوكنى تېتره تېدىگن معجزه لى كوچگه اېگه بولسه هم، ييراق ييز انسانلارنى اغير اويقودن اويغاته آلمه يدى.

بو سمبولنى هر كيم اوز تصويرى و دنيا قره شى دايره سيده توشينيشى ممكن، لېكن شاعر اوندىن فايده لىنىپ، اوز اېزگو ايستكلارنى يىلدېرگن حالده اوز جامعه سى، شونىگدېك كيشىلىك جامعه نى تنقيد آستىگه آله دى.

فكر يېمچه «آليسدىن يېر سېس» شعرى، افغانستان اوزىك شعريته ده هم شكل و هم مضمون يوزه سيلدىن بوتولنه ي يير ينگى بيان اسلوبى حسابلنه - دى.

عروض و زلر يده شيفه يارقين تورلى زانلردن فايده لنه دى. اونىنگ مھارتىنى كوينچه غزل، رباعى و مثنويده كوريش ممكن. اوزبېك تىليده او يازگن غزللر سادە، تعقيد و اېھامدىن اوزاقلىگى بىلن ييرگه لېرىك توغولر و شاعرانه حسياتنى عكس اېتېرەدى و شاعرگه خاص قرەشلر و كېچىمەلەرنى سېلىق و تكلف سېز اسلوبده بيان اېتەدى. غزل اوچون او تلگن وزلر كوينچە قيسقە و اؤنراقلىگى و موسيقىلىگى بىلن دقتى اوزىگە تارتەدى، مثلاً: قويدە گى يېتلرگە دقت قىلىنگ:

تايگ آتېب سحر بۇلدى كۆرمەدى كۆزىم اويقو
كېم اوچىردى اويقوم نى، قىلدى كېم مېنى جادو؟

كۆنگىلمە تا قىلدى ماوا سۇنكى عشق
سۇزلر يىمگە بېردى معنا سۇنكى عشق
غنىچەلر توغوسىده پنهان اېدېم
يېل بۇلىب قىلدى هويدا سۇنكى عشق

بويوك خداگه قسم بېقرار و زارينگ من
وفاسېور سېورىم، باوفا نگار ينگ من

كېچە تايگ آتگونچە كۆنگلوم كۆزلر ينگنى ياد اېتر
اويقوسىز ليكدىن تايگ آتگونچە كۆزىم فر ياد اېتر

سېن كېي دلدار كېرەك دور مېنگە
يار وفادار كېرەك دور مېنگە

شيفه يىنگ شعرلېده وطن سېورلىك توغولرى و اجتماعى غايەلر اوزىگە خاص اوزىن توتەدى. او هر ييرگە بارسە و هر جايدە يشەسە، وطنى اونوتمە يدى، اونىنگ مھرى بىلن يشە يدى. كوينچە اونىنگ شعرلېده بو مقدس توغو تاوئىلىپ، شاعرنى تولقونلتىرىپ تورەدى. اونىنگ وطن سېورلىك توغولرىنى «نشانه»، «تايپلمس»، «نېردە سېن و نېردە مېن»، «ھجرت بهارى»، «سرگدشت»، اينىقسە «صلح اوچون كورەش» و باشقە شعرلېده كوريش ممكن.

«صلح اوچون كورەش» دېب اتلگن شعرده، شاعر اورتەگە قۇيگن اوچتە سوالگە، اوروش فاجىلەرنى كوريب، اغير مصيبتلرگە يۇلوققن، خان و مان و فرزندلر يىن ايرىلگن يير آتە و يير آتە جواب بېرەدى. اولر بۇلىب اؤتگن الملى واقەلەرگە تىنىب، اوروشنى آدملىر تىنجىلىگى نىنگ اشدى دشمنى، اولكە آبادانچىلىگى و معمورلىگىگە رخنە سالوچى اېنگ دھشتلى عامل دېب، خلاصە چىقرەدېلر. باشلارده مھر و محبت توغولرنى اويغاتيش، برچەنى اوروشگە قرشى سېرېر قىلىش، صلح و تىنجىلىك يۇلېدە تىنىمسىز كورەشيش، هر يير انسان

نینگ ملی و انسانی وظیفه‌سی اؤزینده توره‌دی. بو شعر، اوزی نینگ شکل، اسلوب و حجمیگه کۆره اوزون و روایتی بۆلیب، حاضرگی افغانستان اؤزبیک شعریتیده علیحده اهمیتگه ایگه دیر.

عین حالده شقیقه یارقین صلاحیتلی مترجم هم دیر. او ایکی تیل نینگ گرامر قاعده‌لری، لغوی خصوصیتلری، ادبی سبک و یونه‌لیش‌لرینی یخشی تۆسۆنگی اوچون اولردن بیر-بیرگه منظوم یا که منثور ترجمه قیلیش قابلیتگه ایگه. اؤزبیک تیلیگه بایرنامه نینگ افغانستانگه تېگیشلی قسملری، بایرنینگ غزللر، قطعه‌لر و رباعیلرینی درېگه ترجمه‌سی، درې تیلدن مولانا جلال‌الدین بلخی-رومی نینگ ۱۶۰ ته رباعی سی، فروغ فرخزاد نینگ بیشته تۆپلمیدن بیر قطار سیلنمه شعرلری، شاه عرب میرزا، کامران میرزا شعرلرینی اؤزبیک تیلیگه اؤگیرگنی، اونده بو ساحده یوقاری استعداد و مهارت بارلیگیدن دلالت بیرهدی.

او، شعرلرنی کۆپینجه اصل وزینده، شاعرنینگ کچینمه‌لری و غایه‌لرینی هیچ قندهی تصرف‌سیر ترجمه قیلیشگه حرکت قیله‌دی. بو اسه هریر ترجمه تۇغریلیگی نینگ کفالتی دیر.

شقیقه یارقین ابرکین فکر و یره‌تووچن شاعر صفتیده بیراونینگ ایزیلدن بارمه‌یدی. هم شکل و هم مضمونده ايسکی قالبلردن چقیب، دور طلبی و زمان ایستگی بیلن اویغونلیکده ایجاد قیلیشگه حرکت قیله‌دی. اونیینگ بو اینتیلیشینی او ایشلتگن ینگی- ینگی فورملر، مضمونلر و اولرنی جانلی روشده افاده ایتشده، شونینگلاک او ایشلتگن بیر قطار ادبی ترکیبلر، اتمه‌لر، استعاره و تشبیه‌لرده یققال کۆزیش ممکن. قویده او یره‌تگن ینگی اتمه‌لر، شاعرانه ترکیب و افاده‌لر، استعاره و تشبیه‌لردن ابریم‌لرینی کۆرسیتیب اۆته‌میز:

یاروغ مهربانلیک، قویاش آنکی، معطر بولوت، یشیل توش، خیال قۇلی، قرانغولیک بیرهمی، نی تاماغیده توگولگن درد، جیم-جیتلیک نینگ سوو بۆلیب آقیشی، کۆز فریادی، عمر یفراغینی کویدیریش، یولدوز سانار، غزل باغی، آرزو قامتی، هوس تامچیسسی، آی بولاغی، قیزیل کولگو، مهربان قویاش، قویاش کۆزلی، ایستکنی اینجودېک ساجیش، میسه‌لر اویقوسسی، غنچه‌لر تویغوسسی، تویغو حریریده یشش، حیا ساکره‌لیگی، کۆز قلدیرغاچی، اونسیز تاووش، یاغدودن اوی قوریش، ابریلیق قۇلی، تیریک غزل، آتون قناتلی قویاش، قار چاوشی، بیراغر شیورلشی، سلام نینگ گلششی، آی نینگ اویقوسسیره‌شسی، تویغولر تینقیلیگی، قویاشلی یوره‌ک، تاشقین غضب نینگ اېل بۆلیشسی، گل تبسمی و باشقه بیر قطار ترکیب و استعاره‌لر.

شقیقه یارقین تیلیمزنینگ حکایه نویسلیک ترماغیده هم کۆزگه کۆرینگن ماهر یاروچی دیر. او، اۆزی نینگ بیر قنچه قیسقه حکایه و داستا‌نلری بیلن تیل و ادبیاتیمزنینگ اوشبو ترماغیگه هم اۆزی نینگ مناسب و ارزنگولی اولوشینی قۇشگن. بونده اونینگ «ینه کۆریشگونچه» ناملی حکایه‌لر تۆپلمی یققال گواه دیر.

شونینگدېک، شقیقه یارقین افغانستان اؤزبیک تیلی باله‌لر ادبیاتیده هم اۆزی نینگ بیر قطار قیسقه حکایه‌لر و شعرلری بیلن مناسب ادیملر کۆترگن. اؤزبیک باله‌لری اوچون او یازگن قۇشوق و ترانه‌لر نهایت ساده، صمیمی و یاقیملی دیر. شاعر أنه بۆلگنی اوچون باله‌لر روحیاتی و قیزیقیشلرینی یخشی توشونهدی و اونگه ماسلشتیریب، شعر یازهدی.

شاعریک، مترجملیک و یازوچیلیکندن تشقری شفیه یارقین یازچیل
ایزلینوچو (محقق) و ادبیاتشاس هم دیر. او ۱۹۹۸ ییلی فیلالوروی فنلری
ساحهسیده بابرشاه نینگ اوغلی کامران میرزانینگ شعرلری بویچه اوز علمی
رسالهسینی یاقاب، دکورلیک علمی درجهسینی آلدی. علمی مقلهلهر بیلن
بابرشاه، نادره بېگیم و شاه غریب میرزا غریبی دېوانلری نینگ نشری، او
بجرگن قیمتی علمی ایشلر سیرهسیگه کیره دی.

اونینگ اؤن پستی جلد علمی، تحقیقی و ایجادى رساله و کتابلری همده
پوزگه یقین مقالهسى باسیلیب چیققن.

نچه ییل الدین اوزبکستانده **ظهیرالدین محمدبابر خلق ارا
فوندى** تامانیدن چیت ایللیک ایکى عالمگه بابرشاسلیک بویچه قیلگن اولکن
خدمتلری اوچون بابر ائین نشانى بېریلدى. بولر، بابرنامه نینگ چاپان تیلیگه
اؤگیرگن و اونى اصل تورکجه متنى بیلن اوج جلدده چاپانده نشر استگن
چاپانلیک پتوک عالم پروفسور «ایچی مانو» و بابر دېوانى نینگ تنقیدى
متینى کابلده نشر ایتیب، بابر و بابر عالیلهسى و ایجادلری بویچه کینگ علمی
ایشلر بجرگن **دکتور شفیه یارقین** ابدی.

خلاصه قیلیب آیتدیگن بولسک، شفیه یارقین بیر زمانوی شاعر،
یازوچی و ایزلینوچو صفتیده اوزی نینگ بار کوچی، غیرتى و همتینى أنه
تیلی - تورکی تیل - اوزبیک تیلی نینگ رواجى و انکشافیگه بئیشلب، اوز
ایجادى فعالیتلری بیلن ابل و یورت حرمتیگه سزاوار بولیب کیلماقده.

«الیسندن بیر سبس» توپلمى اونینگ اوزیگه خاص شعرى اسلوبى
نینگ کوزگوسى صفتیده ادبیاتیمیز رواجى نینگ یوگونگی باسقیجیده مهم و
تأثیرچن اوزین توندهدی و زمانگه ماس قرهشلىرى و بدیعی افاده واسطه لاری بیلن

یاش ایجادکارلیمیز اوچون یخشى اوزنک و معنوی تورتنکی وظیفه سینی
بجره آله دی.

مین فرصتن فایده لیب، مقدمه سؤنگیده افغانستان یاش اوزبیک
شاعرلریگه قره نه مهم بیر مسئله نى استلیب اؤتماقچی ابدیم:

بوگون شعر و ادبیاتیمیزی اونینگ اساسی بولمیش کلاسیک ادبیاتندن
اجره تیب اوزگیش یا که رواجلیتیریش خام خیالندن باشقه نرسه اېمس. شعر و
ادبیات اگر اوز تاریخی ایلدیزلریدن اوزنلسه، البته که انقراض و انحطاط گه یؤل
توته دی.

کلاسیک ادبیات بیزگه چوقور تصور، نازک تخیل، فلسفی فکر یوریتیش،
انسان روحى نینگ تویگه بېتیب باریب، اونینگ اچکی دنیاسی بیلن آشنا
بولیش، حیات معمارلرینی اوزگیتیب، اولرگه شاعرانه یانداشیش یوللرینی کورستیب
بېره دی، لغوی ذخیره میزی باى ایتهدی، ایزگو غایله لر و نازک کچیمه لرینی
چیرایلی تعبیر ایتیش اسلوبینی اوزگته دی. شو سببلی، بیر شاعر و یازوچی
هرقچه کلاسیک شاعرلر حیاتی و اثرلری بیلن کؤزباق تانیش بولیب، اولرنى
یخشى اوزلشتیریب آنگن بولسه، اؤشچه قدرتلى ایجاد و افاده ملکه سیگه اېگه
بؤله دی.

مین اوشبو انکار ایتیب بولمه ییدیگن حقیقتنى نظرده توتگن حالده
تأکیدلماقچی ابدیم که یاش شاعر و ایجادکارلیمیز کلاسیک ممتاز شاعرلریمیز
اثرلریگه قیزقیب، اولرنى دقت بیلن اؤقیب، لفظی و معنوی صنعتلرینی
توشونسار، فکر و خیالی افاده لاش اسلوبلرینی اوزگیتیب، عروض وزنلریگه هم
اعتبار بېرسار، شېه سیز شعر یازیش، مضمون یرته تیش صلاحیتلری آشه دی،
باریب - باریب اثرلری ضعیف ترکیب، تعقید و اېهام، تکرار و تصنع، وزندن

چقیش یا که سکنه لیکلرگه بول قۇیش کبی کمچیلیکلردن خالی بوله دی و اقتدارلی شاعرگه ایلته دیلر.

شونینگدیک، قرداش مملکتلر اینقیسه اوزبکستان، آذربایجان، تورکیه، تورکمنستان و باشقهلرینینگ شعر و ادبیاتی بیلن آشنا بولیش یاش شاعرلریمیزگه ییگی افقلرنی اچیپ بره دی. بونده، اینقیسه کیریل یا که لاتین یازووننی اوزگیش هر بیر اوزبیک قلمکشیگه جوده ضرور. چونکه او، اوزبیک تیلیده بره تیلگن شعرى اثرلر، داستان و رمانلر، بدیعی ترجمهلر، تیل و ادبیاتیمیز بویچه الیب باریلگن علمی تحقیقاتلر کبی توگنمس خزینهلر ایشیگینی آچهدی و برماق ورنلریده شعر یازیش یوللری بیلن تائیشتره دی.

افغانستان اوزبیک شاعرلری بولردن تشقری ادبی فنلرنی اوزلشتیریش بیلن بیرگه ۲۱ نچی عصر شاعرلری صفیده دایره المعارفی معلوماتلرگه اېگه بولیشلری ضرور. کیره کلى فنلرنی اېگلمسلن هیچ بیر شاعر و یازوچی جمعیتی بیلپ ایش، ایستکلرنی توشوینش و زمان روحینی انگلش امکانیگه اېگه بولمه ییدی، نتیجه ده یوسک معیارلر بیلن اؤلچنه دېگن شعرلر بره تیشگه اېریشه آلمه ییدی.

علوم دکتوری

عبدالحکیم شرعی جوزجانی

تاشکنت - ۲۰۰۷

باروغ مهر بانلیک

بو شعریمنی سېنگه یازه من، سېنگه
ایلیق بیر بهار نینگ ایلیق تانگیده
قیزیل گل خیالی، سکوت سرلری
آقر بیر بولاق دېک قویاش اُنگیگه

نفس الگنیمده سېنی اویله سم
معطر بولوتدن یاغر عشق اونوی
سېنینگ بیر له دایم یشیل توش کبی
اوتر بو حیات نینگ منور تونی

غزل ياز گنيمده، سېنىڭ كۆز لرينگ
 ياروغ مهربانلىك ساچر سۆزىمگە
 بو يالغىز ليگىمده، خيالىنگ قۇلى
 گۆزەل بىر بهشتنى آچر كۆزىمگە

حياتيمنى سېن سىز تصور قىلىش
 بهارنى چېچكسىز دېمك دور مېنگە
 بو شعريمنى يازدى خيالىنگ قۇلى
 بو شعريمنى ساوغه قىلايىن سېنگە

كابل: ۱۳۸۶

يخشىلىك تمناسى

گل اچىلدى هر يانه، كۆز اچىپ تاماشا قىل
 نوپهار يېلى اېسىدى، اېمدى ميل صحرا قىل

غنچه لركولىب تورگن، لاله لركولىب تورگن
 ساز و صحبت اسبايىن برچه گه مهيا قىل

اۋىنىب اي صبا قاچگىل، غنچه كۆكسىنى اچگىل
 كۆككە عطرىنى ساچگىل، بىر و كۆكنى زىبا قىل

تا سېويشگه فرصت بار، بۆلمە سېوگىدىن بېزار
مېھرايىلە سېويىملى يار، اېل يوراكىدە جا قىل

اې يىگىت وپنۇداشېم، اې ايناغە - قرداشېم
علم و فننى اۇرگىتىل، اۇزنى يىخشى دانا قىل

ايستە سنگ جېھان بۆلسە، اولكە جاودان بۆلسە،
اېل-ولوس امان بۆلسە، خلق ايلە مدارا قىل

اولكە خىدمىتىن قىلگىل، انە حقىنى بىلگىل
يىخشىلىك تامان بارگىل، يىخشىلىگ تىمنا قىل

اۋتدى رىنج و مىختىلر، كېلدى يىخشى فرصىلر
يارقىن اۋلدى ظلمىلر، نور ايجىدە ماۋا قىل

كابل: ۱۳۶۰

قىلە كۆرمە

عشىقىمدە اۋزىنگنى يىنە شىدا قىلە كۆرمە
وصىلىنى تصورىدە تىمنا قىلە كۆرمە

كۆز ياشى و دل قانى و نالەنگگە ايشانمەم
يۈلىمدە كۆزىنگ ياشىنى دريا قىلە كۆرمە

اھىنگ اثرى گاهىدە يوز نالە دن ارتىق
اھىنگىنى يىنە نالە گە سودا قىلە كۆرمە

دردىمگە يۈلىققن كىشى درمان تاپە االمىس
مېندىن اېسە بو درد، مداۋا قىلە كۆرمە

ھرىكىمگە جدالىك غىمىدىن شكۈە قىلورسېن
گر عاشق اېسىگ، شكۈە بېجا قىلە كۆرمە

تويغو و خىالىمدە غزل باغىدە يورسىم
روحىمدە گى عالمى تماشى قىلە كۆرمە

كابل: ۱۳۷۰

گل و شبنم

تانگ آتیب سحر بۆلدى، كۆرمەدى كۆزۈم اويقو
 كيم اوچىردى اويقومنى؟ قىلدى كيم مېنى جادو؟
 فارغ ابردى تا كۈنگلۈم، ساغ ابدى تن و كۈنگلۈم
 ياندىرىپ تىمىنى عشق، ايلەدى كۈنگۈلنى سوو
 اېمدى قى تامان بارسم، راحت و فراغت دېب،
 اول تاماندىن البتە، درد و غم كېلر اوترو
 عشق اېلى مئاليدور، برگ گل بيلن شبنم
 كۈزلىرىدە نم بۇلسە، لېلىرىدە دور كۈلگۈ
 اوندىن اۈزگەنى كۈنگلۈم ايستەمس بو دنيادىن
 اې خدا، وصاليدىن قىلمە گىل مېنى اېرو

تاشكېنت: ۱۹۹۷

چىقسە قوياش مغربدىن

بو دنيادە تاپىلمەيدى چىن سېوگى
 ايشانمە ھېچ قچان، سېوگى سۈزىگە
 ھر كيم دېسە، چىن سېوگىدىن تۇلەمن
 كۆرەسن اداوچى ھوس كۈزىگە
 اۈندى شېرىن - لېلى لىنىنگ دورەسى
 تاپىلمەيدى باشقە فرھاد و مجنون
 كۈنگۈل قۇيمە، ھېچ ائدەنمە سېوگىگە
 چىن سېوگى ھم فقط ھوس دور بوكون
 چىقسە اگر قوياش مغرب تاماندىن
 كۈندە، يولدوز پارلسە تېگرەككە
 افسە اگر تاش بغيردىن قىزىل قان
 تاپىلەدى چىن سېوگى ھم يورەككە

تاشكېنت: ۱۹۹۹

اۋىل يولدوزى

كېچە تانگ اٽگونچە كۈنگلوم كۈزلرېنگى ياد اېتر
اويقوسىز ليكدن تانگ اٽگندە كۈزىم فرىاد اېتر

اۋىلرېنگ يولدوز بۇلىب، اى ياروغىدە مېن بىلن
اۋىنەشەر ھەر كېچە و جان و كۈنگۈلنى شاد اېتر

ھەر قچان كىم حسرت و قىغۇ يورەكدە جايلىشەر
كۈزلرېنگ يوز بىخشى توپغونى انگا ايجاد اېتر

سېن بىلن اوچرەشدىم و سېھى توغىلدى كۈنگلومە
اېمدى سېنگە دل قوشى سېرەب غزل انشاد اېتر

كوبىسە- كويسىن عشق اۋتيدە جان و تن و برانەسى
سېھى، كويگن جان و تننى يىنگىدن اباد اېتر

اندجان: ۱۹۹۱

طالع سىز گۈزەل

تىنىق كۈز گۈگە نازلىنىپ، ايتە من:
«ايا كۈز گۈ جان»

مېنگە بېرگىل جواب
كۈزىنگە گۈزەل كۈزىنرەن مى، يۇق؟»

مېنگە مېر ايلە كۈز تىكىب ايتە دى:
«باشىنگدن اياغىنگ گچە دور گۈزەل
خىالىنگ گۈزەل دور، جمالىنگ گۈزەل
اۋزىنگ بىر مۇرل، كۈزلرېنگ دور غزل

تینگنی کوموشدن یسب دور خدا
 بوینگ ارزو قامتیدن بلند
 نگاهینگ هوس باده سین تامچیسی
 لینگ غنچه نینگ قیب قیزیل کولگیسی
 تیشینگ لاله یغراغی نینگ شبنمی
 سبسینگ دور دوتاردن تره لکن صدا
 و یا شعر و نی نینگ قوشیم کویله شی
 سوزینگ ایلک بهار قوشلرین سیره شی
 ساجینگ ای بولاغی، تینیم کچه سی
 خصالینگ باقملی مین تانگ پیل
 چیرای کوزگوسیده گوزهل ابر که سن
 گوزهللر ایچیده اوزینگ بیر نه سن
 ولې، بو گوزهل لیکنی بیلگوچی، کیم؟
 ولې، بو چیرای نینگ خریداری، کیم؟
 گوزهل اقی بیلک سن،
 ملک سن،

ولې،

چیرای باشقه و بخت دور باشقه چه
 گوزهل سن، ولې طالینگ یوق سبینگ
 بوتون عشق سن،
 عاشقینگ یوق سبینگ»

تاسکنت: ۱۹۹۸

ایرلیق شگوه سی

ایله دی قسمت مین افغانستایمندن جدا
 نسله دی غربنده، قیلدی خان و ماتیمندن جدا

ترک ایتیب چیقچ وطنن، اوتسوراز اولدی عیان
 کیم وطن دور جان و جسمیم بولدی جانیمن جدا

اوز وطنده نسه ره ابردیم، هم سبویملی، محترم
 اوز گه بورت ایلدی مین نام و نشایمندن جدا

أشيانسىز انە قوشلار دردىنى بىلدىم انىق
تا كە بۆلدوم غەربت ايجرە أشيانىمدن جدا

تاوئىزدى باشىم اوزرە مەر ايله يارقىن قوياش
اە، كىم بۆلدوم قوياشلى آسمانىمدن جدا

اۆز گەلەر مەن خىستە گە يوز مەربانلىك قىلسەلەر
كۆرىنەر مەنگە سىتمەدەك، مەربانىمدن جدا

درد ايله آرام اېدىم، آرام جانىم قانىيىدە
يۇق مەنگە آرام، اۇشل آرام جانىمدن جدا

تاشكەنت: ۱۹۹۷

وصال اىستىگى

يار اكر يار ايسە، يارە جفا قىلمە يدور
مەربانلىغ اونوتىب، ترك وفا قىلمە يدور

يارلىغ نىسبەسى دور گاه نياز و گە ناز
أول كىي، عمر بۇيى بىزنى ادا قىلمە يدور

ەر تامان باقسە اۇشل ياندا توررەن، اما
كىيىرىگى اۇقلىرى كۆكسىمنى يارا قىلمە يدور

أيرىلىق دردى و تهمت غمى و رشك اوتى
أول ستم قالمەدى كىم، يار منگا قىلمە يدور

گرچه دردىمگە چوچوك سۆزى دوا دور، لېكن
يار كۆپ درد بېرىب، ھېچ دوا قىلمە يدور

ھەر زمان يىنگى جفا رىسمىنى توتكەي، نېتەيىن؟
بندە لردن اوبالېب، ترس خدا قىلمە يدور

ايكى اچوندە كۆنگول، وصلينى ايستر دايم
لېكن، أول يار، بو ايستكنى روا قىلمە يدور

تاشكېنت: ۱۹۹۸

سالمنا

كۆزىم توشدى جمالىنگگە، بو ديدار يىنگگە سالمنا
كۆزىنگ، دل رازىنى ايتدى، بو اظهار يىنگگە سالمنا

گېھى مېرىنگ بىلن باقىب، دلىمنى شادا ايلرسن
گېھى جور ايله اۆلدېر گوجى كردار يىنگگە سالمنا

قەيىرگە كىم قۇيسنگ، اچىلگەي يىشنە بان گلر
كۆزىمگە كېل، قەدم قۇيگىل، بو رفتار يىنگگە سالمنا

سېنىڭ يادىڭ بىلەن قارا توننى تانگ ائتتۇردۇم
مېنىڭ باقمەي جفا قىلدىڭ، بو ازارىڭگە سۇلما

ھەمە جور و جفالرگە وفا و مېر قىتردىم
نە بۇلگەي گر دېسنگ اوشبو وفادارىڭگە سۇلما؟

«عظيمى» شعريگە اۇخشاش يره تديم اوشبو شعريمنى
يېتر مېنگە اېلىم گر ايتسە: اشعارىڭگە سۇلما^۱

كابل: ۱۳۶۰

ايرىلىقده قالدېرەمە

توشلر يمدە سېن بېرلن بېر كىمىدە ياتگە يىمن
كېلمەسنگ، قرا توندېك قىغولرگە باتگە يىمن
سېن سىز اې قوياش كۇزلى، موز اىچىدە قاتگە يىمن
ايرىلىقده قالدېرەمە، ايرىلىقده اولگە يىمن

كېچەلر تانگ ائگونچە، كۇزلر يىنگى اۋىلە يىمن
ايدىن اى بىلن بېرگە، كۇزلر يىنگى سۇىلە يىمن
سېن اوچون قۇشوق باغلب، كۇزلر يىنگى كويە يىمن
قىب-قىزىل چېچك دورىن، ايرىلىقده سۇلگە يىمن

۱ استاد قارى محمد عظيم نىنگ ۹۰ ياشكە كىرگىلىكى مناسىتى بىلن قوملر و قىيلەلر ورازى و يازوچىلر اويوشمىسى تامانىدىن داير اېتىلگن اولوغلاو سېمىنارىدە عظيمى نىنگ شو رزن و قالىيە ددگى غزلى مشاعرە گە قۇيىلدى. بو غزلا، ائشە مشاعرە اوچون يازىلگن و ائزىلگن شعرلر جملە سىدىن بىر.

يېل بۇلىپ، ياغىنگەگە ايستىگىمنى ساچگە يىمىن
 قىغولى كۈنگۈل دىردىن، مېن قاشىنگەدە اچگە يىمىن
 سېنىدىن ايرىو كىم سارى، قەي تامانگە قاچگە يىمىن؟
 ايرىلىقتە قالدىرمە، بۇلمسە نې بۇلگە يىمىن؟

كون سە يىن يورا كىمدە، آرتەدى سېنىنگ سېوگىنگ
 سېن سارى ياغىمنى، تارتەدى سېنىنگ سېوگىنگ
 ھر تمانگە يوزلىسم، تارتەدى سېنىنگ سېوگىنگ
 اۋزلىگىمدىن اجرەلدىم، سېوگى بىرلە تۇلگە يىمىن

كابل: ۱۳۷۰

سۇنگى عشق

كۈنگىلمە تا قىلدى ماۋا، سۇنگى عشق
 سۇزلىمگە بېردى معنا، سۇنگى عشق

غىچەلر تويغوسىدە پىنھان ابدىم
 يېل بۇلىپ، قىلدى ھويدا، سۇنگى عشق

مىسەلر اويغوسىدە اويغاق ابدىم
 كۈزلىمگە يايىدى رۇيا، سۇنگى عشق

نى تاماغىدە توگىلگن درد ابدىم
بىر چاللىب، ابدى مداوا، سۇنگى عشق

مېندە جىم- جىتلىك اقردى سوو بۇلىب،
موج اورىب، باسلىدى غوغا، سۇنگى عشق

ساچلىرىمدىن تون چىچكلر عطرىنى
اقتىزىب، اقتىزدى دريا، سۇنگى عشق

درد و لذت ارەسىدە، بىلمەدېم
اىلك محبت ابردى مو، يا سۇنگى عشق؟

تاشكېنت: ۱۹۹۹

فرزانه نوایی گه

بالهلىك دورىمدە آتەم دېردىلر:
كون باتر سارى عجيب بىر شهر بار
خانقاھى هر مسافر بېنواگە،
يخشى منزل دور
كۆك اۇپر قۇرغانلرى،
رند و عىبارلرگە ماوا دور
مدرسه، دارالفونىدە اۇقووچىلر و عالملر
تون و كونى بىلمەيىن محنت چىكر
باغ و راغى ميسه و گللر بىلن گۇيا كه جنت دور

سوولرى موزدېك ساووق
بې غبار آسمانى دېنگىزدېك تىنىق
كېچەسى كوندوز كىي
چلچراغلر بىرلە يارقىن دور

• • •

بو عجايب شەردە
باغچەسى جنت مئال بىر فىضلى اوى كۆرىنور
اوشبو اوى نىنگ اېشىگى
كېچە-كوندوز ابل اوچون اچىق
بېنوالرگە نوا
در دىمىدلرگە دوا دور، اوشبو اوى

اويدە، اما بىر دھا

بىر اولوغ، فرزانە، انسان بار
مال و دولت اوندە چېكىسىز بۇلسە ھم،
بارىنى علم و ھنرلر نىنگ رواجىگە،
ملک آبادانلىگىگە، صرف اېتگن دور
ابل اوچون عالی عمارتلر

مسجد و مدرسه و حمام و كۆپرىكلرنى قورگن دور
خانقاه، كاروانسەرلرنى
ھم تېگىرمان و قودوقلرنى
خلق اوچون بىناد قىلگن دور

اۋزى، دنيا لذتىدن واز كېچىب،
اويدە خلوت قىلىب،
اۋز اېلىگە،
اۋز تىلىگە، كۆپ ائىرلر
اونوتىلمس يادگارلىكلرنى يازگن دور
شعر و نثر و علم و حكمتدە
خمسة و تارىخ و دېوانلر ىرەتگن دور
مطرب و نقاش و شاعرلر
خوشنويس و فاضل و عالم دھالرنى
ھر تاماندىن چارلر، اۋز شەرىگە يىغىن دور
قنچە-قنچە كسب و فن اهلى،
اوشبو غمخوار و مېرى ارقەلى
كسى نىنگ اوجىگە بېتگن دور
قنچە كىنت و شەرلر
او طفىلى، ىنگىدىن بىناد اېتىلگن دور
او بىلن، بىر ملك و بىر ملت
دھر ارا شەرت قازانگن دور

لېكن ...

اۋزى، ىگە و ىلغوز
بالەسىز، عايلهسىز،
دىنادن اۋتگن دور

اوتگن ...
 اما برچه آثاری
 اېل- اولوس بولگونچه،
 دنیا باریچه،
 معنویت آسمانی اوچیده،
 یلتیراق یولدوز بولیب،
 منگو یشب تورگه ی

• • •

مین، کیچیک لیکدن
 کۆپ سپوردیم، بو عجایب شهرنی
 مین، کیچیک لیکدن
 کۆپ سپوردیم، بو اولوغ فرزانه انساننی
 لېک، اونینگ آتینی بیلسم هم،
 جاودان آثاریدن
 قنچه بیللر بی خبر قالگن ایدیم

• • •

بو خطا، میندن اېمس،
 بو خطا، سېندن اېمس،
 بو خطا، بیزدن اېمس اېردی
 بو خطا، ظالم فلک،
 بو خطا، مهر و مروت سیز زمان،
 بو خطا، بیزگه عدالت سیز توزوملردن اېدی.

مېنى كېچير،
 اې عزيز شهریم!
 مېنى كېچير،
 اې اولوغ بابام!
 ایستگیم:
 محروم اېلیم حقی،
 اې گۆزهل شهریم «هری»
 آباد بؤل!
 افتخاریم، سېودگیم،
 اې اولوغ بابام «نوايي»
 شاد بؤل!

کابل: ۱۳۶۹

تاپىلمىس (۱)

ويران وطنىمدېك يىنە ويرانە تاپىلمىس
ويران وطنىمدە مېنگە كاشانە تاپىلمىس

غربتدە حقارت غمى و فقر اۋتى دېك
جانىمگە بلا ، جىسمىمە زولانە تاپىلمىس

ھەر نې كە يۇقالسە، تاپىلر سەي ايله، اما
دنيادە فقط آتە بىلن آنە تاپىلمىس

دېيلىك كە: وطن عشقىدە دېوانە كم اېرمىس
مېندېك وطنىم عشقىدە دېوانە تاپىلمىس

دل اھلى و سۆز اھلى اۋقىب شعرلر يىمنى
دېرلر: بو گھەرلر كىبى دردانە تاپىلمىس

تاشكېنت: ۱۹۹۷

تاپىلمىس (۲)

مېندېك، يىنە بىر دلېر فرزانە تاپىلمىس
سېندېك، يىنە بىر عاشق دېوانە تاپىلمىس

عشق عالمىدە تاپىلە دور خسرو و مجنون
فرھاد كىبى عاشق مردانە تاپىلمىس

مېنگ بىر كېچە افسانە اۋقىب بېردى شېرزاد
افسانەچى يۇق اېمدى و افسانە تاپىلمىس

مېن مېھر و وفا شىمى من و قىنچە كە يانسىم
شعلەم گە كويىب يانگۇچى پروانە تاپىلمىس

جانىمنى فدا قىلماغىم آسان ابرور، اما
جانىمنى فدا قىلگۇچى جانانە تاپىلمىس

ساقى و چاغىر، كوى و قۇشوق، برچەسى حاضر
بىلىم، نېگە دور، حالت رندانە تاپىلمىس!

تاشكېنت: ۱۹۹۹

تىنگىسىز

أول قرا كۇزدىن مېنگە بېتگەى اگرچە درد و داغ
بۇلمەسون بىر دم خىيالىمدىن قرا كۇزىنگ يىراغ

سېوگىدىن تۇلقون لىبب ايكى قرا كۇزىنگ، مېنىنگ
كۇزلرىمدىن اويقونى ألدى، يوراگىمدىن فراغ

سېن كە بېردىنگ أول قرا كۇزدىن كىسلرگە دوا
ألمەدىنگ اوشىبو كۇزىنگ بېمارىدىن بىر دم سراغ

اول قرا كۆز هجریده تۆلدى قىزىل قاندىن كۆزىم
بېرگىل اي ساقى، اونگه بو بادهدىن نېچه اياغ

كۆپ قرا كۆزلىرى كۆردىم، باشقه دور كۆزىنگ سېنىنگ
تېنگ اېمس دور قاره تونلرگه بو ايگى شېجراغ

كۆپ قرا كۆزلىر بىلن چون آشنا بۆلدى كۆزىنگ
يارقىن اۆلدى كىم، مېنىنگ حرمانيمه يۇق دور اداغ^۱

كابل: ۱۳۶۰

اونسىز تاووش

اينجيمه مېندىن
مېن، سېنى
چىن كۆنگولدىن
ياشورون سېوگى بىلن سېوه مېن
مېن، سېنى
اوزون تونلر قۇيىنېده
سۆلىم توشلرېمده كۆره مېن
مېن، سېن بىلن دايم
مىين توغولر حرېرىده يشه يمىن
مېن، سېنگه
تانگ يېلى چاوشىدىن هر كون
ياروغ سلاملرېمنى يوباره مېن

۲ كابل شھرىدە، افغانستان بېلىمىر اكادېمىسى و يازچىلر اېوشمه سى تماندىن سلطان حسين بايقرا نىنگ توغىلگن كونيگه بېغىشانگن ادبى كېچە دە، شاعر نىنگ شو قالىپه و وزندە يازىلگن غزلى مشاعرە گە قويىلگن اېدى. قويىدە گى غزل «قرا كۆز» سۆز لرى التراسى بىلن اۆشە مشاعرە سلسلە سىدە يازىلىپ، اۆتىلگن.

مېن، سېنى

تون و كون نينگ تينمىسىز ابلە نىشىدە

تينمىسىز ايسلە يەن

مېن، سېنى

ساغىنچلرگە اۋرەلگەن يۈرەگىم نينگ

ھەر بىر تلىپىنىشىدە

اونسىز تاووش بىلەن چقىرەنەن

اينجىمە مېندەن

اگر حيا باكرەلىگى

سېۋگىمنى سېنگە اظھار ايتىشىمگە

امكان بېرمەدى

اينجىمە مېندەن

چېچكلەر يىغراغلىرىدە ياشىنىگەن ايفاردېك

كۈنگىلىم تويىدە ياشىنىگەن سىرلەرنى

تېلىم ناتوانلىگى ايتەلمەگەن سۆزلەرنى

سېۋگى بەھارىدە

كۈزىم قلدېرغاچلرى

سېنگە ايتىپ بېرىشى مەكەن!

اينجىمە مېندەن.

تاشكېنت: ۲۰۰۰

نېردە سېن و نېردە مېن؟!

سېن ادىر، مېن گلستان مەن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن يېر و مېن آسمان مەن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن، سۇنىپ قالگەن الاونىنگ كۆككە ساۋرىلگەن كولى

مېن، قوياش دېك نورفشان مەن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن، خزان دېك سرغە يىب، محزون كېچىرگە يىسەن حيات

مېن، بەھار بې خزان مەن، نېردە سېن و نېردە مېن؟

سېن، كورهش ميدانيدن بير زومده قاچگن پهلوان
مېن، جسارتلى كورهشچى، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن، امير و مېن، فقير، سېن، سهوگى سيز اولگن تيريك
مېن، اوليك تنلرده جان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن، قرا تون بغيريده يولين يوقاتگن كېمه، مېن
موج ايله هم اشيان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن، ادير- توزه قوروب قالگن كېرهك سيز بير تىكان
مېن، چېچك ابرنیده قان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

سېن، وطننى اؤنگه سالگن، ياوگه ساتگن، اؤغرى سن
مېن، وطنگه پاسبان من، نېرده سېن و نېرده مېن؟

شبرغان: ۱۳۷۶

ياغدودن قوريلگن اوى

سېن ايرىليب مېندن ييراققه كېتىدىنگ
قه يريلىب مېن سارى قيا باقمه دىنگ
كېچه - كوندوز يىغلب، سېنى ايزله ديم
وصالينگ شاده سېن بۇنومگه تاقمه دىنگ

ايرىلدىنگ و سېندن ايريلمه ديم هېچ
توشيمده هم سېن سن، اؤنگيمده هم سېن

لحظه لريم تۇلىق خيالىنگ بيلن
توئىمده هم سېن سن، تانگىمده هم سېن

سېكىن - سېكىن اۇتر سېن سىز حياتىم
لذت سىز حياتى، ايتكىل، نې قىلەى؟
يورەك الگىنىنگى بىلەن انىق
يورەك بېرگىنىنگى نىمەدن بىلەى؟

اۇتمس كېچەلردە گاهى يازىب شعر
شعرىنگ بىلن گاهى، الدەيمىن كۇنگول
خيال ايچرە گاهى، سېندىن سۇرەيمىن:
«قچان بىرلىشركىن، بو اجرەلگىن يۇل؟»

اىلىدىن جرەنگلر، ياقىملى سېسىنگ
شۇرشە سېسى دېك، قولاقلىرىمده
ايتەسن: «كېلرمن، قىتېب يانينگگە
گلدېك اچىلەسن قوچاقلىرىمده»

گۇزەل تويفولرگە تۇلەدى كۇنگول
سېن بىلن اۇزومنى بىرگە كۇرەمن

كۇزىم اوتروسىدە يشنەيدى چمن
سېن بىلن سېوينىپ بىرگە يورەمن

اىرىلگىن سېوگلىم، بس دور اىرىلىق
كېل كە وصال ايچرە دوران سۇرەيلىك
كېنگ سماء اىستىدە، سېوگى قۇينىدە
قوياش ياغدوسىدىن بىر اوى قورەيلىك

تاشكېنت: ۱۹۹۸

وفا شمعى

ظلمت اسيرى بۇلگن عياللار فرىدادى

بوزولگن يورتىمى تا دل كۆزى يىرلن كۆرۈپتورمەن
كۆزۈم ياشىن تۆكۈپ ھەردەم يۈرەككە قىغورۇپتورمەن

قېچان بخت و سعادەت يولدوزى پارلەيدى دەپ، ھەر تون
تانگ آنگۈنچە تمنا بىرلە كۆككە تىلمورۇپتورمەن

وطنى ظلمت ايچرە تشلە گوچىلر اويالسىن، دەپ
وفا شمعىنى بو ظلمت سىرادە ياندورۇپتورمەن

خدا اېر كك-عيالىنى تېنگ و اېر كىن گر يرە تگن دور
نېچون سېن اېر كىن و مېن بىند و زندانده تورۇپتورمەن؟

حقارت بىرلە باقمە، سېن عيال سن دەپ مېنگە، اۇغلىم
ئەنگەن، سېنى مېن دىنيا يۈزىگە كېلتورۇپتورمەن

تاشكېنت: ۱۹۹۷

امتحان

عرضىمنى سېنگە بيان اېتەي مو؟
دردىمنى سېنگە عيان اېتەي مو؟

بو چرخ فلک ستملىرىدىن
غوغا كۆتەرىپ، فغان اېتەي مو؟

كۆكسىمنى تىلىپ، يۈرەكنى تىرىپ
قانىمنى تۆكۈپ، روان اېتەي مو؟

ھەر نې كە باشىمگە كېلدى، سېنىگە
سۆزلىب، يۈرەگىڭنى قان اېتەي مو؟

عالم اېلىدىن وفا كوتىلمىس

جانا، سېنى امتىحان اېتەي مو؟

كۈز فصلى، بهار اېمىش كۆزىڭدە

رەڭگىمنى تۈگىيىپ، خزان اېتەي مو؟

مشكىل وپتىمنى تۈك اېتىش دور

اسان مېنىگە تۈك جان، اېتەي مو؟

تۈك وپتن اېلەدېم بە ناچار

يېر اۋستىدە اۋسان اېتەي مو؟

تاشكېنت: ۱۹۹۷

غم يېمە

كېلگەي اۋل آرام جانىڭ، غم يېمە

مېر ايلە اۋل مېر بانىڭ، غم يېمە

دردىمە ھىداستان يۇقدور، دېمە

تاپيلور ھىداستانىڭ، غم يېمە

غوبت اېچرە ھىزبانىڭ بۇلمسە

مېن بۇلر من ھىزبانىڭ، غم يېمە

سەرغەيىپ قالسا گىلىستانىڭ بو گون
 اپر تە، باز اولگەي خزانىڭ، غم يېمە

پورتىنگە حاضر اگر بۇلسە اوروش
 قېتەدى صلح و امانىڭ، غم يېمە

مستجاب اولگەي خداگە التجانىڭ
 دشمن اولگەي پاسبانىڭ، غم يېمە

تاشكېنت: ۱۹۹۹

سېن يىلن

سېن يىلن اوچرەشدىم، كۈلدى طبيعت
 سېن يىلن يىنگرەيدى، سېوگى قۇشىغى
 سېن يىلن كۆرەمەن دىيانى گۈزەل
 سېن سېنگە بۇلىپسەن كۆز قراچىغى

سېن اوچون گۈزەللىك، سېن اوچون چىراي
 سېن اوچون بېغىشلار باروغلىك قوياش
 سېن يىلن بو حيات قىندەي قىوانچىلى
 سېن يىلن بېر و كۆك كۈيلەيدى يىوواش

آچىلدى چېچكلر، سېرەدى قوشلر
تال ساچىنى اۋپىب، ترەدى شمال
سېن سىز گل تىكاندېك قەدەر كۆزگە
سېن سىز يورەگىمنى اېزەدى ملال

سېوگىنىگ يورەگىمدە النگەلى اۋت
يانەدى كۈن سەيىن مېنى كۆيدىرىپ
يورەگىم يىغلەيدى سېنى ساغىنىپ
دېدارىنگە بۇلمس اونى تۇيدىرىپ

كېل، حىيات يۇلىنى بېرگە باسە يلىك
بۇلە يلىك بو يۇلدە ايكىمىز يۇلداش
اجرەتمەسەن بىزنى ايرىلىق قۇلى
توغدىرەمەسەن ھىجران كۆزىمىزدە ياش

كۆكسىمدە عشق اۋتى يانەدى مدام
سېنى ھم كۆيدىرسەن سېوگى اوچقونى
سېرەسەن دل قوشى سېوگى قۇشىغىن
يىنگرەسەن فضا دە بو قۇشىق اونى

كابل: ۱۳۸۰

تېرىك غزل

اچكى و تشقى گۈزەل لىكدە تېنگىسىز قىزىم گە:

باغدە گل اچىلمەگن
بو، سېنىگ يىناقلرىنگ
قوشلر ھم سېرەمەگن
بو، سېنىگ قووناق سېسىنگ
اېرتەلر تانگ اتمەگن
بو، سېنىگ تېسىمىنگ
قوياش ياغدو ساچمەگن
بو، كۆزىنگ، نگاھلرىنگ

يولدوز يلتىرەمەگن
 بو، يلتىراق تىشلر يىنگ
 صبا عطر سېپمەگن
 بو، ساچلر يىنگ ايفارى
 سېن، نە قدر گۈزەل سەن!

سېن، نە قدر گۈزەل سەن!
 قىزىل گل لېلر يىدىن
 تامگن تامچى عسل سەن
 طبيعت قوچاغىدە
 يىرەب يورگن مول سەن
 گۈزەللىرىدە
 گۈزەللىكدە مثل سەن
 حياتىم دېوانىدە
 مېن يازگن غزل اېمىس
 خدانىڭ اۈزى يازگن
 تېنىڭسىز تىرىك غزل سەن
 سېن، نە قدر گۈزەل سەن!

تاشكېنت: ۲۰۰۳ م.

كۈزگو و ديدار

آختەرىب تاپدىم سېنىڭدېك يارنى
 اُق كۈنگۈل، يىر مېرېان دلدارنى
 سۈزىنگە اۈرگندىم، اېمدى اىستەرم
 ھر زمان سېنىدىن چوچوك گفتارنى

سېن يىشىل بۇيلى تېرەك، مېن نىسترن
 يىشنە ترمىز ايكىمىز گلزارنى

كۆز لريم كۆز گو و سېن ديدارى سن
كۆز گودن اجره تمه گيل ديدارنى

بېرسه، بېرسين مېنگه يوز آزار چرخ
بېرمەسېن بېر دم سېنگە آزارنى

سېنگە دېب، ايتدېم بو شعرىمنى، سېنگە
سېن بېلرسن قىمت اشعارنى

تاشكېنت: ۲۰۰۳ م.

اۋىلر دېنگىزى

يلىرەب تور گن ياشىمىگە باقمە، مونچە سىرسىرى
ھجر ارا تون قۇنىدە بېلگىل، توغىلدى اختىرى

وصل ارا يشنەب اچىلدىم، اۋز گەلر كۆز قىلدىمو؟
كىم تىكاندېك كۆز لىمگە كىردى ھجران نشترى

ايرىلىق وادى سىدە يۈلېم يۇقالدى، سېوگلىم
سېندىن ايرىو كىم قىلور بو يۈلدە مېنگە رھبرى؟

هر تاماندىن بىر بلا ياغدى باشىمگە، نىلە يىن؟
 نې قاقچىشگە بار اياغىم، نې اوچىشگە شەپىرى

أل يىناغىم سرغە يىب، عشاق ارا تاپدىم بېھا
 عشق ايلىگى اۈر تەدە قىلدى مگر كىمياگرى؟

كۈزلىرىنگ كۈزگۈسىدە عكس اېتسە گر توغولرىنگ
 كۈزلىرىم اوتروسىدە هر دم اچىلگەى منظرى

كېچە، تانگ ائگونچە اۈيلر دېنگىزىدە چۈمىلىب
 ايلگىمە، اې كاش، كېلتورسىم وصالىنگ گوهرى^۱

دلىمنى سىيلەيدى عجىب بىر توغۇ
 بو، حسرت هم اېمس، آرزو هم اېمس
 كېچەلر كېلمەيدى كۈزىمگە اويقۇ
 بو، افسون هم اېمس، جادو هم اېمس

كېچەلر اى بىلن صحبتلر قورىب
 دلىمدە گىلرنى اونگە ايتەمن
 تائىش يولدوزلرنى بىر مە بىر كۈرىب
 تانگ ائگندە يىنە اويگە قىتەمن

^۱ بار تولدى نىنگ ۵۱۰ يىللىكى مناسىتى بىلن جوزجان ولايتىدە اۆتكەزىلگن سىمىنارە بارنىنگ شو
 وزن و قافىە بىلن يازگن غزلى مشاعرە گە قۇيىلدى. يوقارىدە گى غزل شو مشاعرە مناسىتى بىلن
 يازىلىپ، اۆقىلگن اېدى.

ايگى يريم، بىر بوتون

كېچەلر يېم شوندىكى سحر بۇلەدى
 كوندوز ھىم بو تويغو ترك اېتمس مېنى
 يورەگىم تېلىنىپ، اېزىلىپ كېتىر
 قچان كە اېسلەسم، ساغىنىپ سېنى

بو قندەي تويغو كە سېنى اوچرە تىسم
 يېر و آسمان بېردن كېنگە يېپ كېتىر
 فرشتەلر گۇيا القىشلىپ، كويلىپ
 يان- اطرافگە گلر، عطرلر سېپىر

بو قندەي تويغو كە سېنى كۆرمەسم
 كۆرونمس كۆزىمگە يېر ھىم، آسمان ھىم
 بۇم- بۇشلىك تويىگە گۇيا چۇكەدى
 بو پارلاق قوياش ھىم، ياروغ جھان ھىم

مىجت اېمس مو، بو عىجىب تويغوم؟
 سېن ھىم تانىش مو سن، او بىلن، جانىم؟
 كۆزىنگە عكس اېتسە، ساغىنچىم، آرزوم،
 يورەگىمدە قالس، قىغو- ارمانىم!

دېدىلر: آدمزاد، يېرىم يەرەلگن
 آختەرىب تاپەدى، يېرىمى يېر كون.
 سېن، مېنىگ يېرىمى سن، كۆنگىلېم سېزەدى
 يېر كونى بۇلەمن سېن بىلن بوتون

ايتاليا، ميلانو-٢٠٠٢

الداوچى

سېن ھم ايتىگن اېدىنگ: 'سېنى سېۋەم'
 مېن ھم ايتىگن اېدىم: 'سېنى سېۋەم'
 مېنگە ايتىگن سۆزىنگ يىلغانگە چىقىدى
 اېندى خاطرېمدن سېنى يوۋەم

الداوچى سۆزلىرىنگ، الداوچى كۆزىنگ
 مېنى اۋزلىگىمدن ايرىدى بوتون
 الدەنىپ سېن يىلن حيات كېچىردىم
 عاقبت نىسبىم كۆز ياشى بوگون

الداوچى سېۋىگىم، مېنى الدەمە
 اېندى سۆزلىرىنگگە ھېچ ايشانمەيمەن
 محبت شەلە سى سۇندى دىم دە
 اېندى بو شەلە گە كويىپ يانمەيمەن

تاشكېنت: ۲۰۰۴ م.

آق تېرەك

مېندىن ايرىلدى، غمىمنى بىلمەدى
 اۋىلىرى مېندىن دەمى ايرىلمەدى

غىچەدېك سېۋىگى توگۈلدى گۈنگىلمە
 ھجر يىلىدىن عاقبت اچىلمەدى

آق تېرەك دېك باش كۈتردى كۆك سىرى
 مېن سىرى بىر شاخەسى قەيرىلمەدى

ۈزگەرگە قىلدى يوز مەر و وفا
مىنگە حتى بىر جفا ھم قىلمەدى

تىلدى كۆك بفرىنى ھىم اۇقلىرى
تاش يوراگىگە، ولې سىنچىلمەدى

دېر ابدىم: كۆرسىم، غىمىنى ايتەمن
كۆردىم و فيغولرىم ايتىلمەدى

دېر ابدىم: ھوشلى بۇلىب يور، اې كۈنگول
تېلبە كۈنگلوم بىر زمان ايلمەدى

ھالند: ۲۰۰۲

آنه جان

كېچىر مېنى كېچىر، آنه جان
احوالىنگى گىر سۇرالمەسىم
بۇلمە مېندىن آزدە، اگر
در دىنگگە مەرھىم بۇلالمەسىم

يۇلىمگە كۇپ بۇلمە انتظار
مېنىگ اوچون چېكمە اضطراب
قرانغو دىلمردە، آنه جان
يادىنگ دور مىنگە بىر آفتاب

هجرت بهاری

کېلدى گۆزەللىك بيله كۆركم
قىلدى ينه معجزه سين اشكار

نوريني بيره تدى جهانگه قوياش
قىلدى صبا غنچه نى سرىنى فاش

شاخه سىنى قمرىگه بېردى چنار
سايه سىنى قىلدى كۆنگول اختيار

كۆپ ايلر دور، سېندن جدامن
شهرلرنى گېزيب هر تمان
محنت و غملىرگه رضامن
اگر بۇلسنگ انه جان، امان

تيرىكچىلىك يوموشلريدن
هر زمان دور باشيمده سودا
قىغورمه، قيرگينه م ييراق دېب
كۆنگليم سېندن بۇلمه گه ي جدا

تومن ايچره قالسم، انه جان
مهرينگ بۇلر مېنينگ قوياشيم
يلغوز ليكده دردينگنى اېسلب
«كۆزلريمدن قلقىدى ياشيم»

مزار شريف: ۱۳۷۶

كۆزىنى نرگس چو خمار ايلهدى
برچەنى مخمور بهار ايلهدى

اېسكى قوروق شاخهده اچىلدى گل
بۇلدى اونىنگ حسنىگه شيدا كۇنگول

تانگده، چېچك بر گيده شېبنمى كۇر
شېبنم اېمس، بلكه بىر اينجو دورور

ميسه بېزه تدى چمن و دشتنى
دل تېلەگەى دشتده گلگشتنى

پردەنى اچدى يوزىدن لاله
كيدى چېچك كۇيلگىنى يالەلر

ميسه دېمە، اينجى اېپك يادى باغ
لالە دېمە، كۇزنى ياروتگن چراغ

كۇكدە بولوت يىنگى قۇشيق كويلەدى
ياغمير اېسە، اۇز سۇزىنى سۇيلەدى

ياغمير اېمس، طرفه طراوت اېرور
خستە كۇنگولرگە حلاوت بېرور

ياغمير اېمس، اېسكى چاغىر دې، اونى
بېرگە خدا رحمتى دېر دې، اونى

زىمەسېن باشلەدى دريا يىنە
سالدى جهان كۇنگلىگە غوغا يىنە

موج ايله دريا بۇلبان اشنا
كۇككە ترەتدى ايكىسى بىر صدا

گلنى كۇرىب، اۇينەدى پروانەلر
ايگى يورەك باشلەدى افسانەلر

كېتىدى يورەكلر اوويدن كىنەلر
تۇلدى محبت مېيدن سىنەلر

شېر و كىيك بۇلدى بو موسمده يار
بېرمەدى گل قلىبگە ازار، خار

دلە محبت قىلىيان اشيان
جمله جهان جسميگه كيرگىزدى جان

مشك و ايبارلارنى ترهتدى نفس
جان قوشى پروازنى قىلدى هوس

بۇلدى جهان كېنگىلىگى، پرواز اونگه
بۇلدى عيان، هر ياشورون راز اونگه

يېر يوزى نىنگ كۇر كىگه قۇشدى جمال
كېلدى بهار و يىنه اۋز گردى حال

كۇردى خلاق يىنه نورۇزنى
سۆزلەدى دل شاعرى بو سۆزنى:

كېلدى بهار و يىنه كېلسون بهار
برچه گه بۇلسون يىنه - ده بخت يار

هر كىشى نىنگ نىتىنى، اى خدا
مرحمتىنگ يىرله روا قىل، روا

مېنگه، كه در گاهينگه يىر بنده من
عفو ايله احسانينگه شرمنده من

مرحمتىنگنى يىنه همراه قىل
خير و دعا بدرقه راه قىل

مېنگه بو هجرتده مددگار بۇل
برچه قىين دملريمه يار بۇل

اۋز وطنىمنى يىنه اباد قىل
ابل - اولوسىمنى يىنه - ده شاد قىل

يور تيمه كېلتىر يىنه، كۇر كم بهار
صلح و صفانى يىنه قىل، برقرار

تاشكىنت: ۱۹۹۹م.

شكارينگ من

بويوك خداگه قىسم، بېقرار و زارينگ من
وفا سېور سېوريم، باوفا نگارينگ من

عتاب ايله باقىشىنگ، گلشنيم خزان اېتىدى
اگر كولىب قره سىنگ، يشنه گن بهارينگ من

وفا يوره كنى، حيا كۆزنى، گر گۆزەل اېتسه
گۆزەل وفالى، حىالى، يگانە يارينگ من

وصال اميدى اوچون، مېرىنگە كۈنگول قۇيدىم
كۆزۈمنى يۈلگە تىكىپ، هر دم انتظارينگ من

شكار اوچون دلە - اۇرمانگە بۆلمە اوارە
نگاھينگ اۇقىنى ات مېن سارى، شكارينگ من

كابل: ۱۳۶۰

طوفان

كۆككە يېرەب، قوبوق قرا بولوتلر
يوگوردى قووانچ بيلن هر يانگە
يولدوزلر نينگ كۆزى تېلمورىب يېرگە
باقردى يوز حسرت بيلن هر آندە

اىس، اىس يولدوزلر نينگ ياغدوسى
اۇتالمىدى بولوتلر آره سىدىن
قرانغولىك بېرەمىنى كۆرگن آى
قان تۆكردى يوره گين ياره سىدىن

كوچلى، ايلغار بېر طوفان كېلىشىگە
كۆز توتىب تور گندى، اىس يولدوزلر

بیر- بیردن سۆره شردی آی و کون:
قچان کبلر اپکن طوفاندىن خبر؟

قویاش دېردی: کونده کېلسه بو طوفان
نوریم بیلن یۆلینی یاروته من
آی هم دېردی: اگر تونده کېلسه او
یولدوزلر یاردمیده ایش توته من

بیر قرانغولیکده کېلدى بو طوفان
قلین بولوت قلقانینی سیندیردی
قرانغولیک قشونینی ترقندی
آی و قویاش هم اونگه یاردم بېردی

کېچه تانگ آتدی، یېنگیلدی بولوتلر
یاروغلیک اۆز بیراغینی کۆتردی
قویاش چقیب، پارلاق یاغدوسی بیلن
یېرنی، بوتون جهاننی، یاروتردی

آی و قویاش یاردم بېریب تور گنده
کوچسینلنپ قالمس آلیس یولدوزلر
قرا بولوتلر ظفر تاپه آلمس
یارقین بۇلر کېچهلر و کوندوزلر

سرپیل: ۱۳۵۷

صلح او چون کورهش^۱

اوج سؤراغیم بار مېنینگ:
بو اوتر دنیاده یخشی ایش، نې دور؟
کۆپ یامان حال و یامان کون، قیسی دور؟
کیم اېسه بختسيز کیشی و کیم اېسه بختلی دورور؟

کۆزی یاشدن تۆله بیر انه مېنگه بېردی جواب:
«مېن بو اوتکینچی جهانده همه دن بختلی اېدیم

^۱ بو شعر ۱۳۶۲ - ییل، نور آیدده، کابل شهردده، «صلح» موضوعیده اۆتکریلگن هنری و ادبی مسابقه ده، اطلاعات و فرهنگ وزارتتی نینگ بیرینچی درجلی شعر جایزه سیگه سزاوار بۆلگن.

باشىمىدە بىر مېھرىبان، مۇنس اپرېم

يانىمىدە ئۇغلىم، قىزىم

بىر تورر جايىم

بىر نانىم

مىجىتىدىن تۇلىق بىر رۇزگارېم، بار اېدى

بو سەدەتخانەدە

دۇنيادىن بې غەم اېدىم

بىلمەدەم قەدىن مېنىڭ باشىمىگە ياغىلدى بلا

بىر گروھ بېگانە پېرورلر كېلىپ

جىنگ اۋتىنى يور تېمىزدە ياقدىلر

بو اوروشدە قىنچەلر كېسىلدى باش

ھەر تامانگە اقدى ياش

قانگە بۇيلدى قوياش

بو اوروشدە اېپ اپرېم، بالەلرېم بۇلدى شېھىد

غەم بېقىتتى اول سەدەتخانەنى

نې دېين، نې-نې بلاگە اوچرە دېم!

دۇستلر،

تىنچلىكنى دولت دېب، بېلىنگ

ھەر اوروشگە قىشلىك اېلىپ تورىنگ»

كېكسە ياشلى بىر آتە بېردى جواب:

«مېن، مىسىتگە يۇلىققن آتە من

بالەلر داغىدە ھەردەم يانەمن

اېل و يورتىنىڭ تىنچىنى اسرەش اوچون

ايكى بورگوت-ايكى ارسلانېم، اوروشگە كېتىدىلر

ياوگە قرشى كۇپ كورەشلىر قىلدىلر

ياو صفىنى بوزدىلر

ياونى بىنگىپ ارقەگە قاچىدىلر

بىر بېھادر بورگوتېم

قۇلىگە ادى ظفر بىراغىنى

اھ،...

بو ظالم فلک

اېپ بېگىتلر قدرىگە بېتمس اېكن

شو ظفر ائناسىدە

اوق ائىلدى،

تېترەدى بېر-آسمان

بورگوتېم سكرەب بېقىلدى ناگھان

و ظفر بىراغى توشدى قۇلىدىن

شۇندە، آغە چاپتى ايكىنچى بالەم

آغەسىنىڭ قۇلىدىن ادى ظفر بىراغىنى

جىسمى يارە، روھى يارە بۇلسە ھەم

كۇكسىدىن قان آقسە ھەم

ينە، ايلغار باشلەدى
 آلدى ياۋونىنگ سۇنگى جىنگ ميدانىنى
 بۇلدى دشمن تار و مار
 فتح و نصرت بۇلدى يار
 بۇلدى تىنچلىك برقرار
 شو زماندە، يېرنى اۋىدى و يىقىلدى قەرمان
 بىر تبسم لب دە، كۆزلىرى يومىب
 تېنگرىگە تاپشردى جان
 جاننى قربان قىلدى تىنچلىك يۇلئدە
 يورتى يىراغى ابدى بىر قۇلئدە.

او زماندىن كىم اوروش نىنگ افتى
 مېنى قىلدى ايگى اۋغلىمدىن جدا
 يارقىن عالم بۇلدى كۆزىمگە قرا
 گر اوروش بۇلسە، جھان زندان بۇلر
 جاندىن ارتىق بالەلر قربان بۇلر»

***

بو حكايتلر، الملى قصەلر
 قىلدى بغيرىمنى كباب
 بۇلدىم حيران،

لاجواب

شوندە، بالە داغىنى كۆرگن آتە

كۆز ياشىن ارتىب، مېنگە بوندەدى دېدى:
 «مېندىن اېشىت كىم، سېنىنگ
 هر سۇراغىنگە جوابىم بار مېنىنگ

يخشى ايشدىن سۇرە سنگ،
 صدق ايله اېل- يورتگە خدمتلر قىلىش،
 هر اوروشگە قرشى جىنگ آلىب بارىش،
 تىنچلىك يۇلئگە جان قربان قىلىش،
 بو اۋتر دنيا دە يخشى ايش اېرور

اېنگ يامان حال و يامان كوندن دېسىم،
 كىم كە يانسە اولكەسى جىنگ اۋتئدە
 يا اېلى، ياو قۇلئگە توشسە اسىر
 يا كە كۆزى آلدئدە

جاندىن ارتىق بىر عزىزى بېرسە جان
 يا بوزولسە يورتى و آباد اوىي
 يا كە هجرت قىلسە اۋزگە يورتگە سرگردان بۇلىب
 اېنگ يامان حال و يامان كون شو اېرور

گر سعادتلى كىشىدىن سۇزلەسم،
 كىم كە تىنچلىك قۇينئدە
 اۋز اوىي، اۋز يورتئدە اېركىن يىشر

جانە جان دۇستلار بىلەن خىزمەت يورۇر
 ابل و يورتىگە يىخشى خىزمەتلەر قىلىپ
 ابل و يورتىدىن عزت و حرمت كۆرۈر
 ابلنىڭ سەئادەتلى كىشى اوشبو ابرور

گر سەئادەت سىز كىشىدىن سۆزلەسەم،
 كىم كە توشىگەى ابل و يورتىدىن يىراق
 يا كە بۆلگەى يار و دۇستىدىن اوزاق
 يا كە ياتلار سۆزىگە
 ادەنىب اۇز خىللىگە قىشى تورر
 ابل و يورتىنىڭ نىفرت اۋتىدە يانر
 يار و دۇستلار اۋدىدە
 اعتبار و ابروسى تۈكىلر
 ابلنىڭ سەئادەتسىز كىشى اوشبو ابرور»

بالەلر نىڭ داغىگە
 بغرى يانگن ائە، اۋتلى اە چىكىب،
 اۋى-خىيال گر دابىگە،
 جىم، چۈكىب كىندى ...

بارىدىن ايرىلگن ائە مونىگلى اۋزى بىلەن
 يىنە سۆزلەى باشلەدى:

«نېچە سۆزىم بار سېنگە، جانىم، بالەم!
 گر وىطن ابادلىگى، ابر كىنلىگى
 ابل-اولوس نىڭ بىختى و بىردەملىگى
 يېر يوزىدە تىنچ حىياتى،
 اىستەسنگ
 هر يىگىت نىڭ ائىگىگە
 هر عىيال نىڭ قىلىگە
 صلح و مەر و دۇستلىك تىخىمنى سېپ
 تىنچلىك و سېوگى نىھالىگە ھىمىشە سوو بېرىپ
 بىر گۆزەل دىنيا يىرەت
 كىنەلر اىلدىزىنى توبىدىن قوروت
 تىنچلىك يۈلىدە تىنمىسدىن اىلب بارگىن، كورەش
 تا اوروش اۋتىدە ھېچكىم كويمەسەن
 ائەلر، بالە غمىدە يانمەسەن
 ائەلر نىڭ بېلىنى
 درد و غم سىندىرمەسەن
 قۇل-اياغى خىنەلى يىڭى كېلىن
 باشقە، بېوۋە بۆلمەسەن
 بالەلر نىڭ كۆزى ياشىگە تۆلمەسەن
 تىنچلىك يۈلىدە تىنمىسدىن اىلب بارگىن كورەش!»
 اىگى دردلى ائە - ائە سۆزىگە

برچە آتە- آتەلر

برچە يتيم باله لر

يبر و كۆكده، تنگرينى آقىشلەياتگن برچە موجودات

جۇر بۇلىب، تكرر ايتردى:

«تينچلىك يۇلىده تينمسدن آلب بارگين كورهش!»

ايچ- ايچيمدن يبر تاووش تكرر ايتردى:

تينچلىك يۇلىده تينمسدن آلب بارگوم كورهش!

تينچلىك يۇلىده تينمسدن آلب بارگوم كورهش!

اېرتك

باسمه، چمن اوزره، اييك ميسهنى
عشق اېلى نينگ دردينى سۇيله يدى او
تليپنه دى، باش اېگه دى، جيم-گينه
سېوگى كويين برچه گه كويله يدى او

تانگ ياريشر، آى بيله يولدوز كۇچر
شودرينگ اېسه، آقچه كىي ساچيلر
گل كولر و غنچه تبسم قيلر
دلده گى قينغو توگونى اچيلر

مېن كېلكدېك، اوچەن سېن سارى
 يۇلىنگە ايستك گلىنى ساچەن
 سېن توتەن دېب، كېلەسن مېن سارى
 مېن ايسە، جىران بۇلىيان قاچەن

مونچە گۈزەللىكنى كۇرىب كۇزلىرىم
 اويغانەدى مېندە، سېویش ايستكى
 ايرىلەن اۇزدن و اۇيلر كۇنگول:
 «زاست اېكن، برچە سېویش اېرتكى»

سمرقند: ۲۰۰۳ م.

گۈللەر بىرلىكى

تارت قۇلىنگىنى، اې گۈزەل
 بو قىزىل گل دېب، اونى
 شاخە دن اوزمە
 مېن بو رنگنى سېوەن دېب،
 ساچىنگە تاقمە

تارت قۇلىنگىنى، اې گۈزەل
 بو سىرىغ گل دېب، اونى
 شاخە دن اوزمە

مېن بۇر ئىككى سېۋمە گە يىمەن دېپ،
ھەر تامان ساچمە

تارت قۇلىنىڭى، ئاي گۈزەل،

بىرچە گىللەر دور گۈزەل

اۋ، قىزىل مو يا سىرىغ

يا كە ئاق مو يا كە كۆك

بىرچەسى دور بۇستان نىڭ زىنتى

بىرچەسى دور كۈزىمىز نىڭ لذتى

بىرچەسى دور كۈنگىلىمىز نىڭ فرختى

گل اگر بۇلسە سىرىغ

شاخەدە پىشىگەن سىرىغ بوغداينى

اېنىڭ كېرەكلى نانىنى

اېسىمىز گە كېلتىرر

بۇلسە گل نىڭ رىڭى ئاق

قې- قرانغۇ كېچەدە

يىلتىرەپ تور گىن منور آى و يولدوزنى

توننى اوخلەتگىچ، مكرر كېلە ياتگى يىڭى كوندوزنى

ھەم ياروغلىك ساچگۈچى

يېر گە بايلىك بېر گۈچى

پارلىنىپ تور گىن قوياش نىڭ مېرىنى،

اېسىمىز گە كېلتىرر

بۇلسە گل نىڭ رىڭى كۆك

كېنىڭ يورەكلى آسمان

يا كە دېنىگىز لىر، بولاقلىرىنىڭ تىنىق تويغوسىنى

اېسىمىز گە كېلتىرر

تارت قۇلىنىڭى، ئاي گۈزەل، گلدىن

گل قىزىل مو يا سىرىغ،

يا كە كۆك مو يا كە ئاق

مېن بۇر ئىككى سېۋمەن يا سېۋمە گە يىمەن دېپ،

شاخە دىن اوزمە

ساچىنىڭە تاقمە

ھەر تامان ساچمە

ئاي گۈزەللىرىدىن گۈزەل انسان،

عمر بۇيى مېن سېۋىپ كېلدىم

عمر بۇيى مېن سېۋىپ قالگوم

بىرچە گىللەر رىڭىنى

بىرچە گىللەر عطرىنى

بىر قوياشكە كۈز تىكىپ تور گىن

بیر بولاقدن سوو ایچیب، یورگن
 بیر چمنده یشنب آچیلگن
 بیر طبیعتده اونیب، اوسگن
 برچه گللرنی
 برچه گللردن یسلگن دسته گللرنی

سپوگلی دور، ای گۆزهل
 برچه گللر،
 غنچهلر.
 برچه گللردن یسلگن دستهلر^۱

جلال آباد: ۱۳۶۰

بخت قویاشی مېنگه کولیب باققنده
 شان و شهرت بۇنیمگه گل تاققنده
 تاتلی حیات کۈنگلومگه خوش باققنده
 نېگه، سیزنی اېسله مه دیم، آنه جان؟

مال-دولتیم ائسیب، ایشیم یورگنده
 دۈست و یارلر مېنی قۇللب تورگنده
 سبویب، سبویلیشده دوران سورگنده
 نېگه، سیزنی اېسله مه دیم، آنه جان؟

^۱ بو شعر جلال آباد شهریده اوزبک ادبیاتی هفته سی ارچون یازیلگن.

نېگه، اېسله مه دیم؟

۲۰۰۱ - ییل، غربتده وفات ایتیب، مزاری هم غربتده قالگن آنه جانیمگه:

اويىم، بالەم بىلەن سېۋونگىمىدە
 خەلق كۆزىگە غەزىز كۆرۈنگىمىدە
 سەئادەت چۇقىسىگە قۇنگىمىدە
 نېگە، سىزنى ئېسىلەمەدەيم، ئەنە جان؟

ئىلم اھلى اىچرە نام قازانگىمىدە
 تولى بوتوقلاردىن قوۋانگىمىدە
 دىنيا گامىدە دەپ، ايشانگىمىدە
 نېگە، سىزنى ئېسىلەمەدەيم، ئەنە جان؟

چىرايلىگىم، ياشلىگىم دورى اۋتدى
 غەربتدە شان- شەھەرت مېنى اۋتدى
 پرىشانلىك كېلىپ قۇلىمنى تۈتدى
 شۈندە، سىزنى ئېسىلەمەدەيم، ئەنە جان!

باشىمىگە بالا- تشۈيشلەر ياغىلدى
 اياغىمىگە تاش- تىكانلار سانچىلدى
 فقەر و غەربت يۈرەك - بىغرىمنى تىلدى
 شۈندە، سىزنى ئېسىلەمەدەيم، ئەنە جان!

سىز، او ياقىدە، مېن، بو ياقىدە قالگندە
 درد و غەملەر جىسمىزگە چىنگ سالگندە
 اچل، سىزنى مېندىن ايرىپ الگندە
 سىزنى يىغىل كۆپ ئېسىلەمەدەيم، ئەنە جان!

سۇنكى دەملەر، يانيزدە تورالمەدەيم
 سۇنكى نىگەھىنكىزنى كۇرالمەدەيم
 سىزدىن خەتى كېچىرىم سۇرالمەدەيم
 كېچىرەسىزنى قىزىزنى، ئەنە جان؟

بارىنگىزدە، قىزىزنى بىلمەدەيم
 اۋز و قىتدە، سىزگە خەمدە قىلمەدەيم
 ايرىلدىم سىزدىن، غەمدىن ايرىلمەدەيم
 كېچىرەسىزنى قىزىزنى، ئەنە جان؟

مزارىنگىز ايسىدە، بارالمەيمىن
 اۋنگە ياشىم گىلىنى تۇكالمەيمىن
 بو قىغۇ- حىسرتلەرگە چىدالمەيمىن
 كېچىرەسىزنى قىزىزنى، ئەنە جان؟

اېندى، سىزنى فقط توشىدە كۇرەمىن
 اېندى، سىزنى دايم قومىسب يۈرەمىن
 اېندى، سىزگە دەعا يۇلۇب تورەمىن
 اېندى، كېچىرىنگ قىزىزنى، ئەنە جان!

بىر كۈن مېن ھەم يانينكىزگە كېلەمىن
 اۋلىكلەر قىتارىگە قاتىلەمىن
 شۈندە، باش اېگىب، كېچىرىم تىلەمىن
 شۈندە، كېچىرىم سىزنى، ئەنە جان!

نشانه

باش آليب كېتسم وطندىن، قلب افكارىم قالور
هم وطن آرتىمده قالگەي، هم وطندارىم قالور

بار و يۇقىم، دولت و بختىم، وطن قۇيىنيدە دور
قەي گە يوزلنسىم، وطنده يۇق ايله بارىم قالور

كېتمەسىم دشمن مېنىنگ قانىم تۇكر، كېتسىم اگر
كۆز ياشى، دل قانى بىرلە أنه زارىم قالور

اېرسە گر غربت ديارى جنت و گلشن، نېتەي؟
كىم خزاندىك سرغەيىب هجرىمده دلدارىم قالور

كېتدى اېلگىمدن بوگون گر مال و ملك و خان و مان
شكر كىم مېندن نشانه اوشبو اشعارىم قالور

شبرغان: ۱۳۷۶

تاپمەدېم

اې فلک سېندىن بە جز غم تاپمەدېم
غم تايىپ، غملىرگە همدم تاپمەدېم

تېلىكە - پارە بۇلدى كۈنگلوم هجردىن
وصلدىن كۈنگلومگە مرهم تاپمەدېم

غربت و آوارەلىككە اختەرىب
بىر كېشىنى شاد و خرم تاپمەدېم

سرلر يمني كيمگه ايتەي دۇستلر؟
چونكه اسرار يمگه محرم تاپمەدیم

قىش بلاسى سلطنت قورگندن - اق
بیر چمننى سبزو كۆركم تاپمەدیم

اي خدا، شيطانگه ايلندی بشر
ايزلهدیم آدمنى، آدم تاپمەدیم

تاشكېنت: ۲۰۰۰ م.

آيسدن بير سېس

سېس،

سېس،

سېس،

آيس - آيسلردن

كېلەدى، بير سېس

يورەك - يورەكلرنى

تيلەدى، بير سېس

نې - نې حقيقتى

ايتەدى، بو سېس

نې - نې تويغولونى

اويغاتر، بو سېس

بو سېس دە بىر مونگ بار،

بىر حسرت، قىغۇ

بو سېس دە بىر درد بار،

بىر ارمان، آرزۇ

بو سېس دە بىر سېر بار،

بىر اۋتىنچ، تويغۇ

بو سېس دە يىغۇزلىك،

نالىب، سۈيلىدى

بو سېس دە مظلوملىك،

يىنگرەب يىغلىدى

بو سېس دە جىم - جىتلىك،

فرياد قىلدى

بو سېس دە محروملىك،

كۈزىن آچەدى

بو سېس دە مايوسلىك،

عذاب چېكەدى

بو سېس دە نى بۇغزى،

شكۈه قىلدى

بو سېس دە بولاقلار،

تسېيچ آيتەدى

بو سېس دە آى، قوياش،

سجده گە كېتىر

بو سېس دە يىراغلار،

مناجات قىلر

بو سېس دە درختلر،

عبادت قىلر

بو سېس،

تۇلقون تولپارىنى چاپتىرر

بو سېس،

قويون قىناتىنى قاقتىرر

بو سېس،

ارسلان - بورگوتلرنى تىترەتر

بو سېس،

يېر و كۆك تىخىنى، تېرەتر

بو سېس،

تاغ و تاشلر بىرىنى اېزىر

بو سېس،

مېسەلر - گللرنى اويغاتر

اما...

بىز

-انسان - نى

اويغاته آلمس

اما...

بيز

انسان-نى

تيرته آلمس

سېس،

سېس،

سېس،

آيس- آيسلردن،

كېلهدى، بيز سېس

آيس- آيسلرده،

سۆندهدى، بيز سېس!

كابل: ۱۳۸۶

بخت قوشىغى

مېنگە، ئەھلىك بختى و لاتىنى ارمان قىلكن بگانه قىزىم «ويدا» جانگە، نكاح توبى
مناسىتى بىلن:

قچان كە بېرىنچى بار

پورەك- بفرىم استىدە

ايلك قىمىرلشىنگ بىلن

بارلىگىنگى سېزدىردىنگ،

قچان كە بېرىنچى بار

يىغلب دىياگە كېلدىنگ

و مېنىگ حياتىمنى

كولگو- بختگە تۇلدىردىنگ،

قچان كه بيرينچى بار
 قورهلى كوزلرينى
 اشنا نگاه بيلن
 مېنىڭ كوزىمگە تىكدىڭ،

قچان كه بيرينچى بار
 لېلرينىڭ غنچەسىنى
 اچىب، تېسىم اېتىڭ،

قچان كه بيرينچى بار
 جى قۇللىرىڭ بيلن
 يوز- كوزىمنى سىلەدىڭ،

قچان كه بيرينچى بار
 ايلك قىلملرنى باسىب
 قوچاغىمگە تىشلىدىڭ،

قچان كه بيرينچى بار
 چوچوك تىلىنىڭ اچىلدى
 و مېنى «ئە» دەيدىڭ
 و بو شىرىن سۆز بيلن

ئەلىك توغوسىنى
 يورەگىمدە اويغاتدىڭ،
 اوشىندە، بختلى اېدىم
 نە قدر بختلى اېدىم!

• • •

كون اۋتدى، تونلر اۋتدى
 اى اۋتدى، يىللر اۋتدى
 مېنىڭ كۆزىم اۋنگىدە
 غنچە اېدىڭ، گل بۇلدىڭ
 خىمچە اېدىڭ،
 نېھالدىك قد كۆتردىڭ

شو يىللر دوامىدە
 ھەر تون بىر اېرتك بيلن
 سېنى اوخلەتر اېدىم
 ھەر كون بىر بۇسەم بيلن
 سېنى اويغاتر اېدىم

ھەر سحر شېھلا كۆزىڭ
 قوياش بۇلىب چىقىردى

و ھاياتىم يۇلىنى
نور بىلەن ياروتردى

عزىز قىزىم، سېن بىلەن
شۈنچەلەر ئوۋىدىم كە
كۈن و تون ئۈتگىنى
ئاي و يىل ئۈتگىنى
ئىمىرىم نىڭ ئۈتگىنى
ھتى سىزمەي قالىپەن

عزىز قىزىم، سېن بىلەن
شۈنچەلەر بختلى ئېدىم
كە غەملەر - تىشۈيشلەرگە
غەرت - ئېرىلىقلەرگە
پروا قىلمەي كېلىپەن

• • •

مەن، ئېندى ئوتروم دە
يىشەن، گەلەب، تورىپەن
ئۈز يارىنىڭ، ئۈز بختىنىڭنى
تاپىپ، بختلى يورىپەن

بو كۈندىن باشلەپ سېنى
يىنگى بخت، يىنگى ھايات
ئۈز يانىگە چارلەيدى
و كۈز لىرىنىڭ قوياشى
مېنىڭ ئويىمدىن كۈچىپ
يىنگى ئويىدە پارلەيدى

سېنى، بخت دېگەن تەقدىر
مېندىن يىراقلىشىپ
و ئېرىلىق، كۈزىمدىن
قان ياشلىرىنى ئاقىزىر

مېلى، مېن يىغلەسەم ھەم
سېن ھەمىشە كۈلۈپ تور
مېن سۈلۈپ، تۈكۈلسەم ھەم
سېن گەلەب، ئاچىلىپ يور

مېلى، يىراقلىشىسەن ھەم
دايم قىلىم دە بارسەن
يىلغوز قىزىم بۇلسەن ھەم
ئېندى باشقا گە بارسەن

مېن، سېنى ايشانمس ديم
يېر و كوك، قرى - ياشگه
ايشانيب تاپشيرهمن
«أى بېك» ناملى قوياشگه

يلغوز قيزيم، ويدا جان
الهي، بختيار بول
أى بېك جانگه هميشه
سبويكلى گوزهل يار بول

بخت كېچەنگده بو شعرنى
سېنگه ساوغه قىلەمن
بختلى - تختلى بۇلەسن
بونى انىق بىلەمن

تاشكېنت: ۲۰۰۵ / ۷ / ۹ م.

سلام

بىر كون مېنگە تەقدىر سېنى اوچرەتدى
لبلىرىمدە «سلام» سۆزى گللەدى
اما، ناتىش نىگاھىنگى كۆرىپ،
أچىلگن گل، لبلىرىمدە موزلەدى
سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

تون اېدى...

كۆزلىرىمدىن اويقومنى آى اوچىردى
اونگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى ايتا!

أى، اويقوسيرەب، سېكىن، «مىلى» دېدى
 اما، تانگ آندى و آى اوخلىب قالدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

تانگ شىمالى اېسىپ كېلدى يانمىگە
 اونگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى آيت!
 اطرافىمگە اپورولوب، «مىلى» دېدى
 اما، ياغمىر اونىنگ يۇلىنى تۇسدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

ياغمىر ياغىب، بىر دريا بۇلىب آقدى
 آقر سووگە كۆز ياشىمنى آقىزىپ
 اونگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى آيت!
 سوو شىلدىرەب، «مىلى» دېپ، آقىپ كېتدى
 اما، قرا قۇملر اونى سىيقردى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

بېھار كېلدى، درخت يىراغىگە تۇلدى
 يشىل يىراغىلرگە سلاملر يازىپ،

دېدىم:

سلامىمنى بارىب يېتكزىنگ
 يىراغىلر شىويرلشىپ، «مىلى» دېدى
 اما داوول، ياز گن سلاملر يىمنى
 يىراغىلر كۆكسىدن يوويپ تشلەدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

ياز كېلدى و قىزىل چېچك اچىلدى
 چېچككە دېدىم:

سلامىم بارىب، ايت
 چېچك تېسىم اىلب، «مىلى» دېدى
 اما كوز شىمالى اونى سۇلدىردى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

قىش كېلدى و قار ھم ياغە باشلەدى
 قارگە دېدىم:

بارىب، سلامىمنى ايت
 اۋىنب-اۋىنب، آباق قار «مىلى» دېدى
 اما قوياش ايسىق نورىنى ساجىب
 بىر زومدە قار چاۋوشىنى اېرىتدى
 سلامىم سېنگە يېتىپ بارالمەدى

التين قناتلى قوياشگه يالوارديم:
 اېندى باريب، اوزينگ سلامىمنى ايت
 قوياش يرقيره ب، مېنگه «مىلى» دېدى
 اما قلىن بولوت يۇلىنى تۇسدى
 سلامىم سېنگه يېتىب بارالمەدى

بولوتگە دېدىم:

سلامىم باريب ايت
 بولوت گولديرە ب، چاپىب، «مىلى» دېدى
 اما کوچلى بوران - طوفان باشلەنىپ
 بولوتلرنى هر تمانگە ترقتدى
 سلامىم سېنگه يېتىب بارالمەدى

شو يوسونده، كون و تونلر اۇتماقده
 اى و يىلر، قيش و يازلر اۇتماقده
 اما بېچارە چاوشلرېم، همان
 تورلى تۇسيفلرگە اوچرەب قالماقده
 و سلامىم سېنگە يېتمەي قالماقده!

بېگيم،
 سيزنى نېگە سېوھمن؟

سيز، امير تېمور يا باير اېمس سيز
 تا مېنى التين تخنگە اولتير غيزيب
 ملكينگيز شاه بېكەسى ايله سنگيز

سيز، نوايى يا كه لطفى اېمس سيز
 تا كه گۇزەل - گۇزەل شعرلر يازيب
 مېنينگ اوچون بويوك دېوان توز سنگيز

سيز، بهزاد و يا ميرك هم اېمس سيز
تا كه قلم - بۇياقلىرى سحرى بيلن
كۆزەللىگىمگە يىنە چىراي قۇشيب
پردەلردە مېنى تصوير اېتسنگيز

سيز، قل محمد يا عودى اېمس سيز
تا كه مېنىڭ شائىمگە كويلر باغلب
جهاننى شىرىن كويگە تۇلدىر سىنگيز

سيز، قادرى يا كه چۆلپان اېمس سيز
تا كه مېنىڭ اوچون رومانلر يازيب
نامىمنى ابل ايچرە منگو اېتسنگيز

سيز، بو زمان فرهادى هم اېمس سيز
تا كه تاغ و تاشلر كۆكسىنى تېشىب
شىرىن سوونى پايىمگە آقيز سىنگيز

اما سيز، اۆزىز سيز،

فقط، اۆزىز سيز
تويغولرىز شونچە تىنيق، شونچە پاك
كه اونده يره تگنى كۆرسه بۇلر
قوياشلى قلىزده شونچە سېوگى بار

كه بير ذره نفرت هم اونده سيغمس
سېسىز شونچە تسكين لى و ملايم
كه تاشقين غضب هم اونگه ابل بۇلر
كۆزلر يزدە شونچە تىنيم - ايشانچ بار
كه بير باقىشده بوتون وجودىمدن
زمان تشويشلىرىنى يوقاتتەدى
وجودىزده شونچە غيرت تۇپلنگن
كه فرهادلر اونگە تېنگ كېلە اېمس
و قۇللىرىز شونچە ليك مهربان، كه
فقط سيلش اوچون كۆتەريلهدى

سيزده شونچە ايچكى گۆزەللىكلر بار
كه مېنىك بير تېلبه شاعر قلىبنى
يوواش گينه رام ايلهدى، ضبط اېتدى

بېگيم،

سيز، اۆزىز سيز، فقط اۆزىز سيز
و مېن، سيزنى فقط سيزليگيز اوچون
شونچە كوچلى،
شونچە چېكسىز،
شونچە قىناق، سېوه من!

عمان: اگست ۲۰۰۷ م.

سۆز گهري

سېن كىي دلدار كېرە كدور مېنگە
يار وفادار كېرە كدور مېنگە

كاش يۇقالسه ارە دن ايرىلىق
لذت ديدار كېرە كدور مېنگە

اېسكى چاغىر دفع خمار ايله مس
كۆز لرى خمار كېرە كدور مېنگە

وصلينگە بيتماق اوچون، اي سېوگليم
طالع بيدار كېرە كدور مېنگە

سۆز گهري دن تۆله دور دفترىم
طرفه خريدار كېرە كدور مېنگە

اطرىش، ويانا- ۲۰۰۲

سېنى ساغىنگىمده

سېنى ساغىنگىمده

ساكن، بۇم- بۇش لحظه لر چۆزىله دى
قوياش اويغانىشىنى اونوته دى
اويغاق تونلر، تونلرگه اولنه دى

سېنى ساغىنگىمده

گللر كولىش اۋرىنيدە ياش تۆكە دى
شېنم تامچىلىرى موزلب قاله دى

میین تانگ یېلی هم اېسیشدن قالیب،
 هارغین نفس ألیب، ادیم تشله یدی
 میسه لر اؤینه مه ی، چرچاق اوخله یدی
 دریا قوشیقلرینی کویله مه یدی
 یار یار کوی گریه دېک تره له دی
 تېگره کده جیملیک حکم سوره دی
 و دردلر جوشیب، یوره کدن تاشه دی

سېنی ساغینگنیمده دېدیم، اما
 ای اویم ملگی،

کۆنگلیم تیلگی

اوییمنی ترک اېتگن چاغینگدن باشلب
 شو چاغ گچه سېنگه بېقرار کۆنگلیم
 ساووق بوشلیک توبیده
 موزلب، چؤکیب یاتماقده
 ما یوسلیک قرا بولوتلری
 حیاتیمنی بوتون قاپلب ألقاده
 و امیدلریم نینگ یاروغ شعله سی
 قیغو- ما یوسلیک بولوتی آر تیده
 سېکین سېکین سؤنیب، اؤچیب بارماقده

سېنی ساغینگنیمده دېدیم، اما
 سېنی ساغینمه گن بیر لحظه م بار می؟
 اؤیله شیمچه، عمریم بوی هر نفس
 سېنی، یگانه تیلگیم،
 ملگیم

قتیق ساغینیب- ساغینیب یشه یمن
 اؤیله شیمچه فقط مېن اېمس، حتی
 سېنی کۆرگن برچه عاشق قوشلر هم
 میسه لر، درختلر هم، چېچکلر هم
 قامتی اېگیلمس مغرور تاغلر هم
 کویلشدن تاخته مس أقر سوولر هم
 هر کون سېنگه سلام بېرگن قویاش هم
 سېن ییلن توغیلگن گۆزهل بهار هم
 سېن کبزیب اؤتگن کوی و کؤچه لر هم
 سېنی ساغینیب- ساغینیب یشه یدی
 اؤیله شیمچه فقط بیز اېمس، حتی
 سېنی ارمغان قیلگن خداییم هم
 سېنی ساغینیب- ساغینیب یشه یدی

کابل: ۱۳۸۷

اینجی خیال لر

أیریلیق تونیده، سبنی اېسله سیم
قرانغولیک قاجیب، یاغدو یاریشر
اینجی خیال لرینگ تونگی سکونده
اېزگو تیلک لریم بیلن قاریشر

سېن قه یېرده سن و مېن قه یېرده من
أره میزنی تاغ لر، دېنگیز لر کبسر
اما ألیس لردن، اینجی خیالینگ
میین شب باده دېک، مېن ساری اېسر

أیریلیق نی دېر لر، سېوگی سیناوی
میلی، بو سیناودن بیز هم اؤته یلیک
بو دنیا ده وصال نصیب اؤلمسه
میلی، او دنیا ده وصال کوته یلیک

ایتالیا، روم- ۲۰۰۲

سیر گذشت

صبا کیم عشق اېلی نینگ چاوشی دور
سحر وقتیده کور گن خوش توشی دور

گلستاندن ألیب کېلگهی طراوت
بېرور عشق اهلیگه ساوغه، سعادت

صبا ألس اؤزیگه خسته لیکنی
تیلر عاشق بیله پیوسته لیکنی

همیشه عشق اېلیگه دور وفادار
گهی بېرمس اولر گه جور و أزار

دل ناشاديفه سيغمس قووانچى
صبا گر بېرسه پيغامين ايشانچى

صبا پيغاميدن عاشق آلر جان
جهان بۇلگه‌ى كۆزيگه بېر گلستان

صبا هم عشق بېرله آشنا دور
شونينگچون، عشق اېليگه همئوا دور

صبا، مېن هم ابرورمن عاشق زار
كۆرۈبتورمن جدالغ ايچره آزار

محبتنى دېدېم، كېچىدىم اۈزىمدن
محبت نۇرى تاولندى كۆزىمدن

گېھى، وصل ايچره بۇلدىم شاد و خرم
گېھى، ھجر ايچره بۇلدىم غمگه ھمدم

سعادت يولدوزى، گه كۆلدى مېنگه
گېھى سۇندى، اوچىب توشدى زمينگه

گېھى، مېھر اۈرنيدە كۆردىم محبت
گېھى، كۆردىم محبتدن مصيبت

محبتدە، بولر بارىنى كۆردىم
ولې، شېھرت ايلە دورىمنى سوردىم

كۆنگوللردە ابدى اۈرنىم، مقامىم
ھمىشە بار ابدى تىللردە نامىم

بىلىمدە تاپگن اېردىم اعتبارى
اېلىم دېردى مېنى اۈز افتخارى

يېتۈك شاعرايدىم، كوچلى قلمكش
كلامىم اېردى بس شىرىن و دلگش

مثال اېردىم زمانداشلىرگه دايم
ھمىشە اېنگ يوقارى اېردى جايىم

كۆرردىم ياش، اولوغدن قدر و حرمت
قىلردىم ياش، اولوغ، بارىگه خدمت

ھاياتىم سوۋ كىي آرام اقردى
سعادىت، مېھرىلە مېنىگە باقردى

ھاياتىمدىن بىسى خوشنۇد اېردىم
يوتوقلار مېۋە سىن اىستىكچە، تېردىم

• • •

دربغا، اۋزگريپ قالدى زمانە
فلك پىكانىگە بۇلدىم نىشانە

مېنىنگ اولكەمدە باشلىدى اوروشلر
مېنىنگ خلقىمگە ياتلر بۇلدى سرور

وطنگە يېتتى يات، بېگانە كېلدى
مېنىنگ خلقىمگە تورلى ظلم قىلدى

قرا كىيگن ياۋوزلر هر تون و كون
ياروغ كونى قىلىپ اېلگە قرا تون

گلستاننى بوزىپ، قىلدى يىبابان
بوتون ابادلىكنى قىلدى ويران

خلاق مالىنى تاراج اېتدى
كىشى كىم باش كۆتردى، باشى كېتدى

كىتابنى كويدىرىپ، مېكتىبى بوزدى
معارف اھلى نىنگ جانىنى اوزدى

ضىاءلىلرنى دشمن دېب، بىلردى
اگر تاپسە، سۇراقسىز اۋلدىرردى

زىمىندە اۋت، ھوادە قالمەدى قوش
اۋلىم اچدى حىات اۋرنىدە اغوش

نە دىن قالدى وطندە، نې شرىعت
نە حق قالدى وطندە، نې حىقىقت

نە طلا تېپە نىنگ التونى قالدى
نە ملا سلەسى، نې تۇنى قالدى

قەبىردە بۇلسە نابالغ گۈزەل قىز
اولونىنگ اۋلجەسى بۇلدى نكاحسىز

مهاجر ليكده ايريلديم، اتادن
بو منگو ايريلقدن قان يوتامن

ينه، انهم چيكيپ كۆپ جور و آزار
مهاجر ليكده بۇلدى مېن كىي خوار

درخت ابردى انهم، بيز، يالەسيديپك
كېسىلگن نى انهم، بيز، نالەسيديپك

فلك، نى نى نواسيدن ايردى
درخت و يالەنى غمدن قەيىردى

درخت ايريلسه شاخلردن، يشالمس
ينه اۇزگه يېر و سووده چيدالمس

مهاجر ليكده انهم، اۇلدى آخر
اۇزىديپك، قبرى هم بۇلدى مسافر

اتاسيز، انەسيز قالديم جهانده
فغانيمدن فلک بوغزى فغانده

اگرچه ايريليب اتا-انادن
اولر نينگ مېرىگه انتيق گدامن

ولېكن، تليينش مېنينگ ايشيم دور
بوتون انسانيت مېنينگ كيشيم دور

سۇره يمن اۇزدن: آخر نى بۇلركن؟
عمر پيمانەسى قندهى تۇلركن؟

نى بۇلسه، كېلگوسى تقدير بيلگه
نى ايسترسه فلک، اول ايشنى قىلگه

ولېكن دايم دېمن: خداييم،
اجابت قيل مېنينگ بو التجاييم:

كه مېن هر يېرده و هر حالده بۇلسم
اجل يېتگنده، اۇز يور تيمده اۇلسم

وطن قۇينده گر اۇلسم، تيريك من
وطن سيز گر تيريك بۇلسم، اۇليك من

تاشكېنت: ۱۹۹۹ م.

